

T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM VE OTEL İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

KÜLTÜREL MİRASIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ KAPSAMINDA
EDEBİYAT TURİZMİNİN YÖNETİCİ VE TÜKETİCİ
PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR
ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Dilek DEMİRER

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Emrah ÖZKUL

AKÇAKOCA

Ocak – 2015

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalında oy birliği / oy çokluğu ile YÜKSEK LİSANS TEZİ / DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Doç. Dr. M. Selami YILDIZ.....(İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Yrd. Doç. Dr. Emrah ÖZKUL.....(İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Yrd. Doç. Dr. Erkan TAŞKIRAN.....(İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2015

(İmza Yeri)
Enstitü Müdürü
Doç.Dr. Mehmet Selami Yıldız

TEŞEKKÜR

Çalışma süresince büyük sabır ve anlayışı ile çalışmanın başından sonuna kadar hiçbir desteğini esirgemeyen danıőmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Emrah ÖZKUL'a anlayış ve rehberliği için en derin teőekkürlerimi sunarım.

Lisans ve Yüksek Lisans eğitim ve öğrenimim sürecince, çok derin bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, bu süreç boyunca benden hiçbir desteğini esirgemeyen çok değerli hocalarım Sayın Doç. Dr. Murat Selim SELVİ, Sayın Doç. Dr. İzzet KILINÇ ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Erkan TAŞKIRAN'a teőekkürü borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca verdiğim her kararın arkasında duran ve daima maddi manevi gücünü, sabrını hissettiğim sevgili aileme sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Son olarak da araştırma sürecinde desteklerini esirgemeyen, sabır ve maneviyatlarını daima hissettiğim tüm dostlarıma ve özellikle arkadaőım Öğr. Gör. Filiz Özlem ÇETINKAYA'ya çok teşekkür ederim.

Dilek DEMİRER

ÖZET

KÜLTÜREL MİRASIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ KAPSAMINDA EDEBİYAT TURİZMİNİN YÖNETİCİ VE TÜKETİCİ PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

DEMİRER, Dilek

Yüksek Lisans Tezi, Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Emrah ÖZKUL

Ocak 2015, 273 sayfa

Edebiyat, toplumsal olguları yansıtması bakımından her zaman değerli bir sosyolojik araç olmuştur. Sosyal olayların, bireylerarası ve kültürlerarası etkileşimler ile tarihin çeşitli dönemlerindeki toplumsal dönüşümlerin en önemli betimsel aracı olan edebiyat, bu anlamda turizm bilimi ile dolaylı, ancak bir o kadar da etkin bir ilişki halindedir. Edebiyat ve turizm arasındaki bu ilişki, gerek bir esere konu olmuş gerekse usta bir yazarın yaşamını sürdürdüğü şehirlere, kasabalara, mekânlara ve otellere turizm amaçlı seyahatlerin gerçekleşmesi için farklı bir motivasyon ve çekicilik unsuru sağlamaktadır.

Klasik turizm anlayışının dışında hareket etmek isteyenler bugün uluslararası seyahatlerin yönünü belirlemede etkili olabilmektedirler. Edebiyat, turizmi teşvik edebilecek bir kültürel varlıktır ve günümüzde Fransa, İngiltere, İrlanda, Rusya gibi pek çok ülkede edebiyat turizmi uygulamaları mevcuttur.

Önemi yukarıda açıklanmaya çalışılan edebiyat turizminin, otel işletmelerine ve turistlere nasıl bir deneyim kazandırdığının araştırıldığı bu çalışmanın temel amacı, edebiyat turizminin otel işletmelerinde nasıl ve hangi amaçlarla uygulandığını, otel işletmesine olan etkisini tespit etmek ve Türkiye’de edebiyat turistlerinin profilini işletmeci gözünden ortaya koymaktır. Ayrıca tüketicilerin edebiyat turizmine karşı tutumlarını da araştırmaktır.

Bu amaç doğrultusunda, İstanbul Sultanahmet Bölgesi’ni ziyaret eden ve yargısal örnekleme yöntemi ile seçilen, 450 turist üzerinde anket uygulaması yapılmış, turistlerin edebiyat turizmi hakkındaki görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Denizli’de yer alan Şiir Butik Otel örnek olarak seçilmiş ve birebir görüşmeler yapılarak örnek otel işletmesi yöneticilerinin perspektifinden edebiyat turizminin otel işletmelerine kazandırdığı deneyimler belirlenmiştir. Çalışma bir karma yöntem araştırmadır.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, çalışmanın problemi, amacı ve önemi, varsayımları ve sınırlılıkları açıklanmış, hipotezler belirlenmiştir. İkinci bölümde edebiyat turizmi ve edebi yer kavramları; edebiyat turistleri; edebi turizm çekiciliklerinin karakteristiği; edebiyat turizminin

tarihi ve edebiyatın pazarlanmasına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise araştırmanın yöntemi ve metodu açıklanmıştır. Dördüncü bölümde, araştırma bulgularına yer verilmiş ve hipotezler sınanmıştır. Beşinci ve son bölümde ise, analizlerin sonuçları bir bütün olarak yorumlanmış ve sonuçlar doğrultusunda birtakım öneriler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Edebiyat Turizmi, Karma Araştırma, Tutum, Otel İşletmesi.

ABSTRACT

**A STUDY ON LITERARY TOURISM WITHIN THE SUSTAINABILITY
OF CULTURAL HERITAGE TOWARDS FOR ASSESSING FROM MANAGER
AND CONSUMER'S PERSPECTIVE**

DEMİRER, Dilek

Master Thesis, Department of Tourism and Hotel Management

Thesis Supervisor: Assist. Prof. Dr. Emrah ÖZKUL

January 2015, 273 page

Literature is always a sociological instrument reflecting social events. As a descriptive art, literature deals with social events, interpersonal and intercultural interactions, is the most important instrument describing social transformations in different periods of history, has an active relation with Tourism Science indirectly. The relation between Literature and Tourism set the people up in travelling the cities, towns, hotels and the other places where the author lived or being as a point of any articles.

Today, people who want to move beyond the classical understanding of tourism, may be active in determining the direction of international travel. Literature will be able to promote tourism is a cultural asset and now literary tourism applications are available in many countries such as France, England, Ireland, Russia.

The main purpose of this study, the importance of this study explained above, to disclose how and for what reasons literary tourism are applied on hotel businesses and tourists, to determine the impact on the hotel business and to reveal profile of literary tourist through the business manager eyes in Turkey and is to reveal consumers' attitudes towards tourism literature.

For this purpose, questionnaire was made 450 tourists, who visited İstanbul, Sultanahmet District and elected by judgmental sampling method. Thus, the tourists tried to determine their thoughts on the literature tourism. Poetry Boutique Hotel is located in Denizli selected as example and the experiences of literary tourism that bring to the hotel business will be determined from the perspective of example hotel managers with one to one interviews. The study is a mixed methods research.

This study consist of five chapters. In the first chapter, the problem of study, the aim and importance, assumptions and limitations are described and hypotheses are stated.

In the second chapter, Defining literary tourism and literary place; The consumers of literary heritage and culture (Literary Tourists); The characteristics of literary tourism attractions; The history and development of literary tourism; and the

marketing of literature are explained. In the third chapter, research methods and techniques are explained. In the fourth chapter, the research findings are presented and hypotheses are tested. In the fifth and final chapter, the results of the study was interpreted as a whole and some suggestions have been proposed.

Keywords: Cultural Heritage, Literary Tourism, Mixed Research, Attitude, Hotel Business.

KARDEŞİME...

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ	xiv
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırmanın Konusu.....	3
1.2.1. Araştırma Probleminin Tanımlanması	4
1.2.2. Değişkenler Arası İlişkilerin Ortaya Konması	6
1.3. Araştırmanın Önemi	15
1.4. Araştırmanın Varsayımları	16
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	16
1.6. Araştırmada Sıkça Kullanılan Tanımlar	17
BÖLÜM II.....	18
2. ARAŞTIRMANIN LİTERATÜRÜ	18
2.1. EDEBİYAT TURİZMİ	18
2.1.1. Edebiyat Turizminin Tanımlanması	19
2.1.1.1. Miras Turizmi	19
2.1.1.2. Edebi Miras Turizmi.....	21
2.1.1.3. Kültürel Miras Turizmi Olarak Edebi Turizm.....	22
2.1.1.4. Edebiyat Turizmi	29

2.1.2. Edebi Dünya: Metin, Manzara ve Edebiyat	32
2.1.2.1. Romanda Kurmaca ve Gerçeklik.....	37
2.1.2.2. Edebiyat Turizminde Hayal ve Mitler	40
2.1.3. Edebi Turizm Çalışmasına Yaklaşımlar	42
2.1.4. Edebi Yerlerin Tanımlanması.....	53
2.2. EDEBİ MİRAS VE KÜLTÜRÜN TÜKETİCİLERİ.....	60
2.2.1. Yaratıcı Edebiyatın Gücü	61
2.2.2. Edebiyat Turistlerinin Tanımlanması.....	66
2.2.3. Edebiyat Turistleri Üzerine Çalışmalar	67
2.2.4. Edebi Hac ve Genel Edebiyat Turistleri.....	74
2.3. EDEBİ TURİZM ÇEKİCİLİKLERİNİN KARAKTERİSTİĞİ.....	83
2.3.1. Edebiyatın Korunması, Kutlanması ve Oluşturulması	85
2.3.2. Yazarın Doğumu, Yaşamı ve Ölümü.....	87
2.3.3. Turun Kurgulanması	93
2.4. EDEBİYAT TURİZMİNİN TARİHİ VE GELİŞİMİ.....	102
2.4.1. İlk (Erken) Modern Edebi Turizm	103
2.4.2. Romantik Dönemde Edebi Turizm.....	109
2.5. EDEBİYATIN PAZARLANMASI.....	123
2.5.1. Edebiyatın Bir Turizm Unusuru Olarak Pazarlanması.....	124
2.5.2. Dünyada ve Türkiye’de Edebiyat Turizmi Örnekleri	127
2.5.3. Edebiyat Turizminde Temalı Otellerin Kullanımı	134
BÖLÜM III	138
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	138
3.1. Araştırmanın Modeli	140
3.1.1. Karma Araştırma.....	141
3.1.2. Yakınsayan Paralel Karma Yöntem Deseni	145
3.2. Araştırmanın Yöntemi	146
3.2.1. Nicel Araştırma Yöntemi	146
3.2.1.1. Evren ve Örneklem	151
3.2.1.2. Veri Toplama Aracı ve Pilot Uygulama	153
3.2.1.3. Veri Toplama Süreci.....	153

3.2.1.4. Verilerin Analizi	153
3.2.2. Nitel Araştırma Yöntemi	154
3.2.2.1. Geçerlilik, Güvenilirlik ve Genelleme	160
BÖLÜM IV	162
4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ	162
4.1. Nicel Analiz	162
4.1.1. Demografik Bulgular	162
4.1.2. Edebiyatın Turizm Talebine Etkisi	165
4.1.3. Edebiyat Turizmini Bilme Düzeyi	166
4.1.4. Türkiye'deki Edebiyat Turizmi Potansiyeli Hakkındaki Düşünceler	168
4.1.5. Önermelere Ait Güvenilirlik Analizi	170
4.1.6. Faktör Analizi	171
4.1.7. Tüketicilerin Edebiyat Turizmi İle İlgili Görüşleri	172
4.1.7.1. Destinasyon Tercihinde Edebiyatın Etkisi	174
4.1.7.2. Destinasyon Tanıtımında Edebiyatın Etkisi	174
4.1.7.3. Destinasyonun Pazarlanmasında Edebiyatın Etkisi	175
4.1.7.4. Entelektüel Açıdan Edebiyatın Etkisi	175
4.1.7.5. Sosyal Açıdan Edebiyatın Etkisi	176
4.1.8. Farklılık Analizleri	177
4.1.8.1. Demografik Özelliklere Göre Farklılık Analizleri	177
4.1.8.2. Edebiyat Turizmini Bilme Düzeylerine Göre Farklılık Analizleri	179
4.1.8.3. Kitap Okuma Sıklıklarına Göre Farklılık Analizleri	183
4.2. Nitel Analizler	183
4.2.1. Gözleme İlişkin Bulgular	183
4.2.2. Görüşmeye İlişkin Bulgular	185
4.2.2.1. Şiir Butik Otel İşletmelesi	185
4.2.2.2. Konsept Olarak Şiiri Seçme Nedenleri, Amaçları ve Beklentileri	187
4.2.2.3. Şiir Konsepti	189
4.2.2.4. Şiir Konseptinin Genel İşletmecilik Faaliyetlerine Etkisi	192

4.2.2.5. Genel Memnuniyet.....	193
4.2.2.6. Ziyaretçi Profili	193
BÖLÜM V	195
5. TEMEL BULGULARIN TARTIŞILMASI.....	195
BÖLÜM VI.....	198
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	198
KAYNAKÇA.....	204
EKLER.....	228

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Edebiyat Turizmi ile İlgili Tanım ve Teoriler	29
Tablo 2: Edebi Alanlar Üzerine Yapılan Yayınlar	47
Tablo 3: Dünya Genelindeki Edebiyat Destinasyonları	56
Tablo 4: Edebi Turistlerin Yaş Aralığı ve Cinsiyetleri	70
Tablo 5: Edebi Turistlerin Meslekleri	71
Tablo 6: Yazarların Eserlerine İlişkin Edebi Farkındalık	77
Tablo 7: Edebi Yerlere İlişkin Farkındalık	79
Tablo 8: Edebi Alanlara Ziyaret Nedenleri	80
Tablo 9: Edebiyat Kentleri	128
Tablo 10: Türkiye’de Bulunan Edebiyat Müzeleri ve Kütüphaneleri.....	133
Tablo 11: Edebiyat Temalı Oteller.....	135
Tablo 12: Ankete Katılan Turistlerin Demografik Özellikleri.....	162
Tablo 13: Okunan Kitaptaki Bir Yere Gitme İsteği	165
Tablo 14: Edebiyat Turizmine Katılma Amaçları	166
Tablo 15: Edebiyat Turizmini Bilme Düzeyi	166
Tablo 16: Edebiyat Turizminin İçeriği Hakkındaki Bilgi Düzeyi	167
Tablo 17: Edebiyat Turizmiyle İlgili Yerler	167
Tablo 18: Türkiye’de Edebiyat Turizminin Uygulanabilmesi İçin Yapılması Gerekenler	169
Tablo 19: Edebiyatın Turizm Amaçlı Kullanımına İlişkin Görüşler	172
Tablo 20: Yaşlarına Göre Farklılık Analizi.....	177
Tablo 21: Yaşlarına Göre Farklılık Analizi Tukey Testi	178
Tablo 22: Edebiyat Turizmini Duyma – Boyutlar Arasındaki İlişki.....	179
Tablo 23: Edebiyat Turizmini Duyma – Boyutlar Arasındaki İlişki Tukey Testi ..	180
Tablo 24: Edebiyat Turizminin İçeriğini Bilme – Boyutlar Arasındaki İlişki	181
Tablo 25: Edebiyat Turizminin İçeriğini Bilme – Boyutlar Arasındaki İlişki Tukey Testi	181
Tablo 26: Konsept Olarak Şiiri Seçme Amaçları.....	187
Tablo 27: Şiir Butik Otel’e Gelen Konukların Elde Ettiği Edebi Deneyimler.....	192
Tablo 28: Edebiyat Turizminden Yararlanma Modeli	196

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Edebi Yerin Nitelikleri	55
Şekil 2: Edebiyat Kahvesi.....	59
Şekil 3: Araştırma Sürecinde İzlenen Adımlar	139
Şekil 4: Araştırma Modeli	140

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Anket Formu	228
Ek 2: Görüşme Formu	234
Ek A: Yazarların İlham Verdiği Yerler.....	238
Ek B: Yazarların Müdavimi Olduğu Kafe ve Lokantalar	240
Ek C: Yazarların Evleri	246
Ek D: J.R.R. Tolkien'in Orta Dünya Haritası.....	254
Ek E: Küçük Ölçekli Tema Parkları	255
Ek F: Büyük Ölçekli Tema Parkları.....	256
Ek G: Hayal Ürünü Tema Parkları	257
Ek H: Thomas Hardy'nin Wessex'i	259
Ek I: Hardy'nin Romanlarında Görülen Wessex'in Gerçek Yerlerinin İsimleri	260
Ek J: Dünya'nın En Ünlü ve İlginç Mezarlıkları	263
Ek K: Edebiyat Turları	267
Ek L: Edebiyat Otelleri	269

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Günümüz şartlarında ‘değişim’ sözcüğü içinde bulunulan durumu ifade etmede yetersiz kalmakta ve etkileri somut olan bir başkalaşım ve dönüşüm sürecinin varlığı söz konusu olmaktadır. Bu döngü, en küçük ölçekte bir çeşit kelebek etkisi olarak değerlendirilebilir: Şöyle ki, ekonomik dinamiklere bağlı olarak toplum değişmekte ve bu değişim de kültür olgusuna değinmektedir. Çok yavaş da olsa kültürel dönüşümler davranışlara yansımakta ve bu paralelde birey değişmektedir. 21. Yüzyılın postmodern olarak adlandırılan, kendini merkeze alarak dünyayı etrafında döndüren bu bireyini tanımlayıp açıklayabilmek için doktrinler, kavramlar, bakış açıları değişmekte ve yenileri üretilmektedir.

Turizm de yapısı gereği temelde insan ilişkilerine dayanan bir sektör olduğundan, hem iç hem de dış dinamikler açısından değişimi hızlandırıcı bir etkiye sahiptir. Turizm pazarlamasının geçmişten günümüze doğru olan seyrine bakıldığında geleneksel nokta, bu değişimi gözler önüne sermektedir. Günümüzde değeri, ilişkiyi ve deneyimi temel alan çalışmalar dikkat çekmektedir. Bu oluşumu destekleyen en etkin faktörlerden biri de kuşkusuz tüketim edimlerindeki bireysel dönüşüm ve tüketilen her şeyin bağlantı değerine yönelik gelişen bir ağırlık merkezidir. Bu perspektiften ele alındığında daha kendine dönük ve kendisi odaklı, bugünü tüketmek ve anı yaşamak merakında olan, duygularıyla hareket eden yeni bireye paralel olarak turizm pazarlama faaliyetleri de bu yeni bireyin kendisine verdiği önem ve ilgiyi hedef alarak yapılandırılmaktadır. Bir başka açıdan irdelendiğinde, turizm pazarlamasının yeni deneyim önerileri sunarak, yaratarak ve geliştirerek yeni tüketicinin yapılandırılmasında tetikleyici bir unsur olabildiği gözlemlenmektedir.

Bu nedenle sosyal bir olay olarak tanımlanan turizmin, toplumsal ve kültürel yapıya olan etkilerinin incelenmesi gerekmektedir. Bunun yanında kültürel mirasın

sürdürülebilirliğiyle paralel yönde, turizm gelişiminin ve çeşitliliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılması, sektörün gelişimi açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışma kapsamında; sürdürülebilir turizm ve pazarlaması bağlamında edebiyatın nasıl kullanıldığını, edebiyat turizminin tüketici ve yöneticiler nezdinde nasıl algılandığını ortaya çıkarmak amaçlanmış, günümüzde turizm pazarlama faaliyetlerinin geldiği son nokta gösterilmek istenmiştir. Alanyazın incelemesinde ise, edebiyat turizmi üzerine bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum da çalışmanın, alana katkı sağlaması açısından özgün bir değer oluşturduğu düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Tezin problem sunumunda yapılan tartışmalar/açıklamalar; yazındaki çok sayıda araştırmaya rağmen, turizmde sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik çalışmalarda kültürel boyuta ilişkin hala pek çok araştırmaya ve açıklamaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu ihtiyaca karşılık vermek amacıyla hareket eden bu araştırma; kültürel mirasın sürdürülebilirliği kapsamında bir araç olan edebiyat turizminin ne olduğunu, işletme ve tüketiciler nezdinde nasıl algılandığını ve ne tür etkilere yol açtığını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Bu amaçla edebiyat turizmiyle ilgili literatür kapsamlı bir şekilde irdelenerek konuya ilişkin teorik çerçeve oluşturulmaya çalışılmış ve karma araştırma yöntemi kapsamında konunun açıklığa kavuşturulabileceği varsayılmıştır.

Ayrıca çalışma, hem turizmin sürdürülebilirliğinde alternatif bir araç olarak kullanılan “edebiyat” kavramını incelemesi hem de Türkiye için ele aldığı konu açısından öncü bir çalışma olması açısından önem arz etmektedir.

Nicel araştırmanın amacı: Genelde tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tutumlarını, edebiyat turizmi kavramını bilme düzeylerini, edebiyat turizmine katılma amaçlarını, Türkiye'nin edebiyat turizmi potansiyeli hakkındaki düşüncelerini ve Türkiye de edebiyat turistlerinin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu çalışmada tüketicilerin;

- Edebiyatın turizm amaçlı kullanımına ilişkin görüşleri,

- Edebiyat turizmine yönelik bilinç düzeyleri,
- Kitap okuma davranışları (kitap okuma sıklığı, türü) ve bu davranışlarının turizm talebine etkisi ile,
- Demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerinin, belirtilen tutum ve davranışlara etkisinin saptanılması amaçlanmaktadır.

Nitel araştırmanın amacı: Edebiyat konsepti uygulayan işletmelerin bu konsepti işletmelerinde nasıl ve hangi amaçlarla uyguladığını, nedenlerini, beklentilerini, işletmeye olan etkisini tespit etmek ve Türkiye’de edebiyat turistlerinin profilini işletmeci gözünden ortaya koymaktır.

1.2. Araştırmanın Konusu

İnsanların yaşam süreçleri içerisinde bir takım değerlerin değişmesi kaçınılmaz ve olağan bir olgudur. İçinde bulunduğumuz sosyo-kültürel sistem ise canlı bir varlık olarak bu olguyla iç içedir. Değişimin boyutu, koşulları ve sonuçları dikkate alındığında bir takım değerlerin değişmesi sırasında sürdürülebilir olanların da korunması ve sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda, sosyal, kültürel ve çevresel öğelerin korunması ve sürdürülebilir kılınması, turizmin geleceği için önemli bir unsurdur. Alanyazında yapılan araştırmalar, turizm faaliyetlerine katılan ziyaretçilerin, gittikleri bölgede nispeten bozulmamış ve özgünlüğünü korumuş toplumsal ve kültürel yapıları tercih ettiklerini göstermektedir.

Bu durum, sürdürülebilir miras turizmine yönelik yazında çok fazla yer almayan ‘Edebiyat Turizmi’ kavramının incelenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Araştırmanın temel konusu, turizmde kültürel mirasın sürdürülebilirliğinin sağlanmasında edebiyat turizminin önemine dayanmaktadır. Araştırmaya konu olan gerekçeleri ana hatlarıyla sıralamak gerekirse;

- Alanyazında kültürel mirasın sürdürülebilirliğine yönelik çalışmaların kısıtlı olması,
- Türkiye’nin köklü bir edebiyat tarihinin olması,
- Edebiyata yönelik ilgi azlığı ve bunun sonucunda edebiyat turizminin Türkiye’de bilinmemesi,

- Deniz-kum-güneş üçlüsünden ziyade, destinasyonların turistik yaşam eğrilerini uzaltacak yeni eğilimlerin (alternatif turizm türleri) turizme sunulması'dır.

1.2.1. Araştırma Probleminin Tanımlanması

Edebiyat turizminin, otel işletmelerine nasıl bir deneyim kazandırdığı, Edebiyat konsepti uygulayan otel yöneticilerinin ne tür beklenti içinde oldukları, öte yandan tüketicilerin edebiyat turizmi hakkında neler düşündükleri ve bunun tutumlarında ne derece etkili olduğu temel araştırma problemini oluşturmaktadır.

Bu çerçevede genel olarak aşağıda belirtilen sorulara cevap aranacaktır.

- Edebiyat turizmi işletmelerde nasıl uygulanmaktadır?
- Otel yönetimi açısından edebiyat konsepti kendisinden beklenenleri sağlayabilmekte midir?
- Tüketiciler kültürel miras bilincine sahip midir?
- Tüketiciler açısından edebiyat turizmi ne ifade etmektedir? Başka bir deyişle edebiyat turizmi tüketicilerinin zihninde nasıl konumlandırılmaktadır?
- Otel işletmelerinde uygulanan edebiyat konsepti müşterilerin tercihlerine etki etmekte midir?

Araştırma nitel-nicel desende yapıldığı için araştırmanın alt problemleri iki kısımda incelenmiştir. Ana probleme bağlı olarak çözümlenmek istenen alt problemler ise şunlardır:

Nicel Alt Sorular

1. Tüketicilerin edebiyatın turizm amaçlı kullanımına ilişkin tutumları nelerdir?
  - a. Tüketiciler bir destinasyonu seçerken edebiyattan etkileniyorlar mı? (tercih)
  - b. Edebiyat turizmi sayesinde destinasyonların tanıtımı yapılabilir mi? (tanıtım)
  - c. Edebiyat turizm için uygun bir pazarlama aracı mıdır? (pazarlama)

- d. Entelektüel açıdan gelişebilmek tüketicilerin edebiyat turizmini tercih etmelerinde etkili midir? (entelektüel)
  - e. Edebiyat turizmi aynı zevkleri paylaşan insanları bir araya getirdiği için mi tercih edilir? (sosyal)
2. Edebiyatın turizm talebine etkisi nedir?
    - a. Tüketicilerin kitap okuma sıklıkları nedir?
    - b. Okudukları kitaptaki bir yere gitmek istekler mi?
    - c. Ne tür kitaplardaki yerlere gitmek isterler?
    - d. Kitap okuduktan sonra, ondan esinlenerek gittikleri bir yer var mı?
    - e. Edebiyat turizmine katılma amaçları nedir?
  3. Tüketicilerin, edebiyat turizmini bilme düzeyleri nedir?
  4. Tüketicilerin Türkiye'nin edebiyat turizmi potansiyeli hakkındaki düşünceleri nelerdir?
  5. Edebiyat turizmini tercih eden tüketicilerin sosyo-demografik özellikleri nelerdir?
  6. Tüketicilerin demografik özellikleri ile edebiyat turizmine olan tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
  7. Tüketicilerin edebiyat turizmini bilme düzeyleri ile edebiyat turizmine yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
  8. Tüketicilerin kitap okuma sıklıkları ile edebiyat turizmine ilişkin tutumları arasında bir farklılık var mıdır?

Nitel Alt Sorular

1. Edebiyat turizminin otel işletmelerine ekonomik katkıları nelerdir?
2. Edebiyat turizminin otel işletmelerine ne gibi sosyal, kültürel ve psikolojik etkileri olmuştur? Bu etkiler nasıl gerçekleşmiştir?
3. Edebiyat turizmi turistlere kültürel anlamda ne tür katkılar sağlamaktadır?
4. Edebiyat turizminin otel işletmelerinde uygulanmasında sorunlar yaşanıyor mudur? Eğer sorunlar varsa ne gibi çözüm yolları bulunmaktadır?

5. Edebiyat konseptinden beklentiler nelerdir? Bu beklentiler ne ölçüde gerçekleşmiştir?
6. Edebiyat konsepti uygulamasından genel memnuniyet oranı nedir?

1.2.2. Değişkenler Arası İlişkilerin Ortaya Konması

Araştırma kapsamında değişkenler arası ilişkilerin ortaya konması ve bu değişkenler arasındaki analizleri yapmak için bazı denenceler kurulmuştur. Araştırmanın temel değişkenleri aşağıda verilmiştir. Değişkenlerin yanında ve parantez içinde, büyük harfler ile değişken adının bundan sonra tezde nasıl kısaltılıp anılacağı da verilmiştir.

1. Edebiyatın turizm amaçlı kullanımı üzerine genel görüşler (TUTUM)
  - a. Edebiyatın tüketici tercihlerine olan etkisine ilişkin görüşler (TERCİH)
  - b. Edebiyatın turizm pazarlamasına olan etkisine ilişkin görüşler (PAZARLAMA)
  - c. Edebiyatın turizm tanıtımına olan etkisine ilişkin görüşler (TANITIM)
  - d. Edebiyat turizminin entelektüellikle olan ilişkisine yönelik görüşler (ENTELEKTÜEL)
  - e. Edebiyat turizminin sosyalleşmeye olan etkisine yönelik görüşler (SOSYAL)
2. Edebiyatın turizm talebine etkisi (TALEP)
  - a. Kitap okuma sıklığı (KİTAP)
  - b. Ne tür kitaplardaki destinasyonlara gitme isteği (TÜR)
  - c. Edebiyat turizmine katılma amacı (AMAÇ)
3. Edebiyat turizmi kavramını bilip bilmediklerini ölçen bilinç düzeyi (BİLİNÇ)
4. Türkiye’de edebiyat turizminin uygulanabilmesine dair görüşler (TÜRKİYE)

İlişkilerin ortaya konmasında temel alınan değişkenlere ilişkin hipotezler aşağıda verilmiştir. Okumayı kolaylaştırmak adına ve araştırma ilkeleri gereğince sadece **H₁** hipotezlerinin verilmesi uygun bulunmuştur.

Nicel Denenceler

Edebiyat turizmine yönelik hem akademik hem de seyahat yazılarını içeren çok sayıda görüş bulunmaktadır. Bu çalışmalar edebi miras turizminin; ziyaretçilerinin bakış açısıyla nasıl algılandığına (Pocock, 1987,1992; Squire, 1988, 1993, 1994a, 1994b; Herbert, 1995b, 1996, 2001) ya da nasıl bir çekicilik (Stevens, 1998; Easley, 2006; Santesso, 2004; Johnson, 2004; Glendening, 1997; Watson, 2006), bir bölge (Pocock, 1992; Squire, 1996) olduğuyla pazarlama stratejilerinde ve yerin tutundurulmasında edebiyat temasının nasıl kullanıldığına dayanmaktadır. Alanyazındaki bu bilgiler doğrultusunda ise aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

H₁: Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tutumları ile edebiyatın turizm amaçlı kullanımına yönelik görüşleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Konuyla ilgili önceki araştırmalar incelendiğinde; Mısır'ı ziyaret etme tercihleri üzerine yapılan çalışmalarda Herodot'un 'The Histories' adlı eserinin etkili olduğunun ortaya çıkması edebiyatın ziyaret yeri tercihlerine ne derece etki ettiğinin bir göstergesidir.

Julien Mercille'nin 2005 yılında Tibet'te yaptığı araştırmada turistlere, onları hangi araçların seyahate yönelttiği sorulmuştur. Ankete katılanların %27'si Lonely Planet tarafından hazırlanan seyahat rehberini, %10'u National Geographic dergisini, %6'sı ise 'Tibet'te 7 Yıl' kitabını belirtmişlerdir (Mercille, 2005).

Mylene Campalto da 2006 yılında benzer bir çalışma yapmış ve Fransa'da edebiyat turistlerinin deneyimlerini ve edebiyatın destinasyon algısı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışmada ziyaretçilerin, %70'inin edebiyatın destinasyon tercihini etkilediğini düşündüğü, %61'inin ise ziyaret tercihlerinde edebiyatla ilgili yerlere gitmek istedikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bulgular sonucunda H_{1a} hipotezi geliştirilmiştir.

H_{1a}: Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tutumları ile destinasyon tercihleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

Hipotezin oluşturulmasında ayrıca; Pocock (1992), Tetley (1998) ve Smith (2003)'in çalışmalarından yararlanılmıştır.

Edebiyat, bireylerin dünyasına hızla nüfuz edebilen ve insanların algılamalarını değiştirebilen kitle iletişim aracı olarak nitelendirilebilir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, kitaplar ve yazarlar, insanların düşüncelerini etkileyen ve belirli konularda tavır almalarını sağlayan, kişiler, mekânlar vd. ile ilgili imaj oluşturma gücüne sahip olan, temel bir araç konumuna gelmişlerdir.

Edebiyatın turizme etkileri ile ilgili olarak literatürde yer alan araştırma konularından biride imajı olumlu yönde etkileme, ev sahibi mekânın farkındalık seviyesini artırma ya da kültürün tanıtılmasını sağlama gibi soyut faydalara ilişkindir. Bir toplum kültürünün en iyi şekilde ifade edilmesi ve tanıtımının yapılmasının, o dili konuşan ve orada yaşayan yazarlar tarafından en iyi şekilde yapılabileceği çeşitli çalışmalarla da vurgulanmıştır (Butler, 1986; Torkildsen, 2005, Busby vd., 2011, Smith, 2003).

TUI (Touristik Union International) bünyesinde yer alan Thomson Holiday'in yaptığı bir araştırmaya göre ise; tanıtıma yönelik çalışmaların içine edebiyat da eklenince müşterilerin ilgisi daha da artmaktadır. Bu çalışmaların sonuçları ise H_{1b} hipotezinin oluşturulmasını gerekli kılmıştır.

H_{1b}: Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tutumları ile edebiyat turizminin destinasyon tanıtımına etkisine yönelik görüşleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

Destinasyonların emtialaştırılmasında, pazarlama ilkelerinin uygulanmasıyla, 'yerlerin satılması' konusunun yerini, neyin satılacağı konusu almıştır. Yerler turist destinasyonları olarak pazarlanmaya başladığında, pazarlama felsefesi yerlerin fiziksel ve sosyal üretiminin turist yönelimli olması gerektiğini ortaya koymuştur. Çünkü destinasyonun imajı turistlerin davranışını etkilemektedir, bundan dolayı bir

destinasyon rakiplerinden üstün bir şekilde farklılık göstermeli ve tüketicinin zihninde pozitif bir konumlandırmaya sahip olmalıdır (Eser ve Duman, 2006:14).

Tobelem (2003), edebiyat turizminin gelişmesiyle yazarların evlerine ve edebi yerlere olan ilginin arttığını belirtmiştir. Ousby (1990b) de yazarlarla ilişkili olan bu yerlerin, yazarların eserleriyle canlı tutulduğu sürece varlığını sürdürme gücüne sahip olduğunu savunmaktadır. Günümüzde bu düşünceyle bazı kent yetkilileri şehrin daha iyi pazarlanabilmesi için yazarlarla işbirliği içerisinde hareket etmekte (Higashi Moriyama-Japonya/Kyoto; Christian Jacq-Mısır), seyahat acentaları da romanlar çerçevesinde paket turlar (Da Vinci, Sherlock Holmes turu gibi) hazırlayarak edebiyatı bir pazarlama aracı olarak kullanmaktadır.

Alanyazındaki bu bilgiler ışığında aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

H_{1c}: Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tutumları ile edebiyatın pazarlama amaçlı kullanımına yönelik görüşleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

H_{1c}'nin oluşturulmasında; Seaton ve Bennett (1996), Ashworth ve Voogd (1990), Muresan ve Smith (1998), Busby ve Klug (2001), Müller (2006), Sjöholm (2010), Shackle (2011), Yiannakis ve Davies (2011) ve Smith (2012) tarafından yapılan araştırma sonuçları dikkate alınmıştır.

Bu çalışmaların bazılarında edebiyatın daha önceden turistik çekiciliği olmayan veya yeterince kullanılmayan yerlerde bir turizm motivasyonu yarattığı gösterilmektedir.

Marsh 1993'te yaptığı çalışmada, edebiyat turizminin ziyaretçilerin entelektüel bilgi birikimi üzerinde etkisinin olduğunu özellikle yazarların doğum yerlerinin ziyaretçilere onların ünlü olmadan önceki sosyal duruşları hakkında fikir vererek kitapların bu ilişki içinde anlamlandırılması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Russo ve Borg (2002) da edebiyat turizmini, turistlerin deneyimleri ile birlikte zihinlerindeki düşüncelerinin de netlik kazanacağı bütünsel bir süreç olarak görmektedirler. Bu görüş Marsh'ın 1993'teki çalışma sonucunu desteklemektedir.

Turistlerin gerçek tecrübelerinin, edebiyat tarafından oluşturulan beklentiler ve imaj ile ne ölçüde uyum sağladığı önemli bir konudur. Edebiyat, turistlerin tarihe, kültüre, insanlara, ülkelere bakış açılarını değiştirebilmekte, şekillendirebilmektedir. Edebiyat turizmi sayesinde kitaplarda okunan, ancak sadece hayal edilebilen şehirlerin, kültürlerin ve ülkelerin neye benzedikleri görülebilir, bu görüntüler zaman zaman gerçeklerle bağdaşmasa da seyahat kararları üzerinde etkili olabilir (Frost, 2006).

Bu ifadeler doğrultusunda da aşağıdaki H_{1d} hipotezi geliştirilmiştir. Hipotezin oluşturulmasında; Pocock (1982; 1992), Butler (1986), Squire (1996), Herbert (1996; 2001), Wreyford (1996), Busby ve Hambly (2000), Smith (2003), Santesso (2004), Johnson (2004) tarafından yapılan çalışma sonuçları dikkate alınmıştır.

H_{1d} : Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tutumları ile edebiyat turizminin entelektüellik ile olan ilişkisine yönelik görüşleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

Edebiyat turizmi kurgusal deneyimleri yaşanılır hale getirmeye çalışır. Çünkü çağdaş edebiyat alanında okuyucular sevdiği yazar ve şairlerin izlerini takip etme niyetindedir ve bu da edebiyat turizmi sayesinde mümkün duruma gelir. Edebiyat turizmi turistlere birçok sosyal imkan sunar. Edebiyat turizmi deneyimine katılanların yazarlar ve eserleri hakkında bilgileri artarken gidilen yerdeki yerel kültürü anlamak, sosyal çevresini genişletmek, aynı düşüncelere sahip insanlarla bir araya gelebilmek gibi birçok sosyo-kültürel kazanımı da olmaktadır.

Bu bilgiler doğrultusunda H_{1e} hipotezi geliştirilmiştir.

H_{1e} : Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tutumları ile edebiyat turizminin sosyalleşmeye olan etkisine yönelik görüşleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

H_{1e} hipotezinin geliştirilmesinde ise; Squire (1994a;1994b), Berber (2003), Aliğaoğlu (2004), Campalto (2006) ve Ingram (2013)'ün araştırmalarından yararlanılmıştır.

Kültürümüzü oluşturan parçacıklar incelendiğinde, burada paylaşılan değerlerin, inançların, davranış ve tutumların önemli bir yer tuttuğu görülmektedir (Tütüncü ve Küçükusta, 2008). Bununla birlikte bu değerler, inançlar, tutum ve davranışlar kişiden kişiye değişkenlik gösterir.

Genelde tüketicilerin tutum ve beklentilerini etkileyen potansiyel faktörlerin başında demografik değişkenler gelmektedir. Bu nedenle birçok çalışmada bu değişkenlerin (yaş, cinsiyet, öğrenim durumu gibi) tüketicilerin tutum ve beklenti üzerindeki etkileri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır (Antonopoulou vd, 2009).

Bu çalışmada da kurulan bir diğer denenceyle de; demografik özelliklerin, tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tutumları üzerindeki etkisi araştırılmaktadır. H₂'nin oluşturulmasında; Pocock (1992), Squire (1994a), Campalto (2006), Fairer-Wessels (2010) tarafından yapılan araştırma sonuçları dikkate alınmıştır. Ayrıca, çalışma sonunda belirlenen demografik özelliklerle birlikte edebiyat turistlerinin bir profili de çıkarılmış olacaktır.

H₂: Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik görüşleri, demografik özelliklerine (yaş, cinsiyet, gelir, medeni hal, eğitim, meslek) göre farklılık göstermektedir.

H_{2a}: Tüketicilerin edebiyat turizminin destinasyon tercihi üzerindeki etkisine yönelik görüşleri, demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

H_{2b}: Tüketicilerin edebiyat turizminin destinasyonların tanıtımı üzerindeki etkisine yönelik görüşleri, tüketicilerin demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

H_{2c}: Tüketicilerin edebiyatın pazarlama amaçlı kullanımına yönelik görüşleri demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

H_{2d}: Tüketicilerin edebiyat turizminin entelektüelle olan ilişkilerine yönelik görüşleri demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir.

H_{2e}: Tüketicilerin edebiyat turizminin sosyalleşmeye olan etkisine ilişkin görüşleri, tüketicilerin demografik özelliklerine göre farklılık göstermemektedir.

Squire (1994) ve Smith (2003), edebi yerlerde bulunan turistleri “ana grup edebiyat gezginleri” ve “genel miras ziyaretçileri” olarak iki farklı turist tipi olarak kabul etse de, aralarında çok belirgin farklar bulunmamaktadır. Yapılan çalışmalar neticesinde edebiyat turistlerinin çoğunun iyi eğitilmiş, gezilerinde heyecan ve deneyim arayan, yazarlarla bağlantılı yerleri önceden duymuş ama bu yerler hakkında fazla bilgiye sahip olmayan kişilerden oluştuğu söylenebilmektedir.

Bir yer hakkında önceden bilgi sahibi olmak o yerin tercih edilmesinde olduğu kadar, o yer hakkında bir imaj edinilmesini de sağlamaktadır. Örneğin, Çiftçi (2011) çalışmasında bir yer/kişi hakkında bilme düzeyi yükseldikçe, o yer/kişi hakkındaki olumlu düşüncelerde de artış olduğunu gözlemlemiştir. Kuşkusuz bazı şehir ve mekânlar, yazarların ve şairlerin anlatımıyla daha bilindik ve kalıcı bir üne sahip olmuşlardır. Günümüzde edebiyat ve turizm ile ilgili birçok kişi bizzat görmediği halde, J. Joyce ’un, Maeve Binchy’nin eserlerinde Dublin’i, V. Hugo’nun eserlerinde Paris’i, Doyle’un eserlerinde Edinburgh’u, J. Keats’in ve C. Dickens’in eserlerinde Londra’yı, F. Dostoyevski’nin eserlerinde St. Petersburg’u, Kafka’nın eserlerinde Prag’ı, Yahya Kemal ve Ahmet H. Tanpınar’ın eserlerinde İstanbul’u görmektedir.

Bilme düzeyinin edebiyat turizmi üzerindeki önemini ortaya çıkarmak için ise alan yazındaki bulgular (Jeans, 1979; Pocock, 1982; Butler, 1986; Wreyford, 1996; Herbert, 1996; Busby ve Hambly, 2000; Busby vd., 2003; Santesso, 2004, Stiebel, 2007; Lowe, 2009) doğrultusunda aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

H₃: Tüketicilerin edebiyat turizmine ilişkin görüşleri ile edebiyat turizmini bilme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H_{3a}: Tüketicilerin edebiyat turizmine ilişkin tercihleri ile edebiyat turizmini bilme düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

H_{3b}: Tüketicilerin edebiyat turizminin destinasyonların tanıtımına yönelik görüşleri ile edebiyat turizmine yönelik bilinç düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

H_{3c}: Tüketicilerin edebiyatın pazarlama amaçlı kullanımına yönelik görüşleri ile edebiyat turizmine yönelik bilinç düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

H_{3a}: Tüketicilerin edebiyat turizminin entelektüellikle olan ilişkilerine yönelik görüşleri ile edebiyat turizmine yönelik bilinç düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

H_{3e}: Tüketicilerin edebiyat turizminin sosyalleşmeye olan etkisine ilişkin görüşleri ile edebiyat turizmi bilme düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

H₃'ün oluşturulmasında; M. Campalto'nun (2006) Fransa'nın Annecy bölgesinde yaptığı araştırma sonuçları da dikkate alınmıştır. Araştırmada katılımcıların % 92'si Annecy'e gelmeden önce bölge ve oradaki göl hakkında bilgi sahibidir. Bunların % 49'u daha önce burada bulunduğu için, % 18'i arkadaşlarından duyarak, geri kalan kesim ise okudukları kitap ve makaleler sayesinde buradan haberdar olduklarını belirtmişlerdir.

Edebiyat turizmi aslında tüm dünyada daha çok klasik eserleri ve yazarlarını tanımaya yöneliktir. Ancak son yıllarda popüler olan Dan Brown'un "Da Vinci Şifresi", "Melekler ve Şeytanlar", "Kayıp Sembol" ve J. K. Rowling'in "Harry Potter" serisi gibi kitaplar da, bu akımdan payını almış ve yazarların bahsettiği tarihi yapılara özel turlar düzenlenmeye başlanmıştır. Melekler ve Şeytanlar kitabına konu olan Roma'da otel rezervasyonları %200 oranında artış göstermiştir. Toplam nüfusu sadece 3.200 kişi olan Forks Kasabası, 100 milyondan fazla satan Twilight (Alacakaranlık) kitabı ve filminin de etkisiyle, yılda nüfusunun 20 katından fazla turist ağırlamaktadır.

Bu da günümüzde görsel ve yazılı iletişim araçlarının neyin moda, ilgi çekici ve dikkate değer olduğuna ilişkin olarak bireylerin algılamalarını etkileyebildiğinin önemli bir göstergesidir. Destinasyonlar için en önemli nokta ise çok satan kitaplarda yer almak ve böylece daha fazla okuyucuya ulaşarak iyi bir tanıtım yapma imkanı bulmaktır. Bunun içinde okuyucuların ne tür kitapları daha fazla okuduğu, kitapta

okudukları yerlere gitme isteklerinin olup olmadığı, kitap karakterleri ve yazarlarının kitap okumalarına olan etkisinin bilinmesi gereklidir. Çünkü kitap karakterlerin özellikleri ve kitapların türleri (macera, polisiye, tarih, aşk vd.) okuyucuların beğendiği özelliklerle paralellik oluşturduğunda, okuyucular kendilerini kitap kahramanlarının yerine koymakta ve onlarla kendilerini özdeşleştirmektedir.

Bu doğrultuda, daha fazla kitap okuyan tüketicilerin kitapta okudukları yerlere gitme isteği içinde ve edebiyat turizmi kavramı hakkında da bilgi sahibi olabilecekleri varsayılmıştır.

The Daily Telegraph gazetesinde yayımlanan bir araştırmada turistlerin %25'inden fazlasının tatil yapacağı yeri okuduğu bir kitaptan etkilenerik seçtiği belirtilmiştir (Eser ve Duman, 2006:6).

Dördüncü hipotezin oluşturulmasında ise bu veriler dikkate alınmış ve sonuç olarak aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

H4: Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik görüşleri ile kitap okuma sıklıkları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H4a: Farklı sıklıklarda kitap okuyan tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tercihleri birbirinden farklıdır.

H4b: Tüketicilerin edebiyat turizminin destinasyonların tanıtımı üzerindeki etkisine yönelik görüşleri ile kitap okuma sıklığı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

H4c: Farklı kitap okuma sıklığına sahip tüketicilerin edebiyatın pazarlama amaçlı kullanımına yönelik değerlendirmeleri birbirinden farklıdır.

H4d: Tüketicilerin edebiyat turizminin entelektüellikle olan ilişkilerine yönelik görüşleri ile kitap okuma sıklığı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

H4e: Farklı kitap okuma sıklığına sahip tüketicilerin, edebiyat turizminin sosyalleşmeye olan etkisine ilişkin görüşleri birbirinden farklıdır.

Popüler kültürün destinasyon imajı üzerinde belirgin bir etkisi vardır. Turistin bakış açısının genellikle; film, televizyon, edebiyat ve dergiler gibi doğrudan turistik olmayan unsurlar sonucu oluştuğunu söylemek mümkündür (Mercille, 2005).

Günümüzde edebiyat, tüketiciler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Aynı zamanda seyahat destinasyonlarına özgü imajları oluşturarak, bu destinasyonların ve seyahat faaliyetlerinin cazibesini de artırabilmektedir. Örneğin; gerçek hayattaki kişiler yerine New Yorklu roman kahramanlarının reklamlarda kullanılması, popüler kültürün tüketiciler üzerindeki etkisinin bir göstergesidir (Beeton, 2005).

1.3. Araştırmanın Önemi

Bir destinasyonun tanıtımı ve turizm sezonunun uzatılması için yapılan faaliyetlerin yanında eşsiz bir pazarlama fırsatının da edebiyat tarafından sağlandığı çeşitli araştırmalar tarafından kanıtlanmıştır.

Edebiyat teşvikli turizme yönelik bu çalışmalar incelendiğinde ise, çalışmaların başlıca 4 kategoride toplandığı görülmektedir. Bunlar;

- Edebiyatın seyahat kararları üzerine etkisi (Mercille, 2005; Campolto, 2006; Fairer-Wessels, 2010).
- Edebiyat turizmiyle bağlantılı destinasyon pazarlaması etkinlikleri (Muresan ve Smith, 1998; Shackle, 2011).
- Edebiyat teşvikli turizmin destinasyonların tanıtımı ve yerel halk üzerine etkisi (Butler, 1986; Busby ve diğ., 2011; Yiannakis ve Davies, 2011).
- Edebiyat turistleri (Smith, 2003)'dir.

Edebiyat; fikirleri ileten, geliştiren, tutumları doğrudan etkileyen ve değiştirilebilen bir sanat dalı ya da pazarlama uygulayıcısı bakış açısıyla önemli bir reklam mecrası olarak da görülebilir. Bu açıdan edebi eser ve kişilerin izleyiciler üzerinde nasıl etkiler bıraktığının önceden bilinmesi pazarlama faaliyetlerinin başarısı ya da başarısızlığını doğrudan etkilemektedir.

Bu çalışma ise, edebiyatın hem bir pazarlama aracı olarak nasıl kullanıldığını hem de kültürel mirasın sürdürülmesindeki etkilerini incelenmesi açısından önem taşımaktadır. Bunun yanında edebiyat ve turizmi birleştiren disiplinler arası bir çalışma özelliği de göstermektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırma aşağıdaki varsayımlardan hareket ederek sonuçlandırılmıştır:

- Araştırmaya katılan turistlerle yüz yüze mülakat yöntemi ile gerçekleştirilen anket çalışmasında, turistlere anket sorularında anlayamadıkları yerler hakkında açıklamalar yapılmış olduğundan, turistlerin anket formunda yer alan soruları, doğru bir biçimde anlayarak cevaplandıkları varsayılmaktadır.
- Anket formlarının doldurulması süreci birçok anketör gözetiminde gerçekleştiğinden turistlerin birbirinden etkilenmedikleri kabul edilmiştir.
- Edebiyat turizminin, kültür turizminin bir alt boyutu olduğundan kültür turistlerinin anket sorularına daha güvenilir cevaplar vereceği varsayılmıştır.
- Turistlerin hiçbir şekilde yargılanma kaygısı taşımadan tutumlarını yansıttıkları kabul edilmiştir.
- Yöneticilerin görüşme sorularına samimi cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıklarına bakıldığında, araştırmanın uygulama kısmı Mart-Mayıs 2014 tarihleri arasında gerçekleştirildiğinden, anketin katılımcılarını bu tarihler arasında İstanbul Sultanahmet Bölgesi'ni ziyaret eden turistler oluşturmaktadır. Diğer bir sınırlılık ise, anket formları uluslararası geçerliliği olması nedeniyle sadece İngilizce metnine tercüme edilmiştir.

1.6. Araştırmada Sıkça Kullanılan Tanımlar

Kültür Turizmi: Kültür Turizmi, doğal ve tarihsel kültür varlıklarını, kültürel etkinlikleri ve güncel sanat eserlerini bazı sosyo-ekonomik olguları turistik bir ürün biçiminde gezginlerin hizmetine sunan bir turizm anlayışıdır.

Kültürel Miras (kültür mirası): Daha önceki kuşaklar tarafından oluşturulmuş ve evrensel değerlere sahip olduğuna inanılan eserlere verilen genel bir isimdir.

Somut Olmayan Kültürel Miras: Sözlü anlatımlar, sözlü gelenekler, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüel ve festivaller, halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar, el sanatları geleneği gibi kültürel ürünleri ve üretim süreçlerini ifade eden kavramdır.

Sürdürülebilirlik: Çeşitlilik ve üretkenliğin devamlılığı sağlanırken, daimi olabilme yeteneğini korumak olarak tanımlanır.

Edebiyat Turizmi: Kitaplar ve yazarlarla ilişkili olan yerlere yapılan ziyaret türüdür (Squire,1993).

Edebi Yer: Yazarların hem gerçek hayatlarına hem de eserlerine konu olan yerlerdir (Herbert, 1995).

BÖLÜM II

2. ARAŞTIRMANIN LİTERATÜRÜ

2.1. EDEBİYAT TURİZMİ

Doğal çekicilikler, tarihi unsurlar, sosyal ve kültürel değerler turizmin başlıca kaynakları ve odak noktası durumundadır. Bu değerlerin korunarak kullanılması ve gelecek kuşaklara aktarılması gerekliliği de turizmde sürdürülebilir anlayışın temelini oluşturmaktadır. Öncelikle kültürel mirasın anlamı ve öneminin benimsenmesi, daha sonra bu değerlerin sürdürülebilir anlayışla milli ekonomiye kazandırılmasının turizm bilimine ve turizm sektörüne de büyük katkılar sağlayacağı açıkça ortadadır. Kültürel miras turizminin alt türlerinden biri olan edebiyat turizmi kavramı, dünya genelinde bilinen ve kabul görülebilen bir araştırma seviyesinde olmasına rağmen, ülkemizde sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda henüz yeni sayılabilecek bir konumdadır. Edebiyat turizmi; edebiyatla bir biçimde alakalı şehirlere, kasabalara, mekânlara veya otellere seyahat anlamına gelmektedir. Edebiyat ile ilgili kişilerin doğum yerleri, yaşam alanları, mezarları ve eserlerine konu olmuş yerler edebiyat turizminin ana çekicilikleridir. Söz konusu yerlerin edebi kişilikler ve eserler sebebiyle bilinir hale gelmesi ve ziyaretçilerin edebi kişiler veya eserler ile bu yerler arasındaki sosyal, kültürel ve doğal ilişkiyi merak ederek öğrenme güdüsü, edebiyat turizmi açısından çekim alanları oluşturabilmektedir. Kuşkusuz bazı şehir ve mekânlar, yazarların ve şairlerin anlatımıyla daha bilindik ve kalıcı bir üne sahip olmuşlardır. Günümüzde edebiyat ve turizm ile ilgili birçok kişi J. Joyce'un eserlerinde Dublin'i, V. Hugo'nun eserlerinde anlattığı ve E.Hemingway'in yaşamını geçirdiği Paris'i, Doyle'un eserlerinde Edinburgh'u, J. Keats'in ve Charles Dickens'in eserlerinde Londra'yı, F. Dostoyevski'nin eserlerinde

St. Petersburg'u, Kafka'nın eserlerinde Prag'ı, Yahya Kemal ve Ahmet H. Tanpınar'ın eserlerinde İstanbul'u görmektedir.

Klasik turizm anlayışının ortaya çıkardığı deniz-kum-güneş odaklı turizm anlayışının dışında hareket etmek isteyenler, uluslararası turizm hareketlerinde alternatif turizm çeşitlerine olan ilginin giderek artmasına yol açmıştır. Edebiyat ise bu anlamda alternatif turizm anlayışını teşvik edebilecek bir kültürel varlıktır. Özellikle Fransa, İngiltere, İrlanda, Avusturya, Rusya gibi pek çok ülkede edebiyat turizmi alanında çeşitli uygulamalar mevcuttur. Ülkemizde hem kültürel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması hem de turizm kapsamlı ekonomik getirilerin daha üst düzeye çıkarılması için, edebiyat büyük bir potansiyele sahiptir. Şehirler, kasabalar, mekânlar ve otel işletmelerinde edebiyatın turizm amaçlı pazarlanmasında nasıl faaliyetler yürütüleceği, nelerin göz önüne alınması gerektiği ve ne gibi özellikleri olduğunun dünyada var olan örnekleri ile tespit edilerek bu konuda öncü bir fikir oluşturulması, bu çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır.

2.1.1. Edebiyat Turizminin Tanımlanması

Yeryüzü üzerindeki en büyük gösteri olarak tanımlanan turizmin hayat kaynağı mirastır.

Boniface ve Fowler, 1993

2.1.1.1. Miras Turizmi

Kültürel miras veya kültür mirası daha önceki kuşaklar tarafından oluşturulmuş ve evrensel değerlere sahip olduğuna inanılan eserlere verilen genel bir isimdir. Kültürel mirasın kapsamı geniştir, somut kültürel miras ve somut olmayan kültürel miras olarak iki ayrı kategoride ele alınmaktadır.

Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi, kültür mirasını üç sınıfta gruplandırmaktadır:

- **Anıtlar:** Bu gruba mimari yapılar, heykeller, resimler, arkeolojik eserler, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri girmektedir. Bu grupta yer

alan eserler tarihi veya sanatsal veya bilimsel olarak evrensel değerlere sahiptirler.

- **Yapı toplulukları:** Bu gruba giren yapı toplulukları buldukları konum nedeniyle tarihi veya sanatsal veya bilimsel olarak evrensel değerlere sahiptirler.
- **Sitler:** Bu gruba giren sit alanları ya insan ürünüdür ya da doğal bir şekilde oluşmuştur. Ya da bu ikisinin kombinasyonudur. Bu gruba giren sit alanları ya estetik, ya etnolojik ya da antropolojik bakımdan evrensel değerlere sahiptirler (http://tr.wikipedia.org/Kültürel_Miras, Erişim tarihi:22.01.2014).

Kültürel turizm ile ilgili çalışmalarda; kültür turizmi, kültürel turizm, tarihi turizm, miras turizmi gibi kavramların kullanıldığı bilinmektedir (Doğaner 2003:3; Özdemir 2009:81). Hepsi birbirinin içinde olan bu kavramlar arasında sınır çizmek oldukça zordur.

Literatürde kültürel turizmin gelişen bir parçası olan miras turizminin birbirinden farklı tanımları yapılmıştır. “Miras, geçmişin bugünkü kullanımı olarak ele alınırsa, miras turizmi geçmişin turizm amacıyla tüketilmesi anlamına gelmektedir” (Light, 2000:160). Başka bir tanımda ise miras turizmi “odak noktası miras kalan şeyler olan turizm çeşidi olarak tarif edilmektedir. Miras kalan şeyler ise tarihî binalardan, sanat çalışmalarına ve güzel manzaralara kadar değişen anlamlar içermektedir” (Yale, 1991:21). “Miras turizmi, mekânın yeniden yorumlanması sonucu ortaya çıkan, her türlü geçmişi (doğal ve sosyo-kültürel geçmiş) özleme dayalı bir turizm çeşididir” (Aliağaoğlu, 2004:67).

Miras turizmi kaynakları oldukça çeşitlidir. Ancak bilinçsiz uygulamalarla zaman içerisinde kayıplara uğramaktadır. Bu kayıpları önlemek de kaynakların korunması ve sürdürülebilir olmasıyla sağlanabilir (Kolaç, 2009:21). Tam bu noktada ise kültürel mirasın turizminin bir alt boyutu olan turizm çeşitleri devreye girer. Bu çeşitlerden biri de çalışmaya konu olan “Edebî Miras Turizmi”dir.

2.1.1.2. Edebi Miras Turizmi

1990'lı yılların ortasından itibaren sosyal bilimler alanında alışagelmış kültür kavramının kapsamı içerisine, UNESCO'nun çalışmaları ve koruma sözleşmeleri ile birlikte, Dünya Miras Listesinde listelenmiş olan binalar, anıtlar, yerler, manzaralar gibi somut mirasların dışında 'insanların günlük yaşamlarının bir uygulaması' olan soyut miras unsurları da dâhil edilmiştir. Kurin (2004), kültürün devam ettirilmesinde, bu soyut varlıkların korunması ve saklanması önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu anlayış, toplumların yerel ve ulusal miraslarına karşı bilinçlenmesinin arttığı 1990'lı yılların ortalarına kadar çok fazla araştırma konusu olmamıştır. Özellikle 2000'li yılların ilk başlarında bu kapsamda en etkili çalışmaların aktörü olan, UNESCO, kültürel miras kavramının önemine dikkat çekmek için birincisi 2001 yılında olmak üzere 2003 ve 2005 yıllarında yapılan 'İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları' ilanında toplam 90 başyapıtı ulaşmıştır (Oğuz, 2008:6).

Kültürel miras kavramı hakkında yapılan çeşitli tanımlar, beraberinde kültürel turizm konusunun da daha geniş bir konu haline gelmesini sağlamıştır. Öyle ki, kültürel miras kavramının en geniş tanımlarından birini yapan Torkildsen (2005), tarih, din, sanat gibi kavramların yanı sıra spor, gastronomi, gelenek ve görenekleri de kültürel mirasın bileşenleri olarak belirtmiştir. Yazar burada kültürel mirası, kültürel turizmin bir parçası olan tiyatroya gitmekle, anıları ya da müzeleri ziyaret etmekle, bir spor olayına ya da festivale katılmakla aynı tutmuştur. Ayrıca, "Kültürel miras turizminin önemli bir yönünün de ulusların edebiyat birikimi olduğunu söyleyerek, bir toplum kültürünün en iyi şekilde ifadesinin o dili konuşan insanlar içerisinde bulunan edebi yazarlar tarafından yapılacağını vurgulamıştır.

Kurin (2004) edebiyatın, kültürel miras kavramının hem bir alt unsuru hem de UNESCO'nun da belirttiği üzere kültürel mirasın bir parçası olduğu görüşündedir. Edebi bir kitap elle tutulan somut bir varlık olsa da, kendisinden daha çok içerdiği ve ifade ettiği anlam önemlidir. Hayal gücü ve kahramanlık hikâyeleri gibi birçok eser, okuyucuyu etkileyerek edebiyat turizmi adı altında niş turizm pazarları oluşturmakta, bu durum ise edebiyat ve yazarların önemini arttırmaktadır. Tobelem (2003), son

birkaç yıldır edebiyat turizminin gelişmesiyle yazarların evlerine ve edebi yerlere olan ilginin arttığını belirtmiştir.

Ünlü kişilerle ilişkili yerler, edebiyat mirasının önemli bir bileşenidir ve günümüzde giderek artan bir ilgiyle turizm organizasyonlarının, popüler turizm dergilerindeki yazarların ve akademisyenlerin ilgisini çekmektedir. Prentice (1994) tarafından yapılan çalışmada, ünlü kişilerle ilişkili çekicilikler, miras çekiciliklerinin 23 türünden biri olarak sayılmıştır. Atkinson ve Ballinger (1994) ise, ünlü kişiler ile ilgili yerleri tarihi birer değer olarak nitelendirerek, bu yerleri ‘yaratıcı kişisel müzeler’ olarak adlandırmıştır. Artistler, aktörler, bilim adamları ve politikacıları içeren ünlü kişilerle ilişkili olsa da, bu yerlerin çoğunluğunun edebi kişilerle bağlantılı olduğu görülmektedir (Gaze, 1988). Ousby (1990b) de yazarlarla ilişkili olan bu yerlerin, yazarların eserleriyle canlı tutulduğu sürece varlığını sürdürme gücüne sahip olduğunu savunmaktadır. Buradan edebi miras turizminin edebiyat, mekân ve turizm üçlüsünün birleşmesi olduğu sonucuna ulaşılabılır. Edebi kişiler, onların yaşam alanları ve eserlerinin geçtiği yerler ise edebi miras turizminin ana unsurlarıdır.

2.1.1.3. Kültürel Miras Turizmi Olarak Edebi Turizm

“Edebi turizm” kavramını tanımlamak için, ilk önce “turizm” kavramı göz önüne alınmalıdır. Turizmin en geniş bir biçimde kabul edilen tanımı 1993 yılında tadil edildiği şekliyle Dünya Turizm Örgütü (WTO) tarafından yapılan tanımdır. WTO “turizmi” “*kişilerin, dinlenme, iş veya diğer amaçlar için bir yıldan daha kısa ve devam eden bir süre için kendi genel ikamet alanlarının dışındaki bir yerdeki seyahatleri ve kalışları sırasında yaptıkları aktiviteler*” olarak tanımlamaktadır (Richards, 1996: 20). Dahası, turizm uzmanı Dean MacCannell (1993) turizmin bir kültürel tecrübe olduğunu tartışırken, John Urry (1990) ise bunu bir adım daha ileriye taşımakta ve turizmin *kültür olduğunu* iddia etmektedir. Bu nedenle de “edebiyatı” ve ardından “edebi turizmi” daha geniş bir kültür kavramı dâhilinde araştırmak yerinde olacaktır.

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre, kültür (ekin, eski dilde hars) kavramının tanımı şu şekildedir:

“Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür” (<http://www.tdk.gov.tr/> , Kültür, Erişim Tarihi: 22.01.2014).

“Kültür” farklı anlamları olan bir terimdir ve tanımlaması çok daha zor bir kavram olarak kalmaya devam etmektedir. Kültürün her yönüyle tatmin edici bir tanımını bulmak sorunludur çünkü kendisi bütün dünya çapında var olan bütün uyumlu ve çeşitlilik gösteren yaşam şekillerini tanımlamaya çaba göstermektedir. Ayrıca “ ‘kültürü’ geniş bakımdan kabul edilebilir tek bir tanımla açıklamaya çalışmanın sonuç olarak bir genelleştirme oluşturacağı ve bu durumda tanımlama eylemini kullanışsız hale getireceği” de tartışılmıştır (Richards, 1996: 21). Ancak turizm uzmanı Greg Richards (1996: 21) kişinin “kültür” kavramının bugünkü kullanıldığı haline odaklanması gerektiği savında J. Tomlinson (1991) tarafından sunulan çözümü kullanmaktadır. Kendisi kültürün, “*süreç olarak kültür*” ve “*ürün olarak kültür*” olmak üzere iki güncel kullanımı tanımlamaktadır.

Süreç olarak kültür, belli bir yaşam biçiminin bir belirtisi olarak tanımlanabilir. Süreç olarak kültür, insanların kendilerini ve kendi hayatlarını anlamlandırdıkları belirli bir toplum ve işaret sisteminde insanların hayatlarını düzenleyen davranış kurallarıdır. Diğer taraftan ürün olarak kültür de, “entelektüel ve sanatsal eylem işleri ve uygulamaları” olarak tanımlanabilir (Richards, 1996: 21) ve ayrı ayrı veya grup halinde üretilen bu ürünler kendilerine verilen belirli anlamlara sahiptirler. Bu nedenle de, kültürel ve edebi turizm alanlarında uzman olan Mike Robinson ve Hans Cristian Andersen (2002 b: 12) kültürün bir parçası olarak, hem bir kültür objesi olması hem de bu objeyi yaratan bir yaratıcı eylem ve gelişme süreci olmasından dolayı edebiyatın “kültürel terimlerde ikil (düalistik) bir rol işgal ettiğini” tartışmışlardır. Edebiyatın gerçekte kültürün bir tanımlayıcı elementi olduğunu ifade edecek kadar ileriye gitmektedirler: “*Edebiyat, yaşam biçimimizin yansımasıdır, ancak aynı zamanda da kolektif başarının ve sosyal kimliğinde bir belirteçidir*” (Robinson ve Andersen 2002b: 12). Edebiyat, D. Wynne (1992)’in - ekonomik ve sosyal bir değere sahip olarak algılanan yaratıcı ve dekoratif sanat ürünleri yani - “kültürel sanayi” olarak adlandırdığı esasları biçimlendiren kültürel kaynaklar setinin bir parçası olarak kabul edilir. Edebiyat çalışmaları kültürel sanayinin bir parçasını oluşturan yaratılmış, alınabilir ve satılabilir objeler

olmalarından dolayı MacCannell (1976)'ın “kültürel ürünler” olarak adlandırdığı tanıma da dahil edilebilirler (Robinson ve Andersen 2002 b: 12).

İlginç bir şekilde, kültürel turizmin kendisi; süreç olarak kültür ve ürün olarak kültür kavramlarının belirli bir ölçüde birbirleri ile entegre olmalarına (uyum sağlamalarına) sebep olmuştur. Özgün, anlamlı deneyimleri arayan turistler kültürü, bir süreç olarak ararlar ve bu da sırf turist tüketimi için kültürel dışavurumların yaratılmasına yol açar (Cohen, 1988; Richards, 1996). Başka bir deyişle, üretken bir yazarın yaşam biçimi olan süreç olarak kültür bir kültür turizmi ürünü haline gelir. Herkesin kabul edeceği gibi, yazma sürecinin kendisinin gözlenmesi pekte ilgi çekici değildir ve şişe üfleme veya resim yapma gibi diğer sanatsal süreçlerin sergilendiği gibi sergilenemez ancak, kalemler, daktilolar ve masalar gibi yazma sürecinin fiziksel dışavurumlarına turistler tarafından epey fazla önem verilmektedir (Robinson ve Andersen 2002b: 12). Bunlar, edebi şahsiyetin hayatı ve üretiminin belirteçleri olarak kabul edilebilecek şeyler haline gelirler.

Bu yorum doğrultusunda, Avrupa Turizm ve Boş Zaman Eğitimi Derneği, (ATLAS-European Association for Tourism and Leisure Education) 1991 yılında Kültürel Turizm Araştırma Projesini hayata geçirmiştir. Projenin amacı hem süreç-tabanlı yaklaşımı hem de ürün-tabanlı yaklaşımı tanımlamaktır. “Kültürel turizmin ölçülmesi için ürün-tabanlı bir tanım gerekli olarak farz edilirken, süreç-tabanlı bir tanım da kültürel turizmi bir aktivite olarak tanımlamak için ayrıca gerekli görülmüştür” (Richards, 1996: 23). ATLAS hem bir kavramsal veya süreç-tabanlı bir tanım hem de bir teknik veya ürün-tabanlı bir tanım oluşturmuştur ve aralarındaki ana farkta kavramsal tanımın turistlerin güdülerinin merkezi olarak kabul etmesidir. Kavramsal tanım şu anlama gelir: “İnsanların normal ikamet yerlerinden kendi kültürel ihtiyaçlarını tatmin etmek, ayrıca yeni bilgiler ve tecrübeler edinmek amacıyla kültürel cazibe yerlerine doğru hareketidir” (Richards, 1996: 24). Teknik tanım ise şudur: “*İnsanların normal ikamet yerlerinden miras alanları, sanatsal ve kültürel dışavurumlar, sanat ve drama gibi belirli kültürel cazibe yerlerine doğru olan bütün hareketleridir*” (Richards, 1996: 24).

Richards, (Richards, 1996: 22) kültürel cazibe yerlerinin kendine özgü türlerini tanımlamak için Avrupa Geleneksel ve Bölgesel Kültürler Merkezi'nin (ECTARC) 1989 yılında sağlamış olduğu bir listeyi kullanmaktadır:

- Arkeolojik müzeler ve siteler
- Mimari (ünlü binalar, kalıntılar ve bütün şehirler)
- Sanat eserleri, el sanatları eserleri, heykeller, galeriler, etkinlikler, festivaller
- Müzik ve dans (klasik, modern, folklor)
- Drama (filmler tiyatro ve dramaturglar)
- Dil ve edebiyat çalışması, etkinlikler ve turlar
- Hac yolculukları ve dini festivaller
- Bütün (folklor ve temel) kültürler ve alt-kültürler.

Bu liste genelde (eğitim değeri dışında) yüksek eğlence değerli yüksek oranda tüketilen popüler kültürün aksine – genel olarak eğitimsel meziyetlere sahip olarak görülen ve klasik sanat türleri ile geleneksel bir ilişki içerisinde olan – ve gerçekte “yüksek kültür” olarak görülen şeylerden oluşmaktadır. Ancak, geçtiğimiz son yıllarda kültür ve kültürel turizmin anlamı ve kapsamı ciddi oranda değişmiştir. Örneğin; popüler bir müzik üreticisi olan rock müzik grubu U2, 1990’lı yıllarda İrlanda/Dublin’de bir kültürel turizm cazibesi olarak görülmüştür (Richards, 1996). Bu genişleyen kapsam “yüksek” ve “popüler” kültür arasındaki daha da büyüyen ayırt edilemezliği yansıttığı gibi daha geniş kitleleri çekmek için kültürel turizm ürünlerini popüler hale getirme adına büyüyen ihtiyacı da yansıtmaktadır (Richards, 1996). Hewison (1987)’a göre, ticari amaçlar için kültürel kaynakların bu artan istismarı “miras sanayinin” oluşumuna sebep olmuştur. Edebi turizmin çoğunun ev müzeleri, mezarlıklar ve edebi anıtlar gibi miras alanında da yer alan kültürel ürünlerde merkezlenmesinden dolayı, edebi turizm daha geniş bir miras kavramı dahilinde ele alınmakta ve bununla birlikte kültür ve miras arasındaki ilişkiyi araştırmak da mecburi olmaktadır.

1993 yılında Birleşik Krallık’ta düzenlenen Milli Miras Konferansı “mirası” *“Geçmiş neslin muhafaza edip günümüze emanet ettiği ve ciddi miktarda bir nüfusunda geleceğe emanet bırakmak istediği şey”* olarak tanımlamıştır (Hewison,

1989: 15). Bu tanım kültürel tercihin bir biçimini belirtir (Herbert, 1995a) ve muhafaza edilmek için seçilen miras ürünü veya miras uygulamasına kesin bir anlam ve belirli bir önem verildiği de kabul edilebilir. B. Graham (2002: 1004) bu görüşü destekleyerek şunu not düşer; “Miras materyal eserlerden daha çok anlamları ile ilgilenir. İster kültürel ister finansal olsun ilkinde değer veren ve geçmişin sonsuzluğundan neden seçildiklerini açıklayan anlamdır.” Hem soyut hem de somut miraslara atfedilen anlamları göz önünde bulundururken, Graham (2002: 1004) nelerin miras ürünü olarak kabul edilebileceği hakkında birkaç örnek sunmaktadır:

Avrupa ve Kuzey Amerika Dünya Miras Siteleri listesi etrafı duvarlarla çevrili sur şehirleri, katedraller, saraylar, ulaşım eserleri ve milli parkların hakimiyeti altındadır. Ancak buna karşılık, Afrika ve Asya'daki miras genellikle dil, müzik, dans, ritüeller, yemek ve folkloru da dahil eden geleneksel ve popüler kültürünün soyut biçimleri ile tasarlanmıştır (Graham, 2002: 1004).

Bu örnekler ve daha önceden listelenen o kültürel turizm ürünleri içerikte açık bir örtüşme göstermekte ve birçok aynı ürünü içermektedirler. Dahası, tıpkı Richards (1996)'ın kültür ve kültürel ürün olarak görülen şeylerdeki değişimi not ettiği gibi mirasın doğası da değişmektedir. “Miras *herhangi bir kültürde, her hangi bir zamanda, kültürler arasında ve zaman boyunca farklı olarak yorumlanabilme özelliğine sahiptir*” (Graham, 2002: 1004). Bu nedenle de kültür yaşayan ve durmaksızın değişen olarak atfedilebilir ki zaten bu da mirasın ve miras ürünlerine atfedilen anlamların sonrakinin öncekinin ürünü olmasından dolayı neden değiştiğini göstermektedir. Miras en basit haliyle, kendilerine atfedilen anlamlar ve kesin bir değer taşıdıkları için muhafaza etmeyi ve gelecek nesillere aktarmayı seçtiğimiz ve hala seçmekte olduğumuz kültürün yönleridir. Buna uygun bir örnek William Shakespeare ve onun asırlardır okunan, çalışılan, tercüme edilen, oynanan ve filmi yapılan oyunlarıdır. Bu bakış açısı mirasın bilgi (kültürün belirli yönlerine atfedilen anlamlar) ve kültürel bir ürün olduğunu tartışan Graham (2002: 1006) tarafından da desteklenmektedir. Bundan dolayı da miras kültürün bir alt kümesi veya yan ürün olarak görülebilir.

Miras turizmi tek bir çekiciliğe bağlı değil, birden çok çekiciliğe sahiptir. Bu çekiciliklere bağlı olarak ise farklı miras turizm çeşitlerinden söz edilebilir. Konuyu doğal miras turizmi ve sosyo-kültürel miras turizm ana başlıkları altında incelemek

mümkündür. Yine sosyo-kültürel miras turizmi, kendi arasında alt başlıklara ayrılabilir niteliktedir. Keder turizmi (dark veya thanatourism), endüstriyel miras turizmi, soy-sop araştırma turizmi (legacy tourism), sıra turizmi, köle miras turizmi ve yerliler miras turizmi, sosyo-kültürel miras turizminin başlıca çeşitleri arasındadır. Bu çeşitlerden biri de “Edebî Miras Turizmi”dir.

Edebî miras turizmi, edebî mekânların turizm amacıyla tüketilmesi anlamına gelmektedir. “Edebi turizm” terimini göz önünde bulundururken, resmi bir tanımın var olmadığı ancak, sadece genel açıklamaların veya edebi turizm noktaları ile ilgili gayri resmi tanımların var olduğu görülmektedir. Edebi turizm hakkında geniş çapta kabul edilen bir tanım, bir edebi turizm uzmanı olan D. T. Herbert (1995b: 33) tarafından yapılan ve “edebi yerleri” “yazarların hem gerçek hayatlarında ilişkilendirildikleri hem de eserlerine kaynaklık sağlayan yerler” olarak açıkladığı tanımdır. Edebi yerleri tanımlamak için K. A. Smith (2003: 84)’te yine bu tanıma kullanır. Aynı şekilde Herbert tarafından tanımlandığı gibi bu “edebi yerleri” ziyaret etmeyi içeren edebi turizm eylemi ile ilişkili olarak bu tanıma kullanan bir diğer edebiyat bilim insanı da Lindy Stiebel (2004: 33)’dir. Her ne kadar bu tanım edebi turizm kapsamında her ne varsa çoğunu çevrelese de, açıklamasını yapmadığı bazı yönler vardır. İlk olarak, yazarın hayal gücü haricinde yazıldığı dönemde kurgusal karakterler ve/veya kurgusal ortamların gerçekte var olmamasından dolayı bu kurgusal karakterler ve/veya kurgusal ortamların fiziksel dışavurumlarını veya sahnelenmiş benzetilerini dahil etmemektedir. Bu gibi benzetiler genellikle, Japonya’daki ‘Gulliver’in Krallığı Eğlence Parkı’ veya Danimarka’daki ‘Hans Cristian Andersen Tema Parkı’ gibi tema parkları biçiminde bulunabilirler.

Edebi turizm bilim adamı Shelagh Squire (1993: 5)’in edebi turizmi “*kitaplar veya yazarlar ile ilişkili olduğu için ünlü olan yerleri ziyaret etmek*” olarak açıkladığı tanım görünüşe bakılırsa kurgusal karakterler ve kurgusal ortamların fiziksel dışavurumlarını göz önünde bulundurmaktadır. Ancak Wordsworth’un *Tintern Manastırının Birkaç Mil Yukarısına Yazılan Satırlar (Lines Written A Few Miles Above Tintern Abbey, 1798)* eseri gibi bazı belirli şiirlerin okuyucular tarafından bazı belirli yerleri iyi bilinir ve ziyaret etmeye değer hale getirmesinden dolayı “kitapla” terimi bir şekilde sınırlandırıcı görülmektedir. İşte bu nedenle de Shelagh Squire

(1996: 119)'in edebi turizmi “edebi tasviri ve/veya edebi figürlerle olan bağlantıları ile ünlü yerler ile ilişkili” olarak tanımladığı sonraki bir tanım daha yerinde görülmektedir. Edebi turizm uzmanı Nicola Watson (2009: 2) “edebi turizm işini” “birbirine bağlı olan; yazarlar ve onların işleri ile ilişkili siteleri belirleme ve ziyaret etme uygulamaları” olarak tanımlamaktadır. Açıkçası, bu “siteler” veya “yerler” tanımları üzerine yaygın bir vurgu vardır ancak, “etkinlikler” olarak adlandırılacak şeyleri veya geçici bir tabiatın edebi cazibelerini hesaba katmamaktadırlar. Burada bir kez daha, Shakespeare aydınlatıcı bir örnek olarak gösterilebilir. Her ne kadar onun sahne çalışmaları sadece kısmen “edebiyat” olarak tanımlanabilirken, kendisinin dünya edebiyatının en önde gelen ve en çok saygı duyulan figürlerinden biri olduğu da tartışılabilir. Dahası, okuyucu-turist onun çalışmaları ile sadece kağıt üzerinde veya drama/tiyatroda karşılaşmakla kalmaz. Onun Romeo ve Juliet gibi oyunları bale, opera, film ve televizyon programı biçiminde de ayrıca sunulmuştur (Robinson ve Andersen, 2002 b). İster Birleşik Krallık'ta veya Amerika Birleşik Devletleri'nde düzenlenen birçok Shakespeare festivalleri gibi tek bir yazara odaklanan etkinlikler olsun; isterse de canlı kitap okumaları, kitap tartışmaları veya kitap imzalamalı için yazarların davet edildiği Edinburgh Uluslararası Kitap Festivali gibi edebiyatı genel olarak kutlayan etkinlikler olsun “etkinlikler” terimi bütün edebi festivalleri de içermektedir.

Bir diğer etkinlik türü de ayrıca kitapların (kendi fiziksel biçimlerinde yazarın çalışmaları) seyahat etmek için motive edici bir faktör oluşturabileceklerini ifade etmektedir, bunun sonucu olarak ta Hay-on-Wye (İngiltere ile Galler sınırında, içerisinde birbirinden bir kaç yüz metre arayla 39 tane büyük sahafın bulunduğu bir kasaba. *Sahaflar Kasabası* olarak bilinir.) kenti ve edebiyat müzeleri gibi ünlü kitap merkezlerinin çekiciliği anlaşılır. Robinson ve Andersen (2002b) ayrıca turistlerin yaratıcı edebiyat yazımına katılımlarının sağlandığı yaratıcı yazı kurslarını da edebi turizmin özelleştirilmiş farklı bir biçimi olarak görmektedirler. Bundan dolayı da, her ne kadar edebi turizm geniş kapsamda yazarların çalışmalarında betimlenen manzaralar, mezarlar, evler gibi yazarların yaşamları ve çalışmalarının somut yönlerine dayansa da, sahne prodüksiyonları, festivaller, kitap imza günleri ve yaratıcı yazı kursları gibi etkinlik tabanlı edebiyat dışavurumları da edebi turizm dünyasına dahil edilebilir.

Yani tüm bunların sonucunda, Edebiyat Turizmi; yazarlar, yazarların çalışmaları, edebi tasvirler, yaratıcı edebiyatın yazımı ile ilişkili yerlere ve etkinliklere seyahat etmeyi de içeren kültürel turizmin bir biçimi olarak tanımlanabilir. Yukarıdaki tartışmanın ışığı altında ve tüm bu yönleri bir araya getirerek, edebi turizmin daha kapsamlı bir tanımını yapmaya kalkışmak yerinde olacaktır.

2.1.1.4. Edebiyat Turizmi

Edebiyat turizmi, kültürel turizmin bir parçası olup, yazarların hayatlarını geçirdikleri ya da onların eserleriyle ve kurguladıkları metinlerle ilgili şehirleri ve yerleri ziyaret etmek amacıyla yapılan seyahattir. Bu ziyaret, romandaki hayali bir karakterin maceralarını takip eden bir rotayı, bir öyküdeki belirli sahneleri ya da bir romancının uğrak yerlerine yapılan turları içerebilir.

Edebiyat turizminin birçok tanımı yapılmıştır. 1986'da Butler, 1996'da Wreyford, Squire, Herbert ve daha sonra 2001'de Busby ve Klug edebiyat turizminin değişik tanımlarının detaylı bir çerçevesinin çizilmesine katkı sağlamışlardır (Bknz: Tablo 1). Squire (1996), edebiyat turizmini; "Edebi tasvirlerle olan ilişkisiyle ünlü ya da edebi kişilerle bağlantılı yerler" olarak tanımlamaktadır. Russo ve Borg (2002) ise edebiyat turizmini, turistlerin deneyimleri ile birlikte zihinlerindeki düşüncelerinin de netlik kazanarak anlam bulacağı, semboller ve efsanelerin akıllarda daha da netleşeceği bütünsel bir süreç olarak görmektedirler.

Tablo 1: Edebiyat Turizmi ile İlgili Tanım ve Teoriler

Biçim	Açıklama
1. Gerçek bir lokasyona duyulan saygıdır.	Yazara, yaşamına, çalışmalarına yakından bakmak ve ona yeni değerler katmak adına üretilmiştir. Bu form, edebiyat yolcularının (hacılarının) ortaya çıkmasını sağlamıştır (Butler, 1986).
2. Kurgu çalışmasındaki önemli yerlerdir.	Henry Williamson tarafından yazılmış olan 'Tarka the Otter' romanı Kuzey Devon'a birçok turist getirmiştir (Wreyford, 1996).
3. Diğer unsurlara ve edebiyata çekici geldiği için bu alan ortaya çıkmıştır.	İletişim, görünüş ve hatıra kalitesini arttıran yerlerde (Herbert, 1996), edebi şahsiyetler ile bir bağlantı vardır (Squire, 1996). Örneğin 'Marcel Proust'un Normandiya'sı teşvik ve ekonomik fayda elde etmek için kamu ve özel sektör tarafından kullanılmıştır (Herbert, 1996).

Tablo 1 Devam: Edebiyat Turizmi ile İlgili Tanım ve Teoriler

4. Edebiyatı çok popüler olan yerler turistik bir destinasyon haline gelmiştir.	Bu form Charles Kingsley'nin 'Westward Ho!'(İngiliz yazar Charles Kingsley tarafından 1855 senesinde Kırım savaşının etkisi ile yazılmış meşhur roman. I. Elizabeth döneminde geçer. Devon'lu genç denizci Amyas Leigh'in ispanyollar tarafından kaçırılan sevgilisi Rose Salterne'i kurtarmak için giriştiği maceraları anlatır) adlı eseri ile ortaya çıkmıştır ve bu sayede Devon adlı sahil beldesi yaratılmıştır (Busby ve Hambly, 2000).
5. Seyahat yazıları edebiyat turizmi farklı bir boyuta taşımıştır.	Seyahat yazıları sayesinde, yerler ve insanlar yeniden yorumlanmış ve daha geniş kitlelere ulaşılmıştır. Örneğin Bill Bryson'nun kitapları (Busby ve Klug, 2001).
6. Edebiyat turizmi filmlerin de etkisiyle bir destinasyona çok sayıda turist çekmektedir.	Kitapların filme çekilmesiyle birçok yer moda haline gelerek bir turist destinasyonu gibi işlev vermeye başlamıştır. Ayrıca dizi ve filmi çekilen kitaplara okuyucu ilgisi gittikçe artmaktadır.

Kaynak: Butler, 1986; Herbert, 1996 ; Busby ve Klug, 2001.

Seyahat ve kültürel deneyimlerle edebiyatı birleştiren edebiyat turizmi, çağdaş bir olay olmayıp birkaç yüzyıldır uygulanmaktadır. M.Ö. 5.yy'da Herodot'un 'The Histories' adlı eseriyle, insanları Nil Nehri ve Mısır'daki harikaları ziyaret etmeye teşvik ettiği düşünülmektedir. Yüzyıllar boyunca Avrupa edebiyatı büyütülmüş (celtic/kelt döneminde), reddedilmiş ve yasaklanmış (orta çağda), geliştirilmiş (matbaacılığın yaygınlaşmasıyla) ve yeniden canlandırılmıştır (19. yy başlarında). Tarihsel kaynaklara göre, şairler ve yazarlar ile bağı bulunan şehirlere seyahat etme faaliyetleri, meraklı gezginlerin ünlü yazarların evlerini, mezarlarını ve sevdikleri, sürekli uğradıkları mekânları ziyaret etmeye başladıkları 19. yy'da artmıştır. Ayrıca seyahat edenler, ünlü şair ve romancılar tarafından tasvir edilen şehirleri ve yerleri de ziyaret etmiştir. Söz konusu dönemde İngiltere Abbotsford'da, Sir Walter Scott büyük saygı görürken, Stratford Shakespeare ile, Haworth'da Bronte Kardeşler ile anılmıştır. Jacqueline Maley'e göre, televizyon ve film uyarlamaları (Harry Potter ve çok daha fazlası) tarafından hızla gelişen edebiyat turizmi, bir yılda İngiliz ekonomisine £2,6 milyar (\$6,3 milyar) gibi büyük bir ekonomik katkıda bulunmuştur.

Seyahat ve edebiyattaki bu gelişme, hem turizm faaliyetlerinin temel noktasını oluşturan eğitim seviyesinin yükselmesi, merak ve ilgi duygusu gibi

unsurların ortaya çıkmasını sağlamış hem de insanların toplumda kabul görme ya da kendini gerçekleştirme ihtiyacından dolayı ortaya çıkan manevi unsurlar ile giderek büyüyerek bugünkü konumuna gelmiştir. Artık çağdaş edebiyat alanında da okuyucular, en sevdikleri yazar ve şairlerin izini takip etmektedirler. Edebiyat turizmi deneyimine katılmak için elektronik cihazların kullanımı bu değişimde büyük rol oynamış ve giderek daha popüler hale gelmiştir. Kitap okumak için geliştirilen elektronik araçlar okuyuculara sanal bir seyahat deneyimi veya seyahat destinasyonları sunarak, edebiyat turizminde de inovasyonların ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. İnternet teknolojisi de, bu turizm çeşidinin daha fazla edebiyat turistine ulaşmasına imkân vermektedir. Bu amaçla kurulmuş olan birçok web sitesine ulaşmak mümkündür. Heelan (2004) makalesinde bir yazara, kitaba, ülkeye ya da bölgeye odaklanmış olan bu sitelere yer vermiştir. Bu sitelerden örneğin; www.frenchvacation.com - Da Vinci Şifresi; www.hpfantrips.com- Harry Potter, www.casterbridgetours.com - Hayali edebiyat bölgeleri odaklıdır. Okuyucular, ilgili kitapların bulunduğu bu siteleri ziyaret ederek tatil için uzaktan bilgi toplayabilmektedir. Ayrıca edebiyat turizmi turları düzenleyen seyahat acentelerinin ve tur operatörlerinin sayıları giderek artmaktadır.

Edebiyat turizmi hareketleri, genel olarak ünü artan eserlere odaklandığı için, modern edebi eserler artık turizm kurgusu yaratacak biçimde temalar da işlemekte ve böylece turizmi teşvik etmektedir. Modern turizm kurguları, hayali masalların içindeki gerçek yerlerin nasıl ziyaret edilebileceğini, hikâyenin geçtiği alan içerisinde nerelerin hangi özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Böylece okuyucu, gittikleri yerlerde bu noktalara ayrı bir dikkat vererek seyahat etmektedir. Okuyucular, yayıncılık alanındaki son gelişmeler sayesinde turizm ile doğrudan veya dolaylı bağlantılı olan dijital kurgu kitaplarına, edebiyat turistlerinin hikâyelerle ilgili turizm web sitelerine bağlanabilmektedirler. Bu uygulamalara, elektronik kitap okuma cihazları ve tabletler ile akıllı telefonlar, masaüstü ve dizüstü bilgisayarlar üzerinden ulaşılabilir. Hikâye içindeki bu bağlantılar ile okuyucular kendileri web arama yapmadan gerçek yerler hakkında anında bilgi edinebilmektedirler.

2012 yılında, Güneydoğu Edebiyat Turizm Girişimi öncülüğünde, İnteraktif Turizm Baskısında yer alması sağlanan F. Scott Fitzgerald'ın '*The Side of Paradise*'

adlı romanı, turizm kurgu teknolojisinin avantajlarından yararlanılarak basılan ilk klasik roman olmuştur. Bu interaktif turizm baskısı, hikâyenin kurgusal kahramanı olan Amory Blaine'in ve yazarı Fitzgerald'ın da gerçek hayatta gittiği Princeton Üniversitesi turları için web bağlantıları sunmuştur. Ayrıca baskı içerisinde, yazar Fitzgerald'ın eşi Zelda Sayre'ye, kurguda ise karakter Amory'nin, Rosalind'e âşık olduğu yer olan Montgomery, Alabama'ya ait bağlantılar da yer almaktadır.

Edebiyat turizmiyle ilişkili bazı elektronik romanlar da, konu olduğu şehirle alakalı okuyuculara farklı lokasyon noktaları verip, onları stratejik bir oyun içine çekerek, şehri ziyaret etmeleri için cesaretlendirmektedir. Japon yazar Higashi Moriyamo'nun, yazdığı bir romanda kente turist çekmek için Kyoto/ Japonya kenti ile ortaklığa girmesi buna örnek verilebilir.

2.1.2. Edebi Dünya: Metin, Manzara ve Edebiyat

Dublin'i öylesine betimlemek istiyorum ki, eğer şehir bir anda dünya üzerinden silinecek olursa kitabım (Ulysses) sayesinde yeniden kurulabilir.

James Joyce

Son birkaç yılda “metin” teriminin tanımı ciddi oranda genişlemiştir. Yaygın olarak yayınlanmış bir şekilde şiir, drama ve kurgu gibi geleneksel metin olarak tabir edilenlerin yanı sıra, günümüzde reklamlar, sanat eserleri, mimari, filmler, televizyon ve radyo programları gibi çok daha geniş çaptaki örneklerden fikirler, deneyimler, gelenekler, cinsiyet ve ırk gibi soyut kavramlara kadar birçok şeyi kapsamaktadır (Silverman ve Rader, 2003). Bundan dolayı da, metinler daha geniş bir ekonomik, sosyokültürel ve/veya siyasi realiteler ile nasıl etkileşimde bulduklarını veya bunları nasıl etkilediklerini belirlemek için geçerli bir şekilde analiz edilebilecek ve yorumlanabilecek bütün örnekleri içermektedir. Gerçekte, bu terim J. Silverman ve D. Rader'ın *Dünya bir Metindir* (The World is a Text) (2003) adlı gösterge bilimsel kültürel çalışmalarının başlığı gibi her şeyi kapsar hale gelmiştir (Smith, 2012). Bu sayfaların ilerleyen kısımlarında var olan ve edebiyat ile turizm/turistler arasındaki ilişkiyi konu alan tartışmasında ise Mike Robinson (2002) bütün metinlerin “değişme” ve “değer değiştirme” kültürel süreçlerine yatkın olduklarını, hatta o kadar ki, şu anda edebiyat hakkında sadece “yazılı kelime” açısından konuşmanın

çok sorunlu olduğunu tartışmaktadır. Bunun ışığında “Winnie the Pooh” örneğini kullanır.

Winnie the Pooh, *Ayı Winnie* olarak bilinen meşhur bir animasyon ve televizyon karakterinin adıdır. İngiliz yazar A. A. Milne tarafından İngiltere Sussex ormanlarında yaşayan, dünya çapında meşhur bal seven bir ayı karakteri (Disney stüdyolarının haklarını elinde bulundurduğu bir karakter) olarak oluşturulmuştur. En yakın arkadaşları Piglet, Tigger ve Eeyore'dir. Ayı Winnie A. A. Milne tarafından yazılan sevimli bir kitap olmasının yanı sıra diğer birçok birleştirilmiş şekillerde ve objelerde var olabilir ve temsil edilebilir. Bu bakımdan, Ayı Winnie; Sussex'teki Ashdown ormanıdır (Pooh'un Ormanı), Pooh Sticks Köprüsüdür, “Pooh Sticks” oyunudur, ruhani bir tezdır (Hoff'a ait 1998 tarihli *Pooh'un Tao'su* ve *Piglet'in Te'si* adlı çalışmalar) ve en dikkat çeken de “disneyleştirme (her hangi bir kurgusal veya tarihi karakterin Walt Disney stüdyolarının elinde aile dostu ürünler haline getirilmesi)” yoluyla “klasik” bir çizgi film serisi, *Tigger Filmi*, bir çizgi roman, bir oyuncak, bir Piglet kalem kutusu, bir Eeyore balonu, bir bal markası ve Mcdonalds restoranlarında satılan Big Mac menüleri için bir karton pakettir (Robinson, 2002: 41).

Bu yaratıcı (hayali) edebiyatın farklı metinler olarak nasıl tezahür (belirme, ortaya çıkma) edebileceğini göstermektedir. Bundan dolayı da, edebi turistler, onların uygulamaları ve edebi cazibeler gibi edebi turizmin farklı yönleri de ayrıca metin olarak atfedilebilirler. Bu çalışmada, her ne kadar bu yönler diğer metinlerle benzer şekilde analiz edileceklerse de, özellikle edebi turizmin sözel sanat çalışmalarını baz almaları ve bunlar tarafından harekete geçirilmelerinden dolayı oluşan karışıklığı gidermek adına “metin” terimi sözde geleneksel metinler, “sözel sanat çalışmaları” (Robinson ve Andersen, 2002b: 6) ile sınırlandırılacaktır.

Çalışmada kullanıldığı biçimiyle “edebiyat” terimi genelde sıradan kişilere, okuyuculara veya potansiyel turistlere “yaratıcı yazı” olarak her ne ifade ediyorsa onu ifade etmektedir. Başka bir deyişle, bu çalışmanın ana odak noktasını da oluşturan kısa düz yazı anlatısı (kısa hikaye), roman, drama ve şiir gibi yaratıcı yazının geleneksel türleridir. Bu türler arasındaki ortak paylaşılan özellik “edebi sanat eserlerinin” yaratılması için yazılı sözcük kullanımınıdır (Robinson ve Andersen, 2002b: 5). Edebiyata “edebiliğini (yazınsallığını)” veren kelimelerin bilinçli olarak örtünülmesidir (dizilmesidir), örnek olarak kafiyeye, ritim, ölçü ve söz bilimsel yapı ve “seçilen seslerin ve anlamların birleştirildiği, örtünüldüğü ve birbirine entegre edildiği kelime dağarcığı” olan tarzın bilinçli kullanımınıdır (Robinson ve Andersen,

2002b: 7). Bunlar bu edebi türleri diğer sözel olaylardan (makine talimatları gibi bir sözel mesaj vermek için bir araya getirilip düzenlenen kelimelerden) farklı kılan yaratıcı yazı özellikleridir ancak, bu özellikler sadece onlara özel (ait, münhasır) değildir (Robinson ve Andersen, 2002b: 6). Bu durum metafor, kafiye, ses yinelemesi ve ses öykünmesi gibi geniş çaptaki edebi araçlar, sözel özellikler ve teknikleri kullanan turizm tanıtım broşürlerinin durumunda ifade edilmiştir (Dann, 1996). Ancak, Robinson ve Andersen (2002b)'e göre turist broşürleri her ne kadar bu “edebilik (yazınsallık)” özelliklerini içerebilseler de, “dilin yaratıcı edebiyatta yerine getirdiği fonksiyonların edebiyatın karakteristiğinin yegâne tanımlayıcısı olamayacağından” dolayı bu broşürler edebi sanat eserleri, örneğin; Charles Dickens’ın eserlerinin benzeri olarak, kabul edilemezler.

O halde edebiyat metinlerini “edebi” hale getirecek yaratıcı yazının, diğer dahili edebi elementleri olmalıdır. Bunlar edebiyatın diğer türlerinin genelde ya hiç ya da çok az bir derinlikle kullandıkları unsurlardır ve bunlar; sunum, anlatıcının kimliği ile ilişki kurma, hangi pozisyondan veya kimin yetkisi ile anlattığı; odaklaşma, bakış açısı ya da olayın kimin “gözleri” ile görüldüğü; ve karakterize etme, kendi özellikleri ve geçmişleri olan ve okuyucuların belki yakınlık kuracağı ve sevmek-sevmemek gibi duygusal tepki verecekleri icat edilmiş kişiliklerdir (Robinson, 2002).

Yine de, şu ayrıca not edilmelidir ki; düz yazı, drama ve şiir türleri okuyucuya ilham verip onları birer edebi turist haline getiren ve onlara yazar ile ilgili cazibe yerlerini aratan tek edebi türler değildir. Biyografiler ve otobiyografiler de benzer bir etkiyi ortaya koyabilirler. L. Miller (2002), çok popüler olan *Jane Eyre* (1847) adlı romanın yazarı olan Charlotte Bronte için oluşan halk ilgisinin Elizabeth Gaskell tarafından yazılan *Charlotte Bronte'nin Hayatı* (The Life of Charlotte Bronte) (1857) adlı biyografiden sonra ciddi oranda arttığı ve bunun da Howorth kentindeki ‘Bronte Tarihi Mülküne’ giden ziyaretçi sayısının artışına yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır (Smith, 2012). Aynı şey edebi olmayan karakterlerin biyografileri ve otobiyografileri içinde söylenebilir. Örneğin, 1994 yılında yayınlanan ve Güney Afrika eski başkanı Nelson Mandela’nın hayatını anlatan *Özgürlüğe Doğru Uzun Bir Yürüyüş* (A Long Walk to Freedom) adlı biyografi

okuyucuların, Mandela'nın Soveto, Johannesburg'taki eski evini ve on sekiz yıl boyunca hapis yattığı Cape Town kıyılarındaki Robben Adası'nı ziyaret etmelerine ilham vermiştir (Fairer-Wessels, 2005). Dahası, edebi eserlerin sahne prodüksiyonları, televizyon dizileri ve film uyarlamaları sadece bu eserlere olan farkındalığı ve ulaşılabilirliği arttırmakla kalmamakta, başlı başına turizmi özellikle de yapımların filme çekildiği yerlerin turizmini arttırmaktadır. Örneğin, Birleşik Krallık'ta, Cheshire Kentindeki Lyme Park'ta, İngiliz Yayın Şirketi (BBC)'nin Jane Austen tarafından yazılan *Gurur ve Önyargı* (Pride and Prejudice) adlı eserini 1995 yılında dizi haline getirmesinden bir hafta sonra ziyaretçi sayısı on kat artmıştır (Holloway, 1998). Başka bir örneğe, Stephenie Meyer'in 2005'ten beri 4 cildi yayınlanan 38 dile çevrilmiş ve 100 milyondan fazla satmış olan kitap serisi *Alacakaranlık* (Twilight)'tır. Kitabın film haline getirilmesiyle hikayenin geçtiği Amerika'nın Forks kasabasına ziyaretçi akını olmaya başlamıştır. Aslında kerestecilikten başka bir şeyi olmayan 3.200 nüfuslu bu ufak kasaba Alacakaranlık sonrasında yılda nüfusunun 20 katından fazla turist ağırlamaya başlamıştır. İlk filminden önce yılda 10.000 kişinin ziyaret ettiği kasabaya geçen yıl 73.000 kişi gelmiştir (<http://markavesehir.wordpress.com>, Erişim Tarihi: 25.03.2014).

Ayrıca, edebi eserlerden uyarlanan birçok yapım film setlerinin bulunduğu yerlerin turizmini de arttırabilir. Örneğin; Paramouth Stüdyoları, Hollywood'da kendi sitesinin rehber eşliğinde gezilebildiği turlar düzenlemektedir (Avcıkurt ve diğ., 2008). Edebi eserlerin televizyon ve film uyarlamalarının sadece filmin çekildiği yerlerde değil bütün edebi cazibe yerlerinde turizmi arttırabileceği ve teşvik edebileceğinden dolayı her türlü edebi turizm tartışmasında televizyon ve filmler ile teşvik edilen turizmin (Örneğin, bknz; Beeton, 2005; Roesch, 2009) akılda tutulması önemlidir.

Edebiyat turistlerinin uygulamalarından biride, ister doğru tasvirler, ister "gizlenmiş yerler" (Robinson, 2002) veya fantastik coğrafyalara ilham veren kaynaklar olsun yaratıcı edebiyatta bahsi geçen yerler veya ortamları aramaktır. Kurgusal çalışmalarda bahsi geçen gerçek yerlerin "gerçekliliğine" yöneltilen eleştirileri tartışırken, Robinson ve Andersen (2002a) eleştirmenlerin genellikle anlatımdaki bir yerin gerçek yeri gibi bir yer olmadığını zaten adı üstünde buraların

bir anlatının veya kurgunun parçaları olduğunu işaret ettiklerini not etmektedirler. Shakespeare tarafından yazılan “Hamlet” adlı eser ile ilişkilendirilen Danimarka, Elsinore Kentindeki Kronborg Kalesi örneğini kullanırlar. Her ne kadar iddia edildiği kadarıyla Hamlet karakterine tarihi model olarak ilham veren ‘Prens Amleth’ başka bir yerde yaşamış ve bu kalenin inşa edilmesinden yıllar önce ölmüş olsa bile sadece okuyucu-turiste göre gerçek olmakla kalmayıp, özel bir biçimde gerçek olduğunu iddia etmektedirler:

“Kronborg Kalesi; Aynı zamanda iki ayrı seviyede var olur: orijinal olarak belirli bir stratejik fonksiyonu yerine getirmek için inşa edilmiş bir kale olarak ve dünya edebiyatındaki en muhteşem hikâyelerden biri ile ilişkili bir yer olarak. Edebi eleştirmenler katılmayabilirler ancak, kültürel coğrafyacılar ve turizm çalışmaları buna katılacaklardır (2002 a: xv)”.

Bundan dolayı da, Elsinore Kenti ve Kronborg Kalesi’ne bir edebi metin vasıtasıyla ikinci bir gerçeklik veya anlam (kültürel ürün olarak) verilmiştir. Bu “manzara” teriminin kullanıldığı biçimi belirtir ve bu çalışmada manzara terimine kültürel coğrafyacılar veya daha belirli olmak gerekirse insancıl coğrafyacı D. N. Jeans (1979: 208)’in anlamın insancıl coğrafyanın merkezi kavramı olduğu ve “yeri” “yerlerin anlamlarına göre insanlar vasıtasıyla var olan” olarak tanımlamasına benzer şekilde yaklaşmıştır. Bu, J. H. Miller (1995: 21)’a ait “Manzara, öncesinde kendiliğinden var olan bir şey değildir. İnsanlar tarafından anlamlı bir yer olarak, içerisinde yaşanılarak, bir manzara haline getirilir” şeklindeki argümanı yansıtmaktadır. Bir yerin manasının kişinin belli bir bölge hakkındaki bilgisi ve algısına nasıl katkıda bulunabileceği veya çarpıtılabileceği hakkındaki araştırmasında, D. C. D. Pocock (1982: 4) romanın “önemli bir ikinci bilgi kaynağı olduğu” ve “genel sürece katkısı sayesinde yargılar, değerler ve beklentilerin elde edildiğini” belirtmiş ve böylece de “dünyayı incelemek için bilişsel referans çerçevemizin, edebi bir referans çerçevesi olabileceğini” tartışmıştır. İnsancıl coğrafya “insanın çevre deneyimi ve farkındalığına” odaklanır (Pocock, 1982: 40) ve edebi turizm/turistler ile ilgili olarak bu farkındalık yaratıcı edebiyattaki yerlerin tasvirleri vasıtasıyla oluşturulur ve okuyucu-turistin görünüşte kurgusal karakterlerle birlikte tecrübe ettiği bu yerlerdeki kurgusal karakterlerin eylemleri ve deneyimleri ile daha da renklendirilir.

Örneğin; Goethe'nin Werther'i (Genç Werther'in Acıları) gerçek ile kurgunun güzel bir bileşimidir. Goethe her ne kadar bu romanı kendi yaşadığı bir aşk hikayesi üzerine kursa da, hikaye ayrıntılarda yapılan değişikliklere istinaden bir kurgu niteliği kazanmıştır. Tarihte, Werther (dolayısıyla Goethe) gibi beğenildiği ölçüde tepki alan bir başka eser daha yoktur. Yayımlandığı yıllarda 'Werther rüzgarı', 'Werther ateşi' ya da 'Werther salgını' gibi kavramlarla da ifade edilen esere ilgi o kadar büyüktür ki, gençler eserin etkisiyle onun gibi giyinirler; mavi ceket, içinde sarı yelek, sarı pantolon ve kahverengi çizme. Kendilerini Werther'le fazlasıyla özleştiren bazı okurlar ise eseri okuduktan sonra aynı onun gibi intihar ederler (Sert, 2013). İntiharla son bulan roman okuyucu üzerinde derin bir üzüntü ve sonrası hakkında büyük soru işaretleri bırakmıştır.

2.1.2.1. Romanda Kurmaca ve Gerçeklik

Emma Bovary denen kız hiç yaşamadı; Madame Bovary kitabı ise sonsuza dek yaşayacak.

Nabokov

Kapitalist üretim tarzının egemen olduğu toplumların en belirgin özelliği "muazzam bir meta birikimi"dir (Marx, 1859). Burjuvazinin yükselişiyle gelişen roman türü de, gerçekçiliğin de etkisiyle bu birikimden payını almıştır. Bununla birlikte batı eleştirisi, romanlardaki maddi kültür birikimini, son zamanlara dek ihmal etmiştir. Gerek marksistler gerekse de yapısalcılar, betimleme süsleri olarak gördükleri nesnelere romansal işlevlerini yeterince sorgulamamıştır. Birçok eleştirmen, romanlardaki eşyaları, gerçekçilik kapsamında değerlendirmiştir. Örneğin, Roland Barthes edebiyatın "ham maddesi" olarak nitelendirdiği nesnelere temel işlevini, "gerçeklik etkisi" yaratmakla sınırlandırmıştır. Oysaki maddi nesnelere edebî yapıdaki kurgulanışını çözümlenmek, romanı, diğer yazınsal türlerden ayırt eden özellikleri anlayabilmek açısından kilit bir önem taşır.

Kapitalist sistemde bu boşluğu gören pazarlama bilimi ise, "insanlığa hizmet adına" pek çok edebî ve kültürel öğeyi günümüz koşullarına uyarlayarak postmodern bir anlayışla sunmaktadır (Örn; kitapların filme çekilmesi, kitap turları). Bunu

gerçekleştirmenin de temeli kitabın kurgusunun kişinin zihninde canlandırılabilir derecede iyi anlatılmasıdır.

Bir edebi metin hem *gerçek* hem de *kurmaca* olabilir. Ancak unutmamak gerekir ki, gerçekte var olsun ya da olmasın edebi romanlar ‘kurmaca’dırlar (Narlı, 2002:100). Aktaş (1984)’ın da dediği gibi, “Gerçek dediğimiz şey, değişikliğe uğrayarak edebi eserin içine girer. Bunun için de hayatın gerçeği ile sanatın gerçeği birbirinden farklıdır”. En gerçekçi olduğu iddia edilen edebi eserler dahi yaşanmış olanı değil, gerçeğe uygun olanı dikkate sunar.

Gerçeklik: Avrupa’da söz gelişi Stendhal ve Balzac’ın yaptığı da göze çarpan her şeyi, gördüklerini kılı kırk yarararak anlatmak olduğu için bu romancılar adetâ dönemlerinin bir tarihini anlatmış, toplum haritasını yapmışlardır (Tanilli, 2002:6-7).

Stendhal, *Kırmızı ve Siyah*’ı gerçekten yaşanmış olan Berthet ve Laforgue olaylarından esinlenerek yazmıştır. O, bu romanında Julien Sorel’in yaşadığı devirdeki Fransız toplumunu bütün ayrıntılarıyla gözler önüne sermek istemiştir. Romanın bir alt başlık olarak “1830 yıllarının tarihî olayları” ifadelerini taşıması yazarın amacının tamamıyla gerçekçi bir roman ortaya koymak istediğini kanıtlamaktadır (Şen, 1990: 59-60).

Kurmaca: Kurgu terim anlamı olarak, “-tamamen veya kısmen- gerçek olmayan; yazar veya sanatçının hayal gücünün eseri olan kişi, yer ve olaylar içeren eser” (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Kurgu>), “Hayali olayların anlatımı ve hayali karakterlerin portreleri ile alakalı, günümüzde artık topluca roman ya da hikaye olarak açıklanan edebiyat türü” (Oxford sözlüğü, 2009) demektir. Yani, romanlar genellikle okuyucu tarafından "gerçekçi" olarak kabul edilebilecek, otantik bir üslupla yazılmış olgusal ama hayali olaylardır. Yazar E.M. Forster (1927), romanın bir hikaye anlattığını kabul eder ancak amacının eğlendirmek ve okuyucuyu yönlendirmek olduğunu söyler.

Kurmaca metinler günlük hayatın ve bilimin gerçekleriyle doğrulanmak zorunda olmadıklarından yüzyıllar boyunca tazelik, gerçeklik, evrensellik ve güncelliklerinden bir şey kaybetmezler. Geçmişte birçok bilim adamının geliştirdiği çok sayıda “bilimsel” kuramın geçerliliğini yitirmesine karşın *İnsanlık Komedi*,

Don Kişot ve Madame Bovary gibi kurmaca eserlerin canlılıklarını hâlâ korudukları göz önüne alınırsa bu savın doğruluğu ortaya çıkmaktadır (Yücel, 1995:19).

Hayal ürünü (kurmaca) olayların, kişilerin, mekânların, göndermede buldukları gerçek dünyaya bütünüyle uymasını beklemek ise aşırıya gitmek olur (Eco, 1996: 89).

Umberto Eco'nun dediği gibi “Bir anlatı metniyle karşı karşıya gelmenin temel kuralı, okurun sessiz bir biçimde yazarla, Coleridge’ın ‘inançsızlığın askıya alınması’ adını verdiği bir *kurmaca anlaşmasını* kabul etmesidir. Okur, kendisine anlatılanın hayal ürünü bir öykü olduğunu bilmelidir; ancak bu, yazarın yalan söylediğini düşünmesini gerektirmez. Searle’ün belirttiği gibi, yazar gerçek bir beyanda bulunuyormuş gibi yapar. Biz de kurmaca anlaşmasını kabul eder ve onun anlattıkları gerçekten olmuş gibi davranırız” (Eco,1996:87).

Böyle bir tavır alış okura, bu okur *örnek okur* (Örnek Okur; ‘metnin, işbirliğine gidecek biri olarak öngörmekle kalmayıp, aynı zamanda yaratmaya çalıştığı bir okur tipi’dir) dahi olsa, ister istemez eserden az-çok etkilenmenin yolunu açar. Okur, roman kişilerinin acılarına onlarla birlikte üzülebilir, sevinçlerine o da katılabilir. Zaman zaman roman kişilerinden bazılarının tarafını tutar ve onları sever, sevdiklerinin düşmanlarına o da düşman olabilir. Kurmaca ile gerçekliği karıştıran *Don Kişot*, okuduğu şövalye romanları sebebiyle kahraman olmak isteyen ve gerçeklik ile kurmacayı karıştıran kişilere örnek verilebilir.

Kurmaca bir gerçekliği açıklasa bile bunun “gerçekçilikle hiçbir ilişkisi yoktur. İnsan eşeklerin uçtuğu, prenseslerin bir öpüşle diriltildikleri bütünüyle gerçekdışı bir dünya kurabilir; ama katıksız bir biçimde olası ve gerçekdışı olan bu dünya başından belirlenmiş yapılara göre vardır. Bunun bir prensesin, bir prensin ya da bir cadının öpücüğüyle diriltilebileceği bir dünya olup olmadığını ve bir prensesin öpücüğünün yalnızca kurbağaları prene dönüştürüp dönüştürmeyeceğini bilmek gerekir” (Eco, 2002). Dostoyevsky, *Don Kişot* (*Don Quijote*)’da gerçeği bir yalanın kurtardığını söylemiştir. Cervantes’le birlikte roman, gerçeğin temeli olan bir yalan olarak doğum hakkını elde eder (Llisa ve Fuentes, 2014). Önemli olan gerçeklik değil, kurmacanın kendi dünyası içindeki gerçekliğidir.

Nobokov'un dediği gibi, "Aslını isterseniz, bütün kurmaca kurmacadır. Bütün sanat aldatmacadır. Bütün büyük yazarların dünyaları gibi, Flaubert'in dünyası da kendi mantığı, kendi kuralları, kendi rastlantıları olan bir düş dünyasıdır. Ve bu düş gücü romanın ilerlemesine ve yeni açılımlarla kendisini yeniden şekillendirmesine olanak sağlamıştır. Romandaki kurmacayı gerçeklik açısından yargılamak nasıl romanın varlığına aykırıysa romandaki düşselliği yargılamak da düş gücü kullanılarak yazılan romanların varlığına o kadar aykırıdır. Kendisini var eden gücü yok etmeye çalışan bir roman paradoksal bir zemine oturacağı için ayrı bir incelemenin alanı içinde incelenmelidir. Joyce'un romanını ironik dille eleştirerek yeni bir dil kuran bir roman ortaya çıktığında-ironinin ironisi yapıldığında-işte tam bu söylediğimiz durum ortaya çıkacaktır".

Ve kurmaca, kendi gerçekliğiyle hayatımız içinde devridaim yaparak sadece kendi gerçekliğinin değil aynı zamanda "gerçekliğin" sorgulanmasına neden olmaya da devam edecektir.

2.1.2.2.Edebiyat Turizminde Hayal ve Mitler

"Sevgili dostum," dedi Sherlock Holmes, Baker Sokağı'ndaki evde ateşin karşısında otururken, "Hayat, insan aklının düşünebileceğinden çok daha gariptir. İnsan, gerçekte sıradan denen şeyleri çoğu zaman hayal bile edemez. Eğer şu pencereden el ele uçup, bu büyük şehrin üzerinde dolaşarak çatıları hafifçe kaldırıp aşağıda olan garipliklere, sıra dışı tesadüflere, planlara, niyetlere ve nesilden nesile süren olaylar zincirine bakabilseydik, aslında doğası gereği sıradan ve önceden tahmin edilebilir olan insan ürünü eserlerinin hepsi, yararsız ve donuk bir hal alırdı."

Bir Kimlik Vakası, Arthur Conan Doyle, 1891

Amirou (1999), çalışmasında turizmin bir parçası olarak hayal gücü (imgelem) ve mitlerin nasıl olacağını göstermektedir; ona göre her seyahat üç süreçte incelenebilir: önce, o an ve sonra. Kişi seyahat için ayrılmadan önce; algı durumu ya kitap, broşür gibi yazılı doküman ya da resim ile seyahate hazırlanmış olur. "Kişi mutlak bilinmeyi keşfetmek için yola koyulur" (a.g.e.) İkinci olarak, turist gezisini gerçekleştirir; bu gerçek olsa bile deneyim, semboller ve mitler ile gerçekleşir (Amirou, 1999, 23). Son olarak, imgelem yoluyla seyahat anlatılır ve tekrar yaşanır.

Dahası, her bir turizm deneyimi üçlü arayış yani "quête d'un lieu, quête de soi et, quête de l'autre." (a.g.e) olarak görülmelidir; mekan, bir başkası ve kendisi gibi. Bunlar, temel konunun özgünlüğünü artırır ve bu ayrıntılar burada şu anda sunulamayacak kadar çoktur. Amirou (1999) eşsiz bir özgünlüğün olamayacağını ancak bunun farklı şekillerinin var olabileceğini belirtmiştir: Algı doğru ya da yanlış olarak atfedilecek veya önceden belirlenmiş bir olgu değildir bu sebeple de neden bazı şeyleri sahte olduğuna ilişkin bazı otantik nedenler vermek yeterli olacaktır.

Stratford-upon-Avon örneği ele alındığında, Kennedy (1998) Shakespeare ile alakalı olarak "The Globe"(Globe Tiyatrosu)'un ne kadar cazibeli ve otantik olduğunu söylemiştir: O, birçok ziyaretçinin "herşeyin orijinal olduğunun farkında bile olmadıklarını açıklamıştır" (Kennedy, 1998, 9). Onlar sadece Shakespeare ve oyunları için değil aynı zamanda geldikleri tur paketi içerisinde görüntüler, turlar, eğitim, restoran ve çevresindeki tüm imkânlardan faydalanmak için gelirler. Orası, turistlerin gülüp eğlenmelerinin yanı sıra tiyatro seyircileri de olmalarını sağlayan bir tema parkı haline gelmiştir. Bu deneyim onların hem hayal güçlerini geliştirir hem de yarı yanılsama hali içerisinde bu dünyada değişik bir deneyim yaşamalarına fırsat verir (a.g.e).

Yazarlar tarafından gerçeklik ve kurgunun çoğu zaman kullanılmakta olduğu gibi edebiyat turizmi içerisinde de hayal mevcut olmaktadır. Turizmin bu şekli, Durand'ın (1999) da ifade ettiği gibi edebiyatı temel almaktadır ve bu hali ile hayalin önemli bir kaynağı edebiyat olmaktadır.

Kitaplar, ilk olarak okuyucunun hayali bir yolculuğa girişmesini sağlar; okuyucunun zihninde sanatsal açıklamaları ve edebi araçları ile bir rüya oluşturur. Bu durum, duygu ve açıklamaları yeniden yaşamak için kitapların bazı unsurlarına dayanarak gerçek bir gezinin yaşanmasına olanak sağlayabilir. Film kaynaklı turizmde (Riley ve diğ., 1998), hayal gücü, önerilenden daha fazladır, resim ve karakterler zaten tasarlanmış oldukları için hikâyenin nasıl hayal edileceği de turist gösterilmektedir. Edebi turizmde ise turist, hayal etmek ve karakterleri ya da yazarı yaşamak zorundadır ama bununla kalmayıp bazen de yer ve detayları da kendince hayal etmelidir. Kurgu, edebi turizmin önemli bir unsurudur ve yazar bunu karakter ile bağlantılı bir şekilde ortaya koyarken, aslında belirgin bir mekân duygusu da

yaratmaktadır ve bu şekilde de turistlerin motivasyonlarını sağlamaktadır. Turizmin bu çeşidinde, yer çoğu zaman hayal gücü ile bağlantılıdır: Relph (1976), bu durumu “ritüeller, mitler ve semboller bir yere bağlılığın güçlendirilmesinde ve insanları bir yere bağlamada yardımcı unsurlardır” sözleriyle açıklar. Edebi yerler, hayal gücü ile bağlantılı olan gerçekliği ortaya koyduğundan özeldir bu sayede de kurgunun gerçekliğini anlama ve yorumlama için fırsat da bulunmuş olur (Morin, 1956).

2.1.3. Edebi Turizm Çalışmasına Yaklaşımlar

Turizme, gezilere, ciddiyet kazandıran bir yanıyla okunan kitaplar ve daha sonrasında kaleme alınan edebî yazılardır. Bu bir aradalık, bir taraftan edebiyatı, diğer taraftan da turizmi geliştirir. Yazar, seyahat ederek yeni yaratıları için gerekli olan birikimi elde eder. Edebiyatçıların tamamına yakını, aynı zamanda usta ve tutkulu birer gezgindir. Her gezinde, deneyimlenenleri aktarmak arzusunun kışkırttığı, değişen oranlarda da olsa, yazarlık potansiyeli vardır. Gezi yazıları, romancılığa uzanan yolda önemli bir başlangıç veya kendini sınama merhalesidir. Bazen de usta romancılar, tıklandıklarında veya yeni eserlere yelken açmak için uzun seyahatlere çıkarlar ve o gezilerden elde ettiklerini gezi notları, köşe yazıları, anılar şeklinde yayımlarlar. Sonuçta gezi de, yazın da belirsiz yeni dünyalara yelken açmak, yeni maceraların peşinden koşmaktır. Bu kapsamda gezi yazıları, edebiyatı besleyen ve geliştiren bir türdür. Birey, seyahatlerle ve gezi yazılarıyla bir taraftan turiste diğer taraftan da okura dönüşür.

Gezi yazıları, turizmin ilk zamanlarından beri, Büyük Tur, aydınlar arasında diğer edebiyat türlerine nazaran daha revaçta olmuştur (Bertho Lavenir, 1999). Genellikle günlükler şeklinde, bu yolculuklardan resim ve yazılar getirmek “yapılması zorunluluk” olan bir davranış haline gelmiştir. Floransa, Venedik, Paris ya da Viyana gibi şehirler hakkında böyle bol bir literatürün var olmasının nedenlerinden birisi de budur (Amirou, 2000). Bu yolculuklar ve değiş tokuş sayesinde metinlerde bolluk ortaya çıkmış: Tüm Avrupa’ya yayılmış olan fikirler ve diller, kültürel çeşitlilik ve yeniliklerin bir kaynağı olmuştur.

Edebi turizm çalışması ve belgelendirmesine akademik araştırmalar kadar seyahat yazıları ve seyahat rehberleri gibi daha genel bir kitleye hitap eden yazılarda

dahil olmak üzere çeşitli açılardan yaklaşılmıştır. M.S. 448 yılında Atilla'ya gönderilen elçilik heyetinde bulunan tarihçi Priskos'un eseri, yine M.S. 568'de Göktürk devletine gönderilen elçilik heyetinde yer alan Kilikyalı Zemarkos'un tuttuğu gezi notları, İranlı şair Nasır Hüsrev'in Hicaz ve Mısır ile Doğu Anadolu'daki gezilerini anlattığı *Sefername* adlı kitabı, ilk dönem yapıtları olarak kabul edilmektedir. Arap seyyah İbni Batuta (Anadolu, Harezmi, Maveraünnehir, Horasan), Venedikli tüccar Marko Polo (Yakın Doğu ve Orta Asya) ve Osmanlı gezgini Evliya Çelebi gibi seyyahların seyahatnameleri, Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin eseri gibi sefaretnameler, yine Kâtip Çelebi'nin *Cihannüma'sı* gibi kültürel coğrafya kapsamındaki eserler bir yana bırakılırsa, edebiyatçıların önemli bir bölümü, gezi yazıları kaleme almıştır. Seydi Ali Reis'in *Miratü'l-Memalik* (Hindistan, Afganistan, Buhara, Maveraünnehir, Edirne maceraları), adlı eserinin, Türkçe ilk gezi kitabı olduğu, pek çok kaynaktan vurgulanmaktadır. Yine Evliya Çelebi'nin 17. asır dünyasını (Dağıstan, Avusturya, Hicaz, Habeşistan, Musul, Bursa, İzmir, Trabzon vb.) yansıtan on ciltlik seyahatnamesinin, Türk kültür tarihinin temel kaynağı olduğu, ifade edilmektedir (Özdemir, 2009).

Dünya edebiyatının ise; "W. Von Goethe, H. Heine, H. Hesse (Alman Edebiyatı), St. Zweig (Avusturya Edebiyatı), A. Camus, F. R. De Chateaubriand, A. Gide, G. De Maupassant (Fransız Edebiyatı), C. Nooteboom (Hollanda Edebiyatı), G.G. Byron, D. H. Lawrence, H. G. Wells (İngiliz Edebiyatı), C.J. Bruckhardt, M. Frisch (İsviçre Edebiyatı), C. Alvaro, G. Casti (İtalyan Edebiyatı), M. Basho (Japon Edebiyatı), A.A. Puşkin (Rus edebiyatı)" gibi önemli şahsiyetleri, gezi yazıları kaleme almışlardır (Aytaç, 1994).

Grigoriy Petrov'un (Rus yazar), çeşitli aralıklarla seyahat notlarından oluşan "Beyaz Zambaklar Ülkesinde" adlı kitabında Finlandiya hakkındaki gözlemlerinde Fin insanının sakin ve sessiz oluşu, nasıl İsveç hâkimiyetinden kurtulduğu yer almaktadır. Beyaz Zambaklar Ülkesinde kitabında: "Eskiden Finlandiya'da ispirtolu içki içilmez; 1907 tarihli bir kanunla her türlü sarhoş eden içki yasak edilmiştir. Votka Fin halkı arasına yayılmayı denemiş fakat Finler boykot yaparak kantinlere ayak basmayınca kapanmak zorunda kalmıştır. Belki de, ispirtolu içkilere karşı bu genel tutumdan ötürü, -ki Fin ulusunun geleceğini daha çok garanti eder- Finlandiya'da Avrupa için "uygarlığın kaçınılmaz ürünü sayılan o sokak ahlaksızlığından eser bile yoktur." diye anlatılmaktadır." http://tr.wikipedia.org/wiki/Grigory_Petrov, Erişim Tarihi: 03.05.2014).

Yazarları ve edebi yerleri içeren seyahat yazımı 1800'lü yıllarda oldukça artmış ve yeni yüzyıla girerken de epey yer edinmiştir (Conner, 2003). Bu yayınlar örneğin W. Rideing tarafından yazılan *Thackeray'nin Londra'sı: Gittiği Uğrak Yerlerin Bir Tanımı ve Romanlarının Sahneleri* (Thackeray's London: A Description of His Haunts and the Scenes of His Novels) (1885) gibi tek bir yazara odaklanabileceği gibi, E. M. Bacon tarafından yazılan *New England'da Amerikan Edebiyatının Ünlü Kurucularının Evlerine ve Onların Uğrak Yerleri ve Yazılarında Geçen Sahneler Arasındaki Edebiyat Hacları* (Literary Pilgrimages in New England to the Homes of Famous Makers of American Literature and Among their Haunts and the Scenes of their Writings) (1902) eserinde de görülebileceği gibi birçok yazara toplu halde odaklanabilir. Ancak bu trend muhtemelen William Howitt tarafından yazılan ve içerisinde tur rehberi, toplu edebi biyografi ve kişisel seyahat formatlarını bir araya getirdiği çok meşhur olan *En Ünlü İngiliz Şairlerin Evleri ve Uğrak Yerleri* (Homes and Haunts of The Most Eminent British Poets) (1847) adlı eser tarafından ilk olarak belirlenmiştir (North, 2009). Çeşitli Avrupa şehirlerine Edebi Refakatçiler şeklindeki Penguen serilerinin yanı sıra, son zamanlarda yazılan diğer yayınlar; D. Daiches ve J. Flower (1979) tarafından yazılan popüler kitapları (Britanya Adalarının Edebi Manzaraları: Bir Anlatı Haritası) ve M. Drabble (1979) tarafından *Britanya'nın Edebi Manzaraları* hakkında yazılan (Margaret Drabble'ye göre Top 10 Edebi Yer) yayınları içermektedir. Buna ek olarak, 2008 yılında S. M. Schmidt ve J. Rendon tarafından yazılan *Roman Destinasyonları* (Novel Destinations) ve D. Hahn ve N. Robins tarafından yazılan *Oxford Edebi Britanya ve İrlanda Rehberi* (The Oxford Guide to Literary Britain and Ireland) adlı yayının üçüncü baskısı yayınlanmıştır. Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'daki edebi yerler hakkında S. M. Schmidt ve J. Rendon tarafından yazılanlar gibi bu yayınların çoğu çalışma saatlerini, iletişim bilgilerini ve diğer ilgili detayları listeleyen bir ziyaretçi rehberi olarak işlev görürler. Edebi turizm çalışmasının veya daha doğrusu onun ürünlerinin en önemli özelliği potansiyel edebi turistlerin edebi yerler hakkındaki farkındalıklarını arttırması ve edebi turizm biçimini daha da desteklemesidir.

Akademik bir bakış açısından, edebi turizm çalışması turizm adlı bütün sosyo-kültürel olgunun çalışmasını gerektirmektedir. Turizmin bilimsel çalışması

gerçekte 1970 yılında başlamıştır ve bundan önce turizm bilimi sadece genel olarak klasik Roma'daki seyahat ve Büyük Tur (Avrupa Turu) gibi belirli bir olguya veya tarihsel olgulara odaklanmıştır (Graburn ve Jafari, 1991). Echtner ve Jamal (1997: 871) 1980'li yılların sonlarına kadar turizm çalışmasının farklı disiplinler arasında tecrit edildiğini ve bu “disiplinler arası tecridin turizmin daha bütünsel bir şekilde anlaşılmasının gelişimine engeller oluşturduğunu” göstermişlerdir. Bu nedenle de, turizm çalışmaları dahilindeki metodolojik ve kavramsal problemlerle ilgilenen bilim adamları (Örneğin; Dann, Nash ve Pearce, 1988) daha türdeş alanlı (çapraz disiplinli) araştırmaların lehinde tartışmışlardır (Echtner ve Jamal, 1997). Bu görüşe, belirli bir olguya odaklanan ve onu çeşitli disiplinler vasıtasıyla açıklayan bir bilim veya bir disiplinin aksine, turizmi bir alan şeklinde gösteren mutabakata dayalı argümanlar (Örneğin; Gunn, 1987; Tribe, 1997) tarafından da katkıda bulunulmuştur (Tribe, 1997). Turizm çalışmalarının başvurdukları disiplinler şunları içerir: siyaset bilimi, ekonomi, hukuk, iş, şehir ve bölgesel planlama, ekoloji, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, antropoloji ve tarih.

Bu gibi çapraz disiplinlerarası araştırmaların etkilerinde yeni kavrayışlar sağlama kabiliyeti açıktır. Bu konuda hem turizme hem de edebi turizme tesiri olan iki çalışmanın altı çizilecektir. İlk olarak, Dean MacCannell tarafından yazılan *Turist: Dinlence Sınıfının Yeni Bir Tanımı* (The Tourist: A New Theory of The Leisure Class) (1976) adlı yayın antropoloji, sosyoloji ve gösterge bilim disiplinlerine ilgi çekmektedir. MacCannell kendisini, özellikle turistlerin gerçek seyyahların aksi olarak Amerikan tarzı daha güvenli ve tanıdık otellerle ve dış dünya ile temaslarının da turistlerin özellikle aradıkları otantik olmayan sahte olaylarla sınırlı olduğunu belirten D. Boorstin (1964) gibi turizm ve turistler hakkındaki o zamanın baskın, olumsuz akademik bakış açılarının karşısında konumlandırmıştır. Ancak MacCannell, bütün turizmin günlük hayatta olmayan otantikliğin arayışı olduğunu tartışmaktadır. Kendisi, Parisli kanalizasyon işçilerinin emekleri gibi diğer insanların “gerçek yaşamlarına” yönelik özel bir ilgi bulunduğunu ve bu “gerçek yaşamların” ardında turizme yönelik bir çekicilik oluşturulduğunu not etmiştir. Böylece, özellikle özgün olmayışı araştırmak yerine, turiste “sahnelenmiş otantiklik” diye adlandırdığı şey sunulmuştur. Dahası, MacCannell turizm hakkında ne olumlu ne de olumsuz görüş belirtmekte ancak daha çok, turizmin büyük sosyo-kültürel

değişimlerin yansıması olan sosyal eylemin anlamlı bir biçimi olmasının üzerinde durmaktadır. Ayrıca, akademik söylemini sözde gerçek seyyahlar ve yüzeysel turistlerin daha da ilgisiz hale geldikleri, ayrımsal ifadeler üzerine kurmaktadır (Smith, 2012).

İkinci olarakta, John Urry tarafından yazılan *Turist Bakışı: Modern Toplumlarda Dinlenme ve Seyahat* (The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies) (1990) adlı çalışma filozof Michel Foucault'a ait "klinik bakış" görüşüyle bağdaşmakta ve kendi "turist bakışı" kavramını sosyal, tarihi, ekonomik, görsel ve kültürel analizlere tabi tutmaktadır. Ona göre, her zamanki ile olağan dışı arasındaki ikili karşıtlık turizmin neden olduğu, turistlerin onu neden hoş bulduğu ve özel bir turist bakışını neyin oluşturduğudur. Hareket noktalarından birisi de, turizm çalışması (normal davranıştan bir sapma olarak) veya sosyal grupların kendi turist bakışlarını oluşturmalarının nasıl "normal" toplumların önemli yanlarını açığa çıkarabildiği ve akabinde değişen turist şablonlarının özellikle post-modernizm olmak üzere daha geniş kültürel değişikliklere bağlı olduğudur. Turizmin merkezinin edebiyat dâhil çeşitli medya araçları vasıtasıyla kısmen olarak "sosyal yönden düzenlenmiş" düş kurma ve fantezi olduğunu göstermiştir. Urry'nin eseri edebi turizm çalışmalarına yönelik ilginç referans noktalarını vurgulamaktadır ve "hem sosyal hem de beşeri bilimlerden bilim adamlarına olağan dışı sanal dünyalara "gerçekte" seyahat etmek gibi edebi turizm hakkında düşünme biçimleri önermeye devam etmiştir" (Watson, 2009:7).

Bu çalışmanın ilerleyen bölümünde gösterileceği gibi, her ne kadar edebi ilişkileri olan yerleri ziyaret etmenin uzun bir tarihi olsa da, edebi turizmin bilimsel çalışması ancak 1980'li yılların sonlarında ağırlık kazanmıştır. Edebi turizm bilim insanı Nicola Watson (2009: 3-4) sanal görünmezliğin bulunduğu yerler arasındaki "bu disiplinler ve alt-disiplinler arasındaki sınırların sıkıntılı sorgusundan" kaynaklanabildiğini tahmin etmektedir. Bunları edebi ve kültürel çalışmalar, kültürel coğrafya, tarih ve miras çalışmaları ve turizm çalışmaları olarak zikreder. Ancak daha önce de gösterildiği gibi, turizm çalışmaları daha çok kendisinin de bahsettiği disiplinler de dahil olmak üzere bir çok disiplinden yararlanan bir alandır. Watson (2009:5)'da ayrıca bir bütün olarak turizm hakkında ağırlıklı olarak olumsuz yapılan

varsayımların bir sıkıntı oluşturması bakımından edebi turizmin görünmezliği için başka bir belirgin sebep sunmaktadır:

“Edebi turizmin sıkıntısı evvelden beri süregelen yüksek, milli kültür iddiaları ve güncel gösterişçi zorluk ve profesyonellik aurası ile birlikte “edebiyat” ve kitle popüler kültürü, kitle seyahati, kaba ve düşüncesiz bayağı tüketilenlerin tüketimi, amatörlük, otantik olmamanın küçültücü çağrışımlarını takip eden “turizm” tabirinde kapsamaktadır (Watson: 2009)”.

Kültürel coğrafyacılar, özellikle de beşeri coğrafyacılar edebiyat ve yer ile görünüşte ilk kez olan ilişkiden daha önce akademik alanda daha yakından bahsetmiş ve en nihayetinde edebiyat vasıtasıyla insan-çevre ilişkileri araştırmaları için bu yerleri turistik seyahatlerinde not almaya başlamışlardır (Smith, 2012). Bu D. C. D. Pocock tarafından yayına hazırlanan *Beşeri Coğrafya ve Edebiyat: Mekân Tecrübeleri Üzerine Makaleler* (Humanistic Geography and Literature Essays on the Experience of Place) (1981) adlı çalışma gibi yayınlara önyak olmuştur. Bu makaleler koleksiyonu içerisinde özel bir ilgi çeken ise P. T. Newby (1981: 130-141) tarafından yazılan ve nereye, hangi mevsimde seyahat edileceği, bu istikametlerde yapılacak şeyleri ve buralar daha demokratikleştikçe ve daha az moda oldukça istikametlerin ve tarzların nasıl değiştiği hakkında turist zevklerini etkileyen yol edebiyatı araştırmasıdır (Wordsworth, F. Scott Fitzgerald ve Laurence Durrell hakkında olanı).

1980’li yılların sonlarından beri turizm ve miras korumasındaki yüksek büyümeden dolayı (Watson, 2009) Kuzey Amerika, Avrupa ve özellikle de Birleşik Krallık’ ta edebi turizm olgusunu araştıran birçok ayrıntılı yayınlar hazırlanmıştır. Bunlardan bazıları Tablo 2’de sıralanmışlardır:

Tablo 2: Edebi Alanlar Üzerine Yapılan Yayınlar

Coğrafi Bölge	İlgili Yazar	Yer / Alan	Öne Çıkan Temalar	Kaynak
Birleşik Krallık (ve İrlanda)	Jane Austen	Jane Austen’ın Ev Müzesi, Chawton, Hampshire	Miras sunumu, Ziyaretçi Deneyimi, Otantiklik	Herbert, 1995b
			Edebi turistlerin karakteristik özellikleri, otantiklik, miras korunması	Herbert, 2001

Tablo 2 Devam: Edebi Alanlar Üzerine Yapılan Yayınlar

Bronte Kızkardeşler	Haworth, West Yorkshire	Turistlerin ziyaret öncesi tahminleri üzerinde edebiyat ve medyanın etkileri ve bunların deneyimleri ile uyumluluğu	Pocock, 1987
		Bronte'lerin ülkesi	Wilks, 1982
		Edebi turizm destinasyonlarında ziyaretçi tutumu	Tetley, 1998
Agatha Christie	South Hams bölgesi, Devon	Edebiyat ve film ile teşvik edilen turizme yönelik ev sahibi toplumun farkındalığı ve onların tepkileri	Busby, Brunt ve Lund, 2003
Catharine Cookson	"Catharine Cookson Kenti", Güney Tyneside	Turistlerin önceden ziyaret beklentileri ve bu yerlerdeki deneyimleri, algılanan otantiklik	Pocock, 1992
Daphne du Maurier	Fowey, Cornwall, İngiltere	Edebiyat turizmi ve edebi festivaller	Busby ve Hambly, 2000
Thomas Hardy	"Hardy'nin Wessex'i", Güney İngiltere	<i>Tess of d'Urberilles</i> ve gezginlerin el kitapları, bir turist manzarasının feminist psikanalizi	Nunokawa, 1992
		Romanın insanların çevre ile ilgili deneyimlerine etkisi	Pocock, 1982
		Bölgesel (kurgu) coğrafyası	Darby, 1948
James Joyce	Dublin, İrlanda	Kurgusal sunumlar vasıtasıyla şehir coğrafyasının yorumlanması, edebi turistlerin şehir alanı ile etkileşimleri	Johnson, 2004
Harriet Martineau	The Knoll, Ambleside, Cumbria	Bir yazarın kendisi üzerine odaklanan edebi turizmi bilinçli olarak tanıtmayı	Easley, 2006

Tablo 2 Devam: Edebi Alanlar Üzerine Yapılan Yayınlar

John Milton	Milton'ın doğum yeri, Bread Sokak, Londra	Turist bakışı, bir yazarın doğum yeri ile hayali etkileşimler	Santesso, 2004
Beatrix Potter	Hill Top Farm, Ambleside, Cumbria	Okuyucu-turist tarafından metin ve ortamlara verilen anlamlar	Squire, 1993
		Sosyo-kültürel yapılar ile ilgili cinsiyet ve turist deneyimleri	Squire, 1994a
		Ziyaretçilerin bir edebi yeri yorumlaması, edebi turizmin sosyal ve kültürel anlamları	Squire, 1994b
Sir Walter Scott	Merkez ve Kuzey İskoçya	İskoçya'daki modern turizmin romantik sunumu ve gelişimi, Scott'ın İskoç ötekiliğinin egzotizmi	Glendening, 1997
		Turist tanıtıcı edebiyatında İskoçya'nın tasviri, seyahat hesapları ve filmler, Yüksek Yer (İskoçya'nın diğer adı) mitinin yaratılması ve bu nedenle Scott'ın yayılımı	Gold ve Gold, 1995
William Shakespeare	Stratford-Upon-Avon, Warwickshire (ve Londra)	Edebi ve dini tarikatların karşılaştırmalı analizi	Dhavidhazi, 1998
		Shakespeare ülkesi	Hill, 1987
		Bir edebi alana edebi haclar ve burasının tarihsel gelişmeleri	Ousby, 1990
		Yazılı kültür ile ilişkili olarak Shakespeare turizminin gelişimi	Watson, 2006

Tablo 2 Devam: Edebi Alanlar Üzerine Yapılan Yayınlar

	Dylan Thomas	Laugharne, Galler	Edebi turistlerin karakteristik özellikleri, otantiklik, miras muhafazası	Herbert, 2001
		Swansea, Galler	Kültürel politika, bir edebi tema vasıtasıyla mekan tanıtımı	Watkins ve Herbert, 2003
	William Wordsworth	Dove Cottage, Grasmere, Cumbria	Romantik idealler ve bir edebiyat / turist manzarasının oluşumu	Squire, 1988
		Lake District	Şairler ve mekanları	McCracken, 1984
Avrupa	Marcel Proust	Cabourg, Normandiya, Fransa	Miras sunumu, Ziyaretçi deneyimi, Otantiklik	Herbert, 1995b
			Yer tanıtımı, edebi ve sanatsal cazibe merkezlerinde turist karakteristik özellikleri	Herbert, 1996
	Bram Stoker (özellikle Drakula adlı romanı)	Bran Kalesi, Transilvanya, Romanya	Miras yorumu ve pazarlaması, geçici bir ekonomide miras turizmi	Muresan ve Smith 1998
			Okuyucuların hayali edebiyat ile ilişkili yerleri arama sebepleri ve buralardaki deneyimleri	Reijnders, 2011
Kuzey Amerika	Helen Hunt Jackson (özellikle Ramona adlı romanı)	Ventura ve San Diego Kentleri, California, ABD	Yeni bir sosyal hafızanın yaratılması, turistler ve yerel halk tarafından uygulanan, bir romanın verdiği ilham	DeLyser, 2003
			Sosyal bir problem romanının turistik tepkisi	Stevens, 1998

Tablo 2 Devam: Edebi Alanlar Üzerine Yapılan Yayınlar

Lucy Maude Montgomery, (özellikle Anne of Green Gables romanı)	Prens Edward Adası, Kanada	Biyografik ve kurgusal edebiyat mirasının otantikliği ve sunumu	Fawcett ve Cormack, 2001
		Kültürel miras yorumu ve politikası, sürdürülebilir turizm gelişimi	Squire, 1996
Daniel Defoe (özellikle Robinson Crusoe Adası adlı romanı)	Robinson Crusoe Adası, Şili	Defoe'nun coğrafyası	Baker, 1931
Mark Twain	Mark Twain'in Çocukluk Evi Müzesi, Hannibal, Missouri, ABD	Miras yorumu ve sunumu, tartışmaya açık (sosyal) hafıza	Shackle, 2011
		Edebi ziyaretçi istatistikleri	Curtis, 1985

Belirli bir yere veya yazara odaklanmayan ama bahsetmeye değer diğer yayınlar ise James Buzard (1993) tarafından yazılan ve özellikle de Lord Byron'ın şiirlerinin yaptığı gibi on dokuzuncu yüz yılda geniş turist kitlelerinin deneyimlerini ve uygulamalarını John Murray'ın "El kitabı" vasıtasıyla etkileyen edebi itibarlar ile metinlerin turizminin tahsisinin incelemesini de içerir. Ayrıca, Avrupa kıtası başta olmak üzere yazarların evlerinin durumlarını inceleyen ve Harald Hendrix (2008) tarafından düzenlenen toplu denemeler de yazarların kendileri ve kültürel hafıza süreçleri tarafından meydana getirilmiştir.

Edebi turizm çalışmaları konusunda özel bir öneme sahip üç yayının altı çizilebilir. Bu çalışmalar kuzey yarım kürede bulunan üç coğrafi alan üzerinde odaklanmışlardır. Mike Robinson ve Hans-Christian Andersen tarafından yayına hazırlanan *Edebiyat ve Turizm: Turizmi Okuma ve Yazma Konularında Denemeler* (Literature and Tourism: Essays in the Reading and Writing of Tourism) (2002) isimli çalışma edebiyatın turizm ve turist davranışının gelişimi ve yapılanmasının dolaylı bir yönü olduğunu göstermiştir. Çağdaş biçimi içerisinde çok-yönlü edebi turizm olgusunun bütün hepsini açıklamaya kalkıştıkları için bu eserin her iki editör tarafından hazırlanan ilk bölümü ve Mike Robinson tarafından hazırlanan ikinci

bölümü özellikle önem arz etmektedir. Yazarlar incelemelerinde, edebiyatın turizm için metalaştırılmasının şekillerine, turist bölgelerinin gelişimi ve dönüşümüne, insanların hem içten hem de edebiyat yoluyla nasıl teşvik edildiklerine yoğunlaşmışlardır (Smith, 2012).

Nicola Watson tarafından hazırlanan *Edebi Turist: Romantik ve Victoria Dönemi Britanya'sında Yerler ve Okuyucular* (The Literary Tourist: Readers and Places in Romantic and Victorian Britain) (2006) adlı çalışma ise edebi turizm ile ilgili ilk ayrıntılı bilimsel çalışmadır. Watson edebi yerlerin, biyografiler ve daha önce bahsi geçen rehber kitaplar gibi diğer yayınlara benzer belirli ara metinler ile birlikte okuyucuların ziyaret eylemleri tarafından sağlanan yazım tarafından üretildiğini tartışarak ağırlıklı olarak Britanya'daki sitelerin bir ucundan diğer ucuna on sekizinci ve on dokuzuncu yüz yıllar boyunca edebi turizmin başlangıcının ve gelişiminin izini sürmüştür. Ayrıca milli edebi mirası temsil eden bir mitik coğrafya veya bir milli edebi haritanın oluşumuna neden olan edebi turizmin oluşumunu, kültürel milliyetçiliğin ikincil bir etkisi olarak incelemiştir. Üçüncü çalışma da yine Watson tarafından denemeler şeklinde hazırlanan *Edebi Turizm ve On Dokuzuncu Yüzyıl Kültürü* (Literary Tourism and Nineteenth Century Culture) (2009) adlı çalışmadır. Çalışmanın adının da ima ettiği gibi, bu denemeler sitelerin ve deneyim türlerinin bu yönlerini, edebi turizm için bir deneyimi tanıtmada popülist yayınların rolünü, milli miras ve milli kimlik arasındaki bağlantıları ve genel olarak Victoria dönemine ait ve sonraki okurların edebiyat ile olan karşılaşmalarını nasıl yaşadıkları ve tecrübe ettiklerini araştırarak edebi turizme genel olarak tarihsel bir bakış açısından yaklaşmaktadırlar. Bu yayınlar, özellikle de son iki tanesi edebi turizmin yeni, türdeş alanlı alanının akademik ve turizm çalışmalarında giderek daha da yerleşik hale gelmeye başladığını işaret etmektedir.

Her ne kadar sadece çevresel ilgiden kaynaklansa da, Felicite Fairer-Wessels tarafından Nelson Mandela'nın "Özgürlüğe Doğru Uzun Bir Yürüyüş" adlı eserinden ilham alınarak yazılan "Robben Adası'na Edebi Bir Hac" adlı makale de (2005) ayrıca buraya not edilebilir. Ancak, başlık yanıltıcıdır ve Felicite Fairer-Wessels'in kendisinin de belirttiği gibi kendisine ait "İnsanların Robben Adasını edebi bir yolculukta ziyaret ettiği" (2005:16) şeklindeki varsayımı kendisinin yerinde saha

çalışması tarafından onaylanmadığı için “yanlıştır”. Her ne kadar Felicite Fairer-Wessels kendi makalesinin odak noktasının edebi turizm veya “edebi bir kavram dahilinde hac” (2005:2) olduğunu ciddi bir biçimde ifade etse de, muhataplarına yönelttiği soru kendisinin bu hac yolculuklarının biçimleri ve tabiatlarına daha fazla ilgi duyduğunu işaret etmektedir. Makalesinin içeriği ve makalesinden yararlanılan araştırma din/hac ve turizm arasındaki ilişki ile ve bunların çağdaş bağlamda birbirlerini nasıl bilgilendirdikleri ile ilgilenmektedir. Ancak, kendisinin sorduğu soruların bazılarının belirli bir metni okuma ile motive edilmiş turizm ile ilgili olmasından dolayı, Felicite Fairer-Wessels’in makalesi Güney Afrika’daki edebi turizm çalışmalarıyla ilgilidir.

Fairer-Wessels daha sonra Güney Afrika’da bu çalışma alanında önem arz eden “Edebi turizm bölgelerinin potansiyel tüketicileri olarak genç yetişkin okurlar: Dalene Matthee orman romanlarının iki tanesinin okuyucuları üzerine bir araştırma” (2010) adlı başka bir makale daha ortaya koymuştur. İçerisinde, önceden belirtilmiş iki okul metni olan Dalene Matthee tarafından yazılmış *Kringe in’n bos* (1984) ve *Fiela se kind* (1985) adlı romanların genç yetişkinlerin potansiyel seyahat davranışları üzerine olan etkilerini araştırmıştır. Fairer-Wessels çalışmasında turizm vasıtasıyla mevcut kurgunun otantikliği ile ilgili soruları ve yer ve manzaranın birbirleri ile ilişkiye girme biçimlerini coğrafi yaklaşımları da göz önünde bulundurarak açıklamaktadır. Çalışma sonucunda ise edebi yerin en az kurgunun otantikliği kadar önemli olduğu ortaya çıkmıştır.

2.1.4. Edebi Yerlerin Tanımlanması

Güzel bir kitap okumak ve ömrümün geri kalanını o kitabı okuduğum yerde geçirmek istiyorum," demişti o. Sonra da bana dönüp sormuştu: "İnsan güzel bir kitap okuduğu yerden nasıl ayrılabilir?"

Baharda Yine Geliriz, Barış Bıçakçı, 2006

Yazar ve onun sanatsal gücü, edebi yerlerin ortaya çıkmasını sağladığından (Bknz. **Ek A:** Yazarların ilham verdiği yerler), Clebert’e (1990) göre ‘Edebi Yer’

terimi büyük ve çeşitli konum aralıklarını kapsayabilmektedir. Herbert (1995b), edebiyat ile ilgili yerleri hem yazarların gerçek yaşamlarıyla ilişkili hem de onların romanlarına dekorlar sağlayan yerler olarak tanımlamıştır. Böylece edebi yerin iki ana türü tespit edilmiştir (Squire, 1994b; Herbert, 1995, 1996): Bunlardan birincisi **gerçek yaşamın geçtiği yerler**, ikincisi ise daha çok fikir ve zihinde kurgulanan **hayali yerler**dir. Gerçek yaşamdaki yerler, yazarların hayatlarıyla ilişkilidir ve yaşamlarının farklı aşamalarıyla bağlantılı olabilir. Clebert (1990), yazarlarının yaşamlarında doğduğu ve hayatını geçirdiği yerlerin, yazarın ruh halini anlattığı ve psikolojik olarak etkilendiği çevre olduğundan önemli olduğunu vurgular.

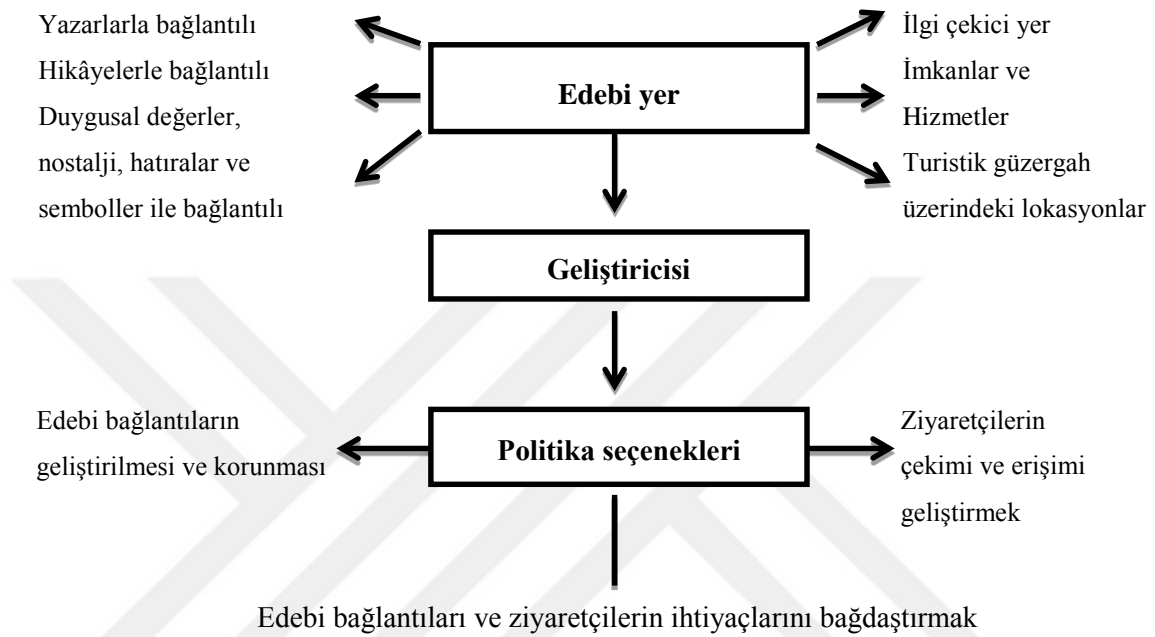
Marsh (1993) ise, yazarların doğum yerlerinin ziyaretçiler için özellikle önemli olduğunu, yazarın hangi yaşam koşullarından geçtiğini ve onun ünlü olmadan önceki sosyal durumu hakkında fikir verdiğini belirtmektedir. Çünkü yazarın yetişkinliğinde yaşamayı seçtiği yer, onun ilgi alanlarını ve arzularını yansıtmaktadır.

Edebi yerlerin ikinci türü olan ‘hayali yerler’ ise, yazarların eserleriyle ilişkilidir. Short’un (1991) da örnek vererek açıkladığı üzere, bazı hayali yerlerin kökenleri açıkça gerçek dünyada olmasına rağmen bazı yerler ise tamamen yazar tarafından oluşturulmuş olabilir (Örneğin: Thomas Hardy’nin Wessex’i, İngiltere’de gerçek bir alanı temsil eden hayali bir bölgedir; yine, ‘Yoknapatawpha’ W. Faulkner’ın birçok kitabında (Yazar, Absalom Absalom’da tüm bölgenin haritasını çizmiştir) kullandığı yarı kurgusal (Mississippi) bir bölgedir). Bu yerlerin bulunması ise oldukça zordur. Destinasyon sadece yazar tarafından bilinir ve yine yazar tarafından değiştirilerek eserinde kullanılabilir.

Herbert (1995b), gerçek yaşam ve hayal arasındaki ayrımın net olmadığını, yani edebiyatla ilgili yerleri ziyaret eden ziyaretçilerin, o yere edebiyat ustasının yüklediği anlamın gerçek mi yoksa hayal mi olduğunu anlamasının zor olduğunu belirtmektedir. Tabii ki bu ayrımı yapmak kişilerin hem edebiyat alanında olan bilgisine hem de turizm açısından bir değerlendirme yapabilme yetisine bağlıdır. Herbert (1995b), günümüz dünyasında tarihi ve mimari değere sahip birçok yerin edebi bağlantıları olmadığında, diğer özellikleri ile sahip olduğu bu değerleri sürdürebilmede zorluk çekebileceğini vurgulamıştır. Çünkü miras çekiciliği, bir

turizm bölgesi ya da şehrin gerçek niteliklerinden ziyade, insanlar ve olaylarla bağlantısına dayanmaktadır.

Herbert (2001) yine bir çalışmasında edebi yerlerin niteliklerini onları özel yapan şeyler ve herhangi bir kültürel yerin genel niteliklerini göz önünde bulundurarak açıklar (Bknz: Şekil 1).

Şekil 1: Edebi Yerin Nitelikleri

Kaynak: Herbert, D.T. (2001). Literary places, tourism and the heritage experience. *Annals of Tourism Research*, 28(2):312-333.

Şeklin sol tarafında yer alan unsurlar, bir edebiyat mekânının sahip olduğu tüm önemli özellikleri barındırmaktadır. Ayrıca bu mekanlar sadece bir yazar ya da kitap ile bağlantı olarak sunulan yerler olarak görülmemeli aynı zamanda yönetsel düzeyde strateji ve politikalarla da bu ilişki geliştirilmelidir.

Herbert (2001) edebi turizm mekânlarının iki boyuttan oluşmakta olduğunu savunur. İlki, yerin edebi nitelikleridir ki turist çekmek için bu ana nedenidir. Turistlerin, bu sayede dikkatleri çekilmiş ve yere anlam verilmiş olur. Turistik yerler, metalaştırılmak ve bozulmak için de daha savunmasız hale gelir. Aynı zamanda onlar özel ve/veya kamu paydaşları tarafından kontrol edilebilirler ve böylece, kamu planlaması her zaman kaynağın gelişimini etkileyen şekilde değerlendirilmez. İkincisi, turistlerin diğer talepleri karşılamak için gerekli olan diğer turizm

altyapılarıdır. Bu genellikle arazi kullanım planlaması ile idare edilebilir. Bu iki yönlü unsur arasındaki ilişki, yazarlar ve yaptıkları işin edebi yerlerine bağlı olarak değişir. Yazar daha popüler, edebi yer ise metalaştırılmış olur.

Özellikle çocuklar edebi eserin hedefleri olduğu durumlarda ise, ilişkili edebi yerlerde çocuklu aileler için ikram kapsamlı hizmet sunmak mantıklı olacaktır. Bunu başarmak için de, yerel ve bölgesel politikalara ilişkin farklı stratejiler seçilebilir. Turizm gelişimi ile ilgili bu baskın strateji “yüreklendirme” olarak etiketlenmiştir.

Pocock (1987; 1992) ise çalışmalarında, ziyaretçileri “Bronte Ülkesi”, “Catherine Cookson Ülkesi” gibi yazarların ve eserlerin dünyasını yaşamaya teşvik etmektedir. Bir çalışmasında bu durumu “Bronte ülkesi ziyaretçileri geniş çayırlar ve mükemmel manzaralardan oldukça etkilenmiştir ama bu kırlardan geçerken hissedilen duygular, Heatcliff görülebilir düşüncesiyle Bronte’nin adımlarını takip etmenin heyecanından daha azdır” sözleriyle ifade eder.

Mintel (2011) de yine edebi yerler üzerine yaptığı çalışmasında, yazarlarla ilişkili “Dünya’daki Edebiyat Noktaları’nı” araştırmıştır (Bknz: Tablo 3).

Tablo 3: Dünya Genelindeki Edebiyat Destinasyonları

Destinasyon		Edebi Figür/Yazar
Afrika	Kenya	Karen von Blixen-Finecke
Asya	Japonya	Yukio Mishima
Avustralya	Yeni Zelanda	Katherine Mansfield
Avrupa	İngiltere	Jane Austen, Beatrix Potter, Bronte Kardeşler, Geoffrey Chaucer, Charles Dickens, John Dunne, John Keats, John Milton, J. K. Rowling, Virginia Woolf, William Shakespeare, Wordsworth
	Fransa	Albert Camus, Alexandre Dumas, André Gide, E. Hemingway, F. S. Fitzgerald, Gertrude Stein, H. Balzac, Jean-Paul Sartre, Julia Child, O. Wilde, Peter Mayle, Victor Hugo, Voltaire
	Almanya (Berlin)	Bertold Brecht, Hermann Hesse, Thomas Mann
	Yunanistan	Nikos Kazantzakis, Plato, Vassilis Vassilikos, Lawrence Durrell
	İrlanda (Dublin)	Brendan Behan, Sean O’Casey, Roddy Doyle, James Joyce, George Bernard Shaw, Oscar Wilde, Samuel Beckett, W.B. Yeats

Tablo 3 Devam: Dünya Genelindeki Edebiyat Destinasyonları

	İtalya	Frances Mayes, Susanna Tamaro, Umberto Eco, Italo Calvino
	Rusya	Anton Çehov, Fyodor Dostoevsky, Alexander Puşkin, Leo Tolstoy, İ. Turgenyev, V. Nobokov
	İskoçya (Edinburgh)	James Boswell, Sir Arthur Conan Doyle, JK Rowling, Ian Rankin, Sir Walter Scott
	Çek Cumhuriyeti (Prag)	M. Kundera, V. Holan, R.M. Rilke, F. Kafka
Güney Amerika	Arjantin	Jorge Luis Borges, José Hernández
	Şili	Pablo Neruda
Amerika ve Kanada	Concord (Massachusetts)	Louisa May Alcott, Ralph Waldo Emerson, Nathaniel Hawthorn, Henry David Thoreau
	Key West (Florida)	Ernest Hemingway, Tennessee Williams
	Mississippi	W. Faulkner
	New York	Norman Mailer, Arthur Miller
	San Francisco	Allen Ginsberg, Jack London, John Steinbeck, Amy Tan
	Missouri, Hannibal	Mark Twain
	Quebec	Neil Bissoondath, Leonard Cohen, Mordecai Richler
	Prens Edward Adası	L.M. Montgomery

Kaynak: Mintel (2011)'in çalışmasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tabloda da görüldüğü gibi edebi yazarlarla ilişkili yerlerin çoğu Avrupa ve Kuzey Amerika'da bulunmaktadır. Buradaki yazarlar, hayatları ve eserleri ile ilgili yerler yüzyıllar boyunca turistik çekicilikler olmuştur. Kültürel bağlantıları (edebi, sanatsal, müzik) olan bu yerlerin turistik çekicilikler olarak geliştirilmesi ile: Anne Hathaway'in yazlığı, Shakespeare'in evi, Globe Tiyatrosu, Dove yazlığı (Wordsworth'un evi), Spinoza'nın The Hague (Lahey/Hollanda)'deki evi, Nietzsche'nin Sils Maria (İsviçre)'deki evi, Marx'ın Trier (Almanya)'daki evi ve Victor Hugo'nun Paris'deki evi; Picasso'nun Antibes'deki stüdyosu ve Paris'deki evi, Dali'nin İspanya'daki evi, Rodin'in Paris'teki evi; Bob Dylan'ın İrlanda'daki evi, Mozart'ın Viyana'daki evi ve Graceland (Elvis Presley'in evi) gibi sayısız edebi çekiciliğin varlığını devam ettirebilmesi sağlanmıştır.

Yazarların Mekanları

“Güler’le hep bu masada buluşmasınlar istiyordu. Alışmaktan korkuyordu. Böyle giderse bu masa sevgilerinin kutsal yeri olacaktı. Bir yerleri olması kötüydü. Sonra insan kendinin değil, o yerin isteğine uygun yaşamaya başladığı.”

Aylak Adam, Yusuf Atılgan, 1959

Okumaya, yazmaya hevesli olan kişiler, hemen bir “çalışma odası” peşine düşerler. Kimi sessiz odalarda, kimi loş aydınlıkta, kimi manzaralı bir odada daha verimli yazacağını sanır. Kimi yazarlar için bu sanı doğru olabilir. Örneğin Orhan Pamuk, yazarken kimsesizliği tercih eder. Selim İleri de öyledir. Ayşe Kulin ise kitaplarını Urla'daki doğa manzaralı evinde sessizlik içerisinde yazmaktadır. Ama kalabalıkları sevenler de çoğunluktadır. Biliriz ki ünlü şair Attila İlhan uzun yıllar yazılarını Divan Pastanesi'nde, Cemal Süreya ise Kadıköy'de bir cafede yazmıştır. Bir de; Victor Hugo gibi ayakta iken, Schiller gibi masasının çekmecesine koyduğu çürük elmaların kokusunu içine çekerek ya da Lawrence Durrell gibi sabahın beşinde uykusunu bölerek yazanlar vardır. Ama hiçbiri çay ve kahve olmadan yazamaz.

Edebiyat tutkunları bilir, heyecanla okunmayı bekleyen bir kitaba eşlik eden en iyi dost kahvedir. İtalyan ilustratör Gianluca Biscalchin de Edebiyatı Kahveyle birleştirmiş ve “Edebiyat Kahvesi”(Literary Coffee) adı altında, Bram Stroker, Jane Austen, William Shakespeare gibi ünlü yazarları kahve fincanlarıyla tasvir etmiştir (Bknz: Şekil 2).

Şekil 2: Edebiyat Kahvesi

Bu mizahi tasvirler edebiyatla kahvenin ayrılmaz bir ikili oluşunun göstergelerinden biridir. Çünkü yakın geçmişte edebiyatçıların devamlı gittikleri kahveler olmuştur. Yazar orada çalışır, okuyucularıyla buluşur, arkadaşlarıyla sohbet eder, hatta yemeklerini bile orada yer.

Örneğin; İspanyol yazar Enrique Vila-Matas 2003 yılında yayımlanan *Paris no se acaba nunca* (Paris'in Sonu Yok) adlı romanında Paris'in büyülediği genç bir yazarı anlatır. Romana yayılan anılar ya doğma büyüme Parisli sanatçılarla ya da kente birkaç yıllığına uğramış yazarlarla rastlaşmalarla başlamış dostluklarla doludur. Rastlaşmaların bir bölümü planlanmıştır; hangi yazarın hangi bara, lokantaya, kahveye (kafe) gittiği sanat dünyasına adım atmak isteyenlerce bilinir. Buraların havasını solumanın genç sanatçının zihnini açtığına inanılır. Mekâna

havasını veren sanatçının masasına oturmak için bir fırsat çıkması beklenir. Vila-Matas'ın romanında adı geçen ve sanatçılarla birlikte anılan mekânların çoğu ise, kitabı rehber olarak kullanan turistlerce ziyaret edilmektedir (Bknz. Ek B: Yazarların müdavimleri olduğu kafe ve lokantalar).

2.2. EDEBİ MİRAS VE KÜLTÜRÜN TÜKETİCİLERİ

Turistlerin ortamları genelde okumaya yönelik olarak uyum sağlamaktadır. Robinson (2002: 41) bunu şu cümlelerle ifade etmektedir: “Hava alanları, demir yolu istasyonları ve otobüs terminalleri edebi katılımın özel arenalarıdır. Gazete ve dergilerin tüketiminin yanı sıra sıradan gözlemler de turistlerin ve yolcuların kitaplar ve romanları bilhassa okuduklarını göstermektedir.” Robinson ifadelerini, seyahat eyleminin muhakkak edebi katılımı pozitif bir şekilde teşvik edebileceği savıyla tamamlamaktadır. Bu “okuyucu dostu” çevre, edebi turizmin büyümesi ve devamlılığına katkıda bulunan bir faktör olarak görülebilir.

Okunan bir kitap, bir seyahate neden olabilir ya da gezi için esin kaynağı oluşturabilir. Okuru harekete geçirebilir, diğer bir ifadeyle okuru, turiste dönüştürebilir. Edebiyatın, birey ve toplumun turizme yöneltilmesinde doğrudan ve dolaylı işlevleri bulunmaktadır. Değişik güzergâh, deneyim, yaşantı, bağlam seçenekleri sunan, ancak gezi türü içinde değerlendirilmeyen edebî eserler de turizm açısından da önemli kaynaklar, rehberler olarak nitelendirilebilir. Bireyin nereye, ne zaman ve niçin, hangi yaşantıları ve sahneleri deneyimleyeceğini, okunan bu türden kitaplar belirlemektedir. Okunan kitaplar, farklı diyarlara yelken açtırırken, satırlar arasına sıkıştırılanlara (yer, etkinlik, yol vb.) karşı bir merak uyandırır. Örneğin Namık Kemal'in Vatan Yahut Silistre adlı eseri, bugün dahi okurun kafasında Silistre'ye karşı bir ilginin uyanmasına neden olmaktadır. Özetle okumayana karşı okuyanın turiste dönüşmesi, çok daha hızlı ve kolay gerçekleşmektedir. Diğer yandan kişiler gezi yazıları sayesinde çok yönlü eserlere ilgi duyan sıkı okurlara dönüştürülmektedir (Özdemir, 2009).

Bu konuya daha fazla ışık tutmak adına, edebi turistlerin kim oldukları ve onlara seyahat etmeye neyin motive ettiği hakkında bir araştırmaya gereksinim duyulmaktadır. Ancak burada cevaplanması gereken ilk soru ise; Yaratıcı edebiyatın,

okuyucular üzerinde, yazarlar ve onların çalışmaları ile ilgili yerlere ve etkinliklere seyahat etme isteği doğuracak şekilde nasıl böyle bir etki ortaya koyabildiğidir.

2.2.1. *Yaratıcı Edebiyatın Gücü*

Milattan önce dördüncü yüzyılda yaşamış olan Yunan filozof Aristo “imitasyon” veya sanatın; hayatı (benzeme), ritmik düzeni ve didaktik karakteri taklit etmesinden dolayı insanlara zevk verdiğini ve bunun ötesinde şairin sadece dizelerin yaratıcısı değil aynı zamanda konuların (Aristo, 1982) ya da başka bir deyişle hikayelerin de yaratıcısı olmak zorunda olduğunu savunmuştur (Smith, 2012). Bunun sonucu olarak da, insanlar hikayelerden keyif alırlar çünkü hikayeler insanlara zevk verir. Ancak bilhassa edebiyat, müzik veya görsel sanatlar gibi diğer sanat biçimlerine benzememektedir. Robinson ve Anderson (2002a)’unda tartıştığı gibi bunun nedeni şudur; yazar estetik ve anlamsal bir kalıbı yaratmak için, kelimelerin düzenlemesi veya bir hikaye anlatması için kullandığı yazım biçimlerini okuyabilen ve kavrayabilen herhangi bir kişi ile yakın bir ilişki içerisine girilebilir. Şöylede denilebilir ki; “Yazar ve okuyucu sanatı paylaşmakta heykeltıraş veya seramik sanatçısına göre daha yakınlardır.” Madem ki hepimiz günlük hayatta genelde *kelimeleri* kullanıyoruz ve edebiyatta *kelimelere dayalıdır*, “o zaman zaten yazarın dünyasındayız, yazarın dilsel ham maddelerinin bazı kavrayışlarını paylaşmaktayız” (Robinson ve Anderson 2002a: xiv). Robinson ve Anderson, duyguları kelimeler aracılığıyla aktarma ve hikayeler anlatmada yazarın ilgi alanlarını paylaşarak okuyucuların sanat eserlerine daha büyük ve daha çabuk erişim sağladıklarını, kelimeleri biçimsel olarak nasıl kullanılabileceğini kavrayabildiklerini ve bu sayede de bir fikir oluşturabileceklerini ifade ederek görüşlerini tamamlamaktadırlar. Edebi eleştiri üzerine yazı yazan D. H. Lawrence ise edebiyat biçimi ve formu hakkında farklı bir görüş ileri sürmekte ancak, duygunun önceliğini vurgulamaktadır.

Buradan da açıkça görülür ki, yaratıcı edebiyat okuyucudan duyguları edinir ve bu duygular da edebiyatın takdir edilmesi için çok önemlidir. Aslında, Novitz bu duruma şu şekilde bir anlam verir: “Kişi bir kurgu eserini *ancak* ne zaman ki bu kurgu eserinin karakterlerinin başlarına gelen talihler ve talihsizliklerden kendi etkilenebilecek bir pozisyonda olursa gerektiği gibi anlayacaktır” (Smith, 2012). Ancak bu durumda açıkça sorulması gereken soru ise şudur: Peki okuyucu tabiatları

haliyle *gerçek olmayan* karakterler ve olaylar yüzünden acıma, sempati veya tikslenme gibi *gerçek duyguları* nasıl tecrübe edebilir? Bu sorunun basit bir cevabı yoktur ancak, ilgili söylevde iki ayrı hususun devamlı olarak ortaya çıktıkları görülmektedir. Orijinal olarak ilk kez 1817 yılında Samuel Taylor Coleridge tarafından ortaya konan ilk neden okuyucunun isteyerek inancını ertelemesidir. E. Schaper (1978) daha belirgin bir biçimde, okuyucuların kurguyu ele aldıkları kendi anlayışları tarafından zorunlu kılınan gerçeği veya ilk elden inançlarını zapt ettiklerini ve gerçek dünya hakkındaki beyanlarında bu yola gitmediklerini ileri sürmektedir. İkincisi ise, okuyucu kendi hayal gücünü kullanmaktadır - sanki hayali bir dünyada belirli yerlerde belirli şeyler yapan belirli kişiler varmış gibi kabul ederler (Novitz, 1980). Okuyucu yaratıcı edebiyata hayal gücüne dayalı karşılık vererek, karakterlerin duygusal sıkıntıları ve güçlüklerini paylaşabilir veya bunlara katılabilir ve olay örgüsünün gerginlikleri ve entrikalarına dalmış hale gelebilir.

Yazarın hayal gücü ürünü tabii ki de okuyucuyu bu hayali dünyalara çekmeye yetecek kadar özgün ve yeteri kadar da ikna edici olmak zorundadır (Robinson, 2002). Bu ifade D. H. Lawrence tarafından roman hakkında yapılan ifade ile bağdaşmaktadır:

Romanda, karakterler gerçekten *yaşamak* haricinde hiç şeyi yapamazlar. Eğer şablona göre iyi veya hatta istikrarsız olmaya devam ederlerse, yaşamları son bulur ve roman ölür. Romandaki bir karakter yaşmalıdır, yoksa hiçbir şeydir (Maxwell-Mahon ve Titlestad, 2001: 88).

Bu durum kurgusal karakterlerin ve olayların okuyucunun zihninde “yaşam bulacak” bir şekilde hem tabiatları gereği hem de sunumlarında inanılır olmak zorunda olduklarına işaret eder. Ancak o zaman okuyucular yazar ile birlikte hayal kurabilirler ve hayali katılımları vasıtasıyla gerçek duyguları hissetmelerini sağlayabilirler (Novitz, 1980). İşte yaratıcı edebiyatın gücü de burada yatmaktadır: Sadece hayal gücümüzü çalıştırıp ilgimizi çekmekle kalmaz, aynı zamanda buna bağlı olarak bizleri duygusal bir biçimde büyüler.

Yaratıcılık ve inanılabilirliğin koşulları bir yazarın bir şiir veya hikayeye yerleştirdiği bu suretle de gerçek veya kurgusal olsun okuyucuyu mecazi olarak bir yerlere gönderdiği ortamlara kadar uzanır. Bu bakımdan, Robinson (2002, 45) şu

yorumda bulunur: “En arzu edilmeyen olaylar ve yerler bile hadise, kaza, dram, sürpriz, gizem, bulmaca çözüme, gerilim, mizah ve aksiyon tarafından işlendiği zaman canlandırılabilir.” Daha sonrasında okuyucular, karakterler ile birlikte tecrübe ettiği dramatik olaylar ve duygusal çalkantılar tarafından hayali olarak dönüştürülen bu yerleri eğer günümüze ulaşabilmişlerse ziyaret etmek konusunda epey ilham almış olabilirler.

Okunan kitabı gezme isteği

Bir gün bir kitap okudum ve bütün hayatım değişti.

Yeni Hayat, Orhan Pamuk, 1994

Okuma ve gezme/seyahat etme arasında açık bir ilişki söz konusudur. Okuma çok kere seyahat etmeyi, seyahat de okumayı doğurmaktadır. Ancak, birey genellikle bu etkileşimin farkında değildir. Çünkü ilgili eylemlerin etkileri her zaman kısa sürede ya da eşzamanlı olarak ortaya çıkmaz. Okunan bir kitap, bireyin şartları uygun hale geldiğinde bir seyahate neden olabilir. Aynı şekilde gezi öncesi ve sonrası okumalar, farklı zaman dilimlerinde gerçekleşebilir. Ayları, hatta yılları içeren zaman dilimindeki okumalar, gezileri doğurabilir veya gezi sonrasındaki ilgili yerlerle ilgili artan merak yeni okumaları ortaya çıkarabilir. Bireyi zaman ve mekân sınırlamalarından kurtaran okuma ve gezme faaliyetleri, birbirini tamamlayan etkinliklerdir. Çevrilen her sayfa ve görülen her manzara, bireyde yeni heyecan ve merakların doğmasına neden olur.

Günümüz seyahat kültürü geçmiş yüzyılların seyyahlık anlayışından oldukça farklı bir noktadadır. Eskinin medeniyetler arası bağ kurmayı hedefleyen, gittiği yer ve geldiği yer arasında kültürel köprüler kuran seyyahlık anlayışı, yerini farklı biçimlere bırakmıştır. Eskinin “kadim seyyah”larının yerini bugünün “çağdaş turist”leri hatta “sanal seyyah”ları almıştır. Bu kadim seyyahlar sanayi devrimi ve modernleşme ile birlikte ilk önce birer çağdaş turiste dönüşmüş ardından teknolojik gelişmelerin güdümünde “sanal seyyah”lara evrilmişlerdir. John Urry’ye göre bu durum, seyahat olgusunun demokratikleşmesiyle yakından ilişkilidir (Urry, 1999).

Urry'nin vurguladığı bu demokratikleşme süreci, seyahat olgusunun odağının da değişmesine neden olmuştur. Öyle ki, eskiden vurgu “giden kişi” ekseninde şekillenirken söz konusu demokratikleşmenin ardından, “gidilen yer”e doğru kaydırılmıştır. Aynı zamanda, bireyden mekâna kayan odak, beraberinde “turizm” olarak adlandırılan sektörün de canlanmasını sağlamıştır.

Turizm, okuma için uygun zaman ve mekânları sunmaktadır. “Tatilde ne yapacaksın veya boş zamanlarında ne yaparsın?” sorularına genellikle “seyahate çıkarım ve okurum” cevapları verilmektedir. İlginç olan, seyahat ve okuma eyleminin boş zaman, dahası eğlence kapsamında değerlendirilmesidir. “Okumak” biraz da bu soruların sayesinde bir ‘boş zaman meşgalesi’ olarak belgelenmiştir (Aydoğan, 2013:12).

Günümüz turisti artık gideceği yere okuduğu bir kitaptan esinlenerek karar verme aşamasına gelmiştir. Örnek olması açısından aşağıda, okunan kitabı gezme isteği yaratan iki kitap (İstanbul Hatırası – Melekler ve Şeytanlar) üzerine yapılmış yorumlara yer verilmiştir:

Konu: Ahmet Ümit: İstanbul Hatırası:

Carpediem03: Fevin hocam ben de onu (Ahmet Ümit: İstanbul Hatırası) okuyup açtım başlığı:) Evet senaryo bildik, hatta yarısına gelmeden ben tahmin etmişim katili. Ama verilen bilgiler çok güzel, dediğim gibi İstanbul'a yeniden aşık oldum, gidip gezeceğim ramazanda. (10 Ağustos 2010 13:14)

Fevin04: carpediem03 evet insanda merak uyandırıyor İstanbul'un çok az bilinen yerlerine gitme isteği. Bende İstanbul'dayım gel beraber gezelim ne dersin :) (10 Ağustos 2010 13:20)

Aslında geçenlerde Ahmet Ümit kendisi okurlarını gezdiriyormuş :(

Carpediem03: Fevin hocam olur neden olmasın, kitapta bahsedilen yerleri tek tek gezeriz :) Ben bahsettiği yerlerde 2 yıl gezdim , ama hiç o gözle bakmamıştım, bir de nerden bilirdik öyle bir tarihi olduğunu, hipodromları, altın kapıları....

Tüh o geziyi kaçırmamak iyiymiş aslında, hem kendisinden de dinlerdik her şeyi... Olmazsa kitabı elimize alıp dolaşalım hocam bizde :) (10 Ağustos 2010 13:25).

Kaynak: <http://forum.memurlar.net/konu/990285/2.sayfa>, Erişim tarihi:18.03.2014).

Konu: Dan Brown: Angels and Demons (Melekler ve Şeytanlar):

- Bavulu toplayıp ilk uçakla Vatikan'a gitme ve kitapta bahsi geçen yerleri tek tek gezme isteği doğuran kitap. 22.04.2004 14:02 / baka
- Da vinci code'u okuduktan sonra içimde Fransa/Louvre müzesine gitme isteği oluşmuştu, Angel and Demos'u okuduktan sonrada İtalya/Roma ya gitme isteği oluştu. :) 08.08.2004 13:04/ empress
- ...özellikle kitabın sitesini takip ederek okuduğunuzda bahsi geçen yerleri karşınızda görmek insana ayrı bir heyecan veriyor ve olaylar sanki gerçekmiş gibi tepinerek bir solukta okuyorsunuz. 07.12.2004 15:45/eigeus
- Vatikan'da yolumu bulmamı sağlayan kitap. Herkes elinde Roma-Vatikan haritasıyla etrafa bakınırken benim elimde bu kitap vardı ve baya bir dikkat çekiyordu 11.06.2005 15:19/deep throat
- Filmi yapılması gereken kitaplardan; nasıl çekilirse çekilsin, kim oynarsa oynasın bunların çok ötesinde kitapta anlatılan tüm mekanların bir bir gezilerek iyi bir görüntü yönetmeni ile çekilsin yeter. Roma/Vatikan bu kadar güzel mi anlatılır. 26.11.2005 11:45 ~ 11:46/ride
- Kitabın anlatımı ve kurgusu o kadar güzel ki, mutlaka bahsi geçen yerleri görme isteği uyandırıyor. 26.11.2005 12:07/shalimar
- ...aslında Roma'da çevre gezintisi yaptırmak ve şehrin turist sayısını arttırmak için yazılmış gibidir....16.05.2009 12:36/unsaved changes will be lost
- 2 saatlik roma turistik turu. 18.05.2009 02:54/hassan
- ...'ah o Roma'da ben de olsaydım" triplerine sokuyor insanı. 11.07.2009 18:02/kanalizasyon borusundaki yalnız hamster
- Pılı pırtıyı toplayıp ilk uçakla İtalya'ya gitme, Roma'nın tarihi güzelliklerini tek tek gezme ve Vatikan'ı ziyaret ederek bu ziyaret esnasında Papa'ya nanik yapma isteği uyandıran kitap.25.08.2009 11:08 / Batu
- ...en sık görülen yan etkisi ise Roma'ya gidip, kitapta bahsi geçen yerleri görme isteği. Kitabı bitirince ben de gaza geldim haliyle...02.09.2009 12:52/laff alympics
- Okuyucusuna ölmeden önce Roma'ya gitme zorunluluğu hissettiren roman.19.01.2011 15:11 ~ 15:15/mettow
- ...bir gün Roma'ya gidersem kesinlikle melekler ve şeytanlar kitabının etkisi olmadığını söyleyemem, bu entry'i de kanıt olarak önüme koyabilirsiniz...05.05.2011 23:19/coder

- Roma'yı turist kitapları ile değil bu kitapla gezmeniz gerekiyor. 12.01.2012 10:39/aşiyanda
- Roma'ya yolum düştü ve elimde harita, metro/otobüs bileti, kitaba göre tüm mekanlara bulmaca çözer gibi gittim, her şeyi yerinde gördüm. İlk durak Santa Maria del Popolo kilisesini ararken gösterişsiz bir kilisenin önünde bir rehber, önünde 15-20 kişilik bir kalabalığa bir şeyler anlatıyordu, elemanın elindeki dosyaya baktım "Angels and Demon's Tour" yazıyordu, gülümsedim ve içeri daldım... Roma'ya yolunuz düşerse, kitabı okuduysanız, filmi seyrettiyseniz mutlaka bu turu yapın. inanın ki İtalyan sanatına, İtalya tarihine ve bunu bir hikaye ile örgüleyen Dan Brown'a daha da hayran olup Inferno'dan bir sonraki kitabı için ona tolerans tanıyacaksınız.20.10.2013 21:21 ~ 18.11.2013 14:32/irimingane

Kaynak: <https://eksisozluk.com/angels-demons--838976?focusto=16945785>, Erişim Tarihi: 18.03.2014).

2.2.2. *Edebiyat Turistlerinin Tanımlanması*

Clebert'in (1991) vurguladığı üzere, edebiyat turizmi deniz, kum, güneş odaklı klasik turizm anlayışının aksine, insanların daha fazla zihni ve fikirlerine hitap eden bir turizm faaliyeti arayanlar içindir. Edebiyat turistleri, edebi yerleri ve kişileri kendileri keşfederek, bilgi ve düşüncelerini sorgulamak isterler. Bu turistler gerçek destinasyonlarda hayali tatiller aradığından, yazarların tarif ettiği yerler onlar için çok önemlidir. Çünkü onlar seyahat dergisinde yazılan bir yazıdan çok daha farklıdır ve zihinde canlandırılacak kadar ayrıntıyla desteklenmiştir.

Edebi ve kültürel çalışmalar arasındaki sınırlar aşıldığında, edebiyat turizmi okuyucuları, kurgusal deneyimleri yaşanılır hale getirmeye çalışır. Seyahat edenlerin yazarlar ve edebiyat hakkındaki bilgileri artarken, onların gidilen yerdeki yerel kültürü anlamasına ve özümsemesine olanak sağlar. Bu özel grup seyahatçilerinin zevklerine hitap etmek için pek çok şehirde ünlü yazarların evlerine, onların kitaplarını yazdıkları yerlere ve ziyaret ettikleri barlara yürüyüş ve bisiklet turları oluşturarak bu durumun avantajlarından yararlanır.

Örneğin İngiltere Londra'da, Arthur Conan Doyle'un onuruna Sherlock Homes turları yapılmaktadır. Bu tur, romandan kurgulanmış bir karaktere adanmış bir evi içermektedir. İrlanda Dublin'deki edebiyat barları ise (Literary Pub Crawl) turistleri James Joyce, Oscar Wilde, George Bernard Shaw ve W.B. Yeats gibi yazarları anlamaya davet etmektedir. Bu turlar, yerel aktörler tarafından

yönlendirilmekte ve isteyen gönüllü ziyaretçiler ödüllü bir edebiyat testine tabi tutulmaktadır. Edebiyat turistleri ise, bu yerlerin/mekânların hangi özelliklerinin yazarı etkilediği ve onu yazmaya yönelttiği, aynı zamanda yazıların da ne gibi yerler oluşturduğu ile ilgilenmektedir.

Squire (1994) ve Smith (2003), edebi yerlerde bulunan turistleri “ana grup edebiyat gezginleri” ve “genel miras ziyaretçileri” olarak iki farklı turist tipi olarak kabul etmektedir. Aralarında çok belirgin farklar olmamakla birlikte; edebiyat turistlerinin çoğunun iyi eğitilmiş, gezilerinde heyecan ve deneyim arayan, yazarlarla bağlantılı yerleri önceden duymuş ama bu yerler hakkında fazla bilgiye sahip olmayan kişilerden oluştuğu söylenebilir.

Mylene Campalto (2006)’nın, Fransa’nın Haute-Savoie şehrinin Annecy ilçesinde yaptığı, “Edebiyat, turistlerinin beklentilerini ve algılamalarını ne ölçüde etkilemektedir?” isimli araştırması da bu verileri doğrulamış; buna ilaveten turistlerin %70’inin bir yazarın ya da kitabın, destinasyon algılamasını etkilediğini düşündüğü, %61’inin ise yazarlara karşı ilgileri olduğunda onların yaşadıkları yere gitmek istedikleri sonuçları da ortaya çıkarmıştır.

2.2.3. Edebiyat Turistleri Üzerine Çalışmalar

“Turist” kelimesinin gezgin için bir eş anlam olarak ilk kullanılışı, on sekizinci yüzyılın sonlarında hazırlanan sözlüklerde (Buzard, 1993) ilk kez geçtiği zamana ve on sekizinci yüzyıl gezginlerinin yazılarına kadar uzanmaktadır (Ousby, 1990). Bugün hala görev turlarını yerine getiren askerler, öğretmenler, müzisyenler ve aktörler için “tur” kelimesini kullandığımızı ancak, “turist kelimesi bir dinlenme eylemini akla getirip, amacın çalışması veya hatta ciddiyeti ile bağdaşmadığı için” bu kişilere “turist” demediğimizi Ousby (1990: 18) not etmektedir. Turizm zengin ve ayrıcalıklı azınlıklara uzandıkça “turist” ve “gezgin” kavramları arasındaki farklılıklar da daha belirgin bir hale gelmiştir. Birçok bilim insanı turist türleri arasındaki farklılıkları belirlemeye ve turist deneyimini anlamlandırmaya çalışmışlardır.

Turistlerin tabiatı hakkında ortaya atılan en erken teorilerden biri de, “sahteyerleri” (pseudo-places) neredeyse hiçbir bilgileri olmadan ziyaret eden “sahtelikleri” (pseudo-events) arayıp, acemi bir şekilde keyfini çıkararak ve bu yapmacık cazibelerin ötesindeki “gerçek” dünyayı es geçerek, medya ve reklamcılığın pasif kurbanları olarak turistleri tanımlayan D. Boorstin (1964) tarafından hazırlanan teoridir. Boorstin tarafından dile getirilen görüşleri genişleten P. Fussel (1980) seyahat dahilinde üç tür figürü tanımlamakta ve bu argümanını tarihsel analiz kanalıyla ileri sürmektedir. Bunlar; “Rönesans dönemine” ait kaşif, “burjuva dönemine” ait gezgin ve modern “proletaryan harekete” ait turisttir. Ancak, Ousby’ye (1990: 6) göre bu tarihsel çağların sınırları Fussel’in elinde şüphe çekecek bir biçimde gezer (yeri belirsiz) haldedir ve kendisinin analizlerinden görünüşe bakılırsa “ ‘gerçek’ gezgin - ‘gerçek’ yerlerde ‘gerçek’ tecrübelerde işini iyi yapan ve tarihte çalışan zihinden haberdar-iki dünya savaşı arasındaki belirlenememiş bir noktada ölmüş ve on dokuzuncu yüzyılda demir yoluna kurban gitmiştir”. Fussel tarafından öne sürülen görüşe Ousby’nin devam ettiği, tarihsel bir tanım değil bilakis, seyahatin altın çağının bir vizyonudur ve iddia edilen bu Altın Çağ “modern kendinden nefret etme, entelektüel züppelik ve geçmişe duyulan aşırı duygusallıktan” oluşan bir hayalden daha fazlası değildir (Ousby, 1990: 7).

Urry (1990) “romantik bakışa sahip” turistler ile “kolektif bakışa sahip” turistler arasındaki farklılıkları iyi bir şekilde ayırmaktadır. Romantik bakış, objelerden ve yerlerden mana çıkartmak için kültürel sermayeyi (Bourdieu, 1984) elinde bulunduran ve ıssızlık ile fevkalade manzaranın kıymetini bilip takdir eden daha elit bir sosyal gruba aittir. Kolektif bakış ise, kitle turistler olarak tanımlanabilecek, ayırt edici çoğunluğa ait olandır. Bu türde bir bakış “Geniş sayıda insanın varlığını gerektirir. Diğer insanlar bir yere atmosfer veya bir karnaval havası verirler. Burasının insanın olması gerektiği yer olduğunu ve insanın başka bir yerde olmaması gerektiğini belirtirler” (Urry, 1990: 45-46). Urry’nin ayırımlarına devam eden Buzard’da (1993: 6) ayrıca gezginler ve turistler arasındaki farklılıkları belirlemiş ve turistlerin kendilerini etraflarında gördükleri “bayağı turistlerden” ayırmayı amaçladıklarını ve otantik kültürün alışlagelmiş turist bölgelerinin dışındaki gizli alanlarda gizlenmiş olarak sunulduklarını öne sürmüştür. Bu otantik kültür sadece duyarlı “gezgin” veya Buzard tarafından romantik bakışın bir

uygulayıcısı olarak “anti-turist” şeklinde tanımlanan kişiler tarafından keşfedilebilir ama kolektif bakışın uygulayıcısı olan bayağı turistler tarafından keşfedilemez. Post-modern analizlerde “post-turist” kavramı da (Feifer, 1995; Urry, 1990) ayrıca geliştirilmiştir. Post-turistler, turist olduklarını ve bu durumdan sıyrılmayacaklarını bilirler. Onlar turizmi durmadan büyüyen sahnelenmiş turist alanında otantik turist deneyimi olmayan bir oyun olarak görürler. Belirli bir turist rolüne zorlanmazlar, “yüksek kültür” arayışından “zevk prensibi” arayışına kolayca geçiş yaparlar ve “her ikisi arasındaki karşıtlıklardan keyif elde edebilirler” (Urry, 1990: 1000).

Ayrıca başkaları da turistlerin tipolojilerini geliştirmeye çalışmışlardır. Mesela, Erik Cohen (1974) dört farklı turist türünü tanımlamıştır; organize kitle turisti, bireysel kitle turisti, kaşif ve başıboş turistler. Vlen Smith, Erik Cohen tarafından yapılan tanımları genişleterek yedi tür turist tanımlamıştır: *kaşif, elit, alışılmadık, sıra dışı, yeni oluşan kitle, kitle ve kaydedici*. Spektrumun (çeşitliliğin) bir ucundaki *kaşifler* çok sınırlı sayıda gelip ev sahibi kültüre tamamen uyum sağlarken, diğer taraftan *kaydedici* turistler yüksek sayıda gelmekte ve Batılı olanakları talep etmektedirler (Smith, 2012). Her ne kadar bu çalışma bu tipolojilerin daha detaylı keşfedilmesine izin veremese de, yukarıdaki tartışmanın işaret ettiği şey, miras ve kültüre değişik derecelerde ilgiye sahip birçok farklı türde turist ve bu turistlerin bunları nasıl tecrübe edecekleri hakkında değişik fikirleri olduğudur. Ancak, edebi turistlere gelindiği zaman, Herbert’in (1995b: 34) görüşüne göre “kolektif bakıştan daha çok romantik bakışa sahip, turistlerden daha çok gezginler olarak tanımlanabilirler.” Bundan dolayı da bu var sayım için yeterli bir temelin olup olmadığını belirlemek adına edebi turistlerin karakteristiklerinin daha yakından bir incelemesine ihtiyaç vardır.

Edebi cazibe noktalarının çoğu müzeler, tarihsel alanlar, anıtlar ve mezarlar gibi genellikle miras olarak sınıflandırılan yerlerdir. Bundan dolayı da edebi turistlere miras turistlerinin özel bir türü gözüyle de bakılabilir. Miras turistlerinin çoğu profesyonel kişiler ve iş adamlarının yanı sıra beyaz yakalı çalışanları da içine dahil eden hizmet sınıfı olarak bilinen sınıfa dahil olmaktadır. “Geniş bir grup olarak hizmet sınıfları daha üstün iş koşullarının keyfini sürmekte ve kendilerini diğer gruplardan ayıran eğitimsel sicillere sahip olmaktadır” (Herbert, 2001: 314). Bu

ifade, miras cazibe merkezlerini beyaz yakalı hizmet sınıfı çalışanları ve onların ailelerinin ziyaret ettiğini öne süren Thrift (1989) tarafından da desteklenmektedir. Özellikle yaş aralığı, cinsiyet ve meslek başta olmak üzere bunlar ile ilgili olarak edebi turistlerin daha detaylı bir profilini oluşturmak için edebi turistler üzerine odaklanan birkaç durum çalışması aşağıda incelenecektir.

İncelenen bu durum çalışmaları Britanya ve Avrupa'daki edebi alanlar üzerine odaklanmaktadır: Beatrix Potter'ın ev müzesinin bulunduğu ve kendisinin yazdığı çocuk hikayeleri için sahne oluşturan Sawrey Köyündeki Lake District'te (Göl Bölgesi) Beatrix Potter'ın *Hill Top Çiftliği* (Squire, 1993: 1994a; 1994b); yine müzeye dönüştürülen Jane Austen'ın Hampshire kentindeki *Chawton*'da bulunan konutu, her ne kadar Chawton kendisinin çalışmalarında öne çıkmasa da, (Herbert, 1995b, 2001); yakın zamanda Dylan Thomas hakkında bir müzeye dönüştürülen ve sanatçının yaşadığı kayıkhanesi ve Dylan Thomas tarafından yazılan *Korunun Dibinde* (Under Milk Wood, 1954) adlı eserin sahnesini oluşturduğuna inanılan Güney Galler'deki *Laugharne* kenti (Herbert, 2001) ve Marcel Proust tarafından yazılan *Tomurcuklanan Bir Korunun İçerisinde* (*A la recherche du temps perdu* adlı romanın bir kısmı, *Geçmişteki Şeylerin Hatırlanması* olarak tercüme edilmiş ve 1922 ile 1931 yılları arasında yayınlanmıştır) adlı çalışmada dikkat çekici bir biçimde göze çarpan "Balbec" dinlenince yeri olduğuna inanılan Normandiya'daki *Cabourg* deniz kenarı dinlenince yeridir (her ne kadar Proust burada devamlı olarak ikamet etmemiş olsa da) (Herbert, 1996). Bu çalışmalar aşağıdaki iki tabloda edebi turistlerin yaş aralığı, cinsiyeti ve meslekleri yönünden karşılaştırılmışlardır:

Tablo 4: Edebi Turistlerin Yaş Aralığı ve Cinsiyetleri

Yer	Hill Top	Chawton	Laugharne	Cabourg
İlgili Yazar	Beatrix Potter	Jane Austen	Dylan Thomas	Marcel Proust
Katılımcıların sayısı	626	223	218	151
Yaş aralığı	% 55: 25 - 44	% 40,5: 35 - 54 % 23,4: 34 yaş altı % 10,4: 64 yaş üzeri	% 48,3: 35 - 54 % 25,1: 34 yaş altı % 10,9: 64 yaş üzeri	% 32,2: 35-54 yaş altı % 31,5: 34 yaş altı % 23,5: 64 yaş üzeri
Cinsiyet	% 72	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok

Kaynaklar: Squire (1993: 1994 a; 1994 b), Herbert (1995 b, 1996, 2001).

Tablo 5: Edebi Turistlerin Meslekleri

Yer	Hill Top	Chawton	Laugharne	Cabourg
İlgili Yazar	Beatrix Potter	Jane Austen	Dylan Thomas	Marcel Proust
Katılımcı sayısı	626	223	218	151
İdari / Beyaz yaka	% 63	% 60	% 49	% 35.4
Öğrenci / emekli / ev hanımı	Veri Yok	% 30	% 30	% 46,6
Mavi yaka / vasıfsız	Veri Yok	Veri Yok	Veri Yok	% 16

Kaynaklar: Squire (1993: 1994 a; 1994 b), Herbert (1995 b, 1996, 2001).

Yukarıdaki tablolarda, Cabourg'taki bulguların diğerlerine oranla az da olsa bir sapma gösterdiği görülmektedir. Bu durum alanın doğasından kaynaklanmaktadır - her ne kadar Proust'un yaşamı ve çalışmaları ile olan ilişkisini güçlü bir biçimde öne çıkarsa da - deniz kenarındaki popüler bir dinlenme yeri olarak sadece edebi turistleri değil diğer turistleri de kendisine açıkça çekmektedir.

Bu durum çalışmalarından alınan bilgilere göre, edebi turistlerin çoğunun yaşlarının 35 ve üzeri olduğu görülmektedir. Dahası, bütün alanlardaki katılımcıların %56'sı idari, profesyonel veya beyaz yaka mesleklerle iştigal ettiklerinden çalışmalar edebi miras tüketicilerinin çoğunun hizmet sınıfından geldiklerini göstermektedir. Bu kişilerin gerçekten de "daha üstün çalışma koşullarının" keyfini sürdüklerini farz edersek, bu durum ayrıca bu turistlerin daha yüksek eğitim düzeyine ve ihtiyari gelire sahip olduklarını işaret etmektedir. Squire'ın bulguları da ayrıca şunu bildirmektedir ki, her ne kadar bu durum Beatrix Potter'a olan ilgiye özgü olabilirse de katılımcıların %72'si kadın olduğundan, edebi turizmin erkeklerden daha çok kadınları cezbediği ifade edilebilmektedir. Daha geniş kültürel turizm bağlamında, kültürel turistlerin genelde daha çok para kazanıp, tatilleri sırasında daha fazla para harcadıklarını, genel olarak halkın ortalamasından daha yüksek bir eğitim seviyesine sahip olduklarını, kültürel turistlerin erkeklerden daha çok kadınları içerdiğini (dolayısıyla da Squire'in Hill Top Çiftliğindeki bulgularını desteklemektedir) ve kültürel turistlerin diğer turist türlerine göre daha yaşlı olmaya yatkın olduklarını tartışan T. Silberberg (1995:363) tarafından da bu bulgular ayrıca desteklenmiştir. 1998 yılında yapılan bir ankette ise, Amerika Seyahat Sanayi Birliği de kültürel

turistlerin diğer gezginlere oranla daha yüksek hane halkı gelirine sahip oldukları, daha yüksek derecede eğitim görmüş oldukları ve profesyonel veya idari pozisyonlarda görev almalarının daha yüksek oranda olduğu şeklindeki benzer sonuca ulaşmışlardır (Lord, 1999). Dolayısıyla da edebi turistlerin bir turistten daha çok bir gezgin olmanın kavramına riayet ettikleri var sayımını destekleyen delillerde açığa çıkmaktadır.

Artık edebi turistlerin genel bir profili oluşturulduğuna göre, edebi turistlerin “romantik bakışa” mı yoksa “kolektif bakışa” mı sahip olduklarını belirleyebilmek için bu turistlerin motivasyonlarının incelenmesi gerekmektedir. Herbert (1995 b:34) şunu söylemektedir; “edebi yerlere giden ziyaretçiler daha amaçlıdırlar ve ziyaretlerini gerçekleştirmek için daha fazla belirli sebeplere sahiplerdir.” Dolayısıyla da, asıl sorulması gereken soru şudur; Peki, bu daha belirgin sebepler nelerdir? Herbert (2001) turistlerin bu yerleri ziyaret etmesi için onları motive edebilecek edebi yerlerin hem genel hem de istisnai niteliklerini tanımlamıştır. Genel niteliklerden biri edebi yerin bir genel turizm güzergahı üzerindeki bir durak noktası olabilmesi yönüyle coğrafi elverişliliklerdir. Buna ek olarak, alan manzaralı bir çevre dahilinde konumlandırılmış olabileceğinden, alanın kuruluşu ve restoranlar, kahve dükkânları, hediyelik eşya satıcıları gibi sunabileceği tesisleri de kapsamaktadır.

Edebi çağrışımlar ile çok daha özel bir biçimde ilgili olan istisnai nitelikler bu gibi yerleri eşsiz yapmaktadır. Öncelikle turistler yazarların hayatları ile ilişkili yerlerin çekimine kapılmaktadırlar. Yazarların eski ikamet yerleri başta olmak üzere, yaşadıkları ve çalıştıkları yerler, hikayelerinin oluştuğu yerler “bir nostalji duygusu oluşturabilir ve bir huşu ile saygıyı uyandırabilirler” (Herbert, 2001:314). İkincisi, ziyaretçiler romanlar için birer sahne işlevi gören yerlerin çekimine kapılabilirler. Yazarlar genellikle gerçek yerler hakkında yazı yazarlar ve daha sonrasında da bu yerlere özel bir anlam vererek gerçeğin ve hayal edilenin bir birleşimini oluştururlar (Herbert, 2001:314). Pierre Nora'nın *lieux de memoire* (bellek yerleri) konseptini (Örneğin, kolektif hafızayı geçerli kılan alanlar veya yapılar) uyarlarlarken, Stijn Reijnders (2010;2011); kitapların, filmlerin ve televizyon dizilerinin konumları, bölgeleri ve ortamlarının *lieux d'imagination* (hayali yerler) olduğunu tartışmaktadır: “bir toplumun kolektif hayal gücü için sembolik bir dayanak noktası olarak işlev

gören fiziksel mekanlardır” (Herbert, 2001:234). Dahası, kendisi turistlerin gerçekte zihinde meydana gelen bir olaya somut referansları araştırmak için bu yerleri ziyaret ettiklerini iddia etmektedir. Her ikisinin de Bram Stoker tarafından yazılan Drakula (1897) adlı eserin mekanlarını oluşturan İngiltere’deki Whitby kenti ve Romanya’daki Transilvanya’ya olan Drakula Turizmi üzerine araştırma yapması turistlerin ilk olarak bu yerlerin gerçekte yerler olduğunu öğrenmeleriyle buralara seyahat etmeye teşvik edildiklerini dolayısıyla da bu yerlerin “hayal edilen bir evrene dokunulabilir referanslar” olarak işlev gördüklerini göstermektedir (Reijnders, 2011: 238). Ayrıca burada, Virginia Woolf’un *To The Lighthouse* (Deniz Feneri, 1927) eserine ilham kaynağı olan “Godrevy Lighthouse” da örnek olarak verilebilir.

Üçüncüsü, turistler edebi cazibe noktalarına yazarlar veya onların eserlerinden ziyade daha geniş, daha derin bir duygu yüzünden bir çekim hissedebilirler. Squire (1993; 1994a; 1994b) tarafından Beatrix Potter’ın Hill Top Çiftliği hakkında yaptığı araştırma, birçok turist için bu alanın çocukluklarındaki hatıralarını ve duygularını İngiliz olma kavramını ve kırsal yöre için ormanlık bir nostalji duygusunu uyandırdığını ortaya koymuştur. Benzer bir şekilde, Reijnders (2011: 243) birçok Drakula turistinin “hikayedeki karanlık ve romantizmin karışımından dolayı” cezp edildiklerini bulmuştur - kendi “içsel deneyimleri” genellikle “duygusal zevkten” oluşmakta, muhtemelen sadece “evden çok uzak bir yerde; Transilvanya veya Whitby’nin liminal (bilinç eşiğine ait) alacakaranlığında ortaya çıkmaktadır.”

Dördüncüsü, turistler yazarın hayatındaki dramatik bir olay nedeniyle bir edebi cazibe merkezini ziyaret etmeye motive olabilirler. Bir yazarın ölümü ile ilgili alanlar bakımından bu durum kesinlikle doğrudur. Burada; Oscar Wilde’ın öldüğü Paris’teki L’Hotel (önceki adı Hotel d’Alsace)’in yanı sıra, çok fazla içtiği bir gecenin ardından önce hastaneye yetiştirilip ardından vefat eden Dylan Thomas’ın ölmeden önce kaldığı New York şehrindeki Hotel Chelsea örnekleri ele alınabilir. Bu kuruluşların her ikisi de sırasıyla bu olayları girişlerine yerleştirdikleri birer plakette belirtmektedirler (Schmidt ve Rendon; 2008). İster dehşet verici ölümleri olsun isterse de sansasyonel sosyal davranışları olsun edebi ve hatta edebi olmayan ünlülerin daha sansasyonel yönlerine kalıcı bir ilginin olduğu görülmektedir. Dublin

şehrinde James Joyce, Brendan Behan ve Flann O’brian gibi şehrin en sevilen yazarlarının bazılarının içki içme maceralarının tadının çıkarıldığı “Edebi Bar Dolaşma” etkinliğinde de yapıldığı gibi turist endüstrisi gerçekten de bu hususların üzerine oynayabilir (Robinson, 2002).

Bu edebi turist motivasyonu tartışmasını genişletmek adına, Ousby’nin de (1990: 8) bu konudaki görüşlerinin anlaşılmasında fayda vardır:

“Turistler kır evlerini, harabeleri veya tabiatı sadece eğlence için ziyaret etmemekte, burada elde edecekleri deneyimlerin bir şekilde kendilerini eğiteceği veya yücelteceğine - yolculuklarında orta çağa özgü hacca girişmiş tam olarak hissedilmiş bu manevi taleplerin kendimizce laikleştirilmiş, daha belirsiz bir biçimde tanımlanmış denklere ifade eden terimler - olan inançlarından dolayı ziyaret etmektedirler”.

Bu durum, başta yazarların yaşamları ve romanlarının mekanları ile özellikle ilgili olan edebi yerlerin istisnai nitelikleri tarafından seyahat edilmesine motive edilebileceğini farz etmenin mümkün olabileceği “edebi hacı” olgusunu ima etmektedir (Örn.; İngiliz şair Geoffrey Chaucer’ın Canterbury Hikayeleri’nde ki Chaucer’ın Hacıları (Chaucer’s Pilgrims)). Edebiyat turizmi alanında yer alan birçok uzman ve gazeteci edebi turistleri tanımlarken, hacı-seyyah turistlerden bahsetmektedirler (Butler, 1986; Squire, 1994; Smith, 2003; Heelan, 2004). Bu şekilde kişinin sevdiği yazar ya da romanın mekanına gitmek istemesi neredeyse bir dini yolculuk gibi olacaktır. Edebi turistlerin tabiatı her ne ise daha da iyi pekiştirmek için, bu adanmış *edebi hacı* kavramını da daha fazla araştırmak gerekmektedir.

2.2.4. Edebi Hac ve Genel Edebiyat Turistleri

Turizmin dini haclar ile karşılaştırılması düşüncesi turizm çalışmaları kapsamında ortaya çıkmış olan bir düşüncedir. Bazıları turizmin otantik olmayan sözde bir etkinlik olduğunu belirtmek suretiyle bu düşünceye karşı çıkarken (Örneğin; Barthes, 1984; Boorstin, 1964), bazıları ise turizmin otantik bir olgu veya anlam arayışı olduğunu söyleyerek bu düşünceyi desteklemektedir (Örneğin; MacCannell, 1976; Nash, 1981) (Smith, 2012). Ayrıca turizm ile hac arasında herhangi bir belirgin fark bulunmadığını söyleyen kişiler de vardır (Passariello, 1983;

Turner ve Turner, 1978). Ancak, bir araştırmacı tarafından belirtilmiş olduğuna göre; “Hem konumsal, hem de ruhsal olarak bir yere seyahat etmek anlamına gelen hac genellikle turizm kisvesi altında görülmektedir” (Davidhazi, 1998:63).

Daha belirgin olarak, edebi turizm konusu ele alındığında Ousby (1990:8) şu şekilde bir ifadede bulunmuştur; “Edebi mabetlere olan inanç, hac inancını belirgin bir doğrulukla dünyevi turizm diline tercüme etmektedir.” Edebi ve dinsel mabetlere ilişkin araştırma yapan Peter Davidhazi (1998:63), zellikle Shakespeare üzerinde yoğunlaşmak suretiyle, on sekizinci yüzyıldaki edebiyat turistlerinin yapmış oldukları yolculuklara ‘hac’ adı verdiklerini tespit etmenin yanı sıra, aşağıdaki ifadeyi kullanmıştır:

“On sekizinci yüzyıldan bu yana Stratford’a seyahat eden, hatıra olarak eşyalar toplayan veya Shakespeare’in mezarında bir çeşit mistik duygular yaşayan insanların süratle artan sayısı dikkate alındığında buradaki her şeyin hac niteliğine uyum sağladığı görülmektedir.”

Bu sadece Shakespeare için geçerli değildir. Elizabeth Gaskell tarafından 1857 yılında yayınlanan Charlotte Bronte’nin biyografisi örneğinde olduğu gibi farklı yazarlara ilişkin bir çeşit bağlılık bulunmaktadır, burada şu şekilde bir ifade kullanılmıştır:

Kendisinin içinde bulunduğu neredeyse dinsel saygı daha sonraları hayatının hemen hemen tamamını geirmış olduğu yere sıçrayarak [Haworth] haclar ve dualardan meydana gelen bir mabet oluşturmuştur. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında edebi mabetler yalnızca Bronte’lere atfedilmiş olmasa da, Charlotte’a özel bir bağlılığa yol açmıştır (Miller, 2002:98).

Her iki olgu da “bir kişi tarafından değerli bir ideale sahip olan bir yere veya alana yapılan yolculuk” (Morinis, 1992: 4) olduğundan dolayı, araştırmacılar tarafından edebi ve dinsel hacların karşılaştırılması mantıklı bulunmaktadır. Ancak bu durum, dinsel hacıları diğer turistlerden ayıran şeyin ne olduğu sorusunu ortaya çıkarmaktadır. ‘Edebi hac’ terimi Pocock (1992) tarafından “ziyaretçilerin izanlı (anlayışlı) bir şekilde bir şeyler öğrenmek ve eğitim almak isteğinde oldukları varsayımına” dayalı olarak kullanılmaktadır (Herbert, 1995b:34). Herbert (2001:312) edebi hac düşüncesinin “Roma’da Keats ve Shelley’in kalıntılarının bulunduğu mezarlık veya Skyros, Yunan adasında bulunan Rupert Brooke’un mezarı dâhil olmak üzere yazarların amaçları, draması veya nazımları ile ilgili olan alanların

tecrübe edilmesi için uzun yollar gitmeye dayalı bir araştırma” imajı oluşturmakta olduğunu ifade etmektedir. Kendisi edebi hacca giden kişileri, klasiklere değer veren ve bu tür mirasları anlayabilecek kültürel sermayeye sahip olan iyi eğitilmiş turistler olarak tanımlamaktadır (Smith, 2012:34).

Edebi cazibeleri ziyaret eden kişilerin edebi hacılar (seyyahlar) olup olmadıklarının anlaşılması için uygulanacak olan bir yöntem de bu kişilerin kültürel yeterliliklerini değerlendirebilmek için kültürel sermayelerinin ve genel edebi bilinçlerinin yanı sıra alanı ziyaret etmek konusunda sahip oldukları motivasyonun test edilmesidir (Herbert, 2001).

Smith (2012), bunu birkaç durum araştırmasından alıntı yaparak açıklamaya çalışmıştır. Bu alıntılar kapsamındaki örnekler ise şu şekildedir; 1928 yılından beri bir müze Bronte Kızkardeşlerin evi, Howorth, Yorkshire kapsamında belirtilmemiş alanlar ve kız kardeşlerin romanları için model ve/veya ortam konusunda ilham kaynağı olan yerler (Pocock, 1987); ve Cookson’un hayatı ile bağlantılı yerlerin olduğu, Borough Müzesinde bir Cookson fuarının bulunduğu ve Cookson’un romanlarının çoğunda bulunan bir yer olan South Tyneside Metropolitan Borough (1985 yılında Catherine Cookson Country olarak isimlendirilmiştir) (Pocock, 1992).

İlk açıdan bakıldığında, bu yerlerin edebiyat turistinın kültürel sermayesi ile ilgili olduğu görülmekte; daha belirgin olarak bakıldığında ise, bir yazarın eseriyle ilgili sahip oldukları bilgiler ile ilgili oldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Bu noktada, bir kişinin belirli bir yazarın eserlerinde bulunan ev, mezar ya da ortamlara seyahate gitmesi açısından ne kadar motive olduğunun değerlendirilmesi yerinde olacaktır, bunun gerçekleştirilmesinden sonra eserden ne kadar etkilenilmiş olduğuna ilişkin bir ölçü elde edilebilir.

Ziyaretçilerin edebi farkındalık seviyelerini araştırmak üzere; Chawton, Haworth, Laugharne, Cabourg’a giden ziyaretçiler ve South Tyneside’a yapılan bir turda bulunan gruba ilgili yazarın eserlerini ne kadar okumuş oldukları sorulmuştur. Aşağıdaki tablo bu bulgular ile ilgili olmaktadır:

Tablo 6: Yazarların Eserlerine İlişkin Edebi Farkındalık

Yer	Chawton	Haworth	South Tyneside	Laugharne	Cabourg
İlgili Yazar	Jane Austen	Bronte kardeşler	Catherine Cookson	Dylan Thomas	Marcel Proust
Katılımcı Sayısı	223	37	57	218	151
Okunan Eserlerin Miktarı	%60 – üç ya da daha fazla %28.2 – altı ya da daha fazla %13.5 – hiç	%50 – üç ya da daha fazla %50 – bazı şiirler %2.7 – hiç	%70.1 – bir ya da daha fazla %10.5 – atmış ya da daha fazla (okunan kitapların ortalama sayısı = 20)	%60 – iki ya da daha az %25 – dört ya da daha fazla	%6.8 - çok fazla %43 – az %47 – hiç %2.6 – emin değil
Okunan Eserler	%80.3 – <i>Pride&Prejudice</i> %58.3 – <i>Sense&Sensibility</i> %56.5 – <i>Emma</i> %40.8 – <i>Persuasion</i>	Veri yok	Veri yok	%78.6 – <i>UnderMilkWood</i> %43.6 – <i>CollectedPoems</i> %39 – <i>A Child's Christmas in Wales</i> %27 – <i>Quite Early One Morning</i> %12.8 – <i>Fern Hill</i> (şiir) %8.7 – <i>Do not go gentle into that good night</i> (şiir)	Veri yok

Kaynak: Herbert (1995b; 1996; 2001), Pocock (1987; 1992)

Chawton'daki katılımcıların yüksek bir edebi farkındalık seviyesine sahip oldukları görülmüştür. Bu alana giden ziyaretçiler tarafından okunmuş olan eserlerin sayısı buradaki kişilerin neredeyse %90'ının Austen'in romanlarının en az üçünü (büyük ihtimalle daha fazla) okumuş olduklarını göstermiştir. Özel olarak eserler dikkate alındığında ise en az okunan romanın *Persuasion* (1818) olduğu, ancak yine de ziyaretçilerin %40.8'i tarafından okunmuş olduğu ve ayrıca 42 kişinin bitirilmemiş bir roman olan *Sanditon* (1817) gibi 'diğer eserler' şeklinde cevap vermiş olduğu görülmüştür. Ancak, popülerlik yönünden ele alındığında ise Austen'in romanları film olarak televizyonlarda da yayınlanmıştır, bu da bu romanlara ilişkin farkındalığın artmasına sebep olmaktadır (Herbert, 2001).

Haworth'da röportaj yapılan kişilerin %50'den fazlası Bronte kardeşlerinin romanlarını ve bazı şiirlerini okumuş olmaktadırlar. Görünen o ki, ziyaretçilerin bu alana gelmeden önceki beklentilerini dikkate almak suretiyle Pocock (1987) özellikle Emily Bronte'nin *Wuthering Heights* (Uğultulu Tepeler) adlı eserinin Haworth'daki ziyaretçiler üzerinde diğer edebiyat ve medya sunumlarından daha fazla etki bırakmış olduğunu belirtmiştir. Catherine Cookson Country'de ise okuyucu turistlerin büyük bir kısmı yazarın eserlerine aşinadır; okunan ortalama kitap sayısı etkileyici bir şekilde 20 olarak bulunmuştur. Yani hem Haworth'daki, hem de South Tyneside'daki ziyaretçiler yüksek bir edebi farkındalık seviyesine sahip olmaktadırlar. Laugharne'deki edebi farkındalık seviyesi önceki alanlar ile karşılaştırıldığında daha düşük olmuştur; katılımcıların büyük çoğunluğu Thomas'ın eserlerinin sadece iki tanesini okumuştur. Thomas'ın en çok bilinen eseri Under Milk Wood olmasına rağmen Herbert (2001) bu bilinirliği eserin okullarda, radyoda ve sahnelerde sıklıkla kullanılmış olmasına bağlamaktadır. Ancak, Cabourg'da elde edilen bulgular, buradaki katılımcıların büyük bir çoğunluğunun Proust'un eserlerinin hiç birini okumamış ve ikinci en büyük grubun ise çok az okumuş olmasından dolayı tamamen farklı bir imaj yaratmaktadır. Önceki dört alanın tersine, buradaki rakamlar çok düşük bir edebi farkındalık seviyesine işaret etmektedir ve kültürel olarak uyumlu hac (seyahat) fikrini desteklememektedir.

Ancak, dikkate alınması gereken gereken önemli bir değişken ise yukarıda belirtilmiş olan yazarların, özellikle de erişilebilirlik konusunda, *edebiyatlarının doğası (mahiyeti)*'dir. Hem Jane Austen, hem de Bronte kardeşler anlaşılır ve erişilebilir bir şekilde yazmışlardır ve bu kişilerin eserlerinin birçoğu önceden belirtilmiş olduğu gibi film veya televizyona adapte edilmiştir (Herbert, 2001). Catherine Cookson'un romanları popüler olarak tarihi romantik romanlar olarak sınıflandırılır ve yazarın kendi ifadelerine göre eserleri “insanların yaşamlarına göre oluşturulan okunabilir sosyal tarih” niteliğindedir (Pocock, 1992). Diğer bir yandan, Dylan Thomas'ın edebiyatı “akılda tutulabilir ancak zor” olmaktadır (Herbert, 2001:324). Marcel Proust'un başyapıtı olan *Remembrance of Things Past* (Kayıp Zamanın İzinde) (1922-1931) ise Fransız edebiyatındaki en önemli romanlardan birisi olarak değerlendirilmektedir. Herbert'e göre (1995b:35) ciddi edebiyat öğrencileri için uygun bir romandır; “uzunluğu göz korkutucudur, dili ağırdır ve

hikâyeler ciddi bir dikkat gerektirmektedir”. Bundan dolayı Proust’un eseri çok ulaşılabilir olmamaktadır.

İlk çalışmada edebiyat turistlerinin kültürel mirasları veya daha belirgin edebi farkındalıkları dikkate alınırken, ikinci çalışmada genel olarak edebi farkındalık dikkate alınmıştır. Edebi yerlere ilişkin turistlerin bilgilerinin test edilmesi ile turistlerin yazar-yer bağlantılarına ya da edebiyat turizmine ilgili olup olmadıkları belirlenmiştir. Chawton ve Laugharne’deki katılımcılara İngiltere’de yazarlar ile ilgili olan diğer yerler ve Cabourg’dakilere ise Fransa’da bulunan ilgili yerler sorulmuştur. Bunlara ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 7: Edebi Yerlere İlişkin Farkındalık

Yer	Chawton	Laugharne	Cabourg
İlgili Yazar	Jane Austen	Dylan Thomas	Marcel Proust
Katılımcı Sayısı	223	218	151
Yerleri Söyleyen Katılımcıların Sayısı	%95.3 – bir ya da daha fazla %4.7 – hiç	%79.8 – bir ya da daha fazla %20.2 – hiç	%45.7 – bir ya da daha fazla %54.3 – hiç
Söylenen Belirli Yerler	%35 - Shakespeare ve Stratford %35 – Brontes ve Haworth %40 – Dickens ve Londra %20 – Wordsworth ve Lake District %20 – Hardy ve Dorset	%49 - Shakespeare ve Stratford %22 - Brontes ve Haworth %14 - Dickens ve Londra %28 – Wordsworth ve Lake District	%5.9 – Victor Hugo ve Paris, des Vosges, Jersey, Guernsey, Villequier, Aisnes %5.9 – Maupassant ve Routen, Etretat, Fecamp

Kaynak: Herbert (1995b; 1996; 2001)

Yukarıdaki tablo Chawton ve Laugharne’deki katılımcıların yüksek bir farkındalık seviyesine sahip olduklarını göstermiştir; katılımcıların çoğunun birden fazla yer söylemiş olmasına rağmen, baskın çoğunluk en az bir yer söyleyebilmiştir (Herbert, 2001). En çok söylenen yerler ise Lake District (Wordsworth), Haworth (Bronteler), Londra (Dickens) ve Stratford (Shakespeare) şeklinde olmuştur. Herbert (1995b) belirtilen bu yazar-yer bağlantılarının son iki örneğinin çok genel bir bilgi olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Chawton’daki katılımcıların vermiş oldukları detaylı bilgiler de etkileyici olmuştur; bazı kişiler Virginia Woolf’un *Monk’s House* gibi özel ev isimlerini bile belirtmişlerdir (Herbert, 1995b). Cabourg’da

katılımcıların yarısından fazlası herhangi bir edebi yer belirtememişlerdir. Belirli yazar-yer bağlantıları ile ilgili olarak ise hem Victor Hugo, hem de Maupassant (her ikisi birden fazla yer ile bağlantılıdır) sadece dokuz kez belirtilmiştir. Bundan dolayı, Cabourg'daki katılımcıların düşük bir edebi farkındalık seviyesi göstermiş oldukları ve belirtilmiş olan edebi hac konusunda yaygın bir karakteristik göstermedikleri tespit edilmiştir.

Değerlendirilen üçüncü ve sonuncu konu ise edebiyat turistlerinin “öğrenmek ve eğitim almak arayışında” olup olmadıklarıdır (Herbert, 1995b:34). Görünen çevre, tesisler/hizmetler, coğrafi uygunluk olarak önceden belirtilmiş olan edebi yerlerin genel kalite unsurları (Herbert, 2001) alanlardaki bütün turistlerin edebiyata yönelik olarak seyahat etme konusunda hevesli olmadıklarını göstermiştir. Herbert (1995a; 1995b; 2001) Chawton, Laugharne ve Cabourg'a seyahat eden turistlerin genel belirgin özelliklerini araştırmıştır. Aşağıdaki tablo bu araştırmalara ilişkin olmaktadır:

Tablo 8: Edebi Alanlara Ziyaret Nedenleri

Yer	Chawton	Laugharne	Cabourg
İlgili Yazar	Jane Austen	Dylan Thomas	Marcel Proust
Katılımcı Sayısı	223	218	151
Genel sebep	%56.9 - bilgi/eğitim	%64.2 - bilgi/eğitim %13.8 - rahatlamak	%6.5 - bilgi/eğitim %90 - rahatlamak
Belirli Yazarla Sebepler ilgili	%46.1 - yazarın hayranları %38.1 - yazar ile ilgili daha fazla bilgi edinmek	%21.2 - eserini okumuş %34.4 - yazar ile ilgili daha fazla bilgi edinmek	%5 - yazardan dolayı
Diğer	%32.8 - gün geçirmek, geçerken etkinliğe rastlayanlar	%28 - alanda tesadüfen bulunanlar %17.4 - gün geçirmek	%50 - gün geçirmek %20 - bölgede tatilde %15 - alışveriş/iş gezisi %10 - aile/arkadaş ziyareti

Kaynak: Herbert (1995b; 1996; 2001)

Yukarıdaki tabloda gösterilmiş olduğu gibi, Chawton ve Laugharne'ye giden ziyaretçilerin çoğunun asıl amacı bilgilenmek veya eğitim görmek olmuştur. Ek olarak, kişilerin yarısından fazlası direk olarak Austen ve Thomas ve/veya bu kişilerin

eserleri için alanlara gelmişlerdir. Chawton'daki ziyaretçilerin %85'inin Wichester, Salisbury ve Stonehenge gibi diğer miras alanlarını da ziyaret etmiş oldukları dikkate alınmalıdır. Bundan dolayı bu turistler “genel olarak miras alanına hakim olan ve edebi alanları tecrübelerinin bir parçası olarak gören” turistler olmaktadır (Herbert, 1995b:39). Yine Cabourg'daki katılımcılar tamamen farklı sonuçlar çıkarmışlardır. Yalnızca %6.5'i bilgilenmek veya eğitim görmek amacıyla giderken, %5'i Proust'a edebi olarak ilgi duyduklarından dolayı gittiklerini belirtmiştir. Bu da Cabourg'un bir tatil yeri olan niteliğini ortaya koymaktadır; buradaki katılımcıların çoğu daha ziyade “deniz kıyısı, gezinti, bahçeler, eski binalar ve çekici alışveriş merkezi” tarafından cezbedilmiştir (Herbert, 1996:81).

Bir bütün olarak ele alındığında, yukarıdaki durum çalışmaları romantik bir gezinti sağlayan, makul miktarda kültürel uyumluluk temin eden ve amacı genellikle yazarlar ve eserleri ile ilgili olan edebi hac kavramını tamamen desteklememektedir. Verilere ilişkin belirgin bir tesir ise ziyaret edilen yerlerin doğası ve bu yerlerin yazarlar ile ilişkilerinin mahiyeti olmaktadır. South Tyneside, Chawton, Laugharne, Hill Top Farm ve Haworth isimli yerlerin hepsi ilgili yazarlar ile güçlü bağlantılara sahip olmaktadır. Her birinde ilgili yazar söz konusu yerde birkaç yıl yaşamış olmaktadır ve kaldıkları yerler müzelere dönüştürülmüştür. Yani yalnızca ilgili edebi kişiliklere bağlı olan yerler bulunmaktadır ve bu husus da edebiyat turistleri için belirgin bir odak noktası tesis etmektedir. Ancak, Cabourg ilgili yazar ile daha az bağlantıya sahip olmaktadır. Proust'un yaşamı ile olan bağlantısı bu yerin Proust'un uğrak bir mekânı olmasından kaynaklanmaktadır ve romanlarındaki ‘Balbec’ adlı yerin burası olduğu konusunda yapılmış olan iddialar da birçok eleştirinin Balbec'in yalnızca Cabourg olmaktan ziyade birçok şehrin anılarından meydana gelen bir yer olduğu konusunda hem fikir olmasından dolayı tartışmalı bir konudur (Herbert, 1996). Zaten Fransa'da bulunan Illiers adındaki bir başka şehir Proust ile çok daha bağlantılı gözükmektedir. Proust burada, halasının ve amcasının evinde çocukluk tatillerini geçirmiştir ve bu ev şu anda müze olarak kullanılmaktadır. Proust'un yazılarında belirgin şekilde bağlantı kurulan Combray adındaki yer ile ilgili olarak, şehrin belediyesinin ismini Illiers-Combray olarak değiştirmiş olduğunu söylenmektedir (Smith, 2012). Ayrıca, önceden belirtilmiş olduğu gibi Cabourg bir

tatil yeri olmaktadır ve bazı Proust hayranlarını çekse de buradaki edebi bağlantı yalnızca “faydalı bir yardımcı” olmaktan öteye geçmemektedir (Herbert, 1995b:43).

Bundan dolayı, esas cazibesi edebi bağlantılardan kaynaklanmayan yerlerin romantik gezintiler yapacak olan edebiyat turistlerinden ziyade genel turistleri daha çok çektiği söylenebilir. Bu durum kesin gibi gözükebilir, ancak tespit edilmesi çok daha zor olan durumlar ise turistlerin motivasyonu ve alandaki tecrübeleri olmaktadır. Bir turistin asıl motivasyon kaynağının rahatlamak olması ve tesadüfen de edebi bir cazibe noktasında bulunması bu kişinin ikinci motivasyonunun bilgi almak veya eğitim görmek olmadığı anlamına gelmemektedir. Herbert (2001:326) Austen turistlerine ilişkin olarak yapmış olduğu analizde bu sorunu ele almaktadır:

“Chawton’daki edebi çağrışımlara karşı büyük bir ilgi vardı. Bazı kişiler için bu durum orada olmak için asıl motivasyon iken, bazıları için daha çevresel nedenler söz konusuydu. Orada bulunan birçok kişi kendileri için uygun ve eğlenceli olacak şekillerde ilgi ve tatili bir arada yapabiliyordu ve bunlar yaygın olarak ziyaretin istisnai özellikleri olmamaktaydı.”

Bundan dolayı eğlence ve öğrenme hususları aynı tecrübenin bir parçası olabilirler. Bu durumun daha ayrıntılı olarak gösterdiği şey ise farklı kültürel sermayelere ve farklı eğlence anlayışlarına sahip olan birçok değişik edebiyat turisti tipi olduğudur. Rahatlama ve eğitim olgularının birlikte olacak şekilde turistlerin akıllarında bulunması gerekmektedir; turistler istemeden de olsa eğitim tecrübesine sahip olabilirler. Ancak bu durum edebi bir hac oluşturmamaktadır. Bir gezinin edebi hac olarak değerlendirilebilmesi için edebi çekiciliklere sahip olan alanların dikkatli bir şekilde araştırılması ve öğrenme/egitim alma hususlarının genel seyahat motivasyonunun büyük bir kısmını oluşturması gerekmektedir. Tabii ki buna rağmen edebi hac olarak nitelendirilen şeyler vardır. Yukarıda verilmiş olan durum araştırmaları, asıl çekiciliği edebi çağrışımlar olan alanlardaki katılımcıların yarıdan fazlasının gerekli özellikleri taşıdığını göstermiştir. Ancak, şu anda edebiyat alanlarının oluşturulmasından, paket haline getirilmesinden ve tanıtılmasından dolayı genel ilgilere sahip olan turistlerin sayısının edebi hac gerçekleştiren kişilerin sayısından daha fazla hale gelmesi olası bir durumdur. Ayrıca bir turistin bu edebi alanların değerini anlamak için yeterli derecede kültürel sermayeye sahip olmaması

ve buraları özellikle araştırıp gelmemesi buralarda anlamlı bir tecrübe elde edemeyecekleri anlamına gelmemektedir:

Edebi bağlantılara sahip olan turizm yerlerinin bir yansıma/öz yansıma ve sayısız gerçekliklere bir geçiş yolu olarak edebiyata ilişkin daha iyi bir anlayış ve değer bilme olgularını ateşleyeceği bellidir: bir şeyi okuruz ve bu şeyi yazan kişinin gerçek dünya görüşü ve anlayışını paylaştığımız zaman bizim de görüşümüz ve anlayışımız genişler (Robinson ve Andersen, 2002b:2).

Yani edebi cazibelere sahip olan bir yerin ziyaret edilmesi ile okumaya yönelik ilgi canlandırılabilir veya aşılabilir ve bu durumda da turistin kültürel sermayesi artış gösterir. Bütün edebi cazibeler mahiyet, özellik ve içerik açısından farklılık gösterdiklerinden dolayı hepsinin anlamlı veya öğretici bir tecrübe yaşatması söz konusu değildir (Smith, 2012).

2.3. EDEBİ TURİZM ÇEKİCİLİKLERİNİN KARAKTERİSTİĞİ

Turizmin on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısından itibaren kapitalist sisteme dâhil olmasıyla birlikte farklı turizm ve eğlence faaliyetlerinin oluşması sağlanmıştır (Chambers, 2000). Bu da aynı zamanda turizm alanlarının ve destinasyonlarının artmasına sebep olmuştur. Robinson ve Andersen'e göre (2002b:14); "turizm endüstrisi giderek artan kapsamlı kaynaklarının bir parçası olarak edebi alanlar ve ortaklıklar elde etmiş olmaktadır". Turist çekiciliklerinde ve alanlarında meydana gelen bu talep atışı '*alan üretimi*' (Lefebve, 1991) ve '*sahnelenmiş gerçeklik*' (MacCannell, 1976) gibi kavramların ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Sonuç olarak, edebi çekicilikler ile karşılaşmalar artık pasif bir durum olmanın ötesinde, rastgele ve hatta doğada kazara meydana gelen bir şekilde ortaya çıkmaktadır ve öncelikle edebi çekiciliklere ilgi duyan azınlıklar ile sınırlı olmaktadır. Ancak bunların oluşturulması için de seyahat eden çoğunluklar tarafından tüketilecek olan edebi alanlara ilişkin kapsamlı olguların yaratılması gerekmektedir (Robinson ve Andersen, 2002b). Anlam ve gerçeklik olgularının ardışık bir şekilde kaybedilmesi gibi, bu tüketim ve metalaştırma işlemleri de turizm çalışmalarında büyük ilgi çekmiştir (Bkz. Cohen, 1988; Greenwood, 1989; MacCannell, 1976; Wang, 1999); buna Herbert (1995b), Squire (1994b) ve C. Fawcett ve P. Cormack (2001) gibi yazarlar tarafından oluşturulan özel edebi turizm içerikleri de dâhildir.

Kültürel gerçekliğin metalaştırılması ayrıca anlam ve gerçeklik olgularının süreç içerisinde kaybolmuş olduğu konusunda argümanların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Greenwood, 1989). Robinson ve Andersen (2002b) tarafından ortaya atılan ayrıştırma seçeneği burada özel bir öneme sahip olmaktadır. Bu tip argümanların, özellikle bir kişinin “yaratıcı yazım olgusu tarafından davet edilen yorumlama açıklığı” konusunda düşünmesi halinde, zayıf ve hatta bazen edebiyat konusunda ilgisiz kaldığını varsayılmaktadır (2002b:15). Yine de onlar, resim ve temalı park gezileri şeklinde yorumlama ve sunumların tartışılmasına ilişkin geçerliliğin dikkatleri yazılmış olan gerçek yazıdan ayırdığını bilmektedirler; bu da kitapların ya da oyunların filmlere uyarlanması halinde hedef kitlenin yorumunun belli bir noktaya çekilmesine benzemektedir (Smith, 2012). Diğer bilim adamları ayrıca belli yazarların, genellikle bu yazarların yaygın olarak kabul edilmiş görüşlerine uygun bir şekilde, edebi müzelerde sunuldukları şekilleri araştırmışlardır (Bkz. Fawcett ve Cormack, 2001; Watson, 2006). Ancak Robinson ve Andersen (2002b) tarafından belirtilmiş olan hususlara göre bu durum, edebiyatın yalnızca kişisel seviyede tecrübe edilmesine ilişkin taleplerden ziyade, toplumsal yorumlama kapsamındaki atılımlar için gerekli bir risk olmaktadır. Ayrıca belirtmiş olduklarına göre bu tip bir argüman özellikle drama söz konusu olduğunda uygun olmamaktadır, çünkü drama; “edebi evrenin bir açısının ‘sahnelenmesi’ ve ‘üretimine’ ilişkin yorumlama miktarları ve ziyaretçiler ile eleştirmenler tarafından algılanma şekli” olmaktadır (2002b:15).

Modern turizm ortamlarında edebiyatın çeşitli yollarla metalaştırılmış olduğu gibi edebi turizm çekicilikleri de farklı yollarla gösterilmektedir. Plakalar ve işaretler bu yerleri fiziksel olarak gösterirken, bu varlıkların olmadığı yerlerde rehber kitaplar veya tur anlatımları aynı görevi üstlenmektedir. Ancak, sonuç olarak edebiyat alanlarının turistik olarak gösterilmesi ve turistik çekicilik kazandırılması yaratıcı edebiyatın kendisi tarafından kullanılan bir yöntem olmaktadır; örneğin bir oyun, şiir ya da roman. Okuyucular bu tip çalışmalar ile genellikle fiziksel kitaplar olarak karşılaşmaktadır; böylece edebi turizm ürünlerinin keşfedilmesine ilişkin muhtemel bir başlangıç noktası elde edilmektedir. Bunun ardından takip edilecek olan diğer ürünler ise şu şekilde olmaktadır: edebiyat festivalleri ve yaratıcı yazım eğlenceleri; sanatçının doğumu, hayatı ve ölümünün fiziksel göstergeleri olarak yazarların evleri, doğum yerleri, mezarları ve anıtları; edebiyata ilişkin hikayeler, özellikler ve

karakterlere ilişkin veya tamamen bunlara dayalı temalı parklar; edebi çalışmaların bir özelliğini yansıtan edebi alanlar ve genişletilmiş bir turizm tecrübesi olarak edebi turlar ve gezintiler (Smith, 2012).

2.3.1. Edebiyatın Korunması, Kutlanması ve Oluşturulması

Kitaplar ödünç veya satın alınarak tüketilecek olan metalaştırılmış objelerdir. Dünyanın her bir yanındaki milyonlarca bağımsız kitapevi, zincir kitap mağazaları, ikinci el kitapçılar, sahaflar ve kütüphaneler kitapların ticari, kültürel ve kişisel değerlerini yansıtmaktadır. Ancak, internet teknolojisinin gelişmesi ile kitapların satın alınması daha kolay hale gelmiş ve edebi çalışmaların elektronik ortamda ulaşılabilirliğine olanak sağlamıştır. Bu yeni gelişmeler bu çalışmalara erişim oranını arttırmakla beraber, okuyucuların ve internet kullanıcılarının (potansiyel edebi turistler olarak) kültürel hazinelerini de arttırmıştır (Bourdieu, 1984). Ancak bu durum bazı kitap merkezli fenomenler tarafından belirtilmiş olduğu gibi, kitap üretiminin ve tüketiminin azalacağı anlamına gelmemektedir. Dublin Yazarlar Müzesi, Edinburgh'ta bulunan Yazarlar Müzesi ve Philadelphia'daki Rosenback Müzesi ve Kütüphanesi gibi edebiyat müzeleri ulusal ve/veya yerel edebiyat zenginliklerini kutlamanın yanı sıra tarihi ve edebi eserler olarak kitapların korunmasını ve okunmasını sağlamaktadır. “Kitapların piyasaya yeni çıkan basımlarının ötesinde bir koleksiyon ürünü olarak durumlarını” gösteren antik ve ikinci el kitap fuarları da çok sayıda ziyaretçi çekmektedir (Robinson ve Andersen, 2002b:14). Galler sınırlarında bulunan Hay-on-Wye gibi ‘kitap şehirlerinin’ cazibesi yılda tahmini olarak yarım milyon turist çekmektedir (Seaton, 1999). Bu kitapsever için oluşturulan alanlar ve etkinlikler fiziksel formda kitapların okuyucular ve turistler için cazibe teşkil ettiğini göstermektedir.

Edebiyatın tecrübe edilmesi ve kutlanması için çok daha interaktif bir yol da; edebiyat festivalleri'dir. Bunlar daha çok yerel topluluklar için tasarlanmış olmalarına rağmen, bu programlar kapsamında sunulan canlı okumalar, okutmalar, tartışmalar (genellikle bilinen çağdaş yazarlar ve edebi eleştirilerden oluşur) ve edebi turlar hem yerel, hem de uluslararası turistler için çekicilik faktörü oluşturmaktadır. Örneğin; Alabama Shakespeare Festivali her yıl 60'dan fazla ülkeden 300.000 ziyaretçi ağırlamaktadır (Robinson ve Andersen, 2002b).

Edebiyat festivalleri kitapları/edebiyatı genel olarak veya özellikle bir yazara dayalı olarak ele almaktadır, ancak tek bir edebi çalışmaya adanmış olan bazı festivaller de bulunmaktadır. Buna örnek olarak üç Fin kahramanın maceralarını anlatan anonim bir epik şiir olan *Kalevala* ve bunun on dokuzuncu yüzyılda düzenlemesini yapan Elian Lönnrot için yapılan seremoniler ve kutlamalar verilebilir (Smith, 2012).

Kalevala Günü, 28 Şubat'ta Finlandiya da kutlanan bir festivaldir. Kalevala, Elias Lönnrot'un 19. yüzyılda Fin halk hikâyelerinden derleyip kaleme aldığı epik destanın adıdır. Finlerin ulusal epik destanı olan Kalevala, aynı zamanda Fin edebiyatının en önemli eserlerinden biridir. Destan, 1917'de Finlandiya'nın Rusya'ya karşı bağımsızlığını ilan etmesi ardından ülkede yükselen milliyetçilik döneminde kaleme alınmıştır. Kalevala'nın kelime anlamı Kaleva'nın Diyarı'dır. Destan 50 bölüme ayrılmış toplam 22795 mısradan oluşmaktadır (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Kalevala>, Erişim tarihi: 10.05.2014).

Edebiyat festivalleri ayrıca belirli biyografik veya edebi açılara odaklanmış olan etkinliklerden de oluşmaktadır. Örneğin; Eatonville, Florida her yıl ocak ayının son haftasında “Zora Neale Hurston Festival Of The Arts and Humanities”e ev sahipliği yapar. Zora Neale Hurston Festivalinde Hurston'un şapkalara olan düşkünlüğüne ilişkin bir moda gösterisi de yapılmaktadır; Ernest Hemingway'in hevesli bir balıkçı olduğu ve *Yaşlı Adam ve Deniz* (The Old Man and the Sea, 1952) adlı romanında kılıçbalığı avlama ile ilgili anlatılanlardan dolayı Key West, Florida'da her sene yapılan Ernest Hemingway doğum günü kutlamalarında kılıçbalığı avlama yarışları yapılmaktadır; ve yine her sene düzenlenen Bath, İngiltere Jane Austen Festivalinde yapılan “Büyük Krallık Kostüm Gezintisi”nde katılımcılar Austen ve oluşturduğu karakterler tarafından giyilen giysiler ile dolaşmaktadırlar (Schmidt ve Rendon, 2008). Bu tip festivaller edebiyat turistlerinin birkaç gün boyunca karnaval havasında geçen resmi ve gayri resmi etkinliklerde edebiyata ve bir yazarın hayatına ilişkin genel ve özel konular hakkında daha fazla bilgi edinmelerini ve bunları tecrübe etmelerini sağlamaktadır.

Bu turizmin bir diğer interaktif ama daha özelleştirilmiş türü ise yaratıcı yazım sanatı ile ilgilidir. Turistlerin bu sanatı kendileri icra edebildikleri yaratıcı yazım kutlamaları genellikle ‘eğitim turizmi’ çatısı altında yapılmaktadır (Robinson ve Andersen, 2002a). Bu tip turlar genellikle seyahat yazıları ya da özel bir edebi

konu gibi belirli bir türe odaklı olarak yapılmaktadır. Bu turlarda genellikle profesyonel bir yazar tarafından verilen bir ya da daha fazla günlük eğitimlerin yanı sıra serbest yazı yazma saatleri dâhil olmaktadır. İlginç yerlere yapılacak olan seyahatler yeni fikirlerin oluşmasına ve hakkında yazılacak materyaller bulunmasına fırsat vermektedir. Giderek daha popüler hale gelen yaratıcı yazım kutlamaları edebi noktanın ziyaret edilmesinden daha öteye geçmektedir ve edebi turizmin eğitimsel bir tecrübe olarak nasıl işlev gösterebileceğine ilişkin örnek teşkil etmektedir.

2.3.2. *Yazarın Doğumu, Yaşamı ve Ölümü*

Yazarların hayatları ve edebi üretimlerinin bir doğrulaması/kutlaması olarak, biyografik alanlar (evler, doğum yerleri, uğrak yerler, mezarlar ve anıtlar) edebi turizm endüstrisinde en çok ilgi çeken yerlerdir. Bu durum modern kitlelerin, eserlerin arkasındaki kişi ile ilgili daha çok bilme isteklerini ve bu kişilerin toplum dikkatini nasıl çektiğini göstermektedir. Kişiliğe dayalı olan bu ilgi duyuma yönelik magazin gazeteciliğinde oldukça fazla kullanılmaktadır. Turizm endüstrisi bu yönde de bu tip kişilerin evlerini veya uğrak yerlerini gösteren otobüs turları ve haritalar kullanmak suretiyle genişlemiştir; bu yerlere örnek olarak Hollywood gösterilebilir. Ancak, günümüz toplumunda yazarlar aktörler kadar göz önünde bulunmamaktadır ve buna rağmen okuyucuların ve edebi turistlerin kendilerini etkileyen ve ilham kaynağı olan yazarların kişilikleri hakkında bilgi sahibi olma istekleri artarak yayılmaktadır (Smith, 2012).

“Yazıların entelektüel olarak ötesine geçmek ve bu yazıların yaratıcıları ile bir çeşit iletişim içerisinde olmak” amacıyla olan okuyucular (Hendrix, 2008:1) yazarların evlerine ve doğum yerlerine ilgi duymaktadırlar (Bknz. **Ek C: Yazarların Evleri**). Bu fiziksel etkileşim onlara “yaratıcı ve yaratıcı arasında maddi bir bağlantı olarak, turistlerin bir çeşit duygusal tecrübe ve faaliyetleri yaşamalarına olanak verecek şekilde” sunulmaktadır (Robinson ve Andersen, 2002:15).

Yazarların evleri ve doğum yerleri edebiyat turistlerine farklı yollarla sunulmaktadır. Bazı gayrimenkuller içeride hangi tarihte kimin yaşamış olduğunu belirten tabelalar ile işaretlenmiştir (boyutu, şekli, malzemesi ve tipine göre farklılık gösteren harici işaretler). Ancak bu tip cazibeler daha gelişmiş edebiyat özellikleri ile

karşılaştırıldığında tecrübe edilmekten çok bilgi edinilecek olan çevresel ilgiler kapsamında olmaktadır. Bunlar genellikle halka açıktırlar ve belirli bir giriş ücreti, ziyaret saati ve sergilerin yanı sıra hediyeelik eşya mağazası, çay bahçeleri veya kahve mağazaları gibi yan hizmetlere sahiptirler (Smith, 2012).

Edebiyat turizmüne ilişkin doğum yerleri ise bir yazarın eserlerini veya kariyerindeki başarılarını ilişkilendirebilen turist cazibeleri olmanın ötesinde “dâhinin gelişimi” gibi nitelendirilebilecek olan ve okuyucuları ilk olarak çekmekten ziyade kişilerin edebi kariyerinin öncesinde yaptıklarının merak edilmesi halinde uğranılacak yerlerdir. Bu husus genellikle bu tip alanların dâhilinde verilen sunumlar kapsamında belirtilir; özellikle esas doğum odaları, yerel alanlar gibi yazarın kaynak aldığı ve potansiyelinin açığa çıktığı boş alanlar olarak sunulmaktadırlar (Watson, 2006). Watson (2006) çok az yazarın doğum yerlerinin pahalı koruma işlemleri altına alındığını ve ‘müzeleştirildiğini’ ve çoğunun yalnızca bir tabela ile gösterilmesinin yanında, birçoğunun da hiç gösterilmediğini veya yazar belirli bir başarıya ulaşmadan önce değiştirildiğini ya da yok edilmiş olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu tip doğum yerlerinin hepsi “turistlerin hayal güçlerini aynı derecede etkilememektedir ve bu husus bu yazarların doğumlarının kişisel olarak yazarın hayatı ile ne kadar ilgili olduğu ile bağlantılı olmaktadır” (Watson, 2006:58). Bununla birlikte, bir doğum yerinin ziyaret edilmesi edebiyat turistlerinin bir yazarın hayatına, eserlerine ilişkin farklı bir bakış açısı kazanmasını ve bu kişilerin başarılarında yerel, çevresel faktörlerin ne derece etkili olduğu konusunda fikir edinmesini sağlamaktadır.

Ancak yazarların yetişkinlik dönemlerinde yaşamayı tercih etmiş oldukları yerler daha fazla bilgi verici nitelikte olabilir; bunun nedeni bu yerlerin “yazarların karakterinin bir yansıması veya uzantısı” olarak görülmelerinin yanı sıra (Robinson ve Andersen, 2002b:16), “*alternatif bir otobiyografi ya da öz portre*” olarak algılanabilmesidir (Hendrix, 2008:4). Birçok yazar doğal olarak evlerinin tasarımında, yapımında ve/veya dekorasyonunda çok aktif rol oynamıştır. Bir ifade tarzı olarak bu evler kişilerin “bu yazarların iç dünyalarını, duygularını, hatıralarını ve psikolojik durumlarını bağlayabilmelerine” olanak vermektedir (Hendrix, 2008:4). Bu evlerin öncelikle yazarların kendileri tarafından tasarlanmış oldukları

düşünüldüğünde, bir yazarın evinin ziyaret edilmesi ile bu kişilerin yazarların kişilikleri ve akıl durumları ile ilgili fikir edinilebilmesi mümkün olmaktadır. Belirli yazarların evleri onların edebi dünyalarına paralel olarak tasarlanmıştır, bu da turistlerin “yazarın hayal dünyasına maddi olarak sabitlenmiş bir şekilde” ulaşabilmelerini sağlar (Hendrix, 2008:3). Bu tip bir alana örnek olarak Melrose, İskoçya yakınlarında 1811 ve 1834 tarihlerinde Sir Walter Scott tarafından yapılmış bir köşk olan *Abbotsford* verilebilir. Scott bu evi genellikle romanlarını yazmadan önce, romanlarında geçen bazı maddeler ile dekore etmiştir. Yani bu ev “maddi şeylerden türemiş olan bir üst anlatı” niteliğindedir (Watson, 2006:99).

Sunum açısından ise yazarların evleri alışlagelmiş bir müze havasından ziyade “yaşanmışlık” duygusunu veren daha gerçekçi objeler ile çevrelenmiştir (Robinson ve Andersen, 2002b). Bu da edebiyat turistleri için yerel bir atmosfer oluşturarak ve yazım sürecinin ötesinde yazarın ‘gerçek’ hayatını gözler önüne sererek gerçekçilik hissi açısından bir tatmin oluşturmaktadır. Sıradan ev eşyaları turistlerin yazar ile bir bağlantı hissi yaşamaları ve duygusal etkileşim kurmaları açısından çok önemli oldukları için, yalnızca bu ‘yaşanmışlık’ duygusunun oluşturulması için değil, “anlamlandırmak ve yüceltmek” için de temel olgular niteliğinde olmaktadır (Robinson ve Andersen, 2002b:17). Bu durum E. Durkheim (1971 [1915]) tarafından belirtilmiş olan argümanı yansıtmaktadır, bu argüman; kişi ve toplum arasındaki ilişki ile ilgili soruları dikkate alırken bu toplum tarafından sıradan eşyaların çok önemli şeylere dönüştürülmesi olmaktadır. Herbert (1995b, 2001) tarafından Chawton’da bulunan Jane Austen’in evinde yapılmış olan araştırma dikkat çekici bir örnek sunmaktadır. Ziyaretçilere Austen’in evindeki en ilgi çekici objenin hangisi olduğu sorulmuştur. Sorulan 66 objenin içerisinde Austen’i birinin geldiği zaman uyan ve yazılarını kaldırmasını sağlayan ‘gıcırdayan kapı’ cevabı alınmıştır. Önceden belirtilmiş olduğu gibi, önem verilen bu objeler arasında edebi eserlerin yapılmış olduğu çalışma alanları veya kütüphanelerin yanı sıra kalemler, masalar ve daktilolar da bulunmaktadır. Robinson ve Andersen (2002b:16) yazarlara ait alanların genellikle çeşitli ortak özelliklere sahip olduğunu belirtmişlerdir:

“Yazarlara ait dâhili alanlar genellikle ev ve ofis karışımı bir tasarıma sahiptirler, genellikle kendilerine zanaatlarını hatırlatan ve kitap zenginliklerini yansıtan kütüphaneler içerisinde bulunmaktadır ve bu

kişilerin masa ve sandalyelerinin etrafında hazır bilgi kaynakları olarak seyahatlerden toplanmış olan materyaller de bulunmaktadır.”

Bu yazım alanları (bir esere ilişkin mistik olgular ile dolu alanlar), yazarların; turistleri buraya çeken eserlerini oluşturmalarına yol açan uzun, düşünceli ve özel faaliyetlere fiziksel ve zihinsel olarak nasıl yaklaştıklarını yansıtmaktadır (Robinson ve Andersen, 2002).

Bütün yazarların özel alanlarını oluştururken aynı yollardan geçmesi gerekmemektedir. Kanıtlanmış olan belgesel değerlerinin yanı sıra, bu alanlar bu kişilerin edebiyatlarında da benzer anlamlara sahip olabilirler; özellikle de bu kişilerin edebi çalışmalarında tanımlanan yerlere benzer olduğu bilinen yerler (Hendrix, 2008). Örneğin; Hendrix’in belirtilmiş olduğu gibi, yazarların evleri:

“Kendi başlarına birer ilham kaynağı veya edebi eserin oluşturulması için gerekli olan bir maddi çerçeve olabilirler. Çeşitli yerlerdeki gerçek alanlar bir yazarın zihinsel haritasını oluşturabilir, ve böylece de eserlerinin sayfalarında direk veya metaforik olarak ortaya çıkabilirler (Robinson ve Andersen, 2008:4).”

Bu husus ayrıca yazarların hayatları boyunca ziyaret etmiş veya uğramış oldukları alanlar için de geçerli olabilir; bu alanlar yazarların uğrak yerleri olarak adlandırılır (Bknz. Bölüm II: Yazarların Mekanları ve Ek B: Yazarların müdavimleri olduğu kafe ve lokantalar). Herkesin bildiği gibi, yazarların uğrak yerlerinin edebi bağlantıları daha yüzeysel olmaktadır, ancak bu durum bu alanların sembolik anlamlara sahip olmadığı anlamına gelmemektedir. Herbert (1995b:42) tarafından yapılmış olan araştırma bu tip bağlantılı sembollerini ön plana çıkartan bir alana ilişkin uygun bir örnek sağlamaktadır. Marcel Proust çocukken anneannesi ile yaz tatillerinde Cabourg, Fransa /Normandy’deki Grand Hotel’de kalmıştır ve yetişkinlik döneminde de aynı şekilde ziyaretlerine devam etmiştir. *Within a Budding Grove* (Çiçek Açmış Genç Kızların Gölgesinde) olarak İngilizceye tercüme edilmiş olan *A l’ombre des jenues filles en fleurs* adlı Roman içerisindeki kurgusal şehir Balbec’in belirgin bir şekilde benzediği otel burasıdır. Balbec temel olarak Cabourg’a benzerken, ana karakter de Marcel’i andırmaktadır ve Proust’un bu romanı Balbec’teki *Grand Hotel de la Plage*’de geçmektedir. Cabourg’daki Grand Hotel’de şu anda bir Marcel Proust odası, Du Cote de Chez Swann adında bir gazino ve Le

Balbec adında bir de restoran bulunmaktadır. Otel yalnızca Proust'un uğrak bir yeri olmakla değil, aynı zamanda da onun eserlerinden bir tanesi için edebi kaynak niteliğinde olması ile kendisini tanıtmaktadır.

Bazı istisnalar olsa da, edebiyata ilişkin yerlerin erişimini ve gelişimini mümkün hale getiren ortak bir faktör de yazarların ölmüş olmasıdır. Bu tabii ki, "hayatta olan yazarlar edebiyat turistlerinin ilgisini çekmemekte" olarak açıklanamaz; onlar da kitap imzalama, kitap turları ve konuk görüşmeler şeklinde bir cazibe noktası oluşturmaktadır. Robinson ve Andersen tarafından yazılmış olan "Ölmüş yazar daha iyidir..." başlığı altında ölmüş olan yazarların turizme nasıl katkı sağladığı açıklanmıştır:

"Yazarların yaşamı sona erdiğinde onların kurumlaştırılması, doğum ve ölüm yıl dönümleri gibi olgular ile hatırlanmaları, sunum ve yorumlama açısından daha büyük bir yaratıcılık ortaya koyacak şekilde turist endüstrilerine katkıda bulunmalarını sağlayan tamamlanmışlık ve mesafe duyguları elde edilmektedir. Yazarlar ölümlerinin ardından belli yaş grubu için kahraman, ikon, sembol ve odak noktası haline gelebilirler. Bu da *aslında yazarların gerçekten ölmediği, daha güçlü birer marka haline dönüştükleri* ve semboller, ikonlar ve yıl dönümleri gibi olgulardan meydana gelen bir endüstrinin oluşmasına neden olur (2002b:19)."

Yani yazarlar ölümlerinin ardından evlerinde bulunan günlük eşyaları ile aynı süreçten geçerek, sembolik anlamlar taşıyan ikonlar haline gelirler. Bir yazarın ölümünün turizme sağladığı bir diğer katkı noktası da bu kişilerin mahremiyetlerinin işgal edilemeyeceğidir ve bu kişilerin evleri aynı zamanda çalışma alanları olduğundan, çalışırken de rahatsız edilmeyecekleridir; örnek olarak İngiltere'nin Lake District bölgesinde bulunan Rydal Mount'da yıllık olarak 500 ziyaretçinin akınına uğrayan Wordsworth verilebilir (Ousby, 1990).

Yazarlar öldüklerinde ve gayrimenkulleri turizm amaçlarına yönelik olarak düzenlendiğinde, bu özel alanlar turist gezilerine açık olan kamu alanları haline gelmektedir.

Yazarların mezarları ve anıtları da yazarların ölümünden sonra edebiyat turizmi cazibesi olarak arkalarında bıraktıkları olgulardır. Westminster Abbey London'da bulunan Şairler Köşesi (Poets' Corner), yaklaşık olarak 120 yazarın,

şairin ve oyun yazarlarının mezarını ve anıtlarını barındırmasından dolayı belki de bu konuda verilebilecek olan en kapsamlı örnek olmaktadır (Watson, 2006). Amerikalı bir yazar olan Washington Irving, bu alana yapmış olduğu ziyareti tanımlarken *Sketch Book of Geoffrey Crayon (Geoffrey Crayon'ın Karalama Defteri, 1820)* adlı yazılarında ziyaretçilerin Abbey'de muhtelif yerlerde bulunan edebi olmayan figürlerden ziyade yazarların mezarlarının ve anıtlarının çevresinde daha çok zaman geçirdiklerini belirtmiştir:

“Büyük ve kahramanlaştırılmış olan yazarların anıtlarına bakıldığında o soğuk merakın ya da belirsiz hayranlığın yerini daha samimi ve sıcak bir duygu almaktadır. Bu yerleri arkadaşların ve dostların anıtları olarak görmektedirler; zaten her zaman okuyucu ile yazar arasında arkadaşlık gibi bir duygu mevcut olmaktadır. Diğer kişiler sürekli olarak genişleyen ve belirsizleşen tarih ile nesiller arasında aktarılırken, yazar ve okuyucuları arasında her zaman yeni, aktif ve anlık bir etkileşim olmaktadır (Watson, 2006:37).”

Geoffrey Crayon'ın *Karalama Defteri*, Washington Irving'in yazdığı 34 makale ve kısa hikâyeden oluşan bir derlemedir. 1819-1820 yıllarında seri olarak yayımlanan derleme Irving'in en iyi bilinen iki çalışması "The Legend of Sleepy Hollow" (*Başsız Süvari*) ve "Rip Van Winkle" hikâyelerini de içerir. Irving derlemeyi kariyeri boyunca kullanmaya devam edeceği "Geoffrey Crayon" takma adıyla yazmıştır. *Karalama Defteri*, James Fenimore Cooper'ın *Leatherstocking Hikayeleri* dizisi ile birlikte Britanya ve Avrupa'da geniş çapta okunan ilk Amerikan edebiyatı ürünüdür. Kitap ayrıca Amerikalı yazarların uluslararası bir okuyucu kitlesi tarafından tanınmasına da yardımcı olmuştur. Irving özellikle yazar ile kişisel bir etkileşim duygusu yaşattırın mezarlar olmak üzere bütün yazarlara ilişkin anıtların öz cazibesini ele almıştır (Watson, 2006).

Yazarların mezarları, özellikle de bir yazarın intihar etmiş olması halinde edebiyat turlarının çok önemli bir parçasını oluşturabilir. 1963 yılında, Amerikalı bir şair olan Sylvia Plath otuz yaşında iken kendi yaşamına son vermiştir ve Heptonstall, İngiltere'deki St. Thomas'a Beckett kilisesinin mezarlığına defnedilmiştir. İntiharı kendisini “ihanete uğramış bir kadınlığın feminist ikonu olarak yansıtmıştır ve mezarı birçok hayranı için bir hac alanı niteliğine dönüşmüştür” (Robinson ve Andersen, 2002b:20). Yani, hayatına son verme konusunda başarılı olmuş bu

yazarların edebiyat turizmi için arkalarında bırakmış oldukları tek olgu, hayatları boyunca toplamış oldukları eşyalar dolusu bir evden ziyade basit bir mezar taşıdır. Plath'inki gibi belirli yazarların mezarları yazarların hikâyeleri ile daha bağlantılı olduğundan dolayı diğerlerinininkilerden daha anlamlı olmaktadır. Diğer durumlarda, “yazarın ulusal bir mekanda olmasından dolayı daha ikonografik” olduğu için önemli olan şey mezarın konumudur (Watson, 2006:38-39). Thomas Gray ve Wordsworth gibi bazı yazarların mezarları da yarattıkları eserlerin ve yazarın sembolü haline gelmektedir.

2.3.3. *Turun Kurgulanması*

Gerçekliğin hayal ürünleri ile buluştuğu edebiyat temalı parklar tamamen veya kısmen olmak üzere edebiyat ürünlerinin asimilasyonu açısından çeşitliliğin bir parçasını teşkil etmektedirler. Ve bu yerlerde birçoğu kültürel çerçevemizin bir parçası haline gelmiş olan, yazarların sınırsız hayal dünyaları tarafından yaratılmış dikkat çekici karakterlere ve yaratıklara ilişkin birçok şey bulunabilmektedir. Anne McCaffrey'in dragonların yaşadığı Pern'i veya J.R.R. Tolkien'in Orta Dünya'sının benzersiz manzaraları gibi, bazı yazarlar hayal dünyalarını öyle geniş bir şekilde yansıtmışlardır ki kendi kültürlerine, politikalarına ve tarihlerine sahip olan bağımsız coğrafyalar oluşturmuşlardır (Bkz. Ek D: J.R.R. Tolkien'in Orta Dünya Haritası). Hayal ürünü olarak yaratılmış olan bu olgular güvenli, başarılı ve çok amaçlı çevreler olarak edebi dünyadan farklı açılar sunan temalı parkların hemen hemen hepsinde bulunmaktadır (Phillips, 2000).

Turizm sektörü tamamı sıkıştırılmış olan zamanlar içerisinde olmak üzere tüketicilerin faaliyet, etkileşim, macera, yüksek görünürlük, eğitim ve duygusal tecrübelerine ilişkin taleplerine cevap vermeye devam etmektedir. Bu bağlamda, belli bir amaç üzerine kurulmuş cazibeler edebiyatın paket olarak sunulmasına ilişkin en önemli yoldur; buna örnek olarak sonradan oluşturulmuş, kontrollü ve geniş kapsamda yüzeysel çevreler olan ve hayal ürünü yazımların (karakterler, hikâyeler ve çevreler) yoğun birer ögesi niteliğinde olan tema ve kültür parkları verilebilir (Robinson ve Andersen, 2002b:23).

Edebiyat temalarının bu şekilde tema parkları ile sunumları (kurgusal karakterlerin ve coğrafyaların üç boyutlu yansımaları) farklı konumsal ölçülerde geliştirilmiştir. Daha küçük ölçekli tema parklarına (Bknz. Ek E: Küçük Ölçekli

Tema Parkları), okuyucuların kitaplardaki kurgusal olgular ile karşılaştıkları yerler olarak Rowsley, Derbyshire'daki 'Wind in the Willows Attraction' (ilk olarak 1908 yılında yayınlanmış ve çocuk klasikleri arasında sağlam bir yer edinmiş Kenneth Grahame romanı) örnek olarak verilebilir. Kitap; Söğüt Ağaçlarındaki Rüzgar, Söğütlükteki Rüzgar, Söğütlerdeki Rüzgar gibi isimlerle muhtelif yayınevleri tarafından Türkçe olarak da yayınlanmıştır. Kuzey Galler, Llandudno'daki 'Alice in Wonderland Centre' ve İngiltere Lake District'deki 'The World of Beatrix Potter' gibi yerler de küçük ölçekli tema parklarıdır (Robinson ve Andersen, 2002b).

Büyük ölçekli tema parklarının örnekleri ise Tove Jansson'ın kitap serilerine dayalı olarak oluşturulmuş gezici kostümlü karakterlerin bulunduğu Moonin Valley'in bir yansıması olan 'Moomin World' (Nantaali, Finlandiya) ve bir şehir merkezine, Newgate Prison ve Great Expectations Boat Ride'a (Booth, 2009) sahip olan ve 71.000 metrekarelik bir depoya kurulmuş olan Victorian London betimlemesi 'Dickens World' (Catham, İngiltere) olmaktadır (Bknz. Ek F: Büyük Ölçekli Tema Parkları). Bu parkların her biri temaları ve içerikleri bakımından belirli bir yazarın eserlerine odaklı olmaktadır. Ancak, özellikle Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Japonya'da bulunan ve bu şekilde belirli bir odak noktasına sahip olmayan birçok tema parkı Anaheim, California'daki Disneyland paradigması üzerine kurulu olmaktadır. Yani tema parkları farklı sektörlere ve arazilere yönelik olarak kurulmaktadır. Örneğin, Florida'daki Universal (Stüdyolar) Orlando Resort'da bulunan 'The Islands of Adventure' adlı tema parkı tamamen hayal ürünü edebiyattan türemiş olan iki 'adayı' ve sektörleri bünyesinde bulundurmaktadır, bunlar; Dr Seuss'un çocuk kitaplarındaki 'Seuss Landing' ve J.K. Rowling'in Harry Potter serilerine dayalı olan 'The Wizarding World of Harry Potter' olmaktadır (1997-2007) (Bknz. Ek G: Hayal Ürünü Tema Parkları).

D. Phillips (1999:96) tarafından bu tip alanlar üzerinde yapılmış olan araştırma göstermiştir ki her bir tema parkı alanı genellikle "popüler bir anlatım türüne cevap vermektedir". Bu konuda en çok referans alınmış olan bazı yazarlar veya eserler ile birlikte bu türler aşağıdaki gibi örneklendirilebilir:

- Bilim kurgu (H.G. Wells ve Jules Verne),
- Hikâyeler ve masallar (Hans Christian Andersen, Grimm Kardeşler ve Charles Perrault),
- Artur/şövalye efsaneleri (Thomas Malory, Alfred Lord Tennyson ve T.H. White'in *'The Sword and the Stone'* adlı eseri),
- Gotik(Korku) (Edgar Allan Poe, Bram Stoker'in *'Drakula'*sı ve Mary Shelley'in *'Frankenstein'*ı),
- Kovboy romanları (Zane Grey ve Owen Wister'in *'The Virginian'* adlı eseri),
- Kaşifler ve define adaları (Rider Haggard *'King Solomon's Mines'*, Daniel Defoe *'Robinson Crusoe'* ve Robert Louis Stevenson *'Treasure Island'*ı),
- Antropomorfik (insan biçiminde - anthropomorphic) anlatımlar - alt bir tür olmasına rağmen- (Neatrix Potter, A.A. Milne *'Winnie-the-Pooh'*, Kenneth Grahame *'The Wind and the Willows'* ve Rudyard Kipling *'The Jungle Book'*).

Bu yazarlar park alanlarının oluşturulmasında direk olarak ilham kaynağı olmasalar da, “hikâyelerinden alınmış olan çeşitlilikler Disneyland’de ve Batı kültürlü (Kovboy hikâyeleri) bütün tema parklarında bulunabilmektedir” (Phillips, 1999:98).

Tema parkı oluşturulacak yazarların veya eserlerin çoğunda çocuk edebiyatından esinlenilmiştir, ancak çocuklara uyarlanmış olan yetişkin edebiyatının da kullanıldığı görülmektedir. Çocuklar genellikle ilk hedef pazar olduklarından dolayı bu durum çok şaşırtıcı olmamaktadır. Ancak, yanlarında çocuk bulunmayanlar da dâhil olmak üzere yetişkinler de bazen çocuk ziyaretçilerin sayısını aşacak şekilde bu tema parklarının pazar payının büyük bir bölümünü oluşturmaktadır (Smith, 2012). Temalı parkların ve park alanlarının oluşturulmasında anlatım türlerinden faydalanılması hem yetişkinler, hem de çocuklar ile ilgili birçok amaç yansıtmaktadır. Bu hikayelerin birçoğu yazı, çocuk antolojileri, film ya da animasyon olarak çocukluktan itibaren aşına olduğumuz şeylerdir ve birçoğu da “küresel kültürel kelime dağarcığının” bir parçası haline gelmiştir (Phillips, 1999:98). Bu tip edebiyat konularının kullanılması ile park içerisindeki bilinmeyen alanların varlığı kısıtlanırken, çeşitli yaşlardan ziyaretçiler için bilindik, konforlu ve arzulanan bir alan ortaya çıkartmaktadır (Phillips, 1999). Ayrıca, büyük ihtimalle bu anlatıların

çoğunu çocukken dinlediğimiz ya da okuduğumuz için, bunlardan yapılmış olan alıntılar hikâyenin kendisinin yanı sıra bizlerin bunları dinlerken ya da okurken hissettiklerimizi hatırlatmaktadır (Phillips, 2000). Bundan dolayı, tema parklarının oluşturulmasında bu anlatıların kullanılması ile yetişkinlerin çocukluklarından nostalji yaşamaları ayrıca hem yetişkinler, hem de çocuklar için bir eğlence kaynağı olmaları sağlanmaktadır.

Londra 2012 Olimpiyat Oyunlarının açılış töreninde temsillerin birçoğunun İngiliz edebiyat çalışmalarından meydana gelmiş olması da edebiyatın önemli rolünün altını yeniden çizmektedir. Bu görsel şovların içeriğinde Shakespeare'nin 'The Tempest' adlı eserinden esinlenen 'Isles of Wonder'dan alınan baskın temanın yanı sıra J. K. Rowling'in 'Harry Potter' serilerinden, Lewis Carrol'un 'Alice in Wonderland' adlı eserinden (1865) ve J.M. Barrie tarafından yazılan 'Peter Pan'dan (1904) alınan hayal ürünleri ve gösterimler bulunmaktadır (2012 Londra Olimpik ve Paralimpik Oyunlar Organizasyon Komitesi). Özellikle çocuk edebiyatından alınmış olan bu edebi alıntılar dünyanın birçok yerinde görülebilmektedir. Bunların İngiliz kültürünün kutlanması için kullanıldıkları bilinmektedir ve bunun yanı sıra farklı milletlerden gelen insanlar arasında hoşgörü ve benzerlik olgularına ilişkin hislerin meydana getirilmesi için kullanılmış oldukları da tartışılabilmektedir.

Yazarların yazmış oldukları eserler içerisinde canlandırdıkları fantastik coğrafyalar bazen mevcut olan coğrafyalar ile bağdaştırılabilmektedir; buna örnek olarak Coleridge'in bitirmemiş olduğu şiiri '*KublaKhan*' (*Kubilay Han*) (1816) içerisinde geçen Xanadu tasviri verilebilir, bu yer Moğolistan'ın içlerindeki Shangdu Cumhuriyeti olmaktadır (Dalrymple, 2006).

Kubilay Han, şair Samuel Taylor Coleridge tarafından yazılan "kubla khan" veya "a vision in a dream" isimli şiir sayesinde batı dünyasında daha da bilinir bir kişilik haline gelmiştir. Coleridge, çektiği afyonların etkisi ile yazdığı bu şiirde Kubilay Han'ın yazlık sarayı Xanadu'yu fantastik bir dille betimlemiştir. Rivayete göre; yıl 1797'dir. İngiliz şair Samuel Taylor Coleridge, İngiltere'nin güneybatısında, bugün artık milli park olmuş Exmoor bölgesi yakınlarındaki Nether Stowey'deki çiftliğinde Marco Polo'nun (Dünyanın Hikâye Edilişi: Harikalar Kitabı) kitabını okumaktadır. Kubilay Han'ın sarayının anlatıldığı pasaja gelince uykuya dalar. Uykusunda bir düş görür. Uyanır uyanmaz kağıda kaleme sarılır ve *Kubla Khan* adlı ünlü şiirini yazmaya koyulur.

Şiir şöyle başlar:

"Kubilay Han buyurdu: Xanadu'da,
Görkemli bir zevk kubbesi dikilsin,
Alph'in, o kutsal ırmağın aktığı,
İnsan ölçüsüne sığmayacak mağaralardan geçip,
Günyüzü görmeyen denize döküldüğü yerde."...

Marco Polo, sesleri kendi kulağına geldiği gibi ve kendi uydurduğu bir çevriyazımla kaydetmiştir. Buradaki Xanadu, Shantu olmaktadır. Şiir Coleridge'e düşünde bir bütün olarak gelmiş, ama tamama ermeden kalmıştır. Elinde kalem, düşünde gördüklerini hafızasında henüz tazeyken harıl harıl kağıda geçirmeye çalışırken, şairin evine yine Exmoor yakınlarındaki Porlock'tan bir adam gelir. Böylece şiir bitmeden kalır- şiir 54 dizede kalmıştır - Adam gidince Coleridge ne kadar uğraşsa da düşünde gördüklerini bir türlü anımsayamaz. Böylece, edebiyat tarihinde "Porlock'tan gelen adam" ifadesi, gelişleriyle bir şeyleri berbat eden kişiler için kullanılan bir deyim olur. Xanadu, cennet veya ütopya anlamına gelmektedir. Bu kelime daha sonra batı edebiyatında fantastik saraylar, evler ve sığınaklar için de kullanılmıştır. Coleridge'in şiiri 1816 yılında yayınlanmış ve o zamandan beri de birçok incelemeye konu olmuştur. Şiirin psikanalitik, hatta feminist tahlilleri yapılmış; ayrıca olmadık şeylerle bağlantılar kurulup çeşit çeşit yorumlara maruz kalmıştır. Şiir, çizgi film kahramanı Martin Mystere'in Xanadu macerasında da geçer. Tim Powers'ın "Anubis Kapıları" adlı kitabında da sözü edilmektedir. "Otostopçunun Galaksi Rehberi" adlı kitabın yazarı Douglas Adams'ın yine ünlü bir romanı olan "Kutsal Dedektiflik Bürosu"nda yer verilmiştir. Ayrıca pandomim tekniğini kullanan bir filme de konu olmuş. Fakat sinemada asıl, "Yurttaş Kane" filminin başkahramanı Charles Forster Kane'in hayâli malikânesi Xanadu ile hatırlanmaktadır.

Bu durumda bunların tamamen ve gerçeğe ilişkin olarak mevcut yerlerin yeniden yapılmış halleri oldukları söylenemez, bundan ziyade 'gizlenmiş yerler' olmaktadır (Robinson, 2002). Bu yerlerin sıkı bir şekilde objektif coğrafik şartlara bağlı oldukları düşünüldüğünde turistlerin meraklarını çekmelerinin ve yazarın eserini oluşturması konusunda kendisine nasıl ilham verdiklerinin bir nebze anlaşılması mümkün olmaktadır. Literatürde bu tip gizlenmiş yerler sıklıkla görülmektedir, ancak bunların gerçeklikle ilişkilendirilebilme seviyeleri bu yerlerin ne kadar detaylı anlatılmış oldukları ile doğru orantılı olmaktadır (Ousby, 1990).

Bu tip gizlenmiş yerler için sıklıkla kullanılan bire örnek de Thomas Hardy'nin Wessex'i olmaktadır. Ancak burada edebiyat turizmi adına sahip olduğu önem açısından ele alınacak ve literatür içerisinde alanların oynadığı önemli rolün yansıtılması için kullanılacaktır. Hardy'nin Wessex romanları şunlardır; *Far from the Madding Crowd* (Çılgın Kalabalıktan Uzak, 1874), *The Return of the Native* (Yuvaya Dönüş, 1878), *The Mayor of Casterbridge* (Bir Hayatın Sırrı, 1886), *Wessex Tales* (Wessex Öyküleri, 1888), *Tess of D-Urbervilles* (Tess, 1891) ve *Jude the Obscure* (Karanlık Jude, 1895). Hardy, yazılarındaki yerler için güney ve güney doğu İngiltere'yi yeniden keşfetmiştir ve buraları eski Anglo-Sakson Wessex krallığı olarak adlandırmıştır (Daiches ve Flower, 1979). Kurgusal Wessex içerisinde anlatılmış olan alanlar modern, eski ve kurgusal isimlere sahip olmaktadır; Mesela Glastonbury, Glaston olmuştur; Dorchester, Casterbridge olmuştur (*The Withered Arm*'da, Rhoda ve Çiftçi Lodge'un oğlunun asıldığı, ayrıca *Bir Hayatın Sırrı*'nın geçtiği yer) ve Exeter, Exonbury olmuştur (Bknz. **Ek H:** Thomas Hardy'nin Wessex'i ve **Ek I:** Hardy'nin romanlarında görülen Wessex'in gerçek yerlerinin isimleri). Ve Hardy'nin okuyucularından Wessex adlı yerin varlığına inanmamalarını istemiş olmasına rağmen, yaratmış olduğu harita 1895 yılından itibaren bütün Wessex romanlarında yer almıştır ve böylece de okurların zihinlerinde yer etmiştir (Pocock, 1982). Kurgulardaki yerlerin sunum şekli derinlik, detay ve sembolik değerler açısından farklılık göstermektedir; bazı eserlerde ise yerler ve ortamlar “karakterlerin ve bu karakterlerin davranışlarını şekillendiren ana unsur olmaktadır ve hatta bazen de karakterlerden de daha önemli olmaktadır” (Robinson, 2002:54). Hardy'nin edebiyatı ile ilgili olarak, karakterlerinin duyguları ve kendi aralarındaki etkileşimi açısından, bu husus gerçek olmaktadır:

The Return of the Native olarak adlandırılan ilgi çekici yazımlar, Hardy'nin birçok eserinde olduğu gibi kurgusal olarak topografik yazım olmaktadır. Veya insanlar ve çevre arasındaki etkileşimlerin yazımı olarak da nitelendirilebilir. Her bir olgu birbirini kişileştirmektedir veya tam aksine kişilik özelliklerini almaktadır. Bu romanın insan ilişkilerini ağaç özellikleri ile sembolleştirilmiş bir roman olduğu düşünüldüğünde *The Return of the Native*'in insanlar arasındaki farklı ilişkiler kapsamında ağaç betimlemesine ilişkin bir yazım olduğunu söylemek doğru olacaktır (Miller, 1995:40).

Hardy'nin yeniden keşfetmiş olduğu alanın anlatımlar ile çok ilişkili olması ve Casterbridge (Dorchester) gibi roman içerisindeki yerlerin mevcut coğrafyalarda

kolaylıkla bulunabilir yerler olmasından dolayı İngiltere'nin bu bölümünün edebiyat turizmi açısından bir odak noktası haline gelmesi şaşırtıcı olmamaktadır. Tabii ki bütün alanlar Hardy'nin eserlerinde olduğu kadar sembolik bir biçimde anlatılmamıştır ve bunların basit bir şekilde anlatım ve karakterizasyon için gerekli olan atmosferin yaratılması için kullanıldıklarını söylemek mümkündür (Robinson, 2002). Ancak bu durum bu yerlerin turist cazibesi olma niteliklerini kaybetmelerine neden olmamaktadır; gerçek veya gizlenmiş alanlar da içerisinde karakterlerin ve hikâyelerin oluşturulduğu hayal ürünleri ile bağdaştırılabilmektedir. Bundan dolayı, bu tip bir alanın, özellikle “literatür üzerinden tamamen tarafsız, değerli bilgi iletişiminin nadir olduğu” hallerde bazı anlam desteklerine ihtiyaçları olmaktadır (Robinson, 2002:55).

Popüler literatürde mevcut olan alanların portreleri(tasvirleri) de farklı turistik cazibeler ve tur alternatifleri yaratabilmektedir; buna örnek olarak Dan Brown tarafından yazılmış olan *The Da Vinci Code* (2003) adlı eser ile bu eserde geçen bazı olgulara dayalı olarak Londra, Paris ve Roma gibi şehirlerde yapılan turlar verilebilir. Edebiyat turizmine ilişkin ciddi gelişmelere sebep olan bir diğer gerçek yerlerde kurgulanmış örnek ise Joyce'nin *Ulysses* (1922) adlı eseridir. Bu çağdaş eser Stephen Dedalus ve Leopold Bloom adlı iki karakterin hayatlarından bir günü, özellikle 16 Haziran 1904 tarihli günü anlatmaktadır. Buradaki odak noktası, Homeros'un epik şiiri olan *The Odyssey*'deki Odysseus'un (Latince Ulysses) yolculuğunu taklit ederek Bloom tarafından Dublin'e doğru yapılan on sekiz millik yolculuk olmaktadır. Joyce ise detaylı bir şekilde yirminci yüzyıl başlarındaki Dublin'i temsil etmektedir, Joyce'un “otoriter sesi arka planda ortadan kaybolmaktadır ve bu karakterin düşüncelerinin ve hareketlerinin şehrin kartografileri olduğu düşünülmektedir” (Johnson, 2004:98). Dublin'i şehrin sakinlerinin gözünden doğru bir şekilde betimlemek suretiyle buraya ilave bir anlam katılmış ve karakterlerin sahip oldukları duygusal alanlar okuyucuya sunulmuştur. Romanda Joyce'un şehre ilişkin olarak yapmış olduğu anlatımlar o kadar doğrudur ki *Ulysses*'in bir Dublin rehberi olarak kullanılabilmesi bile söz konusu olmuştur (Allen, 1958). Bu tip görüşler de kaçınılmaz bir şekilde ‘*Joyce'un Dublin'i*’ ile ilgili turist haritalarının ve rehber kitaplarının yapılmasına ve bu kılavuzlarda kitabın esas bölümlerinde geçen yerlerin gösterilmesine neden olmuştur. Kültürel coğrafya uzmanı N.C. Johnson

(2004:101) bu haritaların konumsal simgebilim ile ilgili olduğunu söylemiştir: “Romadaki bölümler sembolik olarak şehir içerisindeki belirli alanlar tarafından temsil edilir hale gelmiştir. [Bundan dolayı] edebi yazının kendisine ait olan metaforik alan ve şehrin gerçek alanları birleşmiştir.” Bu birleşim daha sonra Joyce ve *Ulysses* ile ilgili olarak bazı yerleri gösteren tabelalar olarak Dublin’e katkı sağlamıştır; bunların arasında Joyce’un ve Leopold Bloom’un doğum yerlerinin yanı sıra Bloom’un şehir içerisinde takip etmiş olduğu rotaya ilişkin göstergeler de bulunmaktadır. Benzer olarak, her sene 16 Haziran tarihinde kutlanan ‘Bloomsday’ kutlamalarında Dublin sakinleri ve *Ulysses* hayranları Bloom’un ve romadaki diğer karakterlerinin rotalarını izlemek suretiyle yürüyüş yapmaktadırlar. Bu kutlama kapsamında bazen o dönemin kıyafetleri giyilip, romadaki bazı sahneler canlandırılmaktadır ve romadaki Joyce karakterine özgü bazı günlük aktiviteler gerçekleştirilmektedir (Johnson, 2004:101). Bloomsday ayrıca Melbourne, New York, Buenos Aires, Tokyo ve Toronto gibi İrlanda dışında kalan büyük şehirlerde de kutlanmaktadır; bu da romanın popülerliğini ve etkisini gözler önüne sermektedir. Robinson (2002:55) tarafından belirtilmiş olduğuna göre turistlerin gözünden “alana ilişkin yakın detaylar birer *aide-memoire* (anımsatıcı özellik) haline gelmiş ve neredeyse bir ruhsal emilime olanak sağlamışlardır.” Bu detaylı yer açıklaması kavramı önceden tartışılmış olan Reijnders’in (2011) anlayışlı *lieux d’imagination* formülasyonunu hatırlatmaktadır. Romanda ele alınmış olan Dublin alanları ve yapıları (veya farklı şehirlerin söz konusu olması halinde bunları temsil etmesi için seçilmiş olan yerler) hayali bir evrenin sembolik göstergeleri olarak *lieux d’imagination* görevi görmektedir. Buna paralel olarak, bu tip alanlar ve yapılar okuyucu turistlerin hayal dünyalarındaki olayların yeniden bir araya getirilmesine yardımcı olan hatırlatıcı araçlar olarak kullanılmaktadır. Buna göre, Bloomsday ve edebiyat alanı turları ruhsal birleşimin sağlanması, bir diğer deyişle kişilerin hikâye ile duygusal bağlantılarının derinleştirilmesine olanak verecek şekilde hayal dünyasındaki hatıraların keşfedilmesine ilişkin turlar olmaktadır.

Turizm sektörünün yaygın olarak bilinen özellikleri niteliğindeki temalı turlar ve geziler yukarıda belirtilen alanları, cazibeleri ve olayları uygun bir şekilde yapılan bir anlatım kapsamında tek bir ürün içerisinde birleştirebilir. Robinson ve Anderson (2002b:22) tarafından belirtilene göre bu tip yerlerin birleştirilmesi ile “hem

promosyonel amaçlara hem de entelektüel duygulara ilişkin daha kapsamlı bir turist ürünü oluşturulabilir.” Promosyon açısından düşünüldüğünde paket veya birleştirilmiş turlar birden fazla alanın tek bir ürün halinde satılabilmesine, alanlar ve cazibeler arasında daha büyük bir işbirliği ve ortak çalışma yapılabilmesine olanak sağlamaktadır. Genel bir entelektüel potansiyele ve algılamaya sahip olan turistler için edebiyat turları daha kapsamlı bir tecrübe yaratmakla beraber, kendilerine yazar ile önceden bildiklerinin üzerine katmak suretiyle yazarın çevresi ve edebi işlerine ilişkin yeni bilgilere sahip olma ve bilgilerini genişletebilme fırsatını da sunduğu söylenmektedir. Bu turların genellikle yazarın hayatına veya edebi çehresine ilişkin birden fazla alanı dâhil etmelerinden dolayı turistlerin yazarın hayatı ve/veya edebiyatı ile ilgili daha bütünleyici bilgilere sahip olmaları mümkündür. Bu tecrübelerin tek başına veya rehberle sahip olmadan yapılan turlar ile edinilmesi imkânsız görünmektedir. Edebiyat turları ve gezileri ayrıca coğrafi bir alanın belirli bir edebi eser ya da yazara ilişkin olarak portrelenerek (tasvir edilerek) değerlendirilmesi ve anlaşılmasını sağlamaktadır (Stiebel, 2009).

Şu anda edebiyat turları sayıları her gün artan bir şekilde, turizmciler ve turizme ilişkin olmayan şahıslar tarafından yapılmaktadır. Genellikle belirli bir yazara veya edebi esere bağlı olan edebiyat toplulukları, yazarların hayatlarını takip etmek veya edebi ortamları keşfetmek için çeşitli edebi turlar hazırlamaktadırlar; buna örnek olarak 2009 yılında sırayla Transylvania ve Whiltby’ye tur düzenleyen Londra merkezli Drakula Topluluğu verilebilir (The Dracula Society). ‘The Tailor-made Groups Company’ (www.thegroupscompany.com) ve ‘Classical Pursuits’ (www.classicalpursuits.com) gibi eğitim turu organizasyonları daha kapsamlı bir mahiyette, okuma, yazma ve edebiyatın tartışılmasına olanak veren sınıflardan oluşan turlar sunmaktadır. Ticari sektör kapsamında da ‘Novel Explorations’ (www.novelexplorations.com) ve ‘Travel-by-the-Book’ (www.poshnosh.com) gibi edebiyat turları sunan bazı uzman ve uzman olmayan operatörler bulunmaktadır (Robinson ve Andersen, 2002b).

Modern edebiyat turizminin parametreleri, katılımcıları ve ürünleri belirtilmiş olduğuna göre, modern edebiyat turizminin bugünkü şeklini nasıl ve neden aldığı hakkında çalışma yapmak faydalı ve yerinde olacaktır. Günümüzdeki haliyle

edebiyat turizmi ve genel olarak turizm Avrupa'daki seyahat uygulamalarından ve çabalarından türemiş olan olgulardır. Edebiyat turizmi, edebiyatın turizm ile ilişkili olarak ele alınmasında, neyin ziyaret edileceğinin ve bu destinasyonların nasıl algılandığının belirlenmesinde klasik dönemlerden beri gelişmekte olan bir seyahat şeklidir. Bu husus bir sonraki bölümde, yazım mesleğinin, basım sektörünün ve belirli edebiyat türlerinin gelişimini de ele almak suretiyle değerlendirilecektir.

2.4. EDEBİYAT TURİZMİNİN TARİHİ VE GELİŞİMİ

Peygamberler ve kraliçeler, öykücülerin yanı sıra hayalperestler, gezginler, düşünürler, yaşamın efsanevi tanıkları insanlığın orijinal ünlüleridir. Biz olanları çağlar boyunca kalplerimizde taşıdık, onların eserlerini yaşatarak, isimlerini çocuklarımıza ve torunlarımıza öğreterek: Virgil, Homer, Ovid, Platon, Dante, William Shakespeare, Jane Austen, Charlotte ve Emily Bronte, Leo Tolstoy, Federico Garcia Lorca... Onların ünü Batı uygarlığının şöhretinden ayrılamaz...

Shacochis, 2000

Edebiyat turizmin en erken oluşumuna eski Roma dünyasında rastlanılmaktadır. Cicero (MÖ 106-43) *De legibus* adlı eserinde, bazı yazarların mezarlarının tasarımını dikkate almıştır (Hendrix, 2009) ve Napoli (Naples) dışında bulunan Posillipo'daki Virgil'in mezarının, şairin MÖ 19 yılındaki ölümünün ardından turistik bir alan haline geldiğini belirtmiştir (Watson, 2006). Harald Hendrix (2009:14) eski edebiyat turizmini “entelektüel mirasçıların yaşadıkları, çalıştıkları ve öldükleri yerlerde halen mevcut olduğu düşünülen kişileri onurlandırmak adına yapılan daha kapsamlı bir uygulama” olarak tanımlamıştır. Bu uygulamayı “yazarın eserine duyulan hayranlık” ve “bu eserin sınırlarından duyulan tatminsizlik” olgularının “bu eserin ötesine geçmek isteğine” yol açması olarak tanımlamıştır. Ayrıca bu tatminsizliğin, “aynısından daha fazla elde etme isteğinden dolayı ortaya çıkması” nedeniyle mantığa aykırı olmadığını belirtmektedir (a.g.e.). Horace, Cicero ve Martial gibi birçok eski Romalı yazar kendi yaşamlarında gayet yaygın bir ün ve yüksek itibar kazanmış olmaktadır. Bu durumun hızlı bir şekilde Roma İmparatorluğunun bütün köşelerine edebi eserlerin kopyalarını dağıtan kitap sektörü ile ilgili olduğundan şüphe duyulmamaktadır (Mumby, 1956). Bundan dolayı, özellikle de mezarlar ile ilgili olduğunda edebi turizm uygulamaları modern

kayıtlarda gösterildiğinden daha yaygın bir durumda olmuştur. Bu durum ise edebiyat turizminin tarihinin incelenmesini önemli kılmıştır.

Aşağıda edebiyat turizmi, “ilk modern edebi turizm” ve “romantik dönemde edebi turizm” olarak iki dönem içerisinde incelenmiştir.

2.4.1. İlk (Erken) Modern Edebi Turizm

Hristiyan hacıların Kutsal Topraklara gitmesine sebep olan Katolik kültüründe edebi turizme ilişkin kökler bulan Ousby (1990:22-23) bu popülerliğin temel sebeplerini tartışmaktadır ve çalışmasında on altıncı yüzyıl başlarında ortaya çıkan belirgin kültürel geçiş konusunu ele almaktadır:

“Reform ile bazı kutsal tarihler takvimlerden atıldığında, kiliselerin düşünceleri sadeleştirildiğinde ve bu mabetlerin yerleri bozulduğunda insanlar bunların dünyevi eşdeğerlerini bulma ihtiyacı duymuşlar. Bu ihtiyaç en azından hatıraları tarihin boşluğunda kaybolana kadar devlet adamları ve askerler tarafından karşılanmıştır. Bilim adamları ve kâşifler de yapmış oldukları buluşlar nadiren bilinir hale gelene kadar bu ihtiyaç karşılamıştır. Ancak, kitapları ile sürekli yaşamak suretiyle yazarlar bu ihtiyacı en iyi şekilde karşılamaktadır ve gelecek nesiller için bile tanıdık olmaktadır. Yazarlar dünyevi kültürün ideal kahramanları olarak ortaya çıkmışlar ve ulusal gurura ilişkin daha tatminkâr bir obje konumuna erişmişlerdir.”

Bu geçiş edebi mabetlerin öncülerinin oluşmasına neden olan yurtsever ve dinsel duyguların karışımı içerisinde Westminster Abbey, Londra’daki Şairler Köşesi (Poets’ Corner)’nin oluşturulmasıyla devam etmektedir; bu da ilerleyen bölümde daha detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

Ayrıca yine on altıncı yüzyıl başlarında ‘Büyük Tur’ olarak bilinen bir uygulama olan ilk sistematik uygulamalar olarak Avrupalı elitler tarafından turizmin daha açık türleri uygulanmaya başlanmıştır (Adler, 1989). Bu fenomen on yedinci ve on sekizinci yüzyıllara kadar süregelmiş ve çeşitli türlere ayrılarak on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısına kadar dayanmıştır ve yüksek derecede bilimsel dikkat çekmiştir (Bkz. Hibbert, 1987; Black, 2003; Towner, 1985, 2002). Büyük Tur (The Grand Tour) esas olarak bir eğitim tecrübesi olarak ortaya çıkmıştır; burada genç aristokratlar ve bilim adamları Padova, Bologna veya Paris’teki üniversitelerde

okumak için yurtdışına çıkmışlar ve kültür, eğlence ve sağlık konularını da gezilerine dâhil etmişlerdir (Adler, 1989; Towner, 2002).

‘Seyahat sanatı’ ile ilgili tavsiyelere ilişkin ilk kılavuzlar aristokratların görülmeye değer manzaralardan ziyade, ‘söylemler-araştırmalar’ için yurtdışına seyahat ettiklerini göstermektedir. Bunu da yabancı dillerin öğrenilmesi, yabancı mahkemelere erişim sağlanması ve sonrasında da yüksek rütbeli ve uzman kişilere dönüşülmesi hususları izlemiştir (Adler, 1989). Bu söylemsel merkezli seyahat konsepti, yönetilen alanlara bakılmasına dayalı olan modern seyahat kavramının tersine, Aaron Santesso’nun (2004) ‘soru ile ifade edilen turizm’ kavramına eşdeğerdir. Bu yaklaşım, kültürel olarak önemli sayılarda olan kitleler de dahil olmak üzere “yüksek iletişim ortamına” ulaşım sağlamak için ön gereklilik (Adler, 1989:10) niteliğinde olan tanıtım harflerinin elde edilmesi (başlangıç aşamasında) ile doğrulanmıştır. Bu şekilde, yazar James Boswell ve tarihçi Edward Gibbon Fransız yazar Voltaire ile bir araya gelmiştir; Voltaire’in evi Büyük Tur kapsamında bir durak olmanın yanında, kendisini “Avrupa’nın Hancısı” olarak adlandırmasına yol açacak kadar fazla ziyaret edilen bir nokta olmuştur (Santesso, 2004:379).

Okumak seyahat hazırlıklarının en önemli ve temel özelliklerinden birisidir (Adler, 1989). Bu zamandaki kültürel tarzın neoklasikleştirilmesinin baskınlığından dolayı Büyük Tur’daki en baskın edebiyat örnekleri Yunan ve Roma edebiyatına ait olmaktadır; bunlara örnek olarak Caesar, Livy, Virgil, Polybius, Horace ve Tacitus tarafından yazılmış olan yazılar verilebilir. Bunlar “konumlara ilişkin tercihlerin yapılmasına yardımcı olmanın yanı sıra kişilerin veya yerlerin görülmesinde ifade edilen bölümleri de belirlemişlerdir” (Towner, 2002:232). Yalnızca klasik edebiyattan yapılan alıntılarla seyahat konuları belirlenmemiştir, aynı zamanda bunların etkileri de Büyük Tur’un yüzeysel şekillerinde yansıtılmış olmaktadır (Towner, 1985;2002). Tura, Fransa’daki kültürel merkezlerin ve Almanya üzerinden yapılan dönüş yolculuğundaki konumların dışında Milan, Torino ve Venedik gibi İtalyan şehirleri de dahil edilmiştir ve “Floransa, Roma ve Napoli turun en yüksek derecesini oluşturmuştur” (Towner, 1985:301). Zaten Santesso (2004:380) tarafından belirtilmiş olduğu gibi, Büyük Tur’un rotası “bilinen edebi bağlantılara” sahip olan mekânları dâhil edecek şekilde tasarlanmıştır. Turun esas işlevinin, süresinin ve

tasarımının zaman içinde değişmiş olmasına rağmen bu klasik etki azalmıştır, ancak hiçbir zaman tamamen yok olmamıştır (Towner, 2002). Seyahat eden bilim adamları, yazarlar ve Büyük Tur'un katılımcıları on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllarda Homeros'un epik şiiri *The Illiad* (İlyada) kapsamındaki topolojik ortamları ve *The Odyssey* (Odesa) kapsamında Truva'dan Ithaca'ya kadar yapılan yolculuğu tecrübe etmişlerdir (Robinson ve Andersen, 2002b).

Hendrix (2009:15) tarafından belirtilen hususlara göre, "kapsamlı bir edebi turist endüstrisinin ilk göstergesi" 1520'li yıllarda ortaya çıkmıştır ve şair Francis Petrarch'a yönelik olmuştur. Hendrix'in ayrıca belirtmiş olduğuna göre Petrarch özellikle mezarlar olmak üzere geç ortaçağ dönemlerinde yazarlar ile ilgili olan yerlere yapılan klasik ziyaret uygulamalarını yeniden düzenlemiştir. Yapılan bu seyahatlerden bir tanesi Baia, İtalya yakınlarında bulunan Virgil'in Aeneid'i kapsamında gösterilmiş olan bir alana yapılmıştır. On altıncı yüzyılda yapılan turistik gelişimleri bu kadar belirgin bir şekilde Petrarch'ın çevresinde toplayan husus ise bunların artık saf bir şekilde değil de geniş kapsamlı ve yazara yönelik olarak yapılmış olması ve "edebi eserlere ve vermiş olduğu kurguların hayali dünyasına ilişkin yeni bir ilgi" ile işaretlenmiş olmasıdır (Hendrix, 2009:15). Edebiyata ilişkin ilgiler daha sonra Petrarch'ın Laura ismindeki bir kadına karşı olan sevdasını anlatan İtalyan şiirlerine odaklanmıştır. Laura yalnızca uzaktan gözlenebildiğinden dolayı, kendisi hem tarihi açıdan, hem de okuyucular için bir gizem olarak kalmıştır. Hendrix (2009:15) ayrıca "temel olarak merak tarafından yönlendirilen yeni bir okuyucu cazibesi türünün" oluşmasına sebep olan "gerçek gibi kurgusal ve baskın duygular" tarafından yorumlanan Petrarch'ın hayranlığı ile bağlantılı olan gizemin de bu olduğunu belirtmektedir. Okuyucu turistler Petrarch'ın bu sözleri yazmış olduğu yer olarak bilinen Fontaine-de-Vaucluse'daki eve ve bu şiirlerdeki ortamları meydana getiren Güney Fransa'daki Avignon bölgesine ziyaretlerde bulunmaya başlamışlardır. Bu konumları göstermekte olan haritalar 1525 gibi erken tarihlerde oluşturulmaya başlanmıştır ve "bu cazibelere ilişkin az çok organize turlar" da yapılmıştır (Hendrix, 2009:16). 1540'larda Padua yakınlarındaki Arquà'da bulunan Petrarch'ın evi ve mezarının bulunduğu konum, bu yerlerde şairin kütüphanesi, sandalyesi ve mumyalanmış kedisinin sergilenmesi suretiyle şairin edebiyatını ve Laura'ya olan hayranlığını güçlendirmek amacıyla 'anma yerleri' haline getirilmiştir.

Günümüzde ise ‘halen mevcut olan en büyük edebiyat müzesi’ olarak gösterilmektedir (Hendrix, 2009:16). Hendrix (2009:16) “Güney Fransa’ya seyahat eden şairler ve diğer edebiyat hayranları için Provence’de bulunan Petrarch ile ilgili yerlere yapılan ziyaretlerin bir standart haline geldiğini” ve Petrarch’ın evinin (müze) Büyük Tur kapsamında İtalya’da seyahat eden “yabancılar için düzenlenmiş olduğunu” belirtmektedir. Hollanda, Rotterdam’da bulunan Desiderus Erasmus adlı yazarın doğmuş olduğu evin 1536’da yazarın ölümünden sonra bir turist cazibesi haline gelmesinin ardından bu genel kapsamda yazarlara dayalı olan yaklaşımı benzer bir eş zamanlı gelişim kapsamında erken modern edebiyat turizminin özelliği olarak tanımlamaktadır.

Bu çalışmalar, halen yazarlara ve yazarların eserlerine ilişkin müzeler ve anıtlar oluşturulması için gerçekleştirilen denemeler niteliğinde olmaktadır (Hendrix, 2009). Ancak, on yedinci ve erken on sekizinci yüzyıldaki seyahatlerin kullanım ve motivasyonlarını yöneten kapsamlı trendler dikkate alındığında bu durum şaşırtıcı olmamaktadır. Bilimsel Devrimin ve daha sonraki Aydınlanma Çağının temeline karşı olarak sistematik, titiz gözleme ve deneylere ilişkin sebepler ve bilimsel yöntemler öncü düşünürler ile tanıtılmış ve daha sonrasında da bütün alanlara uygulanmış olmaktadır (Perry, 2001:291). Bu da, şaşırtıcı olmayan bir şekilde, bu Büyük Tur dönemleri süresince gezinti ve görüş uygulamalarının egemenliğine işaret etmektedir. Amatör bilim adamları olarak tanımlanan kişiler ve seyahatçiler meraklı, ancak ayrı gözlemciler olmak üzere seyahatlere ilişkin bilimsel eserler konusunda bilgilendirilmişlerdir ve bu doğru gözlemler ve bunlara ilişkin karşılaştırmalar ise seyahatin asıl kullanım amacı haline gelmiştir (Adler, 1989). Seyahat disiplinine ilişkin standartlar “büyük hümanist öğrenme projesi” kapsamında farklı Avrupa ülkelerinde on yedinci yüzyılda kurulmuş olan bilimsel topluluklar ve soylu akademiler tarafından kodlanmış ve yayılmış olmaktadır (Bergroff ve Korte, 2002:10). Adler’e göre (1989:21) bu çabaların sonucunda “mutlakçı devletlerin bilgi edinme uygulamalarının modernleştirilmesi için geliştirilen bir grup tekniğin” ortaya çıktığı görülmüştür ve bu tekniklerin nasıl uygulandığı da şu şekilde açıklanmıştır:

“Dönemin “politik aritmetiğine” uygun görülen bilgi türlerinin özlü bir biçimde kaydedilmesi için önceden hazırlanmış olan anketler ve tablolar birçok seyahat kılavuzuna eklenmiştir. Şu anda seyahatçilerin dikkatlerini

yönlendiren boş tablolar iklim, mineraller ve toprağın yanı sıra nüfus, yerleşim, hayvancılık, giyim, tarımsal ürünler, kısacası bir bölgenin gücünü ve refahını değerlendirebilmek için gerekli olan her şeyin gözlemlenmesine yönelik olmaktadır.”

Bu disiplinli ve faydacı yaklaşım ayrıca seyahatçilerin bilgi türlerini de göstermiştir. Bu da sade ve minimalist bir stile sahip olup, bunların yeni bilimsel kültür ve onun kullanımı ve teknik diline karşı bağlantı kurmasını sağlamaktadır (Adler, 1989:20). Turistlerin gezintilerini yönlendiren devlet ve entelektüel topluluklar ile beraber modern yazarlar ve bunların eserlerine ilişkin sanat (mimari hariç), bölge güzellikleri veya peyzajların neden bu kadar az ilgi çektiğini detaylı bir şekilde açıklamaktadır.

Bununla birlikte, bu dönemde de bazı edebi turizm gelişimleri söz konusu olmuştur; bunlar da seviyeli olarak kültürel bir değer bir bütün olarak modern yazarlara ve yazarlık mesleğine adanmasına sebebiyet vermiştir. Edebi turizm alanında meydana gelmiş olan bir temel gelişim olarak yazarların artan kültürel kişiliğini takip etmek adına bir önlem olarak kullanılabilen, Westminster Abbey'deki Şairler Köşesi örnek olarak gösterilebilir.

Westminster Abbey: Westminster Sarayı'nın batısında bulunan ve Edward the Confessor (Günah Çıkartıcı Aziz Edward) tarafından inşa ettirilmiş olan, İngiliz kraliyet ailesinin neredeyse tüm önemli günlerine mekan olmuş, prens, prenses, düğün, cenaze ve sünnet törenlerinin yapıldığı muhteşem görkemli bir manastırdır. Klasik Londra turu içindedir, akabinde parlamento binası ve Big ben görülür. Poets' Corner denen kısmında ünlü İngiliz sanatçıları için konulmuş tabletler ve heykeller vardır (Jane Austen, Bronte Kardeşler, Lewis Carroll, William Shakespeare, Oscar Wilde ...) Ayrıca 'Edward the Confessor' dahil çok sayıda kraliyet mensubunun dışında Geoffrey Chaucer, Charles Darwin, Thomas Hardy, Rudyard Kipling ve Charles Dickens'n da aralarında bulunduğu pek çok ünlü isim burada gömülüdür. http://en.wikipedia.org/wiki/Poets%27_Corner, Erişim tarihi: 13.06.2014).

İngiltere monarşisinin taçlandığı ve şövalyeler ile ulusal kahramanlara ait kalıntıların bulunduğu “resmi olmayan ulusal kilise” gibi (Ousby, 1990:23), yazarların da benzer şekilde meydana getirilmiş olan bir kişilik kapsamında buralarda gömülmüş olması gerektiği belirtilmiştir. Abbey'de gömülmüş olan ilk edebi figür ise 1400 yılında Geoffrey Chaucer olmaktadır. Bunun nedeninin ise, kendisinin edebi başarılarından ziyade krallık için vermiş olduğu hizmetler ve Abbey

sınırları içerisinde vefat etmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Ousby, 1990). Chaucer'in kalıntılarının edebiyat hayranları tarafından güneydeki bir bölgeye taşınmış olduğu 1556 yılından beri Chaucer'in mezarı Şairler Köşesinin kalbi olmuştur (Watson, 2006). Watson (2006:25) şu şekilde yorumunu bildirmektedir: “Abbey'in yüzyıllar boyunca diğerlerinin arasından sıyrılıp bir destinasyon olmasının sebebi edebi hacları meydana getiren olguların varlığı olmaktadır.” Yaklaşık olarak 1599 yılında Edmund Spenser'in mezarının buraya eklenmesi (özellikle Latin kitabesinde belirtilmiş olduğu gibi Chaucer'in yanında yatabilmesi) (Watson, 2006) “yazarsal kimliklerin yaratılması açısından önemli bir adım olmuştur” (Santesso, 2004:381). 1616 yılında oyun yazarı Francis Beaumont'un mezarının yapılmasının ardından “Chaucer'in mezarının çevresindeki küçük grubun en azından birbirlerini tanıyan yazarlar için bir sınır noktası haline gelmiş olduğu ve halen itibarının fark edilmesi için çaba göstermekte olan bir mesleğe değer verilmesini sağladığı” belirtilmiş olmaktadır (Ousby, 1990:23). 1631'de Michael Drayton'un buraya defnedilmesi ve daha sonra da ulusal olarak belirlenmiş olan alanlara Abraham Cowley ve John Denham'ın da defnedilmesi ile yazarlık mesleğinin itibarı ve değeri gözle görülür bir şekilde artış göstermiştir. Ayrıca görülen o ki bu tutumlar İngiliz vatandaşlığı ile sınırlandırılmış olmaktadır. On yedinci yüzyıl boyunca Londra'ya gelen yabancı ziyaretçiler zamanlarının çoğunu mahkemede geçirmişlerdir, ancak yine de şehrin kültürel zenginliklerini keşfetmenin yanı sıra “bugün olduğu gibi hemen hemen herkes Şairler Köşesi'ndeki oyunlara katılmış ve burayı ziyaret etmiştir” (Santesso, 2004:381). Yazarların kültürel kişilikleri 1700'lü yılların başlarında tamamen katılaştırılmış gibi görünmektedir; bu da “yazarın yokluğunda hatırlanması açısından eşi görülmemiş bir uygulamanın” doğmasına sebep olmuştur (Watson, 2006:26-27). Abbey içerisinde anıt olarak kurulan başka bir konumda defnedilmiş olan ilk yazar Thomas Shadwell olmuştur; bu uygulama da yirminci yüzyıla kadar devam etmiştir (Watson, 2006).

Yazarların genişletilmiş duruşuna ilişkin bir diğer detaylı işaret ise yazarların mezarlarına ek olarak yazarlar ile ilgili olan yerlere karşı artan rağbet olmaktadır; bu da Dr Johnson'ın *Lives of English Poets*'i gibi “açıklayıcı ilave yazılar olarak” yazarların biyografilerinin yayınlanmasından kaynaklanan bir durum olmaktadır (Watson, 2006:383). On yedinci yüzyılın ortalarına gelindiğinde “İngiliz

araştırmacılar ve kılavuz yazarları yoğun bir şekilde İngiliz edebi figürlerinin doğum yerlerini belirlemeye başlamışlardır” (Santesso, 2006:33). Bu tip edebi yerlerin belgelenmesi ve yayınlanması da göstermektedir ki bu bilgi türüne ilgi duyan bir okuyucular pazarı mevcut olmaktadır (potansiyel turistler olarak). Santesso (2006), tarih uzmanı John Aubrey (1626-1697) tarafından yazılmış olan ve daha sonradan “Brief Lives” başlığı altında yayınlanmış olan biyografiler serisine dikkat çekmek suretiyle, bazı yazarların gelmiş oldukları yerleri ölüm yerlerini, sıklıkla uğradıkları yerleri ve özellikle Londra’da olmak üzere bazı yazarların katıldıkları belirli etkinlikleri tespit etmiş olduğunu bildirmiştir. Bu biyografilerin hepsi aynı seviyede detaylara sahip olmasa bile Santesso’nun ifade ettiğine göre Aubrey’in retorığının (hitabet-etkili konuşma) topografik mahiyeti okuyucuların bu tip belirgin edebi konumları ziyaret etmelerinin beklendiğini göstermektedir.

2.4.2. Romantik Dönemde Edebi Turizm

Turizmin kültürel bir uygulama olmasından dolayı her zaman için teknolojik gelişmelerin yanı sıra sosyo kültürel akımlardan da etkilenmiş olduğunu söylemek mümkündür. Edebiyat turizminin tarihinde ise belki de bu etkilerin en büyüğü taşımacılıktaki yeniliklerin yanı sıra özellikle basım-yayın sektöründeki başarılar ile ilgili olan Romantik Dönem ve Sanayi Devrimi olmaktadır. Özellikle sanat ve edebiyata ilişkin olarak Romantik isteklerin on sekizinci yüzyılda kademeli olarak artmış olmasına rağmen Romantik Çağ’ın başlangıcı geleneksel olarak 1780’lere dayanmaktadır ve Avrupa’nın kültürel yaşamını on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında etki altına almıştır (Glendening, 1997; Perry, 2001). “Tarihi olarak yönetilmesi zor ve tartışmaya açık bir soyutlama” olan romantizm (Glendening, 1997:6) Aydınlanma kapsamındaki aşırı rasyonalizme karşı bir refleks olarak değerlendirilmektedir. Aydınlanmanın özellikleri bilimsel kurallara ve standartlara daha çok önem verir nitelikte iken, Romantikler hayal gücüne daha fazla önem vermişlerdir ve böylece insan doğasının incelikliklerini kavramaya karşı sınırsız bir görüş elde etmişlerdir (Perry, 2001). Kültürel ve edebi tarihçi John Glendening bunu (1997:7) şu şekilde açıklamaktadır:

“Romantik hassasiyetin kendisini modern dünyaya karşı olarak değerlendirmesine karşın, kendisinin bu dünyanın doğrudan bir akıbeti

olduğunun söylenmesi doğru olacaktır: Romantizm, devamlı genişleme ve değişme ihtiyacı tarafından genişletilmiş olduğu gibi çağdaşlaşmanın sosyo ekonomik etkileri tarafından yaratılmış bir ikili karşıtlık ve bilgi felsefesi olmaktadır.”

Bu devamlı genişleme ve değişim şüphesiz olarak 1760’lı yıllarda İngiltere’de başlamış olan Sanayi Devrimi’nin etkisi altında olmuştur ve daha sonra da kültürleri çeşitli şekillerde etkilemiştir. Genişleyen ticarete yapılan sermaye artışı endüstrileşmiş bir üretim sektörünün gelişmesine olanak vermiştir. Bunun sonucunda da kişilerin bu tip kapitalist kuruluşlar içerisinde görev almaları ve refah içinde ve etkileyici bir biçimde gelişmeleri sağlanmış, böylece orta sınıf veya burjuvalar oluşmaya başlamıştır (Perry, 2001). Kitap üretimi çok küçük masraflarla yüksek miktarlarda kitap üretilmesinden dolayı aşırı bir şekilde mekanikleşmeye başlamıştır. Özellikle orta sınıftaki insanlardan ve kadın okuyuculardan meydana gelen okuyucu kitle kütüphanelerin kolay ulaşılabilirliğinin yanı sıra yazıların makul bir şekilde elde edilebilmesinden faydalanarak oldukça artmıştır. Edebiyat kuramcısı Fred Botting (1996:47) bu gelişmelerin yazarlığın bir boş zaman aktivitesinden ziyade profesyonel bir meslek haline gelmesini sağladığını ve yazarların “kurguları tüketen bir piyasada serbest kaldığını” göstermiştir. Daha da önemlisi, Gotik romanların popüleritesinin ile gösterilmiş olduğu gibi edebiyat üretimi giderek okuyucu kitle tarafından “kontrol edilmeye” başlamıştır (veya çoğunluğun okumayı tercih ettiği olgular ile). Kitap üretiminde elde edilen gelişmeler ayrıca Romantizm fikirlerinin de yayılmasına olanak vermiştir; bunun öncüleri olarak ise Percy Bysshe Shelley, William Wordsworth, Lord Byron, Victor Hugo, Francois Chateaubriand, Johan Wolfgang von Goethe ve Friedrich Schiller gösterilebilir (Perry, 2001). Sonuç olarak da bu yazarların her biri edebiyat turizmi kapsamına dâhil olmuşlardır.

Yeni kültürel hareketler ise ister istemez kültürel üretimlerde yansıtılmıştır. Romantik edebiyat ürünleri diğer modern edebiyat türlerinden (karakter romanları ve neoklasik şiirler) belirgin şekilde ayrılmıştır. Modern edebiyat türleri “hayatın harici (dış kaynaklı) eylemlerini” değerlendirmek suretiyle konular kapsamında daha sosyal bir durumda olurken, Romantik yazımlar ve yan ürünü olan (veya karanlık ikizi- tarafı) Gotik yazımlar okuyucuları sıklıkla “zihinsel (mental) süreçlere ve reaksiyonlara” sürükleyen daha kişisel konular ile ilgili olmuştur (Hume, 1969:288).

Benzer değişimler Büyük Tur için turist belirlenmesinde, seyahat motivasyonlarında ve zamansal-mekansal şekillerde de etkili olmuştur. 1760'lı yıllarda eğitimsel amaçların azalmaya başlaması ile beraber belirli yerlerde yerleşik olan aristokratlardan ziyade genellikle aileleri ile seyahat eden daha profesyonel kişiler turun kitlesini oluşturmuştur, bu arada da turun ortalama süresi dört yıldan dört aya kadar düşmüştür (Towner, 1985). Romantizmin etkileri ile turist yolculuklarındaki rotalara daha görkemli ve güzel manzaralara sahip olan konumlar dâhil edilmiştir ve ortaçağ tarihine ve bununla ilgili alanlara olan ilgi de canlandırılmıştır (Towner, 1985). Glendening'e göre (1997:7) bunun nedeni Romantizmin bir değişiklik arayışı olmasıdır; bu da turizmin amacı olarak MacCannell (1976) gibi bilim adamlarının önerdiği ifadeler ile aynı olmaktadır:

“Romantizme ilişkin bir merkezin oluşturulması fikri yerler, eşyalar, kişiler ve şartlar gibi normatif (belirlenmiş kalıplar içinde olan) olmayan fenomenler ile genişletilmiş hayal gücü ve duygusal olgular kapsamında otantik, içsel ve dışsal doğanın tecrübe edilmesidir.”

Yani Romantik turistler “kendi hislerindeki sahnelerin duygusal etkileri” ile daha ilgili olmaktadır (Towner, 1985:314) ve “tecrübe ne kadar etkileyici ve duygusal renklerle süslenmiş olursa, seyahatin değeri düşmüş olan gerçekliklerden kurtulma işlevi o kadar fazla yerine getirilmiş olur” (Adler, 1989:23). Bundan dolayı turizm ve romantizm doğal olarak birbirleri ile uyumlu görülmektedir. Glendening (1997:7) tarafından belirtilmiş olduğu gibi, “turizm günlük yaşamdan temel olarak farklı olan bir şekilde algılandığından” ve “Romantizm de modern toplumun modern, rahatsız edici ve olağanüstü derecede tatminsizlik yaratan olgularına ters olduğundan” dolayı birbirlerini desteklemektedir.

Ancak, Adler (1989:22) bu tip normatif olmayan seyahat tecrübelerinin ruhsal belirginliğini iletmek için gerçekleştirilen çabaların sınırlarına da dikkat çekmektedir:

“Bu olgular yalnızca iletişimsel bir heves ile bir seyahat performansının evde oturan kitlesine iletilebilir ve iletirse bile bu zayıf ve seyrek bir şekilde olacaktır. Estetik iletiminde ise etrafın gezilip görülmesi çok daha etkili ve özel bir faaliyet haline gelmiştir.”

Adler kendisinden emin bir şekilde, estetik bir seyahatçinin gözlemlediği şeylerin duygusal yanlarını asla tamamen tecrübe edemeyeceğini belirtmektedir. Geçmişte ise turizm, özellikle bilgi toplamak amacıyla ciddi ve pratik bir faaliyet olmak üzere en azından resmi olarak meşrulaştırılmak durumunda olmuştur (Berghoff ve Korte, 2002). İdeolojik olarak, turizmden faydalanan kişilerin ev sahibi ülkenin seyahatçileri ve daha dolaylı şekilde insanları olarak görülmesinden dolayı gerçek değerleri çok geniş bir insan topluluğuna odaklanmıştır. Ancak Romantik Dönemde turizm daha soyut, duygusal ve rekreasyonel bir faaliyet haline almıştır; “*kendine ait bir macera*” (Chard, 2002:60). Seyahatin değeri kişilere odaklı bir hale gelmiş ve bu görüş birbirini takip eden yüzyıllar boyunca da çok az değişiklik göstermiştir. Bundan dolayı, seyahati teşvik eden şeyin, “özel ve kişisel bir tecrübe olarak modern seyahat görüşlerinin yalnızca katılan kişilere değer olarak aktarılması” (finansal olarak değil) olduğu belirtilebilir. Faydalarının odaklandığı şeylerin kısıtlanması ile seyahat çekiciliğini arttırmış gibi görünmektedir ve motivasyonel bir faktör olarak ise sonraki asırlarda turizmde gerçekleşen keskin artışın elde edilmesine yardımcı olmuştur.

Turist hassasiyetlerinde meydana gelen bu genel değişiklikler sonucunda doğal olarak edebiyat turistlerinin uygulamalarında ve fikirlerinde de değişiklikler olmuştur. 1780’li yıllar özellikle İngiliz turistlerde olmak üzere yazarların mezarlarına karşı bir ilgi artışına tanıklık etmiştir. Bazı bilim adamları on sekizinci yüzyıl ortalarında mezarlar ile meditasyona ilişkin genel kültürel algılamının popülerliğine dikkat çekmek için Gray’ın şiiri olan ‘Elegy Written in a Country Churchyard’ (1751) adlı şiiri göstermektedir (Ousby, 1990; Watson, 2006).

Bir Taşra Mezarlığında Yazılmış Ağıt (*Elegy Written in a Country Churchyard*):Hiçbir insanın ölümden kaçamayacağını anlatan bir Thomas Gray şiiridir. Gray, bunu İngiltere tarihinin ve edebiyatının önemli figürleri olan Cromwell ve Milton üzerinden anlatmıştır. Bu iki büyük insan da ölüm karşısında aciz kalmıştır, şiir kilise bahçesindeki mezarlıktan Gray’in kasaba yaşamını gözlemlemesi ve artık yaşamda olmayanlar ile kasabada günlük yaşamını sürdüren insanların birbirinden kopuk karşılıklı hiçbir etkileşimi olmayan dünyalarının bir tablosunu çizer.

Thomas Gray, uzun süredir üzerinde çalıştığı “An Elegy Written in a Country Church Yard”ın 1751’de yayımlanmasına değin pek tanınmamaktadır. Bu şiirle hemen çok büyük bir başarı kazanmış. Adı sanı duyulmamış köylülerin

mezarlarının klasik bir anlatımla yazılmış bir elejiye konu olması bile, başlı başına bir yenilik olmuştur. Varlıklı ya da yoksul bütün insanların yaşamlarının “mezarda” bittiği teması, o yıllarda sıkça işlenmektedir. Gray’ın şiirini evrensel kılansa, yalnızca “köyün kaba saba atalarına” değil, bütün insanların, bu arada kendisinin de ölümüne ağıt yakmasıdır (<http://filozof.net/Turkce/edebi-sahsiyetler-kisilikler-biyografileri/20983-thomas-gray-kimdir-hayati-eserleri-hakkinda-bilgi.html>, Erişim Tarihi: 14.05.2014).

Yazarların mezarlarına karşı olan bu özel ilgi 1700’lü yılların ortalarında mezarların ve mezarlıkların ziyaret edilmesine ilişkin genel artışın (‘necro-tourism’ olarak da adlandırılır) bir parçası olarak ve edebi hacın dinsel hac ile rekabet etmesi argümanı kullanılarak açıklanmaktadır.

Necro-tourism: Miras turizminin bir çeşididir: mezarlar, mezarlıklar ve ölümlerle ilgili diğer lokasyonlara zevk için ziyaret anlamına gelmektedir (Westover, 2012). (**Bknz. Ek J: Dünyanın en ünlü ve ilginç mezarlıkları**).

Ancak, Watson buna ilaveten iki noktaya da dikkat çekmektedir. Birincisi bahsedilen yüzyılın başlarında belirtilmiş olduğu gibi etkili olmaya başlayan, ancak 1780’lerde prototip halini alan, “yazarsal kişiliği ve yazıyı daha samimi bir şekilde bağlayan” yazar biyografilerinin ortaya çıkmasıdır (2006:33). Diğer bilim adamları da Emily Brönte (Miller, 2002), Jean Jacques Rousseau, Goethe (Hendrix, 2009) ve Shakespeare (Watson, 2006) gibi yazarlara ilişkin alanlarda benzer bir fenomenden bahsetmişlerdir. İkincisi ise basım kültürünü çevreleyen genel endişeler ile aynı anda meydana gelmektedir; Watson (2006:37-38) bu endişelerin bu ana kadar kitle olarak izleyicilere ilişkin yazar endişeleri tarafından geniş kapsamlı olarak değerlendirildiğini belirtmektedir, ancak aynı zamanda da bunların “kötü bir şekilde, yazarın yabancılaşmasından benzer şekilde endişe duyan romantik okuyucuları ve yazının karışıklığını etkilemiş oluşunu” belirtmiştir.

Yayımlanan kitabın çoğaltılabilirlik ve dağıtılabilirlik özelliklerine ilişkin olarak mezar ziyaretlerinde bulunulması ölmüş olan yazar ile daha kişisel bir bağlantı kurulmasına yönelik bir yol olarak değerlendirilir hale gelmiştir (Watson, 2006:38). Ancak, ulusal bir İngiliz edebiyatı oluşturan şairlerin düşüncelerine saygı gösterdikleri görülen ziyaretçilerin bulunduğu Şairler Köşesi’ndeki yazar mezarları ve anıtları bu kişisel ve duygusal yazar turist bağlantısı için yeni bir istek uyandıramamaktadır. Bundan dolayı yazarların hem kendileri, hem de yazılarını bir

arada ele almak suretiyle bunlarla bağlantılı olan konumlarda işaretlenmesine ilişkin artan bir istek oluşmuştur (Watson, 2006:31). Kendisine Şairler Köşesinde ayrılmış bir anıt olmasına rağmen on sekizinci yüzyılın sonlarına doğru Thomas Gray'ın Stoke Poges, Buckinghamshire'da bulunan mezarına karşı olan turistik ilgi bu yeni turizm modelinin kanıtı niteliğindedir. Romantik dönem sırasında bir yazara veya eserlerine ilişkin olarak daha doğal ve otantik görülen yerlere yapılan fiziksel seyahatler ve kültürel düşünceler kapsamında genel bir dışa hareket başlamış olmaktadır. İkinci olarak belirtilmiş olan hassasiyet ya da algının doğum yerleri, evler ve uğrak mekânlar gibi yazarlar ile ilgili diğer alanların oluşturulması ve ziyaret edilmesi arkasındaki motivasyonları da etkilemiş olduğu söylenebilir.

Bu dönem içerisinde edebiyat turizminin gelişmesinde rol oynayan bir diğer önemli husus da *Shakespeare Jubilee* (1769) olmaktadır. Shakespeare'in Jübilesi, 6-8 Eylül tarihleri arasında yapılan ve Shakespeare ile ilgili bir aktör olan David Garrick tarafından Stratford-upon-Avon'da yazarın ikiyüzüncü doğum günü için sergilenen çeşitli eğlencelerden oluşan bir halk kutlamasıdır. Santesso (2004:379) şu ifadeleri kullanmaktadır: “Bildiğimiz edebiyat turizminin David Garrick tarafından İngiltere’de yapılan “Shakespeare Jubilee” ile başlamış olduğu kesinlikle doğru olmaktadır”. Bu konuya ilişkin kesinlik ise bu hususun yazarın biyografik öykülerini ziyaretçilerin beğenilerine sunmak suretiyle doğum yerine odaklı bir merkez ile birleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Böylece Stratford’daki Jübile ve turizm gelişimi iyi bir şekilde belgelenmiş olmaktadır (Bkz. Dhavidhazi, 1998; Halliday, 1960; Ousby, 1990).

Jübile'nin belirgin sonuçlarından bir tanesi de Stratford'u Shakespeare'e ilişkin 'doğal' bir konum haline getirmesidir; bu da kendisi Londralı bir oyun yazarı olduğundan ve Stratford ve çevresinin eserlerinde neredeyse hiç yer almamış olmasından dolayı şüpheli bir durumdur. Bu durum kendisini buranın yerlisi olarak çağrıştırmak, şehir çevresindeki belirli yerleri tiyatral bir hale getirmek suretiyle ve bundan dolayı da şehre ilave bir anlam kazandırmak ve bunları yazarın doğumu ve hayatı ile birleştirmek yoluyla gerçekleştirilmiştir (Watson, 2006). Doğum yerinden Holy Trinity Church'te bulunan mezarına yürünmesi bu yere özgü bir anlatı haline

gelmiştir; halen senelik olarak kutlanan doğum günlerinde seyahat rehberi olarak kullanılmaktadır (Watson, 2006).

Tiyatral hale getirilmiş olan bu yerlerin en önemlisi, Garrick'in doğum odası olarak seçmiş olduğu yerin herhangi bir bilimsel dayanağı olmamasına rağmen, hiç şüphesiz ki doğum yeri olmaktadır. Watson (2006:62) doğum odasının penceresinden gelmesi gereken “bulutların ardından açan dünyayı aydınlatacak olan güneşi” temsil eden alegorik (bir kavram ya da düşüncenin figüratif semboller haline getirilmesi) sembolün yani kişinin kendisinin bir doğum yeri yaratmasının imkansız olduğunu belirtmektedir: bu olgunun gösterilmesi gerekir. Bunun gösterilmesi ve tiyatral hale getirilmesi ile Shakespeare'in doğumu ve özellikle de doğum yeri uygun romantik havayı almıştır ve bunların hissedilmesi için turistik kitleye gerekli olan anlamı iletmiştir. ‘Shakespeare Country’ adlı yerin tamamıyla oluşturulmasının bir yüzyıldan daha fazla sürebilecek olmasına rağmen Garrick'in Jubilee'si ile bu sürece bir başlangıç yapılmıştır. Ayrıca “prototip bir turist hassasiyeti ve bunu oynayacak olan protokoller” oluşturmuştur (Watson, 2006:62) ve böylece de diğer edebi ruhlara ilişkin çok daha hızlı bir oluşum için taslak hazırlamıştır.

David Garrick (d. 19 Şubat1717 - ö. 20 Ocak1779) İngiliz aktör, oyun yazarı, tiyatro yöneticisi ve yapımcısıdır. Samuel Johnson'ın öğrencisi ve arkadaşısıdır ve İngiliz tiyatrosunu 18. yüzyıl boyunca hemen her açıdan etkilemiştir. Bir süre amatör tiyatrolarda rol almış ama William Shakespeare'in III. Richard'ındaki başrolüyle dikkatleri üzerine çekmiştir. Öldüğünde ise Londra Westminster Manastırı'nın Şairler Köşesi'ne gömülmüştür. Buraya defnedilen ilk tiyatrocudur http://en.wikipedia.org/wiki/David_Garrick, Erişim tarihi: 12.06.2014).

Watson (2006:63) Garrick tarafından yapılan Shakespeare Jubilee'nin “romantizmin kurucu festivali” olarak değerlendirilmesinin nedeni olarak bunun on dokuzuncu yüzyıl turist estetiğinin ilk işaretlerini oluşturmuş olmasını göstermektedir. Romantizm, özellikle bozulmamış doğanın övülmesinde ve ortaçağ zamanlarında, turizmi sonsuza kadar gidecek şekilde yeniden şekillendirmiştir. Basit olarak anlatılması gerekirse, insanların güzel ya da takdire şayan olarak algıladığı şeyleri değiştirmiş, böylece de insanların seyahat sırasında elde ettikleri görüşleri genişletmiştir (Ousby, 1990). On sekizinci yüzyıldan önce doğa bir deney veya düşman olarak görülmektedir, ancak daha fazla bilinmeye başladıktan sonra insanlar

“vahşiliğin tehlike kadar memnuniyet de getireceğini ve tehlikenin bile heyecan verici bir deneyim olabileceğini” düşünmeye başlamışlardır (Ousby, 1990:131). Doğaya ilişkin bu kültürel yapılanma ve geçmiş algısı heybetli(ulvi), etkileyici ve Gotik gibi farklı estetik algıları beraberinde getirmiştir. Heybet; görkem, ihtişam, sonsuzluk ve anlaşılmaçlık olguları ile bağlantılı olmaktadır (Botting, 1996). Bu kapsamda, mağaralar, ormanlar, akarsular, öfkeli fırtınalar ve dağlık coğrafyalar korkutucu olmaktan çıkmış ve etkileyici bir niteliğe kavuşmuştur (Ousby, 1990).

Alp dağları da aynı şekilde korkunç bir coğrafyadan heybetli bir tecrübeye dönüşecek nitelikteki kültürel yapılanma sürecine örnek teşkil etmektedir. Dağlar, Güney ve Kuzey Avrupa arasında korkunç ve ölümcül bir bariyer olarak görülmekte, o kadar ki bu dağlardan seyahat eden bazı kişiler tepelerinden geçerken manzaraları görmemek için gözlerini kapatmıştır (Squire, 1988). Ancak, Romantik sanatçılar ve yazarlar Alpleri heybetli bir tecrübeye dönüştürmeyi başarmışlardır (Berghoff ve Korte, 2002; Stilz, 2002). Botting ise çalışmasında (1996:3-4) özellikle Alpler olmak üzere dağlık alanların insanlar üzerinde çok güçlü dehşet duyguları ve aynı zamanda da merak uyandırdığını ve sahip oldukları büyük boyutların rasyonel bilgilerin ve insan kavrayışının ötesinde bir metafizik gücüne ilişkin etkiler bıraktığını” ifade etmektedir.

1739 yılında Büyük Tura birlikte çıkan şair Thomas Gray ve Horace Walpole Alplerin bu heybetli imajına katkıda bulunan edebi öncüler olarak görülmektedirler. Anlatılarında Alpler “bir dağ sandalyesi ile ölüme karşı yarım bir korkuyu ateşleyen dehşet dolu bir roller coaster isteği” olarak tanımlanmaktadır (Schama, 1995:449-450). Alplerin daha da heybetli şekilde anlatılması Percy Bysshe Shelley’in *Mont Blanc* (1817) adlı eseri, Lord Byron’un *Childe Harold’s Pilgrimage (Child Harold’un Hac Seyahati)* (1812-18) adlı eseri ve William Wordsworth’e ait olan *The Prelude* adlı, ölümünden sonra 1850 yılında yayınlanmış olan eseri ile devam ettirilmiştir. Böylece bu eserler, Alpleri seyahat rotalarına dâhil eden birçok on sekizinci yüzyıl sonu Büyük Tur turistleri için kılavuz niteliğinde olmuşlar ve on dokuzuncu yüzyıl turistleri de seyahatlerinde bu şairlerin yazılarını yanlarında götürmüşler; bazıları ise “şairlerin takip etmiş olduğu rotaları birebir takip etmişlerdir” (Berghoff ve Korte, 2002:5).

Üslup ve yazar kuramcıları arasında on sekizinci yüzyıl boyunca ve on dokuzuncu yüzyılın başlarında heybet ve ihtişam çekişmenin temel bir alanını teşkil etmiştir ve her biri yüksek derecede sofistike (gelişmiş, karmaşık) olmuş estetik söylevler geliştirmiştir. Buna ilişkin bir taslak çalışma olarak Edmund Burke'nin *A Philosophical Enquiry into the Origin of our Ideas of the Sublime and the Beautiful (Yüce ve Güzel Kavramlarımızın Kaynağı Hakkında Felsefi Bir Soruşturma)* (1757) adlı eseri gösterilebilir. Ek olarak, ihtişama ilişkin temel katkı sağlayıcılar olarak eserleri sayılamayacak kadar çok sayıda olan William Gilpin, Uvelade Price ve Richard Payne gösterilebilir (Smith, 2012:72). Kavranması belki de daha kolay olan, ancak açıklanması zor olan bir estetik olarak ihtişam, daha önemli “resimsel bir değerlendirme ruhu” kapsamında ele alınmıştır (Ousby, 1990:154). Gilpin ihtişamlı güzelliği daha basit bir şekilde “bir resimde iyi görünen güzellik” olarak tanımlamıştır. Daha çok doğanın derin efektleri ile ilgili olarak ve sahnede ışığın ve gölgenin ortak oyunu gibi öğelere odaklı bir şekilde derin renk değişimleri ve farklı öğeler arasındaki uyum ile ilgili olmaktadır (Ousby, 1990:152). İhtişama eşlik eden öğeler de genellikle manzaraları, doğayı uyumlu, düzenli ve durgun bir şekilde yansıtmış olan ideal ya da klasik manzaraların ustaları olan Nicholas Poussin ve Claude Lorraine'in çizimleri ile karşılaştırmıştır.

Bu estetik yaklaşımlar kendilerini ‘istasyon’ şeklinde turist uygulamaları olarak göstermişlerdir ve bu da ziyaretçinin bir manzaranın daha ihtişamlı veya heybetli kısmını görmesi için destek niteliğindedir. Bu gezinti paradigması edebiyat turizmi uygulamalarını “hissi manzara turizmi” şeklinde etkilemiştir (Watson, 2006:132) ve turizm ile tanıtılan edebiyata sıkı bir edebi oryantasyon getirmiştir. Bir edebi eserin anlatımsal ve kurgusal karakterlerinin edebi manzaraları oluşturan belirli alanlara odaklandığı “hissi manzara turizmi” on sekizinci yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmıştır. Jean Jacques Rousseau'nun *Julie: ou, La Nouvelle Heloise* (Yeni Heloise) (1761) adlı eseri bu konuda yapılan ilk çalışma olarak değerlendirilmektedir ve Watson (2006:133) edebiyata manzara üzerinden bakılmasına ilişkin bu yeni tarzı ortaya çıkaran şeylerin Rousseau'nun yazıları ve okuyucuları olduğunu ve hissi manzara turizminin şeklini veren şeyin de *La Nouvelle Heloise* olduğunu belirtmiştir. Cenevre Gölü olarak bilinen, İsviçre'de Lac Lemman'da yazılmış olan bu trajik aşk hikâyesi Julie ve St Preux adındaki kahramanlar arasında geçmekte ve devamlı

olarak duygu ve hissiyat yüklemek suretiyle gölün etrafındaki belirli alanları vurgulamaktadır:

Geçmiş duygulara ilişkin bu turizm şekli, roman aracılığıyla iyi bir şekilde detaylandırılmış ve anlatılmış olan alanlarla güçlü bir şekilde bağlantılı olmaktadır. Öncelikle belirtilen manzaranın hissi olduğu söylenebilir; anlatım tarzı buranın gerçek bir yer olduğunu düşündürmektedir, ancak bu yer ayrıca dıştan gelen duyguların ve tutkuların bulunduğu bir yer olarak da gösterilmektedir; burası hassas bir ruh olan yeni bir St Preux'un devamlı gelerek duygusal enerjisini boşalttığı yerdir (Watson, 2006:139).

Yani edebiyat turisti olan 'Yeni St Preux' ya da 'Yeni Julie' gölün etrafında düşünce 'istasyonları' oluşturmuşlardır ve dışa vurulan duygulara ait olan bu yerler "klasik Rousseau hissi tecürbelerinin" elde edilmesi amacıyla kullanılmaktadır (Watson, 2006:137); böylece de heybetli ve ihtişamlı manzara turistlerine ilişkin uygulamalar oluşturmaktadır. Bu uzun kitabın bazı bölümlerinin turistler tarafından Lac Lemman'a götürülüp ilgili alanlarda yüksek sesle okunmuş olmasından dolayı bu romanın bir kılavuz olarak kullanılmış olduğunu söylemek mümkün olmaktadır (Watson, 2006).

Lac Lemman: Cenevre Gölü, Orta Avrupa'nın ikinci büyük tatlısu gölüdür. "Leman Gölü" olarak da bilinir. İsviçre ile Fransa arasında %40-%60 oranında bölünmüştür. 73 km uzunluğunda 14 km eninde ve en derin yeri 310 m'dir. 582 km² alını kapsar. Kıyısındaki başlıca şehirler Cenevre (Genève), Lozan (Lausanne) ve Montrö (Montreux)'dür (http://tr.wikipedia.org/wiki/Cenevre_G%C3%B6lü, Erişim Tarihi: 14.07.2014).

Sonuç olarak romantizm turizmi temelde bir romana, edebi manzaraya ve doğal güzelliklere dayalı olarak etkilemiş olmaktadır ve böylece hatıralara ilişkin bazı duyguların yaşanmasını sağlamıştır. Bir sonraki yüzyılda ise edebiyat eserleri ile yaratılmış olan hayal dünyası için örnek gösterilebilecek birçok alan ortaya çıkmıştır, bunlar; Yorkshire'daki 'Bronte Country', Dorset'deki 'Hardy's Wessex' ve R.D. Blackmore'un *Lorna Doone* (1869) adlı eserinde bulunan Exmoor'daki 'Doone-land' olmaktadır.

Manzaraların estetik olarak görülmesi için istasyonların ziyaret edilmesi ile on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısından itibaren edebiyatın turizm ile tanıtılmasına başlanmıştır. Özellikle belirli bölgelerde olmak üzere turizm, bu nedenden dolayı

daha edebi bir aktivite haline gelmiştir. Bu dönüşümü başlatan yer olarak da İngiltere'deki "Lake District" gösterilmektedir; Burası değişken bir alan olmak üzere hem heybet hem de ihtişama dayalı bir noktadır. Bu durum biraz ters görülebilir, ancak Ousby (1990) yazarların 'heybet' ve 'ihtişam' etiketlerini tek bir sahnenin ya da farklı memnuniyet türlerinin özelliklerini birbirlerinden ayırmak için kullanmış olduklarını belirtmiştir. Thomas West'e ait olan *GuidetotheLakes* (Göller Kılavuzu) (1778) adlı eserde belirtilmiş olan istasyonlar yaklaşık olarak dört asır boyunca Lakes District ziyaretlerinde en popüler tarz olarak kalmışlardır (Ousby, 1990). Ancak bu durum 1810'dan 1842'ye kadar farklı versiyonları yayınlanmış olan *Guide through the District of the Lakes* adlı eserinde bölgenin keşfedilmesi adına yeni bir yöntem gösteren Wordsworth'un ifadeleri ile farklılık göstermektedir. Bu kılavuzun diğerlerinden neden bu kadar farklı olduğuna ilişkin çeşitli nedenler bulunmaktadır ancak bunlar arasında en çok öne çıkan sebep kendisinin resimsel sanattan ve sanatçılardan alıntı yapmak yerine Lakeland Bölgesini şiirsel bir şekilde tanımlamayı ve göstermeyi tercih etmesidir (Smith, 2012:74). 1800'lü yılların ortalarında seyahat kılavuzları yazan diğer yazarlar da, turistlerinin adımları ve gezilerinin yanı sıra duygularını da yönlendirmek suretiyle aynı edebi yaklaşımı kullanmaya başlamışlardır. Bu eserler, birçoğu belirli yerlerle ilgili olduğundan dolayı kolay bir şekilde ilişkilendirilebilir nitelikte olmuşlardır. İstasyonlar kadar coğrafi olarak belirgin yerlerde bulunmasalar da, bu yaklaşım turistleri benzer bir şekilde belirli noktalara veya coğrafyalara ait özelliklere yönlendirmiştir ve buraların nasıl görülmesi gerektiği konusunda kılavuz olmuştur. Ousby (1990:184) Charley Mackay'ın *The Scenery and Poetry of the English Lakes* (1846) adlı eserine ilişkin yapmış olduğu tartışmalarda yeri belli olan bu tip şiirler ile ilgili basit bir örnekleme sunmuştur:

“Wordsworth'un şiirlerinden; *The Excursion* Göller Bölgesinde bulunan Blea Tarn'la, *The Somnambulist* Aira Force'la, *The River Duddon* Duddon Valley'le ve *Fidelity* Helvellyn ile ilgilidir. Wordsworth'un Göller Bölgesini tarifte herhangi bir boşluk bırakması halinde ise bu boşluğun doldurulması için başka bir şair kolaylıkla bulunabilmektedir: Buna göre... Lodore Falls ile ilgili olarak Robert Southey'in yazdığı mısralar (The Cataract of Lodore şiiri) ve... Sir Walter Scott'un *The Bridal of Triermain* adlı eseri örnek verilebilir.”

Bu edebi yaklaşımların hiç biri Lake District'e özel olmamıştır. Buzard (1993) özellikle İtalya ve İsviçre'deki turist kılavuzlarına ilişkin olarak Byron'dan

John Murray III (yayınevi sahibi) tarafından yapılmış olan alıntılara ilişkin uzun bir inceleme gerçekleştirmiştir. Benzer olarak, “Thomas Cook and Son” firması da İskoçya’daki tanıtımsal faaliyetleri kapsamında Sir Walter Scott’un İskoçya üzerindeki edebi eserlerinin etkisinden faydalanmıştır (Gold ve Gold, 1995). Bu durum da ideal hale getirilmiş olan manzara görüşlerinin turist edebiyatlarında kullanıldığına ilişkin bir ilerleme kaydettiğinin bir göstergesidir. Bunun sonucunda da romantik edebiyat ile benzer olmayan figürlerin bile belirli manzaraları edebi perspektiften görmeleri teşvik edilmiştir (Squire, 1988:237).

Dahası, bu efsaneleştirilmiş manzaralara karşı olan ilgi edebiyat aracılığıyla arttıkça, bunları yazan insanlara karşı da ilgi duyulmaya başlanmıştır. 1802 gibi erken bir tarihte Şair Samuel Taylor Coleridge’nin Keswick’te bulunan konutu yardımcı bir edebi çekim yeri olarak işaretlenmiş ve önceden belirtilmiş olduğu gibi 1840’larda W. Wordsworth, Rydall Mount’a yıllık olarak 500’e yakın ziyaretçiyi çekmeye başlamıştır (Ousby, 1990). Bu kişilerin konutlarının zaten Lake District’in bir parçası niteliğinde olmalarından ve kendilerinin de kültürel olarak bölgenin bir parçası olmalarından dolayı şairlerin, evlerinin ve uğrak yerlerinin turistler için bir cazibe alanı olarak belirlenmesi kaçınılmaz bir durum olmuştur. Bu durum, S. Connor (2003:3) tarafından “kişileri yerlere bağlı hale getirdiği ve yerleri de kişileştirip, belirli yazarların tecrübelerini ve imajlarını belirli yerlere bağdaştırmak suretiyle bu kişilerin hayal gücü kalitelerinin belirlenmesini ve korunmasını sağladığı” yönünde ortaya atılan argümanı desteklemektedir.

Gizem, korku ve doğaüstü kavramların birleştirilmiş olduğu bir edebi tür olan Gotik, ilk olarak 1764 yılında Horace Walpole’un *The Castle of Otranto* adlı eserinde ortaya çıkmıştır ve 1790’larda Avrupa’da, Britanya Adalarında ve ABD’de patlak vermiştir (Hogle, 2002). On sekizinci yüzyıldaki okurlar için Gotik bir bilgilendirmeden ziyade heyecanlı bir tür olmaktadır: “okuyucuları ahlak dersleri ile yönlendirmek yerine kendilerini rahatlatmış, gizemli ve garip olaylar içerisinde bulmalarını sağlamıştır” (Botting, 1996:4). Bu tür özellikle ortaçağ zamanlarındaki genel romantik değişimin ve geçmişin değerlendirmesinin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Gotik yazarları ortaçağ söylentilerinde geçen doğal ve doğaüstü figürlere ilişkin anlatıları, mitleri, efsaneleri ve hayali tanımlamaları kullanmışlardır ve bunun

sonucunda da “büyülü dünyalar ve hayalet, canavar ve silahşor hikâyeleri ile olağanüstü maceralar ve dehşet verici hikâyeler ortaya çıkarmışlardır” (Botting, 1996:3). On sekizinci yüzyıl sonlarındaki Gotik edebiyatına ilişkin temel etkiler ve özellikler ise şu şekilde tanımlanmıştır:

Gizemli, doğaüstü olaylar ve gelenekler, vahşi ve saf doğal ortamlar, psikolojik ve fizyolojik sorunlar, mezarlıkların ve kalıntıların kasveti, mimarinin [Gotik] ölçüleri ve sürekliliği, ürkütücü ve soğuk kaleler ve zindanlar, merak uyandıran nitelikler (Botting, 1996:24).

Gotik romanlar için ortamlar olarak genellikle kaleler, katedraller ve manastırlar kullanılmıştır. Edebi kuramcı Fred Botting (1996:32) tarafından yapılmış olan açıklamaya göre Gotik mimarisi içerisindeki yeni tecrübelerin başlangıcı edebi eserler ile sağlanmıştır ve bu da Gotik canlanmaya sebep olmuştur (eserlerin genişletilmesi ile düzenlenmiş Gotik yapılara turist ilgisi de artmıştır). Özellikle zindanlara sahip olan kaleler yaygın bir turistik hedef haline gelmiştir (Seaton, 2009). Galler’deki Tintern Abbey ve Roma Kolezyum gibi alanlara hem klasik, hem de ortaçağ dönemlerinde yapılan gece ziyaretleri popüler bir turist faaliyeti haline gelmiştir (Dekker, 2005; Ousby, 1990). Karanlık ve kalıntıların bu kombinasyonu özel bir cazibe olmuştur ve bu konu ile ilgili olarak Botting (1996:32) şu şekilde bir ifadeye bulunmuştur: “Geceleri hayal dünyasının olağanüstü ve gizemli yaratıkları serbest bir şekilde dolaşırken kalıntılar insanların rasyonel algılarının ötesinde bir soyutluğa ulaşmaktadır.” Gece karanlığından dolayı kısmen anlaşılabilir olan ve erişilemeyen alanlarda olduğu gibi kısmi anlaşılabilirlik olgusu gizem ve Gotik için önemli bir özellik olmaktadır, çünkü kurgusal hayal gücünün ortaya çıkmasına ve maddi olgulardan uzaklaşmasına yol açmaktadır (Dekker, 2005:50).

On dokuzuncu yüzyılda Gotik türü de yeni modlara ve ortamlara sahip olmaya başlamıştır ve yerel sınırlar içerisine girmiştir; buna örnek olarak Emily Bronte’nin *Wuthering Heights* (Uğultulu Tepeler) (1847) adlı eseri ve Nathaniel Hawthorne’nin *The House of the Seven Gables* (Yedi Çatılı Ev) (1851) adlı eserinin yanı sıra Charles Dickens tarafından yazılmış olan *Oliver Twist* (1838) ve *Bleak House* (Kasvetli Ev) (1853) adlı eserlerdeki labirent sokaklar ve suç unsuruna sahip olan modern şehir verilebilir (Botting, 1996). Tüm bunlardan sonra ise perili evler ve gece ortaya çıkan hayaletlere ilişkin turlar turizm endüstrisinin yaygın bir öğesi

haline gelmiştir. Bu konuda verilebilecek olan en önemli örnek belki de İngiltere'deki York şehridir; şehirdeki çeşitli hizmet sağlayıcılar tarafından birçok hayalet avı, hayalet yürüyüşü ve hayalet turları düzenlenmektedir.

Bronte ve Dickens gibi yukarıda belirtilmiş olan yazarlar, Gotik edebiyat uzmanları olarak değerlendirilmeler bile belirgin ve uzun süreli bir popülerlik kazanmışlardır; bu kişilere ilişkin turizm açısından halkın farkındalığı yalnızca edebiyat turizminde aktif olarak yer alan kişilerin ötesine geçmektedir. Ancak Gotik türden yazan diğer yazarların birçoğu turizm âlemine katılmıştır. 1747 yılında Gürcü Gotik Oluşumunun mimari stiline göre yeniden yapılmış olan, Londra Yakınlarındaki Twickenham'da bulunan Strawberry Hill'deki Horace Walpole'un evi Walpole yaşarken bile bir turist cazibesi haline gelmiştir (Strawberry Hill Trust, n.d.). Günümüzde ise bu kale restore edilmiş ve müze olarak kullanılmaktadır. Birçok araştırmacı Strawberry Hill'in, Walpole'un *Castle of Otranto* adlı eserindeki kale ile arasındaki benzerlikleri tanımlayarak, Wapole'un ilham kaynağı olduğunu söylemektedir (Hogle, 2002; Botting, 1996). E.T.A. Hoffman da, *The Golden Pot* (1814), *The Sand Man* (1815) ve *The Devil's Elixir* (1815-16) gibi hikâyelerindeki hayaletli ve dehşet verici öyküleri ile Almanya'daki Romantik Hareketin öncü liderlerinden birisi olarak değerlendirilmektedir. Bamberg'deki evde kullanmış olduğu odalar 1930 yılında müzeye çevrilmiştir ve daha sonra da bütün ev müze olmuştur. Hayatını ve eserlerini gösteren vitrinler arasında Hoffman'ın birçok öyküsünde kaleme almış olduğu 'Ayna Kabini' de bulunmaktadır (E.T.A. Hoffman-Gesellschaft). Hoffman ayrıca 'The Raven' (1845) adlı şiiri ve 'The Tell-Tale Heart' (1845) adlı kısa hikâyesi ile ünlü olan Amerikalı yazar Edgar Allan Poe üzerinde de güçlü bir etki bırakmıştır. Gizemli ve garip öyküleri büyük ihtimalle kendisinden sonra gelen Gotik yazımlarının hepsini etkilemiştir (Botting, 1996:123). Heykeller, türbeler ve levhalar gibi şeyler dışında Amerika Birleşik Devletlerinde Poe ile ilgili beş adet etkileyici tarihi alan bulunmaktadır; bunların arasında Poe'nun Virginia Üniversitesindeki çalışmaları sırasında 13 West Range'de kullanmış olduğu yurt odası da bulunmaktadır. Bu alanlarda yapılan sergilerin, turların ve etkinliklerin detaylı olarak keşfedilmesi için yeteri kadar alan bulunmamaktadır, ancak Poe'nun hatıralarının korunma seviyesi edebi turistler için hayatının ve eserlerinin cazibesinin yanı sıra Gotik türün popülaritesini de doğrulamaktadır.

Günümüzdeki, Post-Modern Edebiyat Dönemi ise bir sonraki bölümde edebiyat sanatının pazarlanması doğrultusunda değerlendirilecektir.

2.5. EDEBİYATIN PAZARLANMASI

Edebiyat sanatının, tüm uygarlık tarihi içindeki yeri ve önemi ile diğer bilim dallarıyla olan ilişkisi, edebiyat ürünlerinin aydınlanma sürecindeki rolünü genişletmiş, insanların iç dünyalarının beslenmesinde, gelişmesinde ve zenginleşmesinde payı azımsanamayacak ciddi bir tüketim aracı olmuştur. Edebiyat sanatının çatısı altında yer alan ürünler, tarih boyunca bireylerin inançlarını, yaşayış tarzı ile duygu ve düşüncelerini etkilemek ile kalmamış, yaşam tarzlarının şekillenmesinde büyük rol oynamışlar ve bu tarzların açığa çıkmalarında önem teşkil etmişlerdir. Ayrıca edebiyat, insan ve insanı ilgilendiren her türlü değer, kavram ve vasıta ile yakın ilişki içerisinde olmuş, insanlar arasındaki sosyal ilişki, düşünce, yaşam tarzları, davranış biçimleri, din, mistik ve mitolojik değerler, kader olarak tariflenen olgular, yaşamsal alanımızda önemli yer tutan çeşitli ritüeller ve her türlü doğa olayı da birçok bilim dalına ve sanata olduğu gibi edebiyat disiplinine de yansarak yer bulmuştur.

Jean Paul Sartre (2008), *Edebiyat Nedir?* eserinde edebiyatın özünde yer alan belli başlı üç noktayı “Yazmak nedir?”, “Niçin Yazıyoruz?” ve “Kimin İçin Yazıyoruz?” konularını tartışmaya açarak, idealizm, ruhbilimcilik, gerekircilik, faydacılık ve ciddiyet temalarını irdelemekte ve insan hayatındaki önemini açıklamaktadır. Yazara göre, edebiyat sanatı ile yapılmak istenen, insanların en temel ihtiyaçlarından olan iç dünyalarına ulaşabilmek adına yazıya dayanan bir belgeleyiştir. Bu belgeleme çabası insanoğlunun derinliklerine ulaşma arzusu ve keşfetme dürtüsü ile olgunlaşmaktadır.

Bu nedenle, disiplinlerarası ilişkiler açısından bakıldığında çalışmanın temel eksenini oluşturan edebiyat sanatıyla pazarlama ile tüketici tutum ve davranışları arasında yakın bir ilişki ve paralel bir diyalog olduğu gözlemlenebilir. Ayrıca, edebiyat disiplininin de pazarlama dalının içerisinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Pazarlama kavramı, insanoğlunun var olduğu ilk dönemden bu yana var olmasına rağmen, kapitalizmin yıldızının parlaması ile yükselişe geçmiş, çeşitli çevrelerin dikkatini çekerek tariflenmeye ve araştırılmaya çalışılmıştır. Aslında pazarlama kavramı, insanoğlunun yaşamında her daim var olmuş ve yaşamını etkisine almış bir disiplindir.

Günümüzde ürün ve hizmetlerin tüketiciye sunumunda önemli bir etken olan “pazarlama olgusu” etkilerini edebiyat sanatında da göstermeye ve tüketiciye ulaşma safhasında önemli rol oynamaya başlamıştır.

2.5.1. Edebiyatın Bir Turizm Unusuru Olarak Pazarlanması

İnsanları turizm faaliyetlerine ve seyahat etmeye yönlendiren iş, merak, din, sağlık, dinlenme ve eğlenme, ulusal ve uluslararası kültür, eğitim, spor, snobizm, dost ve akraba ziyareti, toplantı ve kongreler gibi birçok faktör bulunmaktadır (Kozak ve diğ., 2010: 63-71). Turizm olgusunun son zamanlarda kazandığı farklı boyutlar bugün hemen hemen her kaynağın turizmin konusu olabilmesini sağlamıştır. Dolayısıyla edebiyat bilimi de turizmin ilgi alanına girmiştir. Yalnız edebi seyahatin bilinmeyen veya tanınmayan bir bölgeye yapılması mümkün olmadığından, reklam ve tanıtmanın önemi fazlasıyla artmıştır. Edebiyat turizminin her ne kadar kitaplar ve yazarlar aracılığıyla tanıtımı yapılsa da bölgeye ve mekâna turist çekmek için yerel yönetim, hükümet, seyahat acenteleri ve otel işletmeleri gibi kurumlarca gerekli pazarlama stratejilerinin uygulanması gerekmektedir.

Aslında edebiyat turizmi, tüm dünyada daha çok klasik eserleri ve yazarlarını tanımaya yöneliktir. Ancak son yıllarda popüler olan Dan Brown’un “Da Vinci Şifresi”, “Melekler ve Şeytanlar”, “Kayıp Sembol” ve J. K. Rowling’in “Harry Potter” serisi gibi kitaplar da, bu akımdan payını almış ve yazarların bahsettiği tarihi yapılara özel turlar düzenlenmeye başlanmıştır (**Bknz, Ek K: Edebiyat Turları**).

Heelan (2004), çalışmasında bu kitaplara olan ilgi sayesinde seyahat acentelerinin son zamanlarda yeni faaliyetlerde bulduklarından söz etmektedir. Ayrıca, Avcıkurt ve diğ.,(2008)’ne göre, seyahat acenteleri bu romanların çerçevesinde gerçek paket turlar hazırlamakta ve onları bir tur aracı olarak

kullanmaktadır. Pek çok ziyaretçi ise bu turları bir şehri tanımak için seçilebilecek alternatif bir yol olarak görürken bağımsız ziyaretçiler de bu turları klasik ve sıkıcı rehberli turlardan daha ilgi çekici bulmaktadırlar.

Dan Brown'un "Da Vinci Şifresi" adlı romanı farklı şehirlerde geçse de (İngiltere, Paris ve Edinburgh), turun esas mekânı olarak Paris tercih edilmektedir. Turlar genellikle Café Marley'den başlamakta, sonrasında ise Louvre Müzesi ile Brown'un romanında rol alan eserleri ön plana çıkartarak devam etmektedir. Melekler ve Şeytanlar romanının film olarak vizyona girdikten sonra ise, kitaba konu olan İtalya'nın başkenti Roma'da otel rezervasyonları %200'ün üzerinde artış göstermiştir. Yazarın son kitabı "Kayıp Sembol"ün hikâyesinin geçtiği ABD'nin başkenti Washington D.C. şehrinde de, kitabın turizme olan katkıları görülmüştür. Kitabın ilk iki haftadaki rekor satışının ardından, "Kayıp Sembol Oda Paketi" hazırlayan Washington'daki Dupont Hotel, internet sitesine koyduğu bu pakete ek olarak, kitapta adı geçen tarihi binalara müşterilerini özel bir limuzin servisiyle de götürmektedir. Kitapta geçen, Capitol Hill Kongre Binası, Washington Anıtı, Kongre Kütüphanesi, Washington Ulusal Katedrali, Smithsonian Enstitüsü, Heykeller Salonu, Ulusal Sanat Galerisi, George Washington Masonik Anıtı, Temple Masonik Evi gibi mekânlar, edebiyat turistlerine hem kitabı yaşanılır kılmakta hem de harika bir Washington turu sunmaktadır. Washington'ın resmi turizm sitesi www.washington.org'da Dan Brown'ın yeni kitabını tanıtan bir bölüm açılarak, "Langdon'ın (romanın kahramanı) son macerasındaki yerleri ve tarihi binaları ziyaret edin", "Başkentin gizli yönlerini bulun" başlıkları kullanılarak etkili bir pazarlama stratejisi sürdürülmektedir.

J. K. Rowling'in, Harry Potter serisi ise Oxford'a düzenlenen turlara ilham vermektedir. Turlar genellikle Bracknell'den başlayıp Londra Hayvanat Bahçesiyle ve daha sonra da Harry Potter'ı Hogwarts Büyücülük Okulu'na götüren, yani bugün gerçekten 5972 numara ile hizmet veren trenle devam etmektedir. 1300 yıllık Gloucester Katedrali, Alnwick Kalesi, Lacock Abbey Köyü, Oxford Üniversitesi'nde bulunan Bodleian Kütüphanesi ve İsa Kilisesi de bu turun içinde yer almaktadır.

Günümüzde seyahat acenteleri tarafından düzenlenen bu turların temeli, geçmiş hükümet ve yerel yönetimlerin uyguladıkları politikalara dayanmaktadır.

Mısır turizminin 1990'lı yıllar boyunca yaşanan terör ve 2001 yılında ABD'de ikiz kuleleri vuran saldırılara rağmen sürekli büyümesinin nedeni, hükümetlerin devamlı olarak uyguladığı yöntemlerdir. Bu yöntemlerden en önemlisi ise, Christian Jacq isimli yazara Mısır tarihini dekor olarak kullanan bir kitap yazdırmak olmuştur. Kitap başta İngilizce olmak üzere aralarında Türkçe'nin de bulunduğu birçok dile çevrilmiştir. Elde edilen başarı ise diğer yayınevlerini benzer kitaplar yazdırmaya teşvik etmiş ve böylece bir "Mısır Yayınları" kitaplığı oluşmuştur. Bu başarılı tanıtım ve turizm destekleme politikası sonucu Mısır turizmi 1993'ten 2003'e kadar yılda ortalama %10 büyümüş, 1993'te ülkeye gelen turist sayısı 2.5 milyon civarındayken, 2003'te 6 milyona kadar ulaşmıştır (Avcıkurt ve diğ., 2008: 47).

İskoçya'nın merkezinde bulunan Lomond Gölü ve Trossachs Ulusal Park'ında turizm faaliyetleri, Sir Walter Scott sayesinde popüler hale getirilmiş ve sonrasında ziyaretçi akınına uğramaya başlamıştır. Scott'un 'Lady of the Lake' şiirini takiben alana yapılan ziyaretler büyük ölçüde artmıştır. Öyle ki turizme tahsis edilen yerel evler ve misafirhaneler ziyaretçi talebini karşılayamaz duruma gelmiştir. Artan bu ziyaretçi isteği doğrultusunda, 1850'lerde Trossachs Otel inşa edilmiş ve bunun yanında Glasgow'a su sağlayan Katrine Gölü'ndeki iki iskeleden (Stronachlachar ve Trossachs Pier) vapur gezileri yapılması da sağlanmıştır. 1869 yılında ise Kraliçe Victoria'nın ziyaretiyle alana ek bir destek verilmiş ve böylece alandaki turizm gerçek artışını yaşamıştır. Kuzey İngiliz Demiryolu edebi topluluklardan bir pazarlama avantajı elde etmek için Lomond Gölü ve Trossachs'a 21 dairesel tur sunmuştur. Robinson'un (2002) yaptığı araştırmadan, 2002 yılında Katrine Gölü'ne kısa deniz yolculuğuyla gelen ziyaretçi sayısının 220 bini aştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu uygulamalar daha önceden turistik çekiciliği olmayan veya yeterince kullanılmayan yerlerde, edebiyatın bir turizm motivasyonu olarak yarattığı etkiye bir örnektir. Ayrıca turizm aktörlerinin de verdiği destek ile geliştirilen imaj unsurlarına, birtakım özgün farklılıklar eklenerek, diğer ülke ve şehirlerde de edebiyat turizmi uygulanabilir özellikler taşımaktadır.

2.5.2. *Dünyada ve Türkiye’de Edebiyat Turizmi Örnekleri*

Yukarıdaki konu başlıklarında anlatıldığı üzere, “Edebiyat Turizmi ve Uygulamaları” alanındaki çalışmalar artan bir şekilde devam etmektedir. Buna bağlı olarak, ilk kez 1996 yılında düzenlenen Dünya Kitap Günü ve Dünya Telif Hakları Günü gibi başarılı etkinliklerde sonra, UNESCO kurumu “Dünya Kitap Başkenti” adlı bir etkinlik düzenlemeye karar vermiş ve 2001 yılında, İspanya’nın Madrid şehrini dünyanın ilk kitap başkenti olarak belirlemiştir. UNESCO bu etkinliği Uluslararası Yayıncılık Birliği (IPA-UIE), Uluslararası Kitapçılık Birlikleri Federasyonu ve Uluslararası Kitapçılar Federasyonu kurumlarının yardımları ile düzenlemektedir. Bu üç uluslararası kurum, kitap endüstrisini temsil etme kapasitesine sahip olmaları nedeni ile bu etkinlikte yer almaktadır.

2001 yılında düzenlenen ilk genel kurul toplantısında Madrid’den sonra İskenderiye’nin 2002 yılında ve Yeni Delhi’nin 2003 yılında dünyanın ikinci ve üçüncü kitap başkentleri olmalarına karar verilmiştir. Seçim kurulu 2015 yılı için ise, Güney Kore’nin İncheon şehrini Dünya Kitap Başkenti olarak seçmiştir. Güney Kore’nin batı kıyısındaki bu şehir, kitap ve kitap okuma kalitesinin gelişimi, kitap erişimi ve şehirde ve genel olarak Güney Kore’nin kitap okuma kültürünü bıraktığı etki nedeni ile bu unvana layık görülmüştür.

Kurul tarafından seçilen şehire hiçbir parasal ödül verilmese de bu seçim, şehrin kitap ve kitap okuma gelişimi için en iyi programları düzenlediği anlamına gelmektedir. Dünya Kitap Başkenti’ni seçen kurul, programları ve projeleri belediyesi tarafından onaylanan şehri seçmeye çalışır. Kurul tarafından seçilen şehir, Dünya Kitap ve Telif Hakları Günü ile birlikte, 23 Nisan’dan itibaren bir yıl süresince Dünya’nın Kitap Başkenti olmaktadır.

Yine bu doğrultuda yapılan bazı projeler kapsamında, “Edebiyat Kentleri” nin belirlenmesine yönelik çalışmalarda yapılmaktadır. Örneğin, UNESCO’nun “Yaratıcı Kentler Ağı” olarak yedi başlık altında topladığı kentlerden biri de edebiyat kentleridir. 2004 yılından beri yedi kent (Bkz: Tablo:9) bu ismi almıştır. Dünyanın bu en önemli edebiyat kentlerini ziyaret etmek isteyen turistler, düzenlenen edebi turlarla Arthur Conan Doyle (Edinburg), Walter Scott (İskoçya), James Joyce

(Dublin) gibi ünlü yazarlarla bağlantılı çok sayıda şehirle birlikte ve birçok yazarın müzeye dönüştürülmüş olan evlerini görebilmektedir.

Aşağıda, UNESCO tarafından belirlenen “Edebiyat Kentleri” ve bu kentlere ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Tablo 9: Edebiyat Kentleri

1. Edinburgh	İskoçya	2004	Ekim
2. Melbourne	Avustralya	2008	Ağustos
3. Iowa City	Amerika	2008	Kasım
4. Dublin	İrlanda	2010	Temmuz
5. Reykjavik	İzlanda	2011	Ağustos
6. Norwich	İngiltere	2012	Mayıs
7. Kraków	Polonya	2013	

Kaynak: <http://en.unesco.org/>, Erişim Tarihi: 18.08.2014).

DUBLİN/İRLANDA

James Joyce, Oscar Wilde, William Butler Yeats, George Bernard Shaw, Samuel Beckett ve Jonathan Swift gibi dünyaca ünlü edebiyatçıların doğup büyüdüğü şehir olan Dublin, yazar müzeleri ve edebiyat festivalleri ile günümüzün en önemli edebiyat başkentlerinden biridir. UNESCO tarafından ‘edebiyat kenti’ seçilen Dublin’de, ünlü yazar James Joyce’un adının ve eserlerinin yaşatılması için faaliyetlerini sürdüren James Joyce Merkezi, her yıl binlerce turisti ağırlamaktadır. Edebiyatsever turistler, buradaki hediyelik eşya dükkânında satılan kitapların yanı sıra James Joyce kupalarına, tişörtlerine ve kuklalarına da büyük ilgi göstermektedir. James Joyce’un “Ulysses” romanının geçtiği 16 Haziran günü ise “Bloomsday” adı verilen edebiyat festivali ile kutlanmaktadır. Adını Joyce’un başyapıtı Ulysses’in kahramanı Leopold Bloom’dan alan festival kapsamında, Dublin’de okuma toplantıları ve müzik gösterilerinin yanı sıra ünlü yazarın yaşadığı ve romanlarında bahsettiği mekânları kapsayan bisiklet ve otobüs turları da yapılmaktadır. “Writers Bus Tour” ile yazarların eserleri tanıtılmakta, “Dublin Literary Pub Crawl” adı verilen mekânda ise Dublinli ünlü yazarların eserleri okunup canlandırılmaktadır.

LONDRA/İNGİLTERE

Charles Dickens, Geoffrey Chaucer, John Milton, John Keats ve H.G. Wells gibi ünlü yazarların doğduğu şehir olan Londra, edebiyatseverlere birçok tur sunmaktadır. Harry Potter, Virginia Woolf, Sherlock Holmes Turu ise bunlardan birkaçıdır. Oliver Twist'in yazarı Charles Dickens'ın bugün müzeye dönüştürülen Doughy Caddesi 48 numaradaki evi, edebiyat gezginlerine içinde resimler, notlar, el yazmaları ve orijinal mobilyalar olan Dickens'a ait dünyanın en geniş koleksiyonunu sunmaktadır. Virginia Woolf Turu ile yazar ve eşinin 1919'da taşındıkları ve Vita Sackville West, Lytton Strachey, E.M. Forster, Maynard Keynes, T.S. Eliot, Fry, Grant, Garnett, Vanessa Bell gibi sanatçıları konuk ettikleri, ayrıca "Deniz Feneri", "Orlando", "Dalgalar" gibi ünlü kitaplarını yazdığı, bugün müzeye dönüştürülen Rodmell, East Sussex adresinde bulunan evi ziyaret edilmektedir.

Sir Arthur Conan Doyle'un kitabından esinlenerek hazırlanan Sherlock Holmes turu ise, dedektifin 221b Baker Caddesi'ndeki bugün bir müze durumundaki evi ve Holmes'un maceralarının geçtiği yerleri kapsamaktadır.

PARİS/FRANSA

Victor Hugo veya Alexander Dumas gibi Fransız yazarların yanı sıra, Gertrude Stein, Ernest Hemingway, F. Scott Fitzgerald gibi birçok yazarın ve sanatçının da bu şehirde yaşamış olması Paris'in Dünya edebiyat başkentleri sıralamasında üst sıralarda yer almasını sağlamıştır. Hemingway'in yaşamı ve kitapları özellikle ABD'de edebiyat turlarına ilham verse de, Paris'te Latin Quarter çevresinde dolaşarak, yazarın "Paris Bir Şenliktir" adıyla yayımlanan anıları tekrar yaşanabilir.

Oscar Wilde'in uzun süre yaşadığı, Charles Baudelaire'in de bir süre kaldığı Seine nehri ve Louvre müzesi manzaralı odalarıyla Hotel du Quai Voltaire, Paris turu için tamamlayıcı bir konaklama olanağı sunmaktadır. Akşam yemeği için ise 1686'da açılan ve V. Hugo, O. Wilde, H. Balzac, Voltaire'in sürekli gittikleri, üst katında yazı masalarının bulunduğu "Le Procopé" restoran edebiyat turistlerinin tercihi olmaktadır.

Notre Dame Katedrali, 19. yy başlarında bakımsızlıktan ötürü Paris şehir planlamacılarının yıktırmak istedikleri bir yer durumundayken, ünlü Fransız yazar Victor Hugo, halkın ilgisini buraya çekmek ve Katedralin yenilenmesini sağlamak için Notre Dame'ın Kamburu adlı romanını yazmıştır. Roman, Notre Dame Katedrali'nin yenilenmesinde büyük rol oynamasının yanı sıra bugün yıllık ortalama 13.650 bin ziyaretçi çekmektedir. Victor Hugo'nun müzeye dönüştürülen evi "La Maison de Victor Hugo" da edebiyat gezginlerine "Marais Turu" sunmaktadır. Ayrıca, Godot'yu Beklerken'in yazarı Samuel Beckett'in yaşadığı ev ise Paris'in École Normale Supérieure, bölgesinde bulunmaktadır.

PRAG/ÇEK CUMHURİYETİ

Kundera, Holan, Rilke gibi, Çek Edebiyatı'nın önde gelen yazarlarına ev sahipliği yapan Prag'ın, bugün bir turizm cennetine dönüşmesindeki başrolü Franz Kafka oynamıştır. Şehrin dört bir yanında Kafka otelleri ve kafeleri bulunmakta ve fincanları, posterleri gibi çok çeşitli hediyelik eşyaları satılmaktadır. Cihelná 2b adresindeki Kafka Müzesi'nde Kafka'ya ait eşyalar, hayatından ayrıntılar ve eserlerinden izler, edebiyat turistlerini buraya çekmekte ve Kafka'nın eserlerinin karanlık iç dünyasına ışık tutmaktadır. Ulusal Tiyatro'nun karşısında bulunan Grand Cafe Slavia ise, 1881'de açıldıktan sonra sadece Kafka'nın değil, dönemin önde gelen entelektüellerinin mekânı olarak "edebiyatçıların kahvesi" adıyla ünlenmiştir.

Slavya Kahvesi: Prag'da Vltava kıyısında şatoyu karşıdan gören ünlü kafedir. Ünü eski zamanda Rilke, Kafka, Kundera, Nezval, Holan gibi Çek yazınının önde gelenlerine ev sahipliği yapmasından gelmektedir. Nazım Hikmet'in Prag şiirlerini yazmış olduğu mekândır. Hatta mekan içinde Praglı bir ressam tarafından yapılmış Nazım hikmet portresi bulunmaktadır.

SLAVYA KAHVESİNDE ŞAİR DOSTUM TAVFER'LE YARENLİK

Slavya kahvesinde oturan dostum Tavfer'le,
Vltava suyuna karşı oturup,
Tatlı tatlı yarenliği severim
Hele sabahları hele baharda... (Nazım Hikmet RAN)

ST. PETERSBURG/RUSYA

Edebiyat turistleri için önemli bir destinasyon olan Rusya'da, yazarlar her zaman okuyucuların manevi, entelektüel ve siyasi yaşamlarında önemli bir rol oynamışlardır. Dünyadaki diğer ülkelerle kıyaslandığında daha fazla edebi müzeye

sahip olan Rusya'daki edebi turlar sayesinde seyahatçiler, Bulgakov'un Moskova'sının hayali caddelerinden Tolstoy'un malikânelerine gidebilmekte, St. Petersburg'a doğru Raskolnikov'un izini sürebilmekte ya da Esenin'in Moskova'daki hayatını takip edebilmektedirler.

St. Petersburg yakınlarında bulunan Romanov çarlarının yazlığı durumundaki Tsarskoe Selo, Rusya'nın en ünlü çekiciliklerinden biridir. Tsarskoe Selo, 1811-1817 yılları arasında orada liseyi okuyan Alexander Pushkin'in onuruna, 1937'de Puşkin olarak yeniden adlandırılmıştır. Puşkin'le ve onun verdiği ilhamla yazılan şiirlerle olan bağlantısıyla Rus şiirlerin altın çağı olarak benimsenen Tsarskoe Selo, yazarlar tarafından "ilham perisi kenti" olarak görülmüştür. Tsarskoe Selo'ya yapılan günübirlik geziler, St. Petersburg tur güzergâhının bir parçası haline gelmiştir.

Bir başka ünlü Rus edebiyatı destinasyonu, Moskova'nın 120 km. güneyinde bulunan Tula'dır. Tula, 1828'de orada doğup 1910'da oraya gömülen ömrünün neredeyse 60 yılını orada geçiren ve bu sürede 'Savaş ve Barış' gibi birçok ünlü kitap yazan büyük Rus yazar Leo Tolstoy'un "Ulusal Tolstoy Müzesi" (Yasnaya Polyana'daki evi) ile dünyaca bir üne sahiptir. Bu müze özellikle 19.yy. ile 20. yy.'ın başlarına ait geleneklere bir bakış açısı sunan, tipik bir Rus evi olma özelliğine sahiptir.

Rusya'nın ve dünya edebiyatının gelişimini müthiş bir şekilde etkileyen diğer büyük yazarlardan biri olan Anton Çehov'da yaşamının bir bölümünü Moskova-Tula yolu üzerindeki Melikhovo'da, küçük bir evde geçirmiştir. Yazar yedi yıl gibi kısa bir süre orada yaşasa da kısa zamanda zirveye ulaşmış ve "Martı", "Asmakatlı Ev", "6. Koşuş", "Varyan Dayı" gibi en verimli çalışmalarını burada gerçekleştirmiştir.

Ünlü yazar Dostoyevski'de St. Petersburg'da yirmiden fazla ev kiralamıştır. Bu evlerin hepsi iki sokağın birleştiği bir köşede yer almakta ve penceresinden mutlaka bir kilise görülmektedir. Sarı Viladimirskaya Kilisesi yakınındaki Dostoyevski Müzesi, Dostoyevski'nin hayatının son üç yılını geçirdiği ve ünlü "Karamazov Kardeşler" romanını kaleme aldığı apartman dairesidir. "Suç ve Ceza"yı ise bu binanın hemen yanındaki binada yazmıştır. Seyahat acentelerinin,

kitabın şöhretinden faydalanmak amacıyla hazırladığı “Suç ve Ceza Yürüyüş Turu” ile kitabın ana karakterinin izinden St. Petersburg gezilebilmektedir.

Puşkin’in 1837’de bir düello sonucu öldüğünde ikamet ettiği yer olan “Aleksandr Puşkin Müzesi” St. Petersburg’daki en büyük ve en çok ziyaret edilen edebiyat müzesidir.

TÜRKİYE

Türkiye’de giderek gelişen çok yönlü bir edebiyat üretimi görülmektedir. 2010 yılında 570, 2011 yılında ise 1851 romanın yayımlanması (www.tuik.gov.tr) ayrıca bu yazarların çoğunun genç edebiyatçılar olması hem edebiyat yazınının gelişmesine hem de geleceğe sağladığı katkılar açısından umut vericidir. Üstelik ülkemiz el yazması eserler açısından da son derece zengin bir hazineye sahiptir ve kültürel birikimini yansıtan üç yüz binden fazla el yazması yapıtın önemli bir bölümü edebiyatla ilgilidir.

Teknolojinin artması ve eğitim ile okur-yazarlıktaki oranların iyileştirilmesine rağmen, okuyucu sayısı ise bir türlü istenilen düzeye gelememiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğüne hazırlanan “Türkiye Okuma Kültürü Haritası Projesi”ne göre, Türkiye’de her 4 kişiden birinin kitap alışkanlığının olduğu saptanırken, Türkiye’de yılda ortalama 7.2 kitap okunduğu sonucuna ulaşılmıştır (<http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/55,yonetici-ozetipdf.pdf?0>, Erişim Tarihi: 26.05.2014).

Tek söylenebilecek şey, birçok gencin son zamanlarda e-kitap okumaya başladığı ancak rakamların yine de dünyanın en önemli kültürel unsurlarından biri olan kitap okumaya ilginin az olduğunu gösterdiğidir. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu UNESCO tarafından yapılan dünyadaki okuma alışkanlıklarını raporunda; Türkiye, kitap okuma oranında dünya ülkeleri arasında 86’ncı sırada yer almaktadır. Avrupa’da yüzde 21 olan kitap okuma oranı, Türkiye’de sadece on binde birdir.

Mekân, edebiyat ve turizm üçlüsü ile ortaya çıkan, bir niş turizm çeşidi olan edebiyat turizmi için ise, Türkiye’nin her yerinde önemli potansiyel alanlar

mevcuttur. Bu alanlardan bazıları tam olarak edebiyat turizmi kapsamına girmese de, edebi kişilerin önemine bağlı olarak belirli oranlarda ziyaretçiye sahiptir. Birçok kişi Çanakkale’yi Mehmet Akif’in şiirleriyle, Kütahya ve İzmir gibi şehirleri Reşat Nuri’nin, Halide Edip’in romanlarıyla sevmiştir (Aliğaoğlu ve Narlı; 2012). Konya’da Mevlana’yı, Nevşehir’de Hacı Bektaş Veli’yi, Eskişehir’de Yunus Emre’yi bulmuştur. Yine Sivas’ın Şarkışla ilçesinin kültür ve sanat dünyasında bilinir duruma gelmesi ve dikkat çekmesinde bir saz ustası ve edebi bir sanatkâr olan Âşık Veysel’in ve onun adına yapılan etkinliklerin payı büyüktür.

İstanbul ise ülkemizin edebi mekânlarının başkenti durumundadır. Şair Nedim, Yahya Kemal, Orhan Kemal, Sait Faik Abasıyanık, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi birçok yazarın eserine tema olmuştur. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığının ülkemize kazandırdığı edebi müzelerin çoğu İstanbul’da bulun maktadır. Tablo 10’da görülebilen bu edebiyat evleri ve kütüphaneleri, işlevlerinin gerektirdiği konsept doğrultusunda hizmet sunmakta ve ilgi beklemektedir. Nobel ödüllü yazar Orhan Pamuk da, İstanbul’da “Masumiyet Müzesi” adlı kitabıyla aynı ismi taşıyan bir müze açmıştır.

Tablo 10: Türkiye’de Bulunan Edebiyat Müzeleri ve Kütüphaneleri

Müzenin Adı	İlgili Yazarlar	Bulunduğu İl
Karacaoğlan Edebiyat Müze Kütüphanesi	Karacaoğlan, Muzaffer İzgü, İpek Ongun ve birçok Çukurovalı sanatçı	Adana
Mehmet Akif Ersoy Evi	Mehmet Akif Ersoy	Ankara
Cahit Sıtkı Tarancı Evi	Cahit Sıtkı Tarancı	Diyarbakır
Ziya Gökalp Müze-Evi	Ziya Gökalp	Diyarbakır
Ahmed Arif Edebiyat Müze Kütüphanesi	Ahmed Arif	Diyarbakır
Erzurumlu Emrah Edebiyat Müze Kütüphanesi	Erzurumlu Emrah, Erzurumlu ve Ağrılı yazarlara ait eserler	Erzurum
Yunus Emre Müzesi	Yunus Emre	Eskişehir
Aşyan Müzesi	Tevfik Fikret, Abdülhak Hamid, Şair Nigar Hanım	İstanbul
Adam Mickiewicz Müzesi	Adam Mickiewicz	İstanbul
Hüseyin Rahmi Gürpınar Müze-Evi	Hüseyin Rahmi Gürpınar	İstanbul

Tablo 10 Devam: Türkiye’de Bulunan Edebiyat Müzeleri ve Kütüphaneleri

Sait Faik Abasıyanık Müze-Evi	Sait Faik Abasıyanık	İstanbul
Orhan Kemal Müzesi	Orhan Kemal	İstanbul
Ahmet Hamdi Tanpınar Edebiyat Müze Kütüphanesi	Ahmet Hamdi Tanpınar, İstanbul ve çevre illerde yaşamış yazarların eserleri	İstanbul
Divan Edebiyatı Müzesi		İstanbul
Mevlana Müzesi	Mevlana	Konya
Evliya Çelebi Müzesi	Evliya Çelebi	Kütahya
Hacı Bektaş Veli Müzesi	Hacı Bektaş Veli	Nevşehir
Aşık Veysel Müze-Evi	Âşık Veysel	Sivas

Kaynak: Yukarıdaki tablo, Aliğaoğlu ve Narlı’nın (2012) çalışmaları ile Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü web sayfasından yararlanılarak oluşturulmuştur.

Edebiyat müzeleri ve kütüphanelerinin yer aldığı yukarıdaki tablo incelendiğinde, köklü bir tarihi geçmişe ve kültürel birikime sahip olan ülkemizin, bu avantajını gerektiği gibi kullanamadığını söylemek mümkündür. Kültürel mirasın mevcut topluma ve gelecek kuşaklara aktarılması, bununla birlikte “Edebiyat Turizmi” ile ilgili pazarlama çalışmalarından yararlanması için potansiyel kültürel kaynakların uygun bir şekilde değerlendirilmesi önemlidir.

2.5.3. Edebiyat Turizminde Temalı Otellerin Kullanımı

Günümüzde tatil amaçlı konaklama tesislerine yönelik tüketici taleplerinin değiştiği, artık tüketicilerin sadece dinlenme ihtiyaçlarının karşılanmasından ziyade farklılık, bilgi edinme ve keşfetme gibi kavramlar aradığı görülmektedir. Değişen bu turist anlayışı, turistlerin artan talep ve beklentileri, konaklama tesislerinin de bu değişime uyum sağlamak üzere farklılaşmasını sağlamıştır. Farklılık yaratmak adına ise “temalı oteller” olarak isimlendirilen konaklama tesisleri yapılmaya başlamış ve bu oteller bugün tüm dünyada giderek bir moda haline gelmiştir. Altun ve Inceoğlu (2006)’nın, belirttiği üzere temalı oteller, dışarıdan bakıldığında bir uçak, gemi, kelebek veya saray görüntüsünde inşa edilmiş büyük projeler olabileceği gibi, normal mimariye sahip bir işletmedeki personelin kıyafetleri, hizmet kalitesi, otelin ışıklandırılması gibi farklı ufak dokunuşlarla da tema kazandırılmış yerler olabilir. Bu ufak dokunuşlardan biri de edebiyat temalı otellerdir. Edebiyat temalı oteller ya

yazarın bir süre konakladığı ya da otelin bulunduğu ülkenin yazarlarına adanmış odalara sahip yerlerdir. Dünyada sayıları giderek artan edebiyat temalı oteller, müşterilerine kitap okumak, dinlenmek, düşünmek, hayal kurmak için rahat bir ortam sunmanın yanında sevdikleri yazarların izlerini göstererek okuyucuların, yazarların yaşam koşullarını ve hayallerini anlamalarını sağlamaktadır. Bu kapsamda faaliyet gösteren otel işletmeleri Tablo 11’de yer almaktadır (Ayrıca bknz. Ek L: Edebiyat Otelleri).

Abdi Güzer (2000)’e göre, konaklama tesislerinde kimlik, adeta bir program girdisi gibi işletmenin pazar değerini ve işletme verimliliğini etkileyen bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Edebiyat temalı otellerde konaklayan turistler de kendilerini konseptin bir parçası gibi hissederken, otel işletmeleri de kültürel mirası koruyan edebi yapılarıyla pazarlama konusunda avantajlar sağlayabilirler.

Tablo 11: Edebiyat Temalı Oteller

ALMANYA	
Hotel Friedenau	Berlin
Hotel Adlon	Berlin
AMERİKA	
Hotel Rex	San Francisco, CA
The Algonquin	New York
Hotel La Fonda de Taos	Taos, New Mexico
The Plaza	New York
Hotel Elysee	Midtown East, Manhattan, NY
Washington Square Hotel	West Village, Manhattan, NY
Library Hotel	New York
Chatwal Hotel	New York
Betsy Hotel	Miami
Spenser Hotel and Spa	Chautauqua, New York
The Resort at Paws Up	Montana
Blantyre	Lenox, Mass.
Twin Farms	Barnard, Vermont
Kehoe House	Savannah, Ga.
The Gardens	Key West
Canoe Bay	Chetek, Wis.
Chelsea Hotel	New York
Stanley Hotel	Estes Park, CO.
Menger Hotel	San Antonio , TX.
Warwick Melrose Hotel	Dallas, TX.
Hotel Union Square	San Francisco, CA.
Holbrooke Hotel	Grass Valley, CA.
Dupont Hotel	Washington, DC.
Sylvia Beach Hotel	Newport, OR.

Tablo 11: Edebiyat Temalı Oteller

Hotel Monteleone	New Orleans, LA.
Inn Boons Boro	Frederick, Maryland
AVUSTURYA	
Boutique Hotel Stadthalle	Vienna
ÇİN	
Literature and Art Hotel	Shanghai
FAS	
La Mamounia	Marrakech
FRANSA	
Le Pavillon des Lettres	Paris
L'Hotel	Paris
Hotel Pont Royal	Paris
Mas La Colline	Prade, Vagnas
Hotel du Quai Voltaire	Paris
İNGİLTERE	
The Cadogan	London
Hazlitt's Hotel	London
Brown's Hotel	London
Alfoxton Park Hotel	Bridgwater, SOM.
The Roi des Belges	London
İSVİÇRE	
Hotel Hof Weissbad	Weissbad
İTALYA	
Hotel Marini	Sassari
Maison Moschino	Milano
KANADA	
Hotel de Glace	Quebec
MALEZYA	
Eastern & Oriental Hotel Penang	Penang
RUSYA	
The Radisson Sonya Hotel	St. Petersburg
TÜRKİYE	
Mini Fuar Otel	İzmir
Şiir Otel	Denizli
VIETNAM	
Sofitel Metropole	Hanoi
YENİ ZELANDA	
The Hobbit Hotel	Woodlyn park, Waitomo
YUNANİSTAN	
Eleonas Agrotouristisches Hotel	Rovies, Evia

Kaynak: Yazar tarafından güncel alanyazın incelenerek oluşturulmuştur.

Le Pavillon des Lettres Otel, Paris'in ilk edebiyat otelidir. 26 odası harflere göre sıralanmış ve ünlü yazarlara adanmıştır. Edebiyat turistlerine başta Hans Christian Andersen (A), sonda Emile Zola (Z) odası, aralarda ise Goethe (G), Victor Hugo (H), Kaka (K), W. Shakespeare (S) odası gibi ünlü yazarlarla ilişkilendirilmiş odalarda konaklama imkânı sunmaktadır. Yine Fransa'da bulunan, ünlü yazar Oscar

Wilde'in ölümüne kadar yaşadığı L'Hotel, yazarın kitaplarını yazarken içinde bulunduğu atmosfer hakkında turistlere ipuçları vermektedir. Aynı şekilde Amerika'nın birçok yerinde yazarlara adanmış oteller edebiyat meraklılarına kitapların ve yazarların dünyasını sunmaktadır.

Aynı şekilde Amerika'nın birçok yerinde yazarlara adanmış oteller edebiyat meraklılarına kitapların ve yazarların dünyasını sunmaktadır.

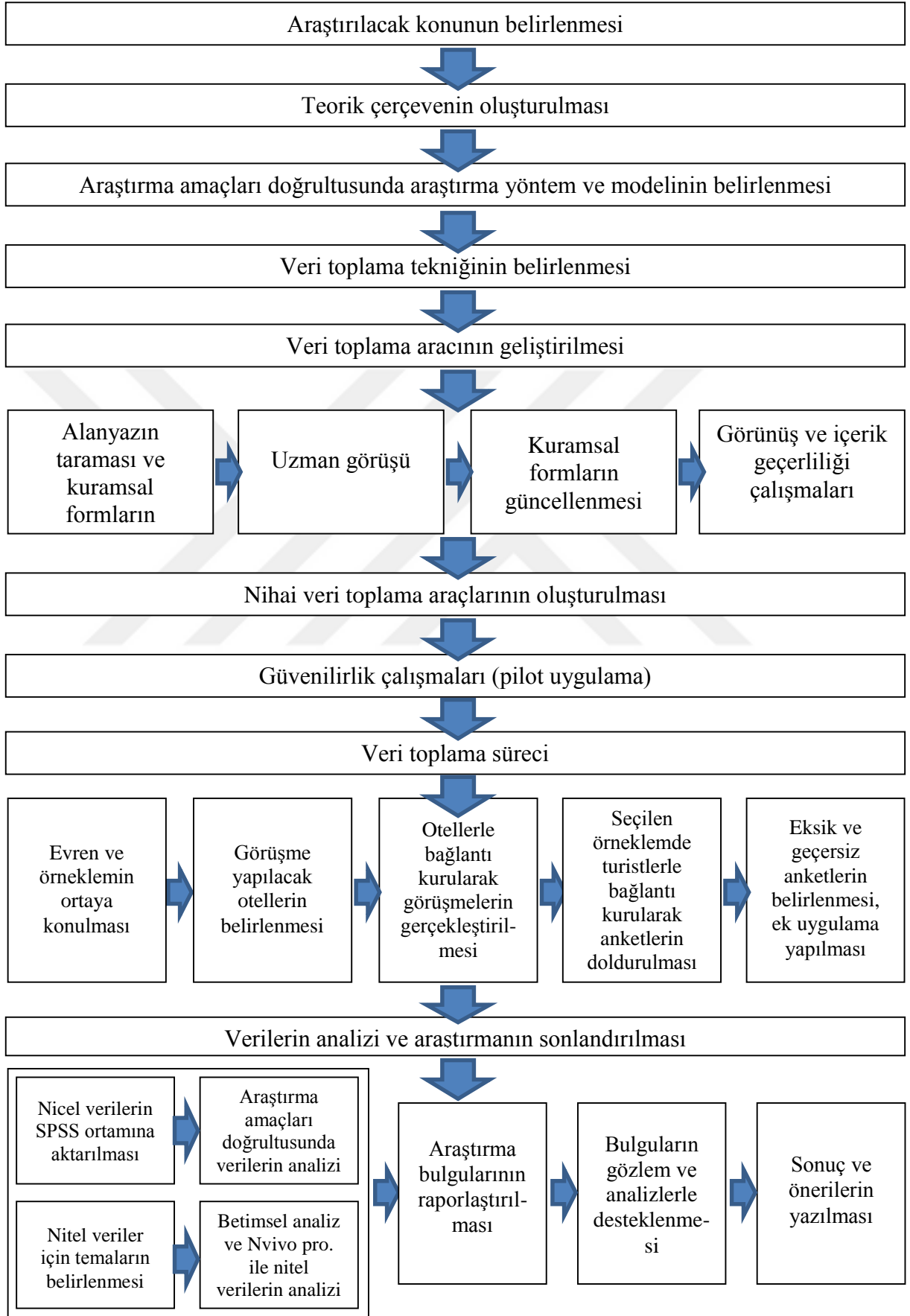
- Tennessee Williams'ın 15 yıl yaşadığı ve orada öldüğü Elysee Otel,
- Truman Capote'nin 1966'da kitabının başarısını kutlamak için verdiği, sonraları "Yüzyılın Balosu" olarak adlandırılacak olan erkeklerin smokinle, kadınların da sadece ya beyaz ya da siyah tuvaletleriyle katıldığı "Siyah Beyaz Balo" (Black and White Ball) ile ünlenen New York'taki Plaza Otel,
- Edebiyat barı ve şehirdeki edebi mekânları gösteren haritalara sahip olan ve şair Kenneth Rexroth'la ünlenen Rex Otel,
- Gertrude Stein, William Faulkner gibi yazarlara ev sahipliği yapan, 1920'lerde Dorothy Parker, George F. Kaufman, Robert E. Sherwood'un da aralarında bulunduğu yuvarlak masa toplantılarıyla ünlü Algonquin Otel, başlıca örnekleridir.

Ülkemizde ise sayıları az olmakla birlikte edebiyat temalı oteller bulunmaktadır. Bu otellerin son yıllarda açıldığı göz önüne alındığında gelecekte bu alanda olumlu bir durumdan bahsedilebilir. Edebiyat temalı otellere, öncü olarak sayılabilecek işletmelerden biri olan İzmir'de ki Mini Fuar Otel, odalarında ve otelin genel alanlarında edebiyat temasını işleyerek, Ayşe KULİN, Ahmet ÜMİT, Nazım HİKMET, Rıfat ILGAZ, Nazlı ERAY, Buket UZUNER, Yaşar KEMAL, İnci ARAL, Sabahattin ALİ, Ahmet Hamdi TANPINAR gibi yazarların isimlerini otel odalarına vermiştir. Ayrıca bu yazarlardan bazılarının kullandığı özel eşyaları da otelde sergilenmekte, otel koridorlarının duvarlarını da bu yazarların şiirleri süslemektedir. Denizli'de bulunan Şiir Otel ise, sahip olduğu konsept ile farklılık yaratmaktadır. Çeşitli şairlerin kitaplarından oluşan kütüphanesinin yanı sıra, her odası bir Türk şairine adanmıştır.

BÖLÜM III

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın modeli, yöntemi, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama tekniği ve araştırma ile ilgili ön çalışmalar hakkında bilgiler verilmektedir. Öncelikli olarak araştırma yönteminin daha anlaşılır ve sade olmasına yardımcı olmak amacıyla, araştırma süresince izlenen adımlara ilişkin genel bir çerçeve çizilmektedir. Bu kapsamda, araştırma sürecinin yapılandırılması aşağıdaki gibidir:

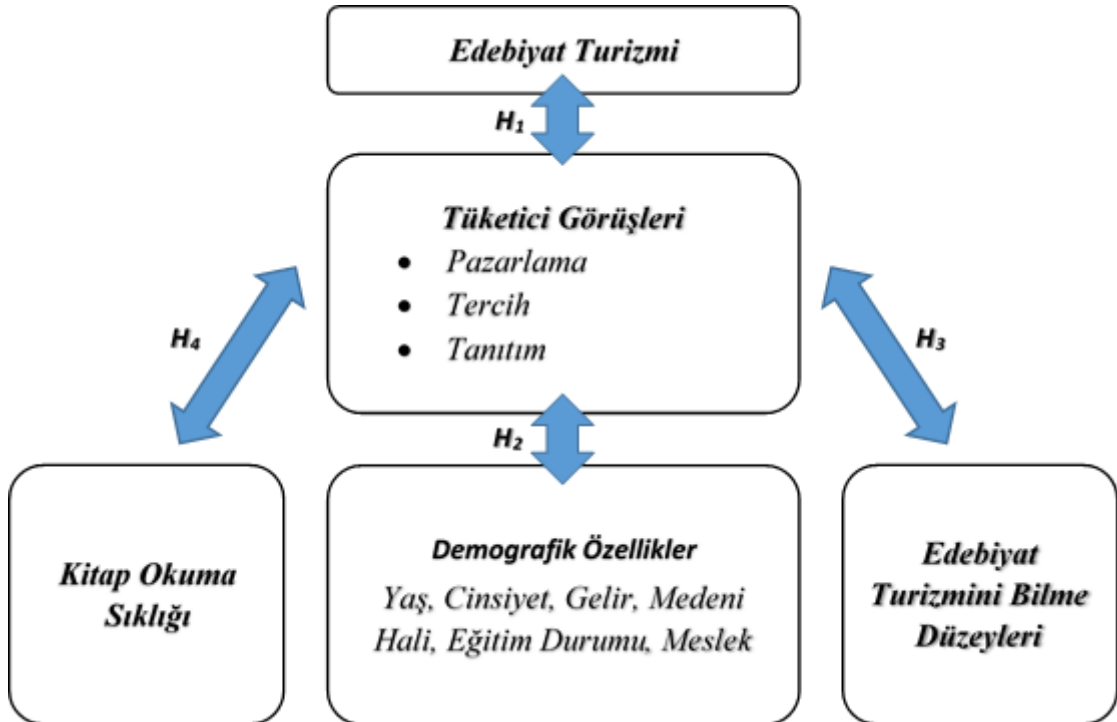
Şekil 3: Araştırma Sürecinde İzlenen Adımlar

Bu aşamaların her birinin gerçekleştirilmesi sırasında birincil ve ikincil veriler kapsamlı bir şekilde irdelenmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada kültürel mirasın sürdürülebilmesinde edebiyat turizminin rolü ele alınmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada; karma araştırma yöntemlerinden “yakınsayan paralel karma yöntem deseni” kullanılmıştır ve çalışma iki kısımda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nitel kısmında görüşme tekniği, nicel kısmında ise anket tekniğinden yararlanılmıştır. Karma araştırma ile kastedilen, nitel araştırmalar ile daha çok örgütsel araştırmalarda bir deneyimi paylaşmak veya konu hakkında bilgi toplamak, toplanan verileri açıklamak ve nicel bulguları netleştirmek ve katılımcılardan elde edilmiş olan verilerin farklı boyutlarını keşfetmek amacıyla her iki yöntemin birlikte kullanılmasıdır.

Nicel çalışma kısmı; tanımlayıcı (betimsel) araştırma modelini temel almıştır ve örneklemin edebiyat turizmine ve bu konsepti uygulayan işletmelere bakış açısı ve tercihleriyle arasındaki ilişkiyi tanımlamayı hedeflemiştir. Bu bağlamda nicel araştırma modeli aşağıdaki gibidir:

Şekil 4: Araştırma Modeli

Nitel kısım ise bir durum çalışmasıdır. Bu yönüyle bu araştırmada edebiyat konsepti uygulayan otel işletmesinin beklentileri tespit edilmekte ve amacına ne ölçüde ulaşılabilirdiği teyit edilmektedir. Araştırmada her bir otel işletmesi bir durum olduğu için ayrıca bu kısım “bütüncül tek durum deseni” özelliği göstermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 290-291; Daymon ve Holloway, 2005: 108).

3.1.1. Karma Araştırma

20. yüzyılda nicel araştırma varsayım ve ilkelerini reddeden araştırmacılar nitel araştırma paradigmasını kullanmaya başlamışlardır (Kıral ve Kıral, 2011). Denzin ve Lincoln'e (2000) göre 1900-1950 yılları arası nitel araştırmanın ilk tarihsel dönemleridir. 1960'lı yıllara gelindiğinde ise iki araştırmanın karışımı olan karma araştırma paradigması ortaya çıkmıştır. Karma yöntem araştırmaları, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin aynı çalışmada birleştirilmesi fikri olarak 1960'larda çerçevesini bulmuş (Leech ve Onwuegbuzie, 2009) ve sonrasındaki yıllarda önem ve ilerleme kazanmıştır (Creswell, 2003; Tashakkori ve Teddlie, 1998, 2003).

Nicel yöntem aracılığıyla toplanan veriler birçok katılımcıya ulaşmayı sağlarken, gözlem, görüşme vb. gibi nitel yöntemler kullanılarak elde edilen veriler, araştırma konusunun daha derinlemesine incelenmesine imkan sağlar (Greene vd., 2005).

Literatür incelendiğinde karma yöntem araştırmaları hakkında farklı tanımlamalar olduğu görülmektedir. Johnson ve Onwuegbuzie (2004) karma yöntem araştırmalarını, bir çalışmada nitel ve nicel araştırma tekniklerinin, yöntemlerinin, yaklaşımlarının araştırmada birleştirilmesi olarak tanımlamaktadır. Benzer şekilde Creswell (2006) karma yöntem araştırmasını, bir araştırma sürecinde nitel ve nicel verilerin birlikte toplanması, analiz edilmesi şeklinde açıklamaktadır. Leech vd. (2011), karma yöntem araştırmalarının tek bir çalışma veya aynı temel konuyu inceleyen bir dizi çalışmadaki nitel-nicel veri toplama, analiz etme ve yorumlama adımlarıyla ilerlediğini söylemektedir. Baki ve Gökçek (2012) ise "çeşitli yöntemler kullanarak olayları bir çerçeve içerisinde sunma, analiz etme ve bir araya getirmektir" şeklinde ifade etmişlerdir. Özetle, karma yöntem araştırması bir problemin çözümü için nitel ve nicel araştırma yaklaşımlarının, yöntem ve

tekniklerinin birleştirilerek, problemin çözümünde daha etkili öneriler ortaya koymayı sağlayan araştırma şeklinde tanımlanabilir.

Karma araştırmanın aşamaları Johnson ve Onwuegbuzie (2004) tarafından aşağıdaki gibi sıralanmıştır: (1) Araştırma problemine karar vermek, (2) Araştırmanın karma desene uygun olup olmadığına karar vermek, (3) Karma yöntem veya karma model araştırma desenini seçmek, (4) Verileri toplamak, (5) Verileri analiz etmek, (6) Verileri yorumlamak, (7) Verilerin yerinde olup olmadığına bakmak, (8) Sonuçları ve sonuç raporunu yazmaktır. Yukarıda da görüldüğü gibi bir araştırmada en önemli aşama araştırma probleminin karma araştırma desenine uygun olup olmadığına karar vermektir.

Eğer araştırmacı çalışmasında karma yöntem kullanacaksa bu yöntemin güçlü ve zayıf taraflarını göz önünde bulundurması gerekir. Nitel ve nicel veri toplamının üç ana nedenini açıklayan Rossman ve Wilson (1991) karma yöntemin avantajlarını şu şekilde özetlemişlerdir: (a) üçgenleme yoluyla birbirlerini desteklemek ya da onaylamak, (b) daha zengin detaylara ulaşarak, ayrıntılı ve gelişmiş bir analiz geliştirmek, (c) yeni yollar başlatmak için yeni bir anlayışla sürprizler veya paradokslar (çelişkiler) ile dikkat yoluyla düşünme sağlamaktır. Böylece karma yöntemler sadece araştırmaya araç kutusu eklemek amacıyla değil, aynı zamanda geleneklerin sentezi için bir fırsat sağlamaktadır.

Johnson ve Onwuegbuzie (2004) göre karma araştırmanın zayıf yanları ise aşağıdaki gibi sıralanmaktadır. Karma araştırma; (1) Nitel ve nicel araştırmanın her ikisini tamamlamak tek bir araştırmacı için zor olabilir. Özellikle iki veya daha fazla yaklaşım aynı anda kullanılmak isteniyorsa bu bir araştırma takımını gerektirebilir, (2) Araştırmacı birden fazla yöntem ve yaklaşımı nasıl uygun bir biçimde kullanılacağını ve nasıl uygun bir biçimde karıştırılacağını anlamak ve öğrenmek zorundadır, (3) Dilde sadelik yanlısı olanlar (purists) yöntemseller olarak belirli bir zaman içerisinde ya nitel ya da nicel bir çalışma yapılmasını önermektedirler. (4) Daha pahalıdır, (5) Daha çok zaman harcamayı gerektirir, (7) Karma araştırmaların arta kalan bazı detayları da tamamıyla yöntembilim araştırmacıları tarafından çözülebilir. Fakat eğer zengin ve kapsamlı bir çalışma yapılmak isteniyorsa bu zorluklar göze alınmalıdır.

Görüldüğü gibi karma araştırmanın pek çok güçlü tarafı yanında zayıf tarafları da bulunmaktadır. Ancak görece en güçlü tarafı nitel ve nicel paradigmanın her ikisinin kullanımının birinin eksik kaldığı noktada diğeri tarafından bu eksikliğin giderilmesi ve daha etkili sonuçlara ulaşılabilmenin sağlanmasıdır.

Araştırmalarda karma yönteminin kullanılmasını gerektiren bir takım gerekçeler vardır. Bu gerekçeleri Greene vd. (1989) ile Giannakaki (2005) üçgenleme (triangulation), tamamlayıcılık (complementarity), gelişim (development), başlangıç (initiation) ve genişletme (expansion) şeklinde sınıflandırmaktadırlar. Bunlardan üçgenlemede birbirine yakın ve tutarlı sonuçların varlığı önemlidir. Tamamlayıcılık, bir yöntemden elde edilen bulguların detaylandırılması, sunulması, artırılması ve açıklığa kavuşturulmasında diğer yöntemin sonuçlarını kullanır. Burada, üçgenlemedeki gibi aynı olayın değerlendirilmesinde farklı yöntemler kullanmanın bulguların tutarlılığını sağlaması amacı yoktur. Gelişim, bir yöntemden elde edilen bulguların araştırma sürecinde daha sonra kullanılan yöntem veya aşamaları şekillendirmesiyle oluşur. Yani gelişim; iki yöntemin sıralı bir zaman içinde yapıldığı ve nitel verilerin çalışmanın nicel boyutunun gelişimine yardımcı olmak amacıyla kullanımınıdır. Dördüncü gerekçe olan başlangıç, araştırmada kullanılan ilk yöntem, farklı bir yöntem kullanılarak araştırılabilecek yeni hipotezler veya araştırma soruları üretilmesine yol açar. Bu durum araştırma sorusunu yeni bir şekle sokmak için iki yöntemden elde edilen sonuçların birbiriyle çeliştiği veya ayrıldığı yerleri ortaya çıkarmak için kullanılır. Son gerekçe olan genişletmede ise birbirinden ayrı olguları incelemek için farklı araştırma yöntemleri kullanarak, araştırmanın sınırlarını genişletmek hedeflenir.

Karma araştırma yöntemleri baskınlık durumuna göre nitel baskın (qualitative dominant), nicel baskın (quantitative dominant) ya da eşit baskınlıkta (equal status) olabilir. Nicel öğelerin daha ön planda olduğu araştırmalar nicel baskın; nitel öğelerin ön planda olduğu ve eleştirel-yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde olan çalışmalar nitel baskın; nicel ve nitel yaklaşımların eşit oranda kullanıldığı çalışmalar ise eşit baskınlıkta çalışmalardır (Johnson vd., 2007). Çalışmalarda hangi teknik

baskın ise o tekniğin harfleri büyük harfle yazılarak sembolleştirilme yapılıdır (Morse, 2003).

Karma araştırmanın diğer bir özelliği ise zaman boyutudur. Nitel ve nicel verilerin zaman sıralaması için önceliğin hangi veride olduğuna bakılır. Nitel verilerin baskın olduğu bir çalışmada önce nitel, sonra nicel veriler toplanır ve (NİTEL→nicel) şeklinde gösterilir. Tam tersi durumda yani araştırmada önce nicel veriler sonra nitel veriler toplanmış ve nicel veriler öncelikli olduğunda (NİCEL→nitel) şeklinde gösterilir. İki yöntemin yaklaşık aynı zamanda toplanıp analiz edilmesi ise karma araştırmada eş zamanlılığı (NİCEL + Nitel; NİTEL + Nicel) oluşturmaktadır (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004).

Karma araştırma ile ilgili literatürde pek çok tasarım bulunmaktadır. Bunlar incelendiğinde araştırmacılara model seçiminde kolaylık sağlayacağı düşünülen bazı tasarımlar Creswell (2003); Morse (2003); Johnson ve Onwuegbuzie (2004); Leech ve Onwuegbuzie (2009) dikkati çekmektedir. Creswell (2003) altı temel tasarım ortaya koymuştur. Bunlar; (1) Sıralı açıklayıcı tasarım; öncelik nicel verilerdedir, nitel veriler nicel verileri artırmak için toplanır. (2) Sıralı araştırıcı tasarım; öncelik nitel verilerdedir, nicel veri nitel verileri çoğaltmak için kullanılır. (3) Sıralı dönüşümsel tasarım; önce nicel veri toplanıp analiz edildikten sonra nitel veriler alınabilir veya tersine önce nitel veri toplanıp analiz edilir sonra nicel veri elde edilebilir. (4) Eşzamanlı üçgenleme; bu tasarımda nicel ve nitel veriler aynı zamanda toplanıp analiz edilir. (5) Eşzamanlı iç içe geçmiş; eşzamanlı üçgenlemeye benzer olarak nicel ve nitel veriler aynı zamanda toplanır ve analiz edilir. Ancak, genelde nicel ya da nitel veriye ağırlık verilir. (6) Eşzamanlı dönüşümsel; nicel ve nitel veriler aynı zamanda toplanıp, analiz edilir. Öncelik veri türlerinden nitel veya nicel olana verilmekle birlikte bazı durumlarda her iki veri türüne de eşit önem verilebilir.

Morse (2003)'e göre karma araştırma tasarımları nitel ve nicel yöntemlerin sıralı, eşzamanlı ve baskın olma durumlarına göre sunulabilir. Bu bağlamda Morse; yöntemlerin sırasını ok işaretiyle, eşzamanlılığı + işareti ile hangi yöntemin baskın olduğu ise büyük harfle göstererek toplam 18 farklı karma araştırma tasarımı sunmuştur (Brannen, 2005). Johnson ve Onwuegbuzie (2004) ise karma yöntem araştırmalarını (1) zaman odaklı (aynı anda ya da sıralı) ve (2) vurgu odaklı (baskın

statü ya da çekinik statü) şeklinde iki boyutlu ele alarak karma yöntemle yapılabilecek dokuz farklı tasarım önermişlerdir. Son olarak, Leech ve Onwuegbuzie (2009) şu ana kadar geliştirilen tasarımların gereğinden fazla karmaşık olduğunu belirterek, karma yöntem tasarımlarında üç boyutlu bir tipoloji önermişlerdir. Bu boyutlar, a) karma yapmanın düzeyi (kısmen veya tamamen karma); b) zamana uyma (eşzamanlı veya sıralı) ve c) yaklaşımlara olan vurgu (eşit veya baskın statü)'dur. Bu üç boyutta yer alan ikişerli bileşenler (kısmen-tamamen karma, eşzamanlı-sıralı ve eşit-baskın) dikkate alındığında sekiz farklı karma araştırma tasarımı ortaya çıkmıştır.

Karma araştırma yönteminin kullanıldığı disiplinlere bakıldığında ise bunlar arasında hemşirelik (Morse, 1991; Dzurec ve Abraham, 1993); sağlık bilimleri (Morgan, 1998; Forthofer, 2003); yönetim ve örgütsel araştırma (Currall ve Towler, 2003); program değerlendirme (Rallis ve Rossman, 2003); ile eğitim (Rocco vd., 2003) göze çarpmaktadır. Bu anlamda incelendiğinde karma araştırma yöntemi eğitim ve sosyal bilimler araştırmalarında 1990'lardan itibaren farklı ve ayrı bir alan olarak görülmeye başlanmıştır.

3.1.2. Yakınsayan Paralel Karma Yöntem Deseni

Yakınsayan paralel karma yöntem yaklaşımı temel ve gelişmiş karma yöntem stratejilerinin en çok bilinenidir ve nitel ve nicel verilerin kombinasyonu olarak düşünülebilir (Creswell, 2013). Bu yaklaşımda, araştırmacı nitel ve nicel verileri toplamakta daha sonra ayrı ayrı analiz etmektedir. Bu yaklaşımdaki temel varsayım, nitel ve nicel verilerin farklı türde bilgi sağlamasıdır. Böylece katılımcıların bakış açıları hakkında daha detaylı bilgiler edinilebilmektedir.

Yakınsayan paralel karma yöntem desenine ilişkin zorluk verilerin nasıl birleştirileceğidir. İki veri tabanını birleştirmenin birçok farklı yolu bulunmaktadır: yan-yan karşılaştırma; verilerin dönüştürülmesi ya da tablo ve grafik şeklinde birleştirme bunlardan birkaçıdır.

Bu çalışmada ise "tablo şeklinde birleştirme" işlemi kullanılmıştır. Tablo ve grafik şeklinde gösterme, birleştirilmiş verilerin gösterilmesi olarak

adlandırılmaktadır. Bu işlem de birçok farklı şekilde kullanılmaktadır. Araştırmacı için temel fikir verilerin etkili bir şekilde görsel olarak birleştirilerek bir bütün halinde gösterilmesidir.

Yakınsayan yaklaşımda yorumlama genellikle araştırmanın tartışma kısmında yazılır. İlk olarak “Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirilmesi” kısmında veriler ayrı ayrı analiz edilir. Tartışma kısmı ise bu iki veri tabanının karşılaştırıldığı ya da birleştirildiği raporu içermektedir. Bu araştırmada ise veriler, tartışma kısmında birleştirilmiş ve “Edebiyat Turizminden Yararlanma Modeli” adı altında tablo halinde sunulmuştur.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde araştırmanın nicel ve nitel yöntemine ilişkin bilgiler detaylı bir şekilde verilmiştir.

3.2.1. Nicel Araştırma Yöntemi

Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tutumlarını ortaya çıkarmak amacıyla araştırmada niceliksel (kantitatif) yöntem kullanılmıştır. Niceliksel araştırma, önceden hazırlanmış bir soru formuna bağlı kalınarak, sayısal yorum ve genelleme yapılabilen araştırma türüdür. Niceliksel araştırma yönteminde, araştırılan konuya ilişkin, evreni temsil edecek örneklemden sayısal sonuçlar elde edilmekte ve elde edilen sonuçlar üzerinde gerekli istatistiksel ve matematiksel analizler yapılabilmektedir (<http://tr.wikipedia.org>, Erişim Tarihi: 15.08.2014).

Anket tekniğiyle elde edilen bulgular tüketicilerin kitaplarda geçen ya da edebiyatla ilgili destinasyonları ziyaret etme isteklerinin ne düzeyde olduğunu ve edebiyatın kültürel mirasın sürdürülmesine etki edip etmediğini göstermektedir.

Anket tekniğinin tercih edilmesinin en önemli nedeni ise, çok sayıda kişiden veri toplama isteğidir. Anket tekniği ile bir defada büyük bir kesitten veri toplanabilmektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004).

Anketler yüz yüze görüşme yoluyla uygulanmıştır. Anket çalışmasını gerçekleştirmek üzere lisans düzeyinde Turizm İşletmeciliği eğitimi almış ve çalışmaya

katılmaya gönüllü olan 5 kişiden yardım alınmıştır. Bu kişiler, saha çalışması sırasında davranış, kullanılacak dil ve teknik konularında bilgilendirildikten sonra anket çalışmasını yürütmüşlerdir. Anketlerin cevaplanması sırasında gerekli görüldüğü takdirde sorular ve ifadeler hakkında açıklamalarda bulunulmuş, yapılan yorumların anında alınması sağlanarak, bu yorumlara göre gerekli düzenleme ve düzeltmeler yapılmıştır. Anket soruları hazırlanırken Beard ve Ragheb (1983)'in Leisure Motivation Scale (Boş Zaman Motivasyon Ölçeği)'da kullanmış olduğu form (Bu form; Entelektüel, Sosyal, Yetkinlik/Ustalık ve Uyarıcı/Kaçınma Faktörleri olarak belirlenmiş, her birinde 8 toplamda ise 32 ifadeden oluşmaktadır. Bu çalışma doğrultusunda sadece Entelektüel ve Sosyal Faktörler'e ilişkin maddelerden yararlanılmıştır)ve edebiyat turizmiyle ilgili literatürdeki önemli araştırmalar incelenmiş, araştırmanın amaçlarına uygun olan sorular ile anket şekillendirilmiştir. Anket sorularının işleyişi ile ilgili pazarlama ve istatistik alanında çalışan iki akademisyene başvurup anketin düzenlenmesinde yardım alınmıştır.

Araştırmada kullanılan anket formu beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yer alan ifadeler ile tüketicilerin edebiyatın turizm amaçlı kullanımına ilişkin tutumları araştırılmış, ikinci bölümde tüketicilerin kitap okuma davranışları (sıklık ve kitap seçim kriterleri) ile bu davranışların edebiyat turizmi talebine etkisi sorulmuş, üçüncü bölümde edebiyat turizmi kavramını bilme düzeyleri ölçülmeye çalışılmış, dördüncü bölümde tüketicilerin Türkiye'de edebiyat turizmi uygulaması yönündeki düşünceleri öğrenilmeye çalışılmış ve son bölümde ise demografik özelliklerine yönelik sorularla tüketicilerin edebiyat turizmine karşı tutumları ölçülmeye çalışılmıştır. Hazırlanan anket formu ekte (Bknz. **Ek 1**) verilmiştir.

Anketin yapılma zamanı ve pilot çalışma bilgilerine geçmeden önce kullanılan anket formunun yapılandırılmasında yol göstericiliğinden ve oluşturdukları ölçeklerden faydalanılan çalışmalar aşağıda sunulmuştur. Okumayı kolaylaştırmak adına anket ifadeleri numaralarla gösterilmiş ve hangi ifadenin neyi ölçmeye çalıştığı ve hangi yazarların hangi çalışmalarından alındığını vermek uygun bulunmuştur.

Anketin ilk bölümünde turistlere, 5'li Likert ölçeği türünde 32 adet önerme verilerek bu önermelere "1: Kesinlikle Katılmıyorum" ile "5: Kesinlikle

Katılıyorum” arasında cevaplar istenmiştir. Beş boyut altında (Pazarlama, Tercih, Tanıtım, Entelektüellik, Sosyalleşme) hazırlanan bu önermeler:

1. Edebiyatın iyi bir pazarlama iletişimi aracı olduğunu düşünürüm.
2. Turizm hareketlerinin kitaplarda geçen yerlerde artış göstereceği kanısındayım.
3. Bana göre destinasyonların kitaplarda yer alması birçok yerin yeniden keşfedilmesini sağlar.
4. Kitaplarda geçen yerlere gitmek isterim.
5. Kitapların konusu hikayenin geçtiği yeri ziyaret etme isteğimi etkiler.
6. Ünlü yazarların yaşadığı yerler tatil yeri seçimimde etkili değildir.
7. Edebiyat turisti olarak gittiğim yerlerde karakterlerin kullandığı objeleri turistik eşya olarak alırım.(Ör; Yüzüklerin Efendisi’nde kullanılan yüzük, kolye ve kılıçlar-Barahir yüzüğü(aragorn), Akşamyıldızı kolyesi(Arven))
8. Edebiyat turizminin ziyaretçilere farklı deneyimler sunmak için bir fırsat olduğunu düşünürüm.
9. Edebiyat bana göre turizm için uygun bir pazarlama aracı değildir.
10. Destinasyonun kitapta yer alış şekli, o yeri görme isteğimi etkiler.
11. Edebiyat destinasyonun daha fazla dikkat çekmesinde etkili bir unsur değildir.
12. Çok iyi kurgulanmış bir kitabın olumsuz bir mesajla sunulması destinasyona yönelik ilgimi azaltır.
13. Edebiyat sayesinde destinasyonların tanıtımı yapılmış olur.
14. Kitabın türü destinasyon tercihimizi etkiler.
15. Edebiyatın sürdürülebilir turizm çalışmalarına katkı sağlayacağını düşünürüm.
16. Edebiyat sayesinde destinasyonlar yıl boyunca ziyaretçi çekebilir.
17. Edebi kişiler sayesinde destinasyonların daha bilinir hale geldiği kanısındayım.
18. Edebiyat yoluyla destinasyonların tanıtımının yapılmasını daha inandırıcı bulurum.
19. Çok satan kitaplarda yer almanın destinasyonların tanıtımı açısından en önemli unsur olduğunu düşünürüm.
20. Bana göre edebiyat, destinasyonların daha az bilinen yönlerini ortaya çıkararak farkındalık yaratır.
21. Edebiyat turizmine katılarak klasik turizm anlayışı dışında hareket etmeyi tercih ederim.
22. Okuduğum kitapta bahsi geçen karakterin yaşadıklarını bizzat tecrübe etmek isterim.
23. Sevdiğim bir yazarın yaşamı hakkında daha fazla bilgi edinmek isterim.
24. Bir şehri edebi turlarla tanımanın orijinal bir fikir olduğunu düşünürüm.
25. Kitabı okurken zihnimde canlandırdığım yerlerin gerçek halini görmek isterim.
26. Edebiyat turizmi bilgi birikimimi geliştirerek başkalarına karşı rekabet seviyemi artırır.
27. Edebiyat turizmine katılmanın sosyal çevremi genişleteceğini düşünürüm.
28. Edebiyatsever kişilerle yakın dostluklar kurmak isterim.
29. Edebiyat turizmi sayesinde başkalarına düşüncelerimi anlatma imkanı bulurum.
30. Yeni şeyler öğrenmekten zevk aldığım için edebiyat turizmini tercih ederim.
31. Edebiyat turizmi sakin bir ortam sunduğundan tercih ederim.
32. Bana göre stres ve gerginliği gidermenin en iyi yolu edebiyat turizmidir.

Pazarlama önermeleri: 6 ifadeden oluşmaktadır: 1, 7, 8, 9, 15, 16. İfadelerin hazırlanmasında ise aşağıdaki çalışmalardan yararlanılmıştır:

Tooke ve Baker, 1996; Ashworth ve Voogd, 1990; Seaton ve Bennett, 1996; Muresan ve Smith, 1998; Gould vd., 2000; Busby ve Klug, 2001; Croy, 2004; Eser ve Duman, 2006; Müller, 2006; Yılmaz ve Yolal, 2008; Avcıkurt vd., 2008; Saltık, 2009; O'Connor ve Gilbert, 2006; Sjöholm, 2010; Yiannakis ve Davies, 2011; Smith, 2012; Karabıyık ve İnci, 2012.

Tercih önermeleri: 8 ifadeden oluşmaktadır: 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 14. Bu ifadelerin hazırlanmasında;

Nebenzahl ve Secunda, 1993; Gupta ve Gould, 1997; Macionis, 2004; Beeton, 2005; Mercille, 2005; Campalto, 2006; Croy, 2010; Fairer-Wessels, 2010; Ersun ve Arslan, 2011; Hudson vd., 2011' çalışmalarından yararlanılmıştır.

Tanıtım önermeleri: 6 ifadeden oluşmaktadır: 12, 13, 17, 18, 19, 20. İfadelerin hazırlanmasında ise aşağıdaki çalışmalardan yararlanılmıştır:

Jeans, 1979; Butler, 1986; Riley ve Van Doren, 1992; Hudson ve Ritchie, 2006; Şahbaz ve Kılıçlar, 2009; Banyai, 2009; Tuclea ve Nistoreanu, 2011; Yanmaz, 2006; Busby ve diğ., 2011.

Entelektüellik önermeleri: 6 ifadeden oluşmaktadır: 21, 22, 23, 24, 25, 26.

Beard ve Ragheb, 1983; Pocock, 1982; Butler, 1986; Pocock, 1992; Squire, 1996; Herbert, 1996; Wreyford, 1996; Busby ve Hambly, 2000; Herbert, 2001; Çıkla, 2002; Smith, 2003; Johnson, 2004; Santesso, 2004 adlı çalışmalar bu ifadelerin oluşturulmasında kullanılmıştır.

Sosyalleşme önermeleri: 6 ifadeden oluşmaktadır: 27, 28, 29, 30, 31, 32. Bu ifadelerin hazırlanmasında;

Beard ve Ragheb, 1983; Squire, 1994a/1994b; Berber, 2003; Ingram, 2013' çalışmalarından yararlanılmıştır.

İki, üç ve dördüncü bölümde;

- Çoktan seçmeli sorular,

- Evet/Hayır soruları ve
- Öncelik sıralama soruları' bulunmaktadır. Daha detaylı bilgi alabilmek için bazı soruların sonu açık bırakılmıştır.

Son bölümde ise turistlere; yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, meslek, yaşadıkları yer ve gelir düzeylerine dair bilgileri elde etmek amacıyla demografik sorular yöneltilmiştir.

Görüldüğü üzere anket formu, sistematik olarak veri toplayabilmek için bölümlendirilmiştir. Her bölüm değişik tipte sorular içerdiği için bir veri çeşitliliği (çoklu veri toplama) söz konusudur. Araştırmada sayısal veriler SPSS paket programı, nitel verileri ise Betimsel Analiz ile incelenmiştir. Ayrıca tanımlanamayan kavramların açıklanmasında, derinlemesine gidilerek kısmen İçerik Analizi de yapılmıştır.

Araştırmanın amaçlarına uygun olarak tanımlayıcı (betimsel) ve bağıntısal araştırma kullanılması daha doğru verilerin elde edilmesini sağlamaktadır. Tanımlayıcı araştırma çok geniş bir alanı içerir. Amacı pazar çevresiyle ilgili doğru ve tam bilgiler elde etmektir (Nakip, 2003). Bu araştırmalar genellikle güncel sorunların çözümüne yönelik, pratikteki yararı gözetilerek yapılan uygulamalı araştırmalardır (Ural ve Kılıç, 2005). Bağıntısal araştırmalarda ise araştırma probleminde yer alan iki ya da daha fazla değişkene ilişkin olarak örnek kütledeki katılımcılardan veri toplanır ve toplanan veriler arasındaki ilişkileri görmek amacı ile analiz yapılır. Bağıntısal araştırmalarda toplanan verilerin istatistiksel tekniklerle incelenmesi sonucunda değişkenler arasında bir bağlantı olup olmadığı belirlenir.

Turistik tüketicilerin edebiyat turizmine ilişkin tutumları, kitap okuma davranışları ve bu davranışların turizm talebine olan etkisini belirleme amacı araştırma için betimleyici model seçilmesini gerektirmektedir. Tüketicilerin edebiyat turizmini tercih edip etmeyecekleri, ne tür edebi faaliyetlerin gerçekleştirilmesine taraf/karşı oldukları, hangi tür kitaplarda geçen yerlere gitmek istedikleri ve edebiyat turizmine katılma amaçlarının belirlenmesi betimleyici bir nitelik taşımaktadır. Tüketicilerin tutumları ile davranışları ve demografik özellikleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi ise bağıntısal modelle mümkün olmaktadır.

3.2.1.1. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2014 yılının Mart-Mayıs ayları arasında, İstanbul/Sultanahmet bölgesini ziyaret eden turistler oluşturmaktadır. Araştırmada özellikle İstanbul'un Sultanahmet Bölgesi'nin seçilme nedeni; şehrin turistik açıdan ilgi odağı olan en önemli yeri olması ve ayrıca kültür turistlerine ev sahipliği yaptığı düşüncesidir.

Bu çalışmada Sultanahmet Bölgesi'ni ziyaret eden turistlerin, İstanbul'u ziyaret eden kültür turistlerini temsil ettiği kabul edilmiş ve tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olan yargısal örnekleme metodu kullanılmıştır. Ayasofya Müzesi, Topkapı Sarayı, Aya İrini Kilisesi Müzesi, Büyük Saray Mozaikleri Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzesi, Sultan Ahmet Camii, Yere Batan Sarnıcı, Türk İslam Müzesi, Hipodrom, Mısır Çarşısı gibi pek çok turistik çekim merkezini bünyesinde barındıran Sultanahmet Bölgesi (Yenen 2009; Tonguç ve Yale 2010), İstanbul'a gelen kültür turistlerinin büyük bölümü tarafından ziyaret edilmektedir. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre 2012 yılında Topkapı Sarayı'nı 3.334.925 kişi, Ayasofya Müzesi'ni ise 3.345.347 kişi ücretli olarak ziyaret etmiştir ve bu iki müze Türkiye çapında en çok gezilen iki müze olmuştur (<http://www.kulturvarliklari.gov.tr>, Erişim:01.03.2014).

Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde ise TÜRSAB'ın "Türkiye müzeleri 2013 raporu" ve Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün "müze istatistikleri" verilerinden yararlanılmıştır. Bu verilere göre, Türkiye'deki müze ziyaretlerinin %44'ü İstanbul bölgesinde gerçekleşmiştir (8,9 milyon kişi). Büyük ana kütleler için kabul edilebilir örneklem büyüklüklerinin belirlenmesine yönelik araştırmalarda $N \geq 1.000.000+$ olduğunda $n=384$ birim yeterli sayılmaktadır (Sekaran, 2003). Araştırmanın özellikleri, araştırmada kullanılan değişken sayısı, araştırmada kullanılacak analizlerin özellikleri dikkate alınarak değişkenler arası örnekleme hatasının birikimli etkisini azaltmak amacıyla 450 katılımcıya ulaşılmıştır.

Sultanahmet Meydanı'nın Konumu ve Özellikleri

Sultanahmet Meydanı tarihi yarımada içerisinde yer almaktadır ve İstanbul'un en önemli meydanlarından biridir(Bizans devrinde "Hipodrom" olarak

bilinmektedir). Bizans döneminde Eski Mısır, Eski Yunan, Roma ve Bizans anıtlarını içeren meydan, Osmanlılar zamanında yapılan Türk İslam eserleriyle Akdeniz uygarlıkları havzasının en ilginç açık mekanı özelliğini kazanmıştır. At Meydanı (Hipodrom) ayrıca yüzyıllar boyunca geleneksel şenliklere ve ayaklanmalara sahne olmuştur.

Hipodrom'un 118,5×370 m (yaklaşık 45.000 m²) ölçülerine karşılık, At meydanı, çevresindeki yapılaşmalar nedeniyle 75×300m (yaklaşık 22.500 m²) ölçüsüyle daha dar bir açıklık haline gelmiştir. Yine de Sur içi İstanbul'un en geniş alanıdır. Ayrıca "meydan" adını taşıyan sayılı ve işlevsel alanların en önemlisi sayılır. Sultanahmet Meydanı, Sultan Ahmet Külliyesi ile Ayasofya arasında kalan 13.000 m²'lik bir alandır.

Sultanahmet Meydanı yakından incelendiğinde, birbirine yakın dört ayrı parktan oluştuğu görülmektedir:

- Birincisi, ortasında havuzu bulunan, Japon süs elmaları ve kirazları ile erguvan ve oya ağaçları, konik porsuk ve konik mazı ağaçların süslediği park.
- İkinci park ise içinde Alman Çeşmesi ile dikilitaşların yer aldığı Hipodrom alanıdır.
- Üçüncü park ise biraz küçük olmakla beraber, Sultan Ahmet Külliyesine yakındır. Büyük bölümüne ses ve ışık gösterilerini izleyenlerin oturması için aralıksız banklar yerleştirilmiştir.
- Dördüncü park ise, Adliye Sarayı ile Firuz Ağa Camii arsındadır; parkın ortasında Bizans döneminden kalma bir sarayın temel kalıntıları bulunmaktadır.

Alan birçok tarihi eserler ile çevrilidir. Sultanahmet Meydanı'nın kuzeyinde M.S. 532-537 yılları arasında inşa edilen Ayasofya müzesi yer almaktadır. Sultanahmet Meydanı'nın güneyinde, At Meydanı'nın doğusunda 17. yy başında yapılan Sultanahmet Camii, Medresesi ve Türbesi yer almaktadır. At Meydanı'nın batısında İbrahim Paşa Sarayı ve hemen yanında Tapu Kadastro Binası yer almaktadır. Sultanahmet Meydanı'nın doğusunda Haseki Hürrem Sultan Hamamı yer almaktadır. At Meydanı'nda Dikilitaş, I. Theodosios zamanında Burmalı sütun I. Constantinius Örne sütun ise Constantinius Porphyrogenes tarafından dikilmiştir.

3.2.1.2. Veri Toplama Aracı ve Pilot Uygulama

Çalışmada veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anket formunun hazırlanmasında konuyla ilgili akademik çalışmalar incelenmiş, araştırmada kullanılacak sorular ve değişkenler oluşturulmuştur. Verilerin toplanmasında hem nitel hem de nicel yöntemler kullanılarak karma bir yapı oluşturulmuştur. Bu şekilde bir veri toplama yönteminin sınırlılığı, diğer bir veri toplama yöntemiyle aşılmaya çalışılır. Aynı araştırmada birden fazla veri toplama yönteminin kullanılmasına “veri çeşitlemesi” denmektedir. Bu yaklaşım, araştırmada elde edilen bulguların geçerlilik ve güvenilirliğini artırma konusunda çalışmaya önemli katkılarda bulunabilmektedir.

Anket formu; İngilizce ve Türkçe olarak iki dilde hazırlanmıştır. Anket formları hazırlandıktan sonra, 20 turist üzerinde bir pilot uygulama yapılarak, soruların anlaşılabilirliği ve anket formunun cevaplanma süresi kontrol edilmiş, anlam gücü yaratan ifadeler düzeltilmiştir.

3.2.1.3. Veri Toplama Süreci

Belirlenen örneklem sayısına, Mart-Mayıs 2014 tarihleri arasında, İstanbul’un turistler tarafından en çok ziyaret edilen ve birçok milliyetten turistlerin ziyaret ettiği, camilerin, müzelerin, tarihi eserlerin yoğun olduğu alan olarak en uygun yer olan Sultanahmet Bölgesinde ulaşılmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden turistlere öncelikle Sultanahmet gezileri esnasında müze, saray, sarnıç ve benzeri turistik ve kültürel bir çekim merkezini ziyaret edip etmedikleri sorulmuştur. Olumlu yanıt verenler anket formunu cevaplandırmıştır. Araştırma için büyük önem arz eden soruların cevaplanmadığı otuz adet anket analize dahil edilmemiştir. Dolayısıyla yapılan analizler 420 adet anket formu kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

3.2.1.4. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında yapılan anket çalışmasının sonucunda elde edilen veriler istatistikî yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizi SPSS 20.0 for Windows paket programı ve Betimsel Analiz ile değerlendirilmiştir. SPSS 20.0 paket programı kullanılarak analizi yapılan verilerin öncelikle güvenilirlik analiz

yapılmış daha sonra ise değişkenlerin ve 5’li Likert ölçekli soruların, yüzde dağılımları, frekans dağılımları ve aritmetik ortalamaları hesaplanarak yorumlanmıştır. Ayrıca ifadelerin her biri için tanımlayıcı istatistik analizler de yapılmıştır.

3.2.2. Nitel Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada, otellerde uygulanan edebiyat turizmi konseptinin kendisinden beklenenlere ne derecede cevap verebildiği sorgulanmakta ve amacına ne derecede ulaşabildiğine ilişkin sonuçlar tespit edilmektedir. Edebiyat turizminin otel işletmelerine nasıl bir deneyim kazandırdığı ise araştırmanın temel sorununu oluşturmaktadır.

Araştırmada anlamı, amacı, önemi ve işleyişi belirlenen ve formüle edilen edebiyat turizmi söz konusudur. Bu konseptte sahip oteller, edebiyat turizmi açısından incelenmektedir. Analiz birimi olan otellerin ayrıntılı bir şekilde değerlendirildiği bu inceleme sürecinde böyle bir çalışma için en uygun nitel araştırma yöntemlerinden biri olan örnek olay yöntemi tercih edilmiştir.

Bu çalışma bir “örnek olay incelemesidir” (Durum Çalışması). Edebiyat konseptli sekiz otelle (Mini Fuar Otel, Şiir Otel, Sylvia Beach Hotel, Literature and Art Hotel, Library Hotel, Pavillon des Letters Hotel, Hotel Friedenau/Literatur Hotel ve Ins Boons Boro) defalarca görüşülmüş ama yalnız bir otelden geri dönüşüm sağlanabilmiştir. Bu yönüyle bu araştırmada Denizli’de bulunan Şiir Butik Otel’in amaçlarına ne ölçüde ulaşılabilirdiği teyit edilmektedir.

Araştırmada tek bir otel söz konusudur. Her otel bir durumdur ve kendi içinde bütüncül olarak ele alınmaktadır. Araştırma bu özelliği ile de “*bütüncül tek durum deseni*” özelliği göstermektedir. (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 290-291; Daymon ve Holloway, 2005: 108). Sonuçta otel işletmesindeki edebiyat turizmi deneyimi sorgulanmaktadır. Türkiye’de iki otel olmasına rağmen yurt dışındaki edebiyat turizmi konseptli oteller evren itibari ile çok büyüktür. Bu otellerin edebiyat turizmi deneyimlerine ilişkin net bulgularının da ortada olmaması, bu araştırmanın örnek olay incelemesi modelinde olmasını gerektirmiştir. Kılınç (2007)’a göre örnek olay

çalışmaları belli nokta yargılara varma amacı ile yeni bulgulara ulaşma ve keşfetme açısından büyük öneme sahiptir. Örnek olay çalışması bu hali ile keşifsel nitelik taşımaktadır. Araştırmada bazı bulgular kodlanarak kavramsallaştırıldığı için kısmen içerik analizi de söz konusudur bu da araştırmaya tanımlayıcı bir özellik de katmaktadır.

Lodico vd. (2010) örnek olay çalışmalarında kişiler, gruplar ya da belli bir durum tarafından oluşturulan ilişkili bir sistemin kendi özgün ortamında incelendiğini ve anlaşıldığını belirtmektedir. Araştırmada örnek olay yönteminin tercih edilmesinin nedenleri arasında araştırma konusunun kendi yaşam çevresinde incelenmek istemesi, konu ile ilgili derinlemesine bilgi elde edilmesine olanak sağlaması, araştırma merkezinin kendine özgü özelliklere sahip olması (Köklü, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 2008; Karasar, 2002) ve daha önce bu konuda çalışma yapılmaması sıralanabilir. Ayrıca bu yöntem, bir konu, olay, işletme veya bölge hakkında ayrıntılı bilgi toplamaya olanak sağlayarak yeni kuramların geliştirebilmesine fırsat vermesi nedeniyle tercih edilmektedir (Yin, 1994).

Araştırmada birden fazla veri toplama aracından yararlanılmıştır (*çoklu araştırma yöntemleri*). Bu veri toplama araçları; gözlem, görüşme ve belge analizidir. Araştırmada birden fazla veri toplama aracından yararlanılması bulguların daha güvenilir ve daha kapsamlı olmasını sağladığı gibi araştırmanın geçerliliğini de arttırmaktadır (Veal, 2006:107, Robson, 2002:372).

Alanda uygulanan gözlem ve görüşmelere dayalı araştırma teknikleri açısından değerlendirildiğinde bu çalışma, nitel bir araştırma özelliği sergilemektedir. Nitel araştırmalarda örnek olaylar, kişisel deneyimler, gözlem (içebakış, iç-gözlem), görüşme, yazılı ve görsel dokümanlar, hayat hikâyeleri gibi pek çok yöntemler kullanılmakta ve bunlardan bazılarının birlikte kullanılması istenmektedir (Denzin ve Lincoln, 2005: 4). Bu çalışmada da, “örnek olay inceleme” alanı ile ilgili bilgi ve deneyimlerin yanı sıra görüşme sürecindeki gözlemler de veri analizine dâhil edilmiştir. Araştırmacının gözlenen ortama ilişkin düşünceleri ve yorumları bireysel özellikte olsa da nitel araştırmada önemli yer tutar (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 180). Dolayısıyla durum çalışması yapılan yerle etkileşim süreci daha önceki deneyimlere kadar uzanmaktadır. Bu süreç görüşme öncesindeki iletişim ve

görüşme sırasındaki gözlemi de kapsamaktadır. Bu da verilerin toplanmasında hem görüşme hem de katılımlı gözlem yöntemlerinin birlikte kullanılmasına zemin hazırlamıştır. Örnek olay araştırmaları alan çalışmalarıdır. Köklü (1994) alan çalışmalarında görüşme ve katılımlı gözlemin önemli bir yer tuttuğunu ifade etmektedir. Seidman (2006: 23) katılımcı gözlemin görüşmenin doğasında olan veri toplama araçlarından olduğunu belirtmektedir. Nitel araştırmalar araştırmacılara gözlem ve görüşme gibi katılımcılarla yakın temas kurmalarını sağlayan veri toplama yöntemlerini kapsar (Lodico vd., 2010: 143). Görüşme yoluyla, deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar ve zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlenemeyen hususlar anlaşılabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 120). Gerson ve Horowitz’e (2002) göre görüşme, insanların güdülerini, algılarını ve deneyimlerini keşfetmede, ayrıca bu deneyim ve eylemleri açıklamada sistematik bir yöntem sunar. Yine aynı yazarlara göre katılımlı gözlem teknikleri ise insanların birbirlerine olan davranışlarını nasıl açıkladıklarına ilişkin ipuçları yanında; bireyler, gruplar ve örgütlerin bir dizi ortam içinde nasıl davrandıkları hakkında doğrudan bilgi sağlama imkânı da vermektedir. Benzer görüşleri Daymon ve Holloway (2005: 203) de paylaşmaktadır. Hatta bu yazarlara göre nitel araştırmalarda gözlem metodu nadiren tek başına kullanılmakta ancak sıklıkla görüşmelerle birlikte kullanılmaktadır. Her iki yaklaşım da araştırmacılara veri toplamada yeni stratejiler formüle etmeye izin vermektedirler. Katılımlı gözlem tutum, davranış ve değerlerin kuramsal kategorileri arasındaki ilişkiyi göstermekten ziyade; özel bir yeri, grubu, örgütü ya da temel sorunu anlamak için sıklıkla kullanılmaktadır (Gerson ve Horowitz, 2002). Aynı yazarlar görüşmecilerin gözlem de yapabileceğini ve bu gözlemlerini destekleyici bilgiler toplamada kullanabileceklerini belirtmektedirler. Ancak bu çalışmada Şiir Butik Otel’den elde edilen verilerin gözlemden ziyade görüşmeye dayandığı belirtilmelidir.

Nitel araştırma, ilgili alanın yakından incelenmesini ve mümkün ise ilk elden veri toplanmasını gerektirmektedir. Bu nedenle araştırmacının, araştırmanın yapılacağı alanı tanıması ve bu alanda çalışmanın getireceği bazı görev ve sorumlulukları yüklenmesi gerekmektedir. Alanla ilgili ön bilgiler edinmek, alanı daha yakından tanımak için gerekli temaslarda bulunmak alanla ilgili araştırmacının yapması gereken işlerden birkaçıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 87). Marshall ve

Rosmann (1999), araştırma alanı ile ilgili dört önemli özellikten söz etmektedirler. Birincisi; alana araştırma amacıyla girmek mümkündür, ikincisi; alanda araştırma konusuyla ilgili zengin bilgiler, süreçler ve dokümanlar mevcuttur, üçüncüsü; araştırmacı alandaki bireylerle güvene dayalı ve etkili bir iletişim kurabilir, son olarak, elde edilen bilgilerin geçerliği ve kalitesi konusunda kuşku yoktur. Bu dört özelliğin birlikte bulunması araştırmacı için büyük bir şanstır, ancak bu durum her zaman mümkün değildir. Yine de araştırmacının alan seçerken ve alana girmek için girişimlerde bulunurken bu dört özelliği yakalamaya çaba göstermesi önemlidir. Çalışmanın araştırma alanı olarak seçilmiş olan Şiir Butik Otel'de ise bu dört özelliğin bir arada bulunduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada öncelikle analiz birimine ait dokümanlar incelenmiştir. Bu amaçla edebiyat konseptli Şiir Butik Otel'e ilişkin broşür, dergi, katalog, web sayfası vb. basılı ve sanal veriler taranmıştır. Veri toplamının ikinci aşamasında ise analiz birimi kendi doğal ortamında gözlenmiş ve edebiyatın turistik amaçlı kullanımı yönünde neler yapıldığı ve yapılabileceği analiz edilmiştir. Belge analizi ve gözlem sonucunda elde edilen bilgiler ışığında mülakat için yarı yapılandırılmış form hazırlanmıştır (Bknz **Ek 2: Görüşme Formu**).

Yarı Yapılandırılmış Mülakat Yöntemi görüşmecinin sistematik olarak veri toplaması ve konu dışına çıkarak bazı detaylara inmesini ve esnek sorular sorabilmesini sağlamaktadır (Berg, 2001:70). Gerson ve Horowitz (2002) görüşmenin keşifsel araştırmalarda deneyim ve eylemleri açıklamada sistematik bir yöntem sunduğunu belirtmektedir. Bu yöntem sahip olduğu özellikleri nedeniyle keşifsel araştırmalarda sıklıkla kullanılmaktadır (Yüksel ve Yüksel, 2004:154; Daymon ve Holloway, 2005:171). Araştırma konusu ana hatları ile belirlenmiş ve üzerinde odaklanılması gereken boyutlar çizilmiştir. Mülakat sırasında kullanılan yarı yapılandırılmış formda yer alan sorular şu şekilde kategorize edilmiştir.

1. Otel sahibi ve otel işletmesine ilişkin sorular
2. Konsept olarak şiiri seçme nedenleri, amaçları ve beklentilere ilişkin sorular
3. Şiir konseptiyle ilgili sorular
4. Şiir konseptinin işletmecilikle ilgili etkilerini belirlemeye yönelik sorular

5. Genel memnuniyetle ilişkin sorular
6. Ziyaretçilere ilişkin sorular

Görüldüğü üzere görüşme soruları sistematik olarak veri toplayabilmek için gruplandırılmıştır. Her bir grupta değişik tipte soruları içeren alt başlıklar mevcuttur. Görüşme formunda temel soruların yanısıra ekstra ve hatta önemsiz sayılabilecek alt kategorilere göre istiflenmiş sorular da kullanılmıştır (Berg, 2001:74-75). Bunlardan bazıları kısaltılmış özet şeklinde şu şekilde belirtilebilir:

1. Edebiyat konseptinin otel işletmelerine ekonomik katkıları nelerdir?
2. Edebiyat turizminin otel işletmelerine ne gibi sosyal, kültürel ve psikolojik etkileri olmuştur?
3. Edebiyat turizmi konuklara kültürel anlamda ne tür katkılar sağlamaktadır?
4. Şiir Butik Otel'e gelen yerli ve yabancı konuklarla yakın ilişkiler, dostluklar kurulmuş mudur? Ayrıldıktan sonra bile iletişim devam ediyor mu? Müşteri gönderme, tavsiye etme, reklam yapma vb
5. Otele gelenler, şairler hakkında bilgi edinme fırsatı bulabilmişler midir?
6. Edebiyat turizminin tanınması ve edebi kültürün sürdürülmesi bilincinin oluşturulmasında Şiir Butik Otel deneyiminin etkisi olmuş mudur?
7. Gelenler şairlere ait kişisel eşyaları bu odalarda görebilmekte midir?
8. Edebiyat konseptinin otel işletmelerinde uygulanmasında sorunlar yaşanıyor mu? Eğer sorunlar varsa bu sorunlara ne gibi çözüm yolları bulunmaktadır?
9. Özellikle tanıtım ve pazarlama açısından şiir konseptinin otel işletmesine ne tür getirileri olmuştur?
10. Şiir konsepti uygulamasından genel olarak umulanlar, beklentiler ne ölçüde gerçekleşmiştir? Genel memnuniyet oranı nedir?

Hazırlanan soruların kolay anlaşılabilir ve alt gruplara göre odaklanılmış sorular olmasına özen gösterilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008:140). Nitel araştırmalarda araştırmacıların genel ve soyut sorular yerine daha güvenilir tanımlar ve açıklamalar elde etmede odaklı sorular sormaları gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2008:129). Soruların hazırlanmasında, konunun ana hatlarının belirlenmesi ve odaklanılması gereken alt boyutların belirlenmesi kolaylık sağlamıştır (Daymon ve

Holloway, 2005:171). Dolayısıyla elde edilecek veriler alt problemlerle de ilgilidir. Araştırmada verilerin toplanmasında soruların sistematik olarak hazırlanmasına (Weller ve Romney, 1988) ve daha sağlıklı sonuçların ortaya çıkmasını sağlamak için görüşme formunun buna göre tasarlanmasına özen gösterilmiştir. Araştırmada görüşme ile elde edilen veriler, hazırlanan kısa boyutlu “gözlem formu”ndaki sorularla paralellik göstermesine çalışılmıştır. Gözlem formundaki sorular genelde işletme sahiplerinin tutum ve davranışları ile bölge ve ortama ilişkin sorulardır. (Örn: Burası şiir konseptiyle işletmeye açılmadan önce önce nasıl bir yerdi? Burayı önemli kılan unsurlar nelerdir; şiir mi, butik otel olması mı?) Gözlem sırasında elle notlar alınmış; ayrıca ses kayıt cihazı da kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:179). Bazı derinlemesine yapılan açıklayıcı mülakatlar da kayıt cihazlarına alınmaktadır (Oppenheim, 2001:52).

Çalışma sürecinde, yönetici ile bağlantı kurularak görüşmenin amacı ve önemi anlatılmıştır. Ön inceleme ve tespitlerde bulunmak üzere 26 Haziran 2014 tarihinde Şiir Butik Otel’e bir inceleme gezisi gerçekleştirilmiştir. Bu gezide yönetici ile araştırma konusunun boyutları hakkında kısa bir ön durum değerlendirmesi yapılmıştır. Ön pilot çalışmaları sırasında yapılandırılmamış açıklayıcı mülakatlarda işe yarayabilecek sorulara ihtiyaç olabilir. Çünkü cevaplayıcının kendiliğinden daha fazla bilgi verme eğilimi olabilir (Oppenheim, 2001:51). Yapılan bu ön görüşmede/pilot çalışmada taslak olarak hazırlanan görüşme formunda yer alan ancak yanlış anlaşılabilir ve yorumlanan ya da uygun olmayan alt konu başlıkları ve bazı sorular gelen tepkiler ve yanıtlar dikkate alınarak revize edilmiştir (Bkz. Berg, 2001:80). Ayrıca araştırma açısından oldukça önemli görülen kimi soruların alternatif biçimleri ve ayrıntılı bilgi almaya yönelik (kim, nerede, ne zaman, sonra ne oldu, acaba, var mı gibi) ek sondalar da oluşturulmuştur (Bkz. Yüksel ve Yüksel 2004:159; Yıldırım ve Şimşek, 2008:132-133). Ek sondalar araştırmacılara görüşme formunda yer almayan bazı ayrıntılı bilgiler sağlarlar (Berg, 2001:70). Yine bu süreçte işletme yöneticisinin demografik özellikleri yanında, edebiyat turizmi uygulamalarıyla ilgili öğrenilmiş davranışlarının bilişsel, duyuşsal ve devinişsel boyutlarına ilişkin bilgiler edinilmeye çalışılmıştır. Böylelikle görüşme formunda yer alan soruların daha çok edinilmiş deneyimlere yönelik olmasına dikkat edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008:140). Ön görüşmeden sonra 14 Temmuz 2014 tarihi için

randevu alınmıştır. Araştırma ile ilgili gerekli hazırlıklar tamamlandıktan sonra ilgili alana gidilmiştir. (Görüşme alanı ve iletişim biçimi için bkz. Berg, 2001:84). Şiir Butik Otel Genel Müdürü Sayın Tayfun DİNDAR ile yapılan görüşme ana hizmet binasında kapalı bir ortamda gerçekleştirilmiştir.

Bu görüşme yaklaşık 1,5 saat sürmüştür. Görüşmelerin 120 dakikadan fazla, 90 dakikadan az olmaması belirtilmektedir (Seidman, 2006:20). Görüşme boyunca anlık olarak sorulan ek sordalardan yararlanılmıştır. Veriler görüşme formuna uygun olarak sistematik olarak toplanmıştır ve kısaltılıp özetlenerek daha anlamlı hale getirilmiştir (Berg, 2001:35). Durum çalışması yapılan alanla ilgili gerek daha önceki bilgi ve deneyimler, gerekse araştırma sürecinde yapılan gözlemler de eklenerek betimsel analize tabi tutulmuştur. Görüşmede doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilmektedir. Bu betimlemeler açıklanmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:224). Ancak bazı gizli kalan ve anlaşılamayan kavramlar üzerinde kısmen içerik analizi de uygulanmıştır. Nitel araştırmaların analizi, zor, karmaşık, uzun ve zaman alıcıdır; ayrıca öncelikle tümevarımcıdır (Daymon ve Holloway, 2005:232). İçerik analizi yapılırken, araştırma sorularına ilişkin ortaya çıkan bazı cümle ve paragraflar genel bir çerçeve içinde ortak özelliklerine göre ayrılarak kodlanmış ve kavramsallaştırılmıştır. Daha sonra otelin genel müdüründen elde edilen bulgular tematik kodlamaya göre düzenlenmiş ve tanımlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:232-237). Bu noktada herhangi bir yorum yapılmadan veriler işlenerek bilgiye dönüştürülmüş; dolayısıyla tanımlayıcı özellik kazandırılmıştır.

Ayrıca, tüm görüşme sürecinde görüşmecilerin dikkat etmesi gereken temel kurallara uymaya çalışılmıştır (Berg, 2001:99-100; Seidman, 2006:78-92).

3.2.2.1. Geçerlilik, Güvenilirlik ve Genelleme

Bu araştırmada görüşme, gözlem ve araştırmacının durum çalışması yapılan alanla ilgili bilgi ve deneyimlerinden elde edilen veriler söz konusu olduğu için çoklu veri toplama türünden (veri çeşitleme) yararlanılmıştır (*Kaynak veri çeşitleme*). Görüşme formundaki alt gruplara ayrılmış sorulara göre elde edilen bulgulardan sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmanın aşamaları hakkında gerekli bilgiler verilmiştir.

Görüşme sırasında sorulara ilişkin alınan cevaplar arasında bazı ifadeler olduğu gibi alıntı yapılmıştır. Dolayısıyla bir kanıt zinciri de sağlanabilmiştir. Ayrıca araştırmanın sonucu hakkında otel yöneticileri haberdardır. Bu durumda araştırmanın yapı geçerliliğine sahip olduğu belirtilebilir. Belirtilen bu hususlar örnek olay araştırmalarında yapı geçerliliğini artırmak için kullanılan önemli taktiklerdir (Yin, 2003:36; Yıldırım ve Şimşek, 2008:289).

Elde edilen veriler sistematik olarak analiz edilmiştir. Araştırmada izlenen süreç açıkça belirtilmiştir. Yapılan yorumlar ve sonuçlar söz konusu örnek olay incelemesi sonucunda ortaya çıkan bulgulara dayanmaktadır. Bu araştırmada araştırma konusuyla genel anlamda ilgili olan ancak örnek olaydaki bulgulara dayanmayan herhangi bir yorum söz konusu değildir.

Diğer taraftan bu çalışmada ortaya çıkan bulgu ve sonuçların Türkiye'deki diğer edebiyat konseptli otellere genelleştirilmesi beklenemez. Bu araştırmanın zaten böyle bir amacı yoktur. Bu bulgu ve sonuçlar sadece Şiir Butik Otel için geçerlidir. Çünkü sosyal olgular ancak kendi ilişkide olduğu ortamda oluşmakta ve şekillenmektedir (Denzin ve Lincoln, 2005:3; Daymon ve Holloway, 2005:167). Her olay kendi ortamında anlamlı ve kıymetlidir. Ortaya çıkan sonuçlardan daha mini ölçekte Ege Bölgesi için genelleme yapma imkânı doğabilir. Çünkü bazı temel hususlar sabit kalmak şartıyla, bölgenin iklim ve bitki örtüsü, sezon yapısı, bölge halkı, ziyaretçi tipolojisi vb. bazı değişkenler diğer işletmeler için de ortak özellikler gösterebilir. Elde edilen bulgu ve sonuçlar, edebiyat konsepti uygulamak isteyen ve Ege Bölgesinde bulunan diğer otel işletmelerine de örnek olmasına yönelik kısmi kuram ve hipotezlerin geliştirilmesine yardımcı olabilir. Bu hususların araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğine ilişkin kaygıları azaltıcı yönde olduğu da belirtilebilir.

BÖLÜM IV

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Nicel Analiz

Bu bölümde İstanbul'u ziyaret eden kültür turistlerine yönelik olarak uygulanan anketlerden elde edilen istatistiki analiz ve yorumlara yer verilmektedir. Elde edilen bulgulara dayanarak, araştırma problemleri açıklanmış, bulguların ortaya koyduğu sonuç ve çalışmanın hipotezleri yorumlanmıştır.

4.1.1. Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan 420 turistin demografik özellikleri aşağıdaki şekilde tablolatırılmıştır.

Tablo 12: Ankete Katılan Turistlerin Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	Frekans	Yüzde (%)	Demografik Özellikler	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet			İşçi	17	4,0
Kadın	191	45,5	Memur	49	11,7
Erkek	229	54,5	Muhasebe/ Finans	25	6,0
Medeni durum			Tekniker	6	1,4
Bekâr	165	39,3	Yönetici	51	12,1
Evli	255	60,7	Emekli	17	4,0
Yaş			Çalışmıyor	18	4,3
19-29	105	25,0	Diğer	42	10,0
30-39	138	32,9	Milliyet		
40-49	95	22,6	Türk	153	36,4
50-59	82	19,5	Alman	57	13,6
Eğitim			Diğer	15	3,6
Lise	86	20,5	Rus	39	9,3
Üniversite	273	65,0	İtalyan	20	4,8
Yüksek Lis./Doktora	61	14,5	İngiliz	46	11,0

Tablo 12 Devam: Ankete Katılan Turistlerin Demografik Özellikleri

Meslek			Amerikan	24	5,7
Akademisyen	57	13,6	Fransız	24	5,7
/öğretmen					
İdari işler	34	8,1	İspanyol	24	5,7
Mühendis	52	12,4	Hollandalı	10	2,4
Öğrenci	52	12,4	Belçikalı	8	1,9
Total	420	100,0	Total	420	100,0

Ankete katılan turistlerin demografik özellikleri incelendiğinde; İstanbul'daki kültür turistlerinin, %54'lük orana denk gelen 229 kişilik kısmı bay, %45'lik orana denk gelen kısmı ise bayandır. Bu oranlara baktığımızda, İstanbul'u ziyaret eden kültür turistleri arasında, cinsiyet değişkeni bakımından pek farklılık olmadığı söylenebilir. Medeni durum incelendiğinde ise çoğunlukla evli (%60) oldukları görülmektedir. Bu durumda kültür turizmine katılmayı bekarlara kıyasla evlilerin tercih ettiği düşünülmektedir.

İstanbul'a gelen kültür turistlerin, %32,9'luk orana denk gelen 138 kişilik kısmı 30-39 yaş arasında, %25'lik orana denk gelen 105 kişilik kısmı 18-29 yaş arasında, %22,6'lık orana denk gelen 95 kişilik kısmı 40-49 yaş arasında, %19,5'lik orana denk gelen 82 kişilik kısmı ise 50 ve üzeri yaşadadır. Araştırmaya katılan turistlerden, genç ve orta yaş grubunda yer alanların sayısının, 3. yaş grubu olarak kabul edilen turist grubundan oldukça fazla olduğu görülmektedir. Eğitim düzeylerine bakıldığında, en büyük payı % 65'lik oran ile üniversite mezunları oluşturmaktadır. İkinci sırada %20,5 ile lise mezunları, üçüncü sırada %14,5 ile yüksek lisans/doktora mezunları bulunmaktadır. Ankete katılan kişiler arasında ilköğretim mezunu bulunmamaktadır. Anket formunu cevaplayan, İstanbul'u ziyaret eden kültür turistlerinin büyük bölümünün eğitim seviyesinin yüksek olduğu, bu oranlardan görülmektedir.

İstanbul'a gelen kültür turistleri memleket değişkenine göre sıralandığında, birinci sırada %13,6 oranı ile Almanya gelmektedir. Bu oranı takip eden turistlerin, %11'i İngiliz, %9,3'ü Rus'tur. Diğer kategorisindeki ülkelerden gelen turistlerin sayısını sıraladığımızda; Avustralya:1, Norveç ve Çek Cumhuriyeti:3, Yeni Zelanda-

İsveç-Macaristan:2, Danimarka-Ukrayna-Güney Afrika:2, Kanada:1, Finlandiya ve Romanya:3, Polonya-Kore.2, İran:1 verilerini görmekteyiz.

Araştırmaya katılan turistler, memleket bakımından incelendiğinde büyük çoğunluğunun Alman turistlerden oluştuğu görülmektedir. Ancak diğer memleketlerden gelenler ile birlikte genel duruma bakıldığında, İstanbul'un çok çeşitli milletlerden belirli oranlarda, kültür turisti aldığı ortaya çıkmaktadır.

İstanbul'a gelen kültür turistleri meslek değişkenine göre sıralandığında, en büyük oranı %13,6 ile akademisyen/öğretmen oluşturmaktadır. Daha sonra en büyük paydayı oluşturan meslek grupları, %12,4 mühendis, %12,4 öğrenci, %12,1 yönetici, %10 diğer, %8,1 idari işer, %6 muhasebe/finans olarak sıralanmaktadır. Diğer meslek grupları içerisinde, pazarlama sektöründe çalışanlar, eczacılar, sporcular, gazeteciler, avukatlar, polisler, askerler, tüccarlar, işçiler, tasarım uzmanları, fizyoterapist ve bilim uzmanları, psikolog-pedagog-eğitim uzmanları, müzisyenler, serbest çalışanlar, muhasebeci ve finans uzmanları, halkla ilişkiler alanı, sekreterler ve çeşitli alanlardaki doktorlar bulunmaktadır.

Elde edilen veriler, İstanbul'daki kültür turistlerinin çoğunun hizmet sınıfından geldiğini göstermektedir. Bu kişilerin gerçekten de "daha üstün çalışma koşullarının" keyfini sürdükleri varsayıldığında, bu durum ayrıca bu turistlerin daha yüksek eğitim düzeyine ve ihtiyari gelire sahip olduklarını işaret etmektedir.

Squire (1993,1994) ve Herbert (1995, 1996, 2001) edebi turistler üzerine yaptıkları çalışmalarda, edebi turistlerin çoğunun;

- Yüksek gelir seviyesi
- Yüksek eğitim düzeyi
- Yüksek edebi farkındalık seviyesi
- 35 yaş ve üzeri,
- İdari pozisyonlarda görevli (beyaz yakalı),
- Bayanlar'dan oluştuğunu görmüşlerdir.

Bu çalışmadan çıkan sonuçlar da bu bulguları desteklemektedir. Ayrıca seçilen örneklemin edebiyat turistlerini temsil ettiği varsayımı da doğrulamıştır. Dolayısıyla edebi turistlerin bir turistten daha çok bir gezgin olmanın kavramına riayet ettiği var sayımını destekleyen delillerde açığa çıkmıştır.

4.1.2. Edebiyatın Turizm Talebine Etkisi

Bu bölüm anketin ikinci kısmını oluşturmaktadır. Burada edebiyatın turistlerin seyahat kararlarına etkisi olup olmadığı problemi (2. Araştırma Problemi) açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu maksatla, ankete katılan turistlere okudukları kitapta geçen bir yere gidip gitmeyecekleri sorulmuştur. Aşağıdaki tablo bu bulguları göstermektedir.

Tablo 13: Okunan Kitaptaki Bir Yere Gitme İsteği

	Frekans	Yüzde
Evet	420	100

Tablodan da görüldüğü üzere katılımcıların hepsi bu soruya olumlu yanıt vermiştir. Edebiyat turistlerinin profili göz önüne alındığında bu sonuç şaşırtıcı gelmemektedir. Çünkü edebiyat turistleri sıradan bir turistten çok bir gezgin özelliği taşımaktadır. Turist bir ülkenin 5 yıldızlı tatil köylerinde deniz, güneş, kum ile dinlenerek ya da kayak yaparak da tatil yapılabilir. Gezgin ise bir kentin ya da ülkenin sosyo kültürel yapısının, süslü ve renkli ana caddelerinden anlaşılmayacağı bilincindedir. Ara sokaklara dalar, insanlarla kaynaşır, yaşamı, doğal güzellikleri paylaşır. Tarihi kalıntılarını, müzelerini, sanat eserlerini, yemek kültürlerini tanımaya çalışır. Gezgin olmak, her şeyden önce pencereden dışarıya merak ve ilgiyle bakmaktır.

Kitapların türleri incelendiğinde ise; polisiye, macera ve aşk kitaplarındaki yerlere gitme isteğinin fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca ankete katılanların yarıya yakını (%47) edebiyat turizmüne katılma amacına “kendimi kitapta anlatılan karakter gibi hissedebilmek” cevabını vermiştir. Diğer amaçlar ise sırasıyla aşağıdaki gibidir:

Tablo 14: Edebiyat Turizmine Katılma Amaçları

- Kendini kitapta anlatılan karakter gibi hissedebilmek
- Merakını tatmin etmek
- Klasik turizm anlayışı dışında hareket etmek
- Sevdiği yazarı tanıma fırsatı bulmak
- Zihninde canlandığı sahneleri yakından görebilmek
- Yazarlara ait kişisel eşyaları görebilmek
- Edebi ve kültürel bilgi edinmek
- Gerçek ve kurguyu kıyaslama olanağı bulmak
- Aynı zevkleri paylaşan insanlarla birlikte olmak

Bu amaçların edebiyat turizminden yararlanmak isteyen destinasyonlara ışık tutacak bilgiler içerdiği düşünülmektedir. Bu amaçlar çerçevesinde uygulanacak pazarlama faaliyetleriyle edebiyat turistlerinin tercihleri manipüle edilebilir.

4.1.3. Edebiyat Turizmini Bilme Düzeyi

Bu bölüm ise anketin üçüncü kısmını oluşturmaktadır. Burada turistlerin edebiyat turizmini bilip bilmedikleri (3. Araştırma Problemi) araştırılmıştır.

Ankete katılan turistlere ilk olarak edebiyat turizmini ne oranda bildikleri sorulmuştur:

Tablo 15: Edebiyat Turizmini Bilme Düzeyi

	Frekans	Yüzde (%)
Hiç duymadım	246	58,6
Az duydum	118	28,1
Çok duydum	56	13,3
Total	420	100,0

Yukarıdaki tablo ankete katılanların çoğunun edebiyat turizminden haberdar olmadıklarını göstermektedir. Yalnız burada ankete katılan 153 Türk'ün hiç duymadığını söylemek yerinde olacaktır. Çünkü yabancı turistlerin büyük çoğunluğu edebiyat turizmi hakkında az-çok bilgiye sahiptirler. Buna ilişkin bulgu ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 16: Edebiyat Turizminin İçeriği Hakkındaki Bilgi Düzeyi

	Frekans	Yüzde (%)
Pekiye	54	12,9
İyi	61	14,5
Orta	56	13,3
Zayıf	17	4,0
Çok zayıf	232	55,2
Total	420	100,0

Tabloda gösterilmiş olduğu gibi, ankete katılanların yarısı az-çok bilgiye sahipken diğer yarısı edebiyat turizminin içeriği hakkında hiçbir bilgiye sahip değildir. Bunun nedeni de edebiyat turizminin Türkiye’de henüz duyulmamış olmasından kaynaklanmaktadır.

Ankette, edebiyat turizmi hakkında bilgiye sahip olan kişilere ayrıca bu bilgileri nereden edindikleri sorulmuş ve bir öncelik yapmaları istenmiştir (1, 2, 3 gibi). Bunun sonucu ise;

1. İnternet
2. Yazılı basın
3. Seyahat acenteleri
4. Bazı kişilerin tavsiyeleri’ olarak çıkmıştır.

Edebiyat turizmiyle ilgili duydukları yerler ise aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 17: Edebiyat Turizmiyle İlgili Yerler

- Sherlock Holmes – İngiltere – Londra - 221b Baker caddesi
- Alacakaranlık - ABD - Forks kasabası
- Yüzüklerin Efendisi - Yeni Zelanda - Matamata Hobbit köyü
- Harry Potter - İngiltere – Oxford
- Da Vinci Şifresi – Fransa – Paris
- Masumiyet Müzesi – İstanbul
- Shakespeare – İngiltere - Stratford-upon-Avon
- Her temas iz bırakır – Ankara

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi Masumiyet Müzesi hariç diğer tüm edebi yerlerin ortak noktası film teşvikli turizmle desteklenmiş olmalarıdır. Film turizminin etkisi birçok araştırmayla kanıtlanmıştır. Burada da filmi çekilen kitapların bulunduğu yerlerin duyulmuş olması bunu bir kez daha göstermiştir.

Çalışmada özel olarak turistlere Türkiye’de edebiyat turizmi uygulayan kaç yer bildikleri sorulmuştur. Bu soruya cevap verenler ise, Masumiyet Müzesini örnek göstermiştir. Masumiyet Müzesi’nin bilinmesinde ise; Masumiyet Müzesi’nin kitaptan sonra hazırlanan bir müze olarak medyada sürekli yer alması ve Orhan Pamuk’un Nobel ödüllü tanınmış bir yazar olması bunun bir göstergesidir.

Bu bölümde son olarak turistlere; “Edebiyat turizmi denince aklınıza gelen ilk 3 kelime nedir?” diye sorulmuştur. Bu soruya verdikleri cevaplara bakıldığında, ilk sırada %40 oranıyla “yazarlar” kelimesinin yer aldığı görülmektedir. Bu cevabın ardından ise yine yüksek ölçüdeki %30 oranıyla “kitaplar” kelimesi gelmektedir. Daha sonra ise; yazarların evleri, Kafka, edebiyat, turizm, Rusya, Raskolnikov, Drakula şatosu, Monk evi, Bella ve Edward, Da vinci turu, müzeler, Prag, St. Petersburg şeklinde sıralanmaktadır.

Verilerde; “Prag”, “Kafka” gibi ifadeler bulunması bazı şehirlerin yazarlarla daha bilinir hale geldiği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca, kitaplarda geçen karakterlerin de edebiyat turizminde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Zaten önceki bölümde “Kendimi kitapta anlatılan karakter gibi hissedebilmek” ifadesiyle bu sonuç birbirini desteklemektedir.

“Yazarların evleri”nin korunarak varlığını sürdürmesi ise edebiyat turizmine olduğu kadar kültürel mirasın sürdürülebilir olması açısından da önem arz etmektedir.

4.1.4. Türkiye’deki Edebiyat Turizmi Potansiyeli Hakkındaki Düşünceler

Anketin dördüncü kısmı tüketicilerin, Türkiye’nin edebiyat turizmi potansiyeli hakkındaki düşüncelerini öğrenmek amacıyla hazırlanmıştır (4. Araştırma problemi). Bu bölüm anketin uzunluğu ve daha verimli cevaplar alabilmek düşüncesiyle sadece yerli turistlere (153 kişi) yöneltilmiştir.

Çalışma sonucunda, Türkiye’de edebiyat turizminin uygulanabilmesine olanak veren en olumlu özellik, “*Türkiye’de zengin bir edebiyat kültürünün olması*”; en önemli sorun ise, “*Türkiye’de edebiyat turizminin değerinin tam olarak anlaşılammış olması*” olarak çıkmıştır.

Buna ilaveten turistlere “Türkiye’de edebiyat turizminin uygulanabilmesi için, yapılması gereken en önemli şey sizce nedir?” diye sorulmuştur. Alınan cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 18: Türkiye’de Edebiyat Turizminin Uygulanabilmesi İçin Yapılması Gerekenler

-
- Dünyaca ünlü yazarlara kitaplarında ülkemizi fon olarak kullanmaları için her türlü kolaylık sağlamalı ve destek vermelidir.
  - Uluslararası bilinirliği olan romanlarımız film olarak görselleştirilmelidir.
  - Türkiye’yi olumsuz yönde etkileyen kitap ve yazarlara karşı mücadele edilmelidir.
  - Mevcut edebiyat değerlerinden nasıl faydalanılması konusunda özel kurumlarca stratejiler geliştirilmelidir.
  - Edebiyat turizminin tanınması sağlanmalıdır.
  - Yazarlar eşliğinde edebiyat turları düzenlenmelidir.
-

Türkiye’nin zengin bir edebi kültüre sahip olması yukarıdaki tabloda da görüldüğü birçok edebiyat turizmi faaliyetinin yapılmasına olanak vermektedir. Ayrıca bunlara;

- Yazarlarımızın evlerinin, edebi müzeler olarak turizme açılması,
- Türkiye’deki edebi turizm çekiciliklerini içeren bir web sitesi hazırlanması,
- Medyanın kitabın geçtiği yere davet edilmesi,
- Kitaba ait hatıra eşya satılması,
- Promosyon aktivitelerinin tur operatörleri ile birlikte yapılması,
- Turistik ziyaret süresini uzatacak başka aktivitelerin bulunması,
- Edebi eserler/yazarlar ile ilgili yarışmalar düzenlenmesi,
- Turistler için edebi haritalar hazırlanması,

- Rehberli edebi turlar düzenlenmesi,
- Yazar ve eserlere yönelik edebiyat festivalleri düzenlenmesi,
- Yazarların evlerinin müzeye dönüştürülerek turizme açılması,
- Edebiyat konseptli otel, restoran, kafe... açılması,
- Edebiyat temalı parklar oluşturulması' ilave edilebilir.

4.1.5. Önermelere Ait Güvenirlilik Analizi

Güvenirlilik kısaca; bir değişken içindeki sorular arasındaki ortalama ilişki göz önüne alınarak yapılan ölçümün içsel tutarlılığı anlamına gelir (Erdem, 2007:256). Güvenirlilik katsayısı, hatanın değil ölçümdeki hatasızlığın bir ölçüsüdür ve bireysel bir istatistik değil, bir grup istatistiğidir (Ercan ve Kan, 2004:212).

Anketlerin güvenirlilik nitelikleri biraz da cevapların analizi ile ilgilidir. Anketlerde yer alan her soru genellikle birbirinden bağımsızdır. Yani, konu ile ilgili olmakla beraber, diğer sorulardan çok farklı bir bilgi ya da düşünceyi konu edinmektedir. Örneğin, bir soru kişinin yıllık gelirini sorarken, başka bir soru onun tatlıyı sevip sevmediği ile ilgili olabilmektedir. Bunun için, bir anketteki tüm cevapları hesaba katarak; ortalama, standart sapma vb. gibi istatistikleri hesaplamak ve bulguları bu açıdan yorumlamak, çoğu kez mümkün olmamaktadır (akademikdestek.net, Erişim Tarihi: 27.08.2014).

Uluslararası yazında yazarlar, anket ölçeklerinin güvenirlilikleri için kabul edilen en düşük alt sınır olarak farklı oranlar öne sürmektedirler. Örneğin; Nunnaly (1978), içsel güvenirlilik için 0.70 ve üzerindeki alfa katsayısını kabul ederken, Kathuria (2000), ölçeklerin güvenirliliği açısından 0.60 ve üzerindeki alfa katsayısının kabul edilebilir olduğunu belirtmektedir (Erdem, 2007:256). Güvenirlilik katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenirliliği aşağıdaki gibi yorumlanır (Yayla vd., 2009:22; İlban, 2008:130).

- $0.00 < x < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $0.40 < x < 0.60$ ise ölçeğin güvenirliliği düşük,
- $0.60 < x < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir,

- $0.80 < x < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında test edilen tüm önermelerin Cronbach's Alfa katsayıları $0,40 < x < 0,60$ aralığında olup, Cronbach's Alfa Sayısı 0,554 olan önermelerden oluşan ölçeğin geçerli olduğunu göstermektedir. Önermeler EK:1'deki anket formunda belirtilmiştir.

4.1.6. Faktör Analizi

Birbirleriyle ilişkili değişkenleri az sayıda, anlamlı ve birbirinden bağımsız faktörler haline getiren çok değişkenli istatistik tekniklerinden biri faktör analizidir. Faktör analizinde dört aşama bulunmaktadır. Bunlar; veri setinin faktör analizi için uygunluğunun değerlendirilmesi, faktörlerin elde edilmesi, faktörlerin rotasyonu ve isimlendirilmesidir (Kalaycı, 2010:321). Araştırmada tüketicilerin edebiyat turizmine ilişkin tutumlarının ölçülmesine yönelik kullanılan ölçeğin içerdiği faktörleri belirlemeye yönelik faktör analizi uygulanmıştır.

Ölçekte faktör analizi yapabilmek için değişkenler arasında belli oranda korelasyon ilişkisi bulunması gerekmektedir. Bunun için Barlett küresellik testi yapılmaktadır. Burada p değerinin 0,05'ten küçük olması faktör analizi yapabilmek için yeterli düzeyde ilişki olduğunu göstermektedir. benzer olarak Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örnekleme yeterliliği de değişkenler arası ilişkinin faktör analizine uygunluğunu test etmektedir. KMO değerinin 0-1 arasında 1'e yakın olması beklenmektedir (Sipahi vd., 2008:79-80).

Faktörlerde isimlendirilebilir ve yorumlanabilir faktörler elde edebilmek için faktörlerin rotasyonunun yapılması gerekmektedir. Faktör rotasyonunda yaygın olarak kullanılan yöntem Orthogonal Rotasyon' dur ve bu yöntem içerisinde de Varimax en yaygın kullanılan tekniktir. Faktörlerin rotasyon aşamasında, bir değişkenin mutlak değer olarak büyük olduğu faktör ile yakın ilişkili olduğu düşünülmektedir (Kalaycı, 2010:321-330).

Çalışmada ilgili sürece yönelik faktör analizi yapılmıştır. Bu faktör analizinde tüketicilerin edebiyat turizmine ilişkin tutumlarına yönelik beş faktör ortaya çıkmıştır. Bu faktörler;

- Tercih (2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 14),
- Tanıtım (12, 13, 17, 18, 19, 20),
- Pazarlama (1, 7, 8, 9, 15, 16),
- Entelektüellik (21, 22, 23, 24, 25, 26),
- Sosyalleşme (27, 28, 29, 30, 31, 32), olarak boyutlandırılmıştır ve ifadeler 1’den 32’ye kadar numaralandırılmıştır.

Bununla birlikte KMO değeri ise ,634 olarak bulunmuştur. Benzer olarak Barlett küresellik test sonucunda p değeri ,000’dir.

4.1.7. Tüketicilerin Edebiyat Turizmi İle İlgili Görüşleri

Bu bölüm ise anketin ilk kısmını oluşturmaktadır. Burada edebiyatın turistik amaçla kullanıp kullanılmayacağı problemi (1. Araştırma Problemi) açıklanmaya çalışılmıştır.

Bölümde 32 ifade bulunmaktadır. Bu ifadeler, turistlerin edebiyatın turizm amaçlı kullanımına ilişkin görüşlerini göstermektedir. Aşağıdaki tabloda ise sırasıyla “1” den “32”ye kadar numaralarla kodlanmış önermelere ilişkin analiz sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 19: Edebiyatın Turizm Amaçlı Kullanımına İlişkin Görüşler

Edebiyat turizmine ilişkin ifadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		T o p l a m		Ort. $\bar{X}$	s.s
	F	%	f	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
1					43	10,2	134	31,9	243	57,9	420	100	4,48	,675
2					28	6,7	214	51,0	178	42,4	420	100	4,36	,603
3					24	5,7	100	23,8	296	70,5	420	100	4,65	,586
4					36	8,6	85	20,2	299	71,2	420	100	4,63	,638
5					110	26,2	78	18,6	232	55,2	420	100	4,29	,855
6			4	1,0	33	7,9	204	48,6	179	42,6	420	100	1,67	,660

Tablo 19 Devam: Edebiyatın Turizm Amaçlı Kullanımına İlişkin Görüşler

7				46	11,0	137	32,6	237	56,4	420	100	4,45	,684	
8	1	0,2		85	20,2	158	37,6	176	41,9	420	100	4,21	,775	
9				1	0,2	141	33,6	278	66,2	420	100	1,34	,479	
10	1	0,2		172	41,0	141	33,6	106	25,2	420	100	3,84	,811	
11	27	6,4		13	3,1	168	40,0	212	50,5	420	100	1,72	1,01 9	
12				28	6,7	333	79,3	59	14,0	420	100	4,07	,450	
13						287	68,4	133	31,6	420	100	4,44	,270	
14	22	5,2	26	6,2	69	16,4	129	30,7	174	41,4	420	100	3,97	1,14 0
15				19	4,5	124	29,5	277	66,0	420	100	4,61	,573	
16				25	6,0	114	27,1	281	66,9	420	100	4,61	,598	
17				50	11,9	173	41,2	197	46,9	420	100	4,35	,683	
18				58	13,8	117	27,9	245	58,3	420	100	4,45	,724	
19				24	5,7	178	42,4	218	51,9	420	100	4,46	,603	
20				24	5,7	86	20,5	310	73,8	420	100	4,68	,576	
21				22	5,2	199	47,4	199	47,4	420	100	4,42	,591	
22				22	5,2	124	29,5	274	65,2	420	100	4,60	,588	
23				21	5,0	107	25,5	292	69,5	420	100	4,65	,574	
24				27	6,4	139	33,1	254	60,5	420	100	4,54	,615	
25				19	4,5	159	37,9	242	57,6	420	100	4,53	,583	
26				18	4,3	127	30,3	275	65,5	420	100	4,61	,569	
27				34	8,1	145	34,5	241	57,4	420	100	4,49	,643	
28				29	6,9	99	23,6	292	69,5	420	100	4,63	,611	
29				56	13,3	174	41,4	190	45,2	420	100	4,32	,696	
30				22	5,2	166	39,5	232	55,2	420	100	4,50	,596	
31				26	6,2	192	45,7	202	48,1	420	100	4,42	,607	
32				40	9,5	139	33,1	241	57,4	420	100	4,48	,664	

Yukarıda yapılan frekans ve yüzde dağılımı ile aritmetik ortalama sonuçlarına göre, ankete katılan turistler büyük oranda “edebiyatın turizm amaçlı kullanımına yönelik olumlu tutuma” sahiptirler.

Böylece “Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tutumları ile edebiyatın turizm amaçlı kullanımına yönelik görüşleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır” şeklindeki **temel hipotez (H₁) de kabul edilmiştir.**

4.1.7.1. Destinasyon Tercihinde Edebiyatın Etkisi

İstanbul’a gelen kültür turistlerin, yukarıdaki “tercihler” boyutundaki önermelere verdikleri cevaplar, %50,5 kesinlikle katılıyorum, %33,3 katılıyorum, %13,2 ne katılıyorum ne katılmıyorum şeklinde sıralanmaktadır. Ayrıca ortalamanın 3,64 oranında olduğu görülmektedir.

Ankete katılan 299 kişi “(4) Kitaplarda geçen yerlere gitmek isterim” önermesine “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu oran henüz varlığından bile haberdar olunmayan bir turizm çeşidine olan yüksek talebi göstermektedir.

Bu verilerin ortaya çıkardığı sonuca göre; İstanbul’u ziyaret eden kültür turistleri, destinasyon tercihlerinde “edebiyatın etkisi olacağını” söylemektedirler. Bu doğrultuda ise; “Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tutumları ile destinasyon tercihleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır” yönündeki **H_{1a} hipotezi kabul edilmiştir.**

4.1.7.2. Destinasyon Tanıtımında Edebiyatın Etkisi

Turistlerin “tanıtım” boyutundaki önermelere verdikleri cevaplar, %46,61 katılıyorum, %46,08 kesinlikle katılıyorum, %8,76 ne katılıyorum ne katılmıyorum şeklinde sıralanmaktadır. Turistler kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçeneklerini işaretlememişlerdir. Ayrıca ortalama 4,40 oranındadır.

Turistler en fazla 12. önerme üzerinde fikir birliği sağlamışlardır. “(12) Çok iyi kurgulanmış bir kitabın olumsuz bir mesajla sunulması destinasyona yönelik ilgimi azaltır” ifadesine 333 kişi tarafından “katılıyorum” cevabı verilmiştir. “(20) Bana göre edebiyat, destinasyonların daha az bilinen yönlerini ortaya çıkararak

farkındalık yaratır” önermesi ise 310 kişi tarafından “kesinlikle katılıyorum” cevabı almıştır.

Ankete katılan turistlerden elde edilen bu veriler sonucunda “edebiyat sayesinde destinasyonların tanıtımı yapılmış olur” savı doğru çıkmaktadır.

Çalışmada böylece; *“Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tutumları ile edebiyat turizminin destinasyon tanıtımına etkisine yönelik görüşleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır “şeklindeki **H_{1b} hipotezi kabul edilmiştir.***

4.1.7.3. Destinasyonun Pazarlanmasında Edebiyatın Etkisi

Turistlerin “pazarlama” boyutundaki önermelere verdikleri cevaplar, %59,21 kesinlikle katılıyorum, %32,05 katılıyorum, %8,68 ne katılıyorum ne katılmıyorum şeklinde sıralanmaktadır. Ortalamanın 3,95 oranında olduğu görülmektedir.

Ankete katılan 281 kişi “(16) Edebiyat sayesinde destinasyonlar yıl boyunca ziyaretçi çekebilir”, 243 kişi de “(1) Edebiyatın iyi bir pazarlama iletişimi aracı olduğunu düşünürüm”, önermelerine “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermiştir. Yani ankete katılan kişilere göre edebiyat, turizm için uygun bir pazarlama aracıdır.

Bu verilerden hareketle; *“Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tutumları ile edebiyatın pazarlama amaçlı kullanımına yönelik görüşleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır” şeklindeki **H_{1c} hipotezi kabul edilmiştir.***

4.1.7.4. Entelektüel Açıdan Edebiyatın Etkisi

Herbert (2001) çalışmasında edebi cazibeleri ziyaret eden kişilerin “edebiyat turisti” olarak kabul edilmesi için bu kişilerin; edebi farkındalık seviyesine sahip olan ve kültürel yeterliliklerini arttırmak amacıyla ziyaret eden kişiler olması gerektiğini savunmaktadır. Bu anlamda “entelektüellik” faktörü ön plana çıkar.

Ankete katılan turistlerin “entelektüellik” boyutundaki önermelere verdikleri cevaplar, %46,06 kesinlikle katılıyorum, %36,3 katılıyorum, %8,2 ne katılıyorum ne katılmıyorum şeklinde sıralanmıştır. Ortalama ise 4,47 oranındadır.

“(23) Sevdiğim bir yazarın yaşamı hakkında daha fazla bilgi edinmek isterim” önermesi bu bölümde kişilerden en fazla olumlu görüşü alan ifade olmuştur. 292 kişi bu önerme için “kesinlikle katılıyorum” görüşü bildirmiştir. Bunu 275 kişiyle “(26) Edebiyat turizmi bilgi birikimimi geliştirerek başkalarına karşı rekabet seviyemi artırır” önermesi izlemiştir.

Görünen o ki, ankete katılan turistlerin büyük çoğunluğu edebiyat turizminden “entelektüel bilgi birikimini arttırmasını” beklemektedir ve böylece *“Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tutumları ile edebiyat turizminin entelektüellikle olan ilişkisine yönelik görüşleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır” şeklindeki H_{1a} hipotezi de kabul edilmiştir.*

Tüm bu verilerin sonucunda; “Entelektüel açıdan gelişebilmek, tüketicilerin edebiyat tercihinde etkilidir” denebilir.

4.1.7.5. Sosyal Açıdan Edebiyatın Etkisi

Turistlerin “sosyalleşme” boyutundaki önermelere verdikleri cevaplar, %60,95 kesinlikle katılıyorum, %33,93 katılıyorum, %5,1 ne katılıyorum ne katılmıyorum şeklinde sıralanmaktadır. Turistler kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum seçeneklerini işaretlememişlerdir. Ortalamanın ise 4,55 gibi yüksek bir oranda olduğu görülmektedir.

Ankete katılan turistlerin “(28) Edebiyatsever kişilerle yakın dostluklar kurmak isterim” önermesine verdiği cevapların dağılımı; %69,5 kesinlikle katılıyorum, %23,6 katılıyorum ve % 6,9 ne katılıyorum ne katılmıyorum şeklinde sıralanmaktadır. Tüm bu verilerden ise, edebiyat turizminin aynı zevkleri paylaşan insanları bir araya getirdiği için tercih edildiği sonucu çıkmaktadır.

Ayrıca çalışmanın; *“Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik tutumları ile edebiyat turizminin sosyalleşmeye olan etkisine yönelik görüşleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır” şeklindeki H_{1e} hipotezi kabul edilmiştir.*

4.1.8. Farklılık Analizleri

4.1.8.1. Demografik Özelliklere Göre Farklılık Analizleri

Bu bölümde tüketicilerin demografik özellikleri ile edebiyat turizmine olan tutumları arasında bir ilişki olup olmadığı (6. Araştırma problemi) araştırılmıştır.

Araştırma sonucunda; cinsiyet, medeni hal, eğitim ve meslek ile tutumlar arasında fark olmadığı Sig. (2-Tailed) değerlerinden anlaşılmıştır. Meslek grubu çok fazla ve bazı gruplar 30'dan küçük olduğu için Kruskal-Wallis ile farklılık analizi yapılmış, yine de hiçbir boyutta farka rastlanmamıştır.

Araştırmada sadece “Yaş” grubunda farklılık görülmüştür. Aşağıdaki tablolar Anova ve Tukey testinin bu sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 20: Yaşlarına Göre Farklılık Analizi

Boyutlar		Kareler toplamı	df	Kare Ort.	F	Sig.
Pazarlama	Gruplar Arasında	,477		3 ,159		2,664 ,048
	Gruplar İçinde	24,839		416 ,060		
	Toplam	25,316		419		
Tercih	Gruplar arasında	,312		3 ,104	,994	,396
	Gruplar içinde	43,541		416 ,105		
	Toplam	43,853		419		
Entelektüel	Gruplar arasında	,273		3 ,091		1,061 ,365
	Gruplar içinde	35,659		416 ,086		
	Toplam	35,932		419		
Sosyal	Gruplar arasında	,116		3 ,039	,386	,763
	Gruplar içinde	41,653		416 ,100		
	Toplam	41,768		419		
Tanıtım Boyutu	Gruplar arasında	,623		3 ,208		2,533 ,057
	Gruplar içinde	34,117		416 ,082		
	Toplam	34,740		419		

Tablo 21: Yaşlarına Göre Farklılık Analizi Tukey Testi

		N	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata
Pazarlama	19-29	105	3,9556	,24160	,02358
	30-39	138	3,9589	,22944	,01953
	40-49	95	3,8947	,25154	,02581
	50-59	82	3,9959	,26317	,02906
	Toplam	420	3,9508	,24581	,01199
Tercih	19-29	105	3,9464	,29614	,02890
	30-39	138	4,0045	,31982	,02722
	40-49	95	4,0171	,32289	,03313
	50-59	82	3,9756	,36188	,03996
	Toplam	420	3,9872	,32351	,01579
Entelektüel	19-29	105	4,5762	,27350	,02669
	30-39	138	4,5435	,32113	,02734
	40-49	95	4,5912	,25930	,02660
	50-59	82	4,5224	,30289	,03345
	Toplam	420	4,5583	,29284	,01429
Sosyal	19-29	105	4,4619	,30069	,02934
	30-39	138	4,4783	,33140	,02821
	40-49	95	4,4526	,31101	,03191
	50-59	82	4,5000	,31644	,03495
	Toplam	420	4,4726	,31573	,01541
Tanıtım	19-29	105	4,3497	,30267	,02954
	30-39	138	4,4459	,25800	,02196
	40-49	95	4,4322	,28199	,02893
	50-59	82	4,3950	,31418	,03470
	Toplam	420	4,4088	,28794	,01405

Çalışmada, Tukey testi sonucunda sadece pazarlama boyutunda fark olduğu ortaya çıkmıştır. Tukey testine göre pazarlama boyutunda fark; “40-49” ile “50-59” arasında görülmektedir. Aslında fark çok düşüktür. Ancak ortalamalara bakınca “40-49” yaş grubundakilerin pazarlama boyunda diğerleri göre daha düşük bir ortalamaya sahip olduğu söylenebilir.

Bu verilerin sonucunda ise; “Tüketicilerin edebiyatın pazarlama amaçlı kullanımına yönelik görüşleri yaşlarına göre farklılık göstermektedir” şeklindeki H_{2c} hipotezi kabul edilmiştir.

4.1.8.2. Edebiyat Turizmini Bilme Düzeylerine Göre Farklılık Analizleri

Bu bölümde ise tüketicilerin edebiyat turizmini bilme düzeyleri ile edebiyat turizmine yönelik tutumları arasında bir ilişki olup olmadığı (7. Araştırma problemi) araştırılmıştır. Araştırma sonucunda; sadece “sosyal” boyutunda farklılık görülmüştür. Aşağıdaki tablolar bu sonucu göstermektedir.

Tablo 22: Edebiyat Turizmini Duyma – Boyutlar Arasındaki İlişki

Boyutlar		Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	Sig.
Pazarlama	Gruplar arasında	,141	2	,070	1,166	,313
	Gruplar içinde	25,176	417	,060		
	Toplam	25,316	419			
Tercih	Gruplar arasında	,176	2	,088	,839	,433
	Gruplar içinde	43,677	417	,105		
	Toplam	43,853	419			
Entelektüel	Gruplar arasında	,185	2	,093	1,079	,341
	Gruplar içinde	35,747	417	,086		
	Toplam	35,932	419			
Sosyal	Gruplar arasında	1,122	2	,561	5,754	,003
	Gruplar içinde	40,647	417	,097		
	Toplam	41,768	419			
Tanıtım	Gruplar arasında	,080	2	,040	,482	,618
	Gruplar içinde	34,660	417	,083		
	Toplam	34,740	419			

Tablo 23: Edebiyat Turizmini Duyma – Boyutlar Arasındaki İlişki Tukey Testi

Boyutlar		N	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata
Pazarlama	Hiç Duymadım	246	3,9648	,24858	,01585
	Az Duydum	118	3,9393	,22505	,02072
	Çok Duydum	56	3,9137	,27338	,03653
	Total	420	3,9508	,24581	,01199
Tercih	Hiç Duymadım	246	3,9731	,32592	,02078
	Az Duydum	118	3,9947	,32415	,02984
	Çok Duydum	56	4,0335	,31215	,04171
	Total	420	3,9872	,32351	,01579
Entelektüel	Hiç Duymadım	246	4,5759	,28591	,01823
	Az Duydum	118	4,5311	,30736	,02829
	Çok Duydum	56	4,5387	,29127	,03892
	Total	420	4,5583	,29284	,01429
Sosyal	Hiç Duymadım	246	4,5108	,31424	,02004
	Az Duydum	118	4,4449	,32325	,02976
	Çok Duydum	56	4,3631	,27727	,03705
	Total	420	4,4726	,31573	,01541
Tanıtım	Hiç Duymadım	246	4,4063	,29726	,01895
	Az Duydum	118	4,4268	,26613	,02450
	Çok Duydum	56	4,3819	,29308	,03916
	Total	420	4,4088	,28794	,01405

Yapılan Tukey testi sonucuna göre; hiç duymadım diyen ile çok duydum diyen arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Hiç duymadım diyenler, edebiyat turizminin daha fazla sosyal bir ortam yaratacağı ile ilgili bir beklenti taşıırken; çok duydum diyenler, edebiyat turizminin sosyalleşmeye daha az etkisi olduğunu öngörmüşlerdir.

Bu durumda; “Tüketicilerin edebiyat turizminin sosyalleşmeye olan etkisine ilişkin görüşleri ile edebiyat turizmi bilme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır” şeklindeki H_{3e} hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 24: Edebiyat Turizminin İçeriğini Bilme – Boyutlar Arasındaki İlişki

Boyutlar		Karelerin Top.	df	Kare Ort.	F	Sig.
Pazarlama	Gruplar arasında	,356		4 ,089		
	Gruplar içinde	24,960		415 ,060		
	Toplam	25,316	419		1,481	,207
Tercih	Gruplar arasında	3,038		4 ,760		
	Gruplar içinde	40,815		415 ,098		
	Toplam	43,853	419		7,723	,000
Entelektüel	Gruplar arasında	1,831		4 ,458		
	Gruplar içinde	34,101		415 ,082		
	Toplam	35,932	419		5,571	,000
Sosyal	Gruplar arasında	4,441		4	1,110	
	Gruplar içinde	37,327		415 ,090		
	Toplam	41,768	419		12,344	,000
Tanıtım	Gruplar arasında	,149		4 ,037		
	Gruplar içinde	34,591		415 ,083		
	Toplam	34,740	419		,448	,774

Tablo 25: Edebiyat Turizminin İçeriğini Bilme – Boyutlar Arasındaki İlişki Tukey Testi

Boyutlar		N	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata
Pazarlama	Pekiyi	54	3,9074	,27217	,03704
	İyi	61	3,9344	,23030	,02949
	Orta	56	3,9345	,21945	,02933
	Zayıf	17	4,0588	,16605	,04027
	Çok Zayıf	232	3,9612	,25279	,01660
	Total	420	3,9508	,24581	,01199

Tablo 25 Devam: Edebiyat Turizminin İçeriğini Bilme – Boyutlar Arasındaki İlişki
Tukey Testi

Tercih	Pekiyi	54	4,0185	,30754	,04185
	İyi	61	4,0861	,31995	,04096
	Orta	56	3,9353	,30803	,04116
	Zayıf	17	3,6250	,12500	,03032
	Çok Zayıf	232	3,9930	,32361	,02125
	Total	420	3,9872	,32351	,01579
Entelektüel	Pekiyi	54	4,5309	,29331	,03991
	İyi	61	4,6038	,28733	,03679
	Orta	56	4,4673	,31849	,04256
	Zayıf	17	4,3235	,10978	,02662
	Çok Zayıf	232	4,5920	,28540	,01874
	Total	420	4,5583	,29284	,01429
Sosyal	Pekiyi	54	4,3673	,28109	,03825
	İyi	61	4,5546	,31139	,03987
	Orta	56	4,3304	,29386	,03927
	Zayıf	17	4,1765	,20809	,05047
	Çok Zayıf	232	4,5316	,30776	,02021
	Total	420	4,4726	,31573	,01541
Tanıtım	Pekiyi	54	4,3771	,29681	,04039
	İyi	61	4,4381	,27266	,03491
	Orta	56	4,4335	,24770	,03310
	Zayıf	17	4,4020	,28903	,07010
	Çok Zayıf	232	4,4030	,29971	,01968
	Total	420	4,4088	,28794	,01405

Tabloda da görüldüğü üzere; tercih, entelektüel ve sosyal boyutlar arasındaki bir fark vardır. Farkın hangi gruptan olduğunu belirlemek için ise Tukey testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ise; “*Tüketicilerin edebiyat turizmine ilişkin tercihleri ile edebiyat turizmini bilme düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır*” şeklindeki H_{3a} ve “*Tüketicilerin edebiyat turizminin entelektüellikle olan ilişkilerine yönelik görüşleri ile edebiyat turizmine yönelik bilinç düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır*” şeklindeki H_{3a} hipotezleri de kabul edilmiştir.

4.1.8.3. *Kitap Okuma Sıklıklarına Göre Farklılık Analizleri*

Bu bölümde ise tüketicilerin kitap okuma sıklıkları ile edebiyat turizmine yönelik tutumları arasında bir farklılık olup olmadığı problemi (8. Araştırma problemi) ve ayrıca; “*Tüketicilerin edebiyat turizmine yönelik görüşleri ile kitap okuma sıklıkları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır*” şeklinde kurulan dördüncü hipotezin (H₄) doğruluğu araştırılmak istenmiştir. Ancak çalışmada kitap okuma sıklığına ilişkin sorulara katılımcılar tarafından düzenli cevaplar verilmediği için bu analizler gerçekleştirilememiştir.

4.2. Nitel Analizler

Şiir Butik Otel işletmesine ilişkin katılımlı gözlem ve görüşmeye ilişkin elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

4.2.1. *Gözleme İlişkin Bulgular*

14 Temmuz 2014 tarihinde otele görüşme için gidilmiştir. Şiir Butik Otel işletmesi; Denizli, Zeytinköy mah. Acıpayam Bulvarı’nda bulunmaktadır. Pamukkale Üniversitesi’ne uzaklığı 1 km, Bayramyeri (Ticaret Merkezi)’ne 7.3 km, Delikliçınar (Şehir Merkezi)’a uzaklığı 5.6 km, Forum Çamlık AVM’ye uzaklığı 3.7 km ve Pamukkale (Hierapolis)’ye uzaklığı 22 km mesafedir.

Otelin girişinde konukları, bir elinde divit, diğerinde hokka olan 2 kol tasvirinin bulunduğu bir heykel karşılamaktadır. Heykelin kaidesi üzerinde ünlü şairlerden mısralar bulunur. Otel girişinde, rüzgârlığın üstünde 2 adet soyut insan tasviri heykel kapıdan girecek misafirleri selamlamaktadır. Ana kapıdan lobiye girildiğinde ise rengârenk koltuklar, tablolar, rölyeflerle sanki bir sanat evine giriliyor algılaması yaşanmaktadır.

Sağ tarafta lobinin geniş koltuklarıyla oturma birimi, köşede şömüne yer alır. Şöminenin önünde 2 kırmızı koltuktan oluşan şiir dinleme köşesi bulunmaktadır. Burada bir dvd çalar ile birçok şiir cd’si vardır. Misafirler şairlerin kendi seslerinden şiirlerini kulaklıklarını takarak dinleyebilmektedir.

Şiir dinleme köşesinin sağında ve solunda şiir ağaçları yer alır. Dilek ağacından esinlenerek hazırlanan bu ağaçlara misafirler kendi şiirlerini veya çok sevdikleri şiirlerden satırları yazıp diğer misafirlerle paylaşabilmektedir. Hemen iç tarafta, şiir ve müzik etkinliklerinde kullanılan piyano bulunmaktadır.

Lobi koltuklarının bittiği bölümde lobi bar yer alır, bu bölümdeki duvarları özel olarak yaptırılmış renkli tablolar süslemektedir. Otelin odaları ve genel alanlarda, 350 adet pop-art türünde şiir temalı tablo vardır. Bu tablolar ressam-karikatürist Mehmet Selçuk'a otelin temel aşamasında sipariş edilmiş ve otel açıldığında da tümü yetiştirilmiştir.

Lobi bardan lobi içine doğru geçildiğinde ise, sanat köşesiyle karşılaşılır. Burada, Nazım Hikmet, Sunay Akın, Ataoğulları Behramoğlu ve Mehmet Akif Ersoy'un büstleri ile şiirler içeren tablolar, misafirlere değişik duygular yaşatmaktadır. Sanat köşesinden hemen sonra, otellerde pek rastlanılmayan kütüphane bulunmaktadır.

Bu şiir kütüphanesinde şiir kitaplarının yanı sıra romanlar da bulunur. Roman ve şiir koleksiyonunu sürekli geliştiren ve büyüten Şiir Butik Otel'in kütüphane bölümünde konuklar sevindikleri kitapları okurken, beğenilerini kazanan satırlardan not almaları için temin edilen araçlarla ya da kalemine güvenenlerin karalama satırlarıyla benlikleri baş başa bırakılmaktadır. Kütüphanenin bir köşesinde şiir yazma masası ve misafirlerin şiirlerini ölümsüzleştirebilmeleri için de bir şiir defteri koyulmuştur.

Lobide yer alan koltukların kumaşlarında, duvar kağıtlarında, ofis pencerelerinde, koridorlardaki korkuluk camlarında, restoranda, toplantı salonlarında, koridorlarda, genel tuvaletlerde, asansörlerde 85 şaire ait 550 şiir sergilenmektedir.

Oteldeki bu kısa edebiyat turu sonrası güler yüzlü ve samimi personel ikramlarda bulunmuştur. İlk birkaç dakika hoş-sohbetten sonra yavaş yavaş sorulara geçişler yapılmıştır. Tayfun Bey ise tüm içtenliğiyle sorulara yanıtlar vermiştir. Edebiyata ve turizme bağlılığı ayrıca devamlılığı hakkındaki görüşleri Şiir Butik Otel'in bölgeye örnek bir işletme olacağı izlenimini yaratmıştır.

4.2.2. Görüşmeye İlişkin Bulgular

Görüşme sürecinde elde edilen bulgular ve yapılan analizler aşağıda yer almakta olup; bazı bulgular tablolar halinde sunulmaktadır.

4.2.2.1. Şiir Butik Otel İşletmelesi

Şiir Butik Otel işletmesi “Dünya’daki ilk ve tek şiir konseptli oteldir”. Otel hizmete 2 Ağustos 2011 tarihinde başlamıştır. Genel Müdür Tayfun Bey bu süreci; *“İşletme sahiplerimiz inşaat malzemeleri satışıyla faaliyet gösteren bir şirkete sahipler. Otelin bulunduğu arsayı satın alırken yeni gelişmekte olan bu bölgede yine aynı konuda bir mağaza açabiliriz diye almışlar. Zaman içinde araştırmaları üzerine Denizli şehir içinde kaliteli otel ihtiyacını tespit etmişler, bu sebeple otel yapmaya karar vermişler. Ancak, yapacakları otelin sıradan bir otel olmamasını, farklı, kaliteli hizmet veren ruhu olan bir otel olmasını öngörmüşler. Arsanın ancak 52 odalı bir otelin yapımına uygun olması sebebiyle butik otel şeklinde yapmayı planlamışlar. Dolayısıyla tüm planlama ve şiir konsepti uygulamaları butik otel olabilme hedefine göre yapılmış ve gerçekleştirilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığından “Butik Otel” belgesi alabilmek, kriterlerinin ve standartlarının yüksek olması sebebiyle 4 ve 5 yıldız belgesi alabilmekten çok zor olmasına rağmen farklı olabilmek adına Butik Otel belgesi alınmıştır.”* ifadeleriyle açıklamaktadır.

Otel edebiyata, resme ve kültürel etkinliklere ilgisiyle tanınan işadamı Esat Bozbıyık ve kardeşi Mehmet Bozbıyık tarafından kurulmuştur. Otelde 19-54 yaşları arasında 10 bayan 19 erkek olmak üzere 29 personel çalışmaktadır. Dolayısıyla bu sayı otelde verilen konaklama ve yiyecek-içecek hizmetlerinin yeterli düzeyde sunulabileceğine ilişkin önemli bir ipucu niteliği taşımaktadır.

Şiir Butik Otel bir şehir ve aynı zamanda iş otelidir. Hedef kitlesi Denizli’ye iş ve turistik amaçlı gelen misafirlerdir. Otel, misafirlerine farklı ve kaliteli bir hizmet sunmak anlayışıyla edebi turizm aktiviteleri sunmaktadır ve yine bu anlayışla otel şiir konseptiyle temalandırılmıştır.

Şiir Butik Otelde;

- 52 oda, 100 yatak bulunmaktadır. 52 odanın her birine bir şairin adı verilmiş, yalnız Nazım Hikmet'in adı iki odaya verilmiştir.
- Her odaya, toplantı salonlarına, restorana, SPA merkezine ünlü Türk şairlerinden dizeler yazdırılmıştır. Her biri bir şairin adını taşıyan odaların kapılarından başlayarak, oda içlerinde şairlerin portreleri, şiirleri yer almaktadır (85 şairin 550 şiiri).
- Lobide Nazım Hikmet, Mehmet Akif Ersoy, Ataol Behramoğlu ve Sunay Akın'ın büstleri bulunmaktadır.
- Şiir Otel'in açılışı, şair Ataol Behramoğlu tarafından yapılmıştır. Şair Ataol Behramoğlu burada bulunan büstü için kendi kullandığı gözlüğünü göndermiştir.
- Otelin duvarları ise ressam Mehmet Selçuk tarafından 2,5 yıllık bir süreçte şairler ve şiirlerini konu edinen tablolarla donatılmıştır. Attila İlhan, Necip Fazıl, Can Yücel, Sabahattin Ali'nin de aralarında olduğu 16 şairin rölyefleri duvarlarda görülebilmektedir.
- Her yönüyle şiir kokan otelde şiir dinleme köşesi de oluşturulmuştur. Kırmızı renkli koltuklarda bulunan kulaklıklarla ünlü şairlerimizin şiirleri kendi seslerinden dinlenebilmektedir.
- Lobiye, dallarında üzerlerinde şiirler yazılı kâğıttan yaprakların asılı olduğu şiir ağaçları konuşlandırılmıştır (misafirler kendi şiirlerini veya beğeni duyduğu şiirleri yazarak şiir ağacına asabilmektedir).
- Ayrıca misafirler için oluşturulmuş 'şiir kütüphanesi' de bulunmaktadır.

Otelde; Duman, Feridun Düzağaç, Ferhan Şensoy, Grup Gündoğarken, Emine Supçin, Kurtalan Express, Birsen Tezer, Mehmet Erdem, Zülfü Livaneli, Cem Adrian, Yaşar Çallı, Özkan Mert, Kemal Yalçın, Tolga Çevik, Cezmi Ersöz, Sunay Akın, Nebil Özgentürk, Şair Ahmet Telli, Sinan Yağmur... gibi birçok ünlü konaklamıştır.

Şiir Butik Otel; ETS, Tatilsa, HRS, Booking.com, Expedia gibi internet ortamında faaliyet gösteren yerli ve yabancı acentelerle çalışmaktadır. 2013 yılında dünyanın en büyük acentalarından HRS'den 2013 yılı "Top Quality Belgesi", yine dünyanın en büyük seyahat portallarından biri olan Tripadvisor tarafından 2014 yılı 'Mükemmellik Sertifikası' almıştır. Otel şu anda Denizli'nin en mükemmel oteli sıralamasında açık puan farkıyla 1.sırada bulunmaktadır.

4.2.2.2. Konsept Olarak Şiiri Seçme Nedenleri, Amaçları ve Beklentileri

Şiir Butik Otelin konsept olarak edebiyat turizmini ve şiiri seçmesindeki en büyük etken otel sahibinin geçmişindeki edebiyat öğretmenliği ve şiir sevgisi olmuştur. Tayfun Bey, bu durumu, "Öyle bir otel yapalım ki tuğlası, çimentosu şiirden olsun, öyle bir otel yapalım ki ruhu olsun öngörüsünden yola çıkılınca sonuçta şiir otel ortaya çıktı." ifadeleriyle açıklamaktadır. Otelde konsept olarak şiiri seçme amaçları ise aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 26: Konsept Olarak Şiiri Seçme Amaçları

Ekonomik Amaçlar

- Oteli rakiplerinden farklı bir konseptle pazarlamak
- Şiir severler gibi farklı bir pazar dilimine hizmet sunma imkanı bulmak
- Edebiyat turizmiyle otele yıl boyunca ziyaretçi çekmek (böylece farklı bir potansiyeli değerlendirmek)
- Ucuz ve etkili tanıtım yapma imkanı sağlamak (Başka bir deyişle, para ödeyerek reklam yapmaktansa, şiir etkinlikleriyle daha kültürel ve daha sosyal tanıtım yapma şansını yakalayabilmek)

Edebi amaçlar

Tayfun Bey, "Şiir konseptine sahip olmak ve tamamıyla ilgili olarak sosyal,kültürel etkinliklerde bulunmak bizi bir sanat kültür mekanı haline dönüştürdü, bu algı kendiliğinden oluştu, bu da bizim çok hoşumuza gitti ve bu özelliğimizi tanıtım ve pazarlama çalışmalarımızda kullandık ve kullanmaya devam ediyoruz. Hizmete başladığımız ilk aylarda "Sizin otele hep sanatçılar,yazarlar,şairler gelip kalıyormuş,bizde gelip kalabilirmiyiz" veya "sizin oteliniz çok sosyetik bir yermiş, sizin otelde bir davete katılacağız, gelirken ne tür kıyafetler giymemiz gerekir" gibi algı örnekleriyle karşılaştıklarını belirtmektedir.

Tablo 26 Devam: Konsept Olarak Şiiri Seçme Amaçları

- Ziyaretçilere edebiyat turizmine katılma fırsatı sunmak, “2012 yılı 24 Mart Dünya Şiir Günü Etkinliğimizi uluslararası boyutta yaptık ve bu etkinlik sonrası bir kitap hazıladık”.
- Şairler ve şiirlerine ilişkin ziyaretçilerin bilgi kazanmasını sağlamak “Şiir ve genelde edebiyatın gerekli ilgiyi görmediği günümüzde böyle bir misyonu üstlendiğimiz için mutluyuz”.
- Ziyaretçilerin şiire olan sevgi ve bağlılık duygularını perçinlemek

“Şiir severler için büyük bir sürpriziz, otelimizi keşfedince büyük mutluluk duyuyorlar, şiir severlerin bazıları sevdikleri şairlerin odasında o şairin ruhu ile gece geçirebilmekten çok mutlu oluyorlar, bazıları çok duygusallaşıp ağlıyor, bazıları sarılıp bizi öpüyor”,

“Geçen ay içinde bir konser için Denizli’ye gelen ve birçok sanatçı gibi otelimizde kalan Edip Akbayram, otelimizi görüp gezmiş ve “Otelinizin müdürü, sahibiyile görüşebilirmiyim” dedikten sonra “Onları sıkı sıkı kucaklayıp alınlarından öpmek istiyorum” demiştir.

Sosyo-kültürel amaçlar

- Şiir ve Edebiyatseverleri bir araya getirmek
- Otelde daha bilinçli, daha anlayışlı, kültürlü ve daha saygılı bir birliktelik ortamı oluşturulmasına katkı sağlamak
- Edebi kültürün sürdürülmesinde, sorumluluk sahibi bir birey konumu elde etmek
- Edebi kültürü yeniden canlandırarak, şiirlerin ve yerel değerlerin sürdürülebilir olmasını sağlamak,

“Yerel yazar-şairlerimizden (Honaz ilçemizden) Kemal Yalçın bu konuda özgün örnek oluşturmuştur.Yazdığı “Emanet Çeyiz” kitabında Honaz da yaşayan Rum kökenli vatandaşlarımızın sürgüne gönderirken Müslüman komşularına bıraktığı kızlarının çeyizini, yaklaşık 80 yıl sonra aileye geri verilmiş öyküsünü anlatmıştır. Bu kitabın imza gününün otelimizde yapılması bu kültürün Denizli halkına duyurulmasında katkısı büyük olmuştur.”

“Özellikle ilk ve ortaokul öğrencilerini okul müdürleriyle görüşerek otelimize davet ediyoruz. Büstleriyle, rölyefleriyle, tablolarıyla, şiirleriyle şairlerimizi tanıtıyoruz, şiir ağaçlarımıza şiir yazmalarını teşvik ediyoruz, öğretmenlerin sözle anlatamadıklarını biz yaşam içindeki örnekleriyle öğrencilere gösteriyoruz, şiir kitaplarından ve romanlardan oluşan kütüphanemizde daha önce gördükleri soğuk kütüphane örneklerini daha sıcak bir ortamdaki şekliyle gösteriyoruz, böylece hem bir oteli gezmiş, tanınmış hem de şiir ve edebiyat üzerine ufuklarını genişletmiş oluyorlar.”

Tabloda da görüldüğü gibi Şiir Butik Otel işletmesinin konseptlerini edebiyat turizmine yönelik olarak oluşturmalarında ekonomik, edebi ve sosyo-kültürel amaçlar etkili olmuştur. Tayfun Bey’e göre; “Otel işletmeciliğinde bir temaya sahip

olmak otelin pazarlamasında çok faydalar sağlıyor, farklılık yaratıyor, bu bilinçle otel sahiplerimize en uygun temanın şiir olması sebebiyle otelimizde şiir konsepti uygulanmıştır. Daha önce otellerde uygulanan konsept çalışmalarında kendini yenileyen örnekler pek yok, örneğin; Concorde Otel, Hotel Venezia, Topkapı Sarayı, Hotel Queen Elizabeth gibi. Ancak Şiir konseptinde otelimizin açıldığı günden bugüne yerli Şairlerimizi ve şairlerini, büstlerini, rölyeflerini değerlendirdik, yenilenme ihtiyacı istediğimizde ünlü yabancı şairleri değerlendirmeye alacağız, böylece zengin kaynaklar içinde her yıl konseptimizi yenilememiz mümkün olacak.”tır. Buradan da otelin amaçlarının oldukça makul ve haklı sebeplere dayandığı görülmektedir.

Ayrıca “Şiir konseptinden beklentilerimizin başında, bina yapılarıyla, iç dış dizaynlarıyla, mefruşatlarıyla, mobilyalarıyla birbirine çok benzeyen diğer otellerden farklılık oluşturabilmektir. Bu farklılığı birçok kriterde başardık. Ana giriş kapımızdan lobiye girişte koltuklarımızda çok sıcak renkler kullandık, büstlerimiz, rölyeflerimiz ve cam yüzeylere yazdığımız şiirlerle sanki bir sanat evine girmişçesine bir atmosfer oluşturduk. Bilirsiniz bir otel lobisine girişte oluşturduğunuz etki çok önemlidir, misafire personelin güleryüzlülüğüyle destekli sıcaklığı verdiğiniz takdirde o misafiri çok büyük olasılıkla kazanmışsınızdır, demektir. Pahalı malzemelerle döşenmiş görkemli lobiler, salonlar, odalar yerine biz ilgiyi ve algıyı şiir üzerine kurduğumuz için pahalı malzemelerle sağlanacak etkiyi daha sanatsal daha kültürel bağlamda daha az masrafla sağlayabildik.” sözleriyle bu konseptten birçok beklenti içinde olduklarını da ifade etmektedir.

4.2.2.3. Şiir Konsepti

Otel sahibinin geçmişte kurulmuş hayalleri içerisinde “bir gün bir otelim olursa şiir’den yaparım” düşüncesi otelin şiir konseptiyle açılmasının en büyük ilham kaynağıdır.

Şiir Butik Otel konuklarına; konaklama, yiyecek içecek, SPA uygulamaları, toplantı, seminer, düğün, nikah, nişan, iş yemekleri gibi hizmetler vermektedir. Otele gelen her konuk otelin lobisinde, salonlarında, odalarında, genel tuvaletlerinde, asansörlerinde şiirlerle karşılaşmaktadır.

Şiir Butik Otel işletmesine gelenler şehrin sıkıntı ve stresini şehirden uzaklaşmadan edebiyat ve şiirle atmak isteyenlerden oluşmaktadır. Bu amaçla gelmeyenler bile buldukları ortamın etkisi ile dinlenmiş ve huzur içinde evlerine dönmektedirler. Tayfun Bey bunu ilginç ve bir o kadar da onları mutlu eden bir deneyimlerini anlatarak paylaşmıştır. *“PTT 1. Futbol liginde Denizli takımları ile maç yapmaya gelen futbol takımlarını ağırlıyoruz. Bu takımlardan Tekirovaspor’un bir futbolcusu otelimiz hakkında düşüncelerini anlattı “Bilindiği gibi biz maç yapmak üzere çeşitli şehirlere gidiyoruz, birçok otelde kalıyoruz ancak sizin oteliniz çok farklı, burada şiir konseptinizden çok etkilendim, lobide, odamda, restoranda her yerde bulunan şiirleri okudukça, ayrı bir dünyaya geçtim sanki, ertesi günkü maçı unuttum, şiirlere doyamadım. Gittim, şiir kütüphanenizden bir şiir kitabı aldım okudum, bugünkü maça daha mutlu, huzurlu ve rahat çıkacağım, diğer kaldığımız otellerde ya televizyon seyredirdim ya da her zaman beraber olduğum arkadaşlarımla geyik muhabbeti yapardım, bu otelden çok etkilendim, çok faydalandım” demiş. O gün, maç sonucunu takip etmişler, Tekirovaspor galip gelmiş. Bu olay üzerine Şiir Butik Otel’de konaklayan diğer takımların maç sonuçlarını araştırmışlar ve sonuçta, 6 maçın 5’ini otellerinde konaklayan takımların kazandığını tespit etmişler. Bu olay birkaç gazete de haber konusu bile olmuş. Tabi buda otelin edebiyat ve turizm kaynaşmasını iyi bir şekilde sağladığı ve konuklarına sunduğu sonucunun bir göstergesi olarak algılanmalıdır.*

Otelin ismi sosyo kültürel etkinliklerde ön plana çıkınca hatta Denizli içinde rakip başka bir otel olmayınca sanat, edebiyat, şiir, müzik hangi konuda olursa olsun Şiir Butik Otel ismi ön plana çıkmaya başlamıştır. Dolayısıyla Şiir konsepti otelin tanınmasında çok büyük bir etkiye sahip olmuştur.

Tayfun Bey, *“Şiir kitabı, belgesel kitabı veya belgesel filmi tanıtımı ile ilgili etkinliklerde, konuk yazarlarımız, şairlerimiz, sanatçılarımızın kendi dallarında uzmanlıklarının yanı sıra sahip oldukları entelektüel birikimlerinden otel çalışanları olarak bizler ve etkinliklerimize katılan tüm konuklarımız her türlü konuda yararlanmaktayız. Örneğin yıllardır Almanya da öğretmenlik yapan Yazar-Şair Kemal Yalçın, yaşamının en verimli yıllarını İsveç’te geçiren Şair Özkan Mert, Türkiye’nin en önemli Şair-Yazar ve mimarlarından olan Cengiz Bektaş...gibi”*

sözleriyle otele gelen konukların kültürel ve kişilik özelliklerinden yararlandıklarını belirtmiştir. Ayrıca, “Geçen yıl otelimizde konaklayan, ülkemizde “Party party partizani” şarkısıyla tanınan Saraybosna doğumlu alman vatandaşı Shantel de otelimizin konseptinden etkilenen sanatçılardan biriydi. Lobide otururken sehpa üzerindeki vazolar ve vazoların içindeki zeytin dalları ve dallara asılı şiirleri gördü. Yıllarca yaşadıkları savaş günleri aklına geldi çok duygulandı, bizlere çok teşekkür etti. Şiirler ve şairlerle donanmış, bulunduğu ortamın barışı temsil eden zeytin dalı ile taçlandığını, şiirin, dostluğun sevginin, misafirperverliğin birlikte yoğrulduğu müthiş bir atmosfer oluşturduğunu ve bu atmosferde bulunmaktan dolayı inanılmaz mutluluk yaşadığını söyledi. Barıştan, insanlıktan, sevgiden uzak savaş günlerini yaşamış bir sanatçı olarak bize söyledikleri o anda yaşadığı duygu yoğunluğu ve mutluluğunun yüzde birini bize aktarabildiğine inandık” sözleriyle de edebiyat turizminin sağladığı sosyo-kültürel etkileşimin önemini ifade etmiştir.

2012 yılında Şiir Butik Otel’de düzenlenen Dünya şiir günü etkinliklerine katılan Hintli Şair Rati Saxena Hintlilere özgü kıyafetiyle ve farklı gelenek görenekleriyle otel çalışanları ve konuklarını etkilemiştir. Bu da bize şiir konseptinin gelenek-görenek, adetler, kıyafetler, yemekler-gurme, edebi bilgi vb. değişik kültürlerle etkilenme olmasını sağladığını göstermiştir.

Otele gelenler arasında en çok yazarlar, sanatçılar, iş adamları gibi gruplar bulunmaktadır. Bu müşteri profilinin otel açısından oldukça önemli olduğu ileri sürülebilir. Çünkü bu kesimlerin ağızdan ağıza yapacakları reklamlar önemli etkiler yapabilir. Nitekim Tayfun Bey bunu şu sözlerle ifade etmiştir: “Özellikle yabancı misafirlerimiz kendi ülkelerinde otelimizi anmaya, bir şekilde tanıtmaya devam etmektedirler. Satış Pazarlama Şefimiz Nurettin İyice’ye ocak ayında İstanbul’da organize edilen uluslar arası turizm fuarında Bulgaristan standında Şiir Butik Otel’i tanıtmaya çalışırken “Ben sizin otelinizi zaten tanıyorum” denmesi bizi gururlandırmıştır.” Bu olay da 2012 yılında düzenlenen etkinliğe katılan Bulgar Şair Anton Baev’in etkisi olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Şiir Butik Otel’e gelen konukların çoğu; bir otel veya bir konaklama mekanı olarak hiç bir yerde bu kadar çok şiir kitabını bir arada bulamadıklarını ve şairlerin kendi seslerinden şiirlerini dinleme fırsatını, büstlerini, rölyeflerini ve şiir adına her

şeyi Şiir Butik Otel’de bulduklarını şiiri, edebiyatı daha da çok sevdiklerini söylemektedir. Aşağıdaki tabloda ise otel konuklarının ne tür deneyimler elde ettikleri gösterilmiştir:

Tablo 27: Şiir Butik Otel’e Gelen Konukların Elde Ettiği Edebi Deneyimler

---

<ul style="list-style-type: none"> • Şairler ve eserleri hakkında bilgi edinme fırsatı bulmak <p><i>“Şairlerimizin özgeçmişlerini okuyarak bilmedikleri birçok şairi otelimizde öğrendiklerini söylemektedirler”</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Şairlere ait kişisel eşyaları bu görebilmek <p><i>“Bu konuda çalışmalarımız devam etmektedir, yakın bir zaman da lobimizde sergilemeye başlayacağız”</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Edebi ve kültürel bilgi edinebilmek • Edebiyat turizmini algılama fırsatı bulabilmek • Gelen konuklardan bazılarının şiire olan sevgi ve bağlılık duygusunu artırmak • Edebiyat turizminin tanınması ve edebi kültürün sürdürülmesi bilincinin oluşturulmasını sağlamak

Tüm bunların sonucunda edebiyat turizmi konseptli otellerden biri olan Şiir Butik Otel’in kullandığı şiir temasının sadece Türkiye’de değil, Dünya’da benzeri bulunmadığı görülmüştür. Bu da ona büyük bir rekabet avantajı sağlamıştır.

Ayrıca edebiyat konseptinin belki de en ciddi katkısı sosyo-kültürel etkileşime oldukça müsait ortam yaratması konusunda olmaktadır. Çünkü Şiir Butik Otel işletmesinde bu etkileşim ortamı doğmuştur. Kültürler arası etkileşimin en canlı örneklerinden biri edebiyat konseptli oteller sayesinde gerçekleşmektedir. Bu konseptin diğer otel, restoran, kafe gibi turistik işletmelere de yayılması Türkiye’de sosyo-kültürel etkileşimin gelişmesine ciddi katkılar sağlayabilir.

4.2.2.4. Şiir Konseptinin Genel İşletmecilik Faaliyetlerine Etkisi

Şiir konsepti uygulamasının, her ne kadar çeşitli etkinlikler organize etmek, sunmak zaman ve finansman açısından biraz sıkıntılı olsa da işletmeye; yönetim, mali, pazarlama, personel ve eğitim açısından getirdiği herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Şiir Butik Otel özellikle tanıtım/pazarlama açısından birçok

faydasını gördüğünü belirtmiştir. Tayfun Bey şu ifadelerle bu durumu açıklamıştır: *“Öncelikle tanıtımımıza çok faydası oldu. Denizli gibi bir Anadolu kentine göre diğer Anadolu otellerinden çok çok daha bilinir, tanınır durumdayız. Özellikle, ülkemizin ve dünyanın en saygıdeğer sanatçı, yazar, şair vs. gibi entelektüelleri tarafından tavsiye edilir olmak otelimize saygınlık kazandırmaktadır. Belki, milyonlarca lirayla yaptırabileceğimiz reklamı çok daha az masraflarla şiir konsepti ve çok iyi uygulaması ile yapabildik”.*

Şiir konseptinin otel işletmelerinde uygulanması hizmet üretiminde de değişiklik gerektirmemekte aksine zenginlik katmaktadır.

4.2.2.5. Genel Memnuniyet

Şiir Butik Otel İşletmesi Genel Müdürü Tayfun Bey, şiir konsepti uygulamasından genel olarak beklediklerinin gerçekleştiğini, amaçlarının zaten farklı ve saygın bir otel kurmak olduğunu ve bu konsept sayesinde bu amacının gerçekleştiğini belirtmektedir: *“Şiir konsepti uygulamasından tüm umduklarımızı bulduk. En önce tanıtımıza katkı sağlamasını istemiştik, isteğimiz gerçekleşti, sonra saygın, sanatla kültürle anılan bir otel olmasını istemiştik, o da oldu, patronlarımızın en büyük isteği ruhu olan farklı bir otel olsun idi, o da gerçekleşti.”*

Genel memnuniyet düzeyini 10 puan üzerinden değerlendirerek 10 puan veren otel müdürü, *“Geriye dönüş olsa bile yine otelimizi şiir konseptiyle yürütmek isteriz”* ifadesiyle memnuniyetini belirterek başka otellerin de edebiyat turizmine dâhil olmalarını tavsiye etmektedir.

4.2.2.6. Ziyaretçi Profili

Şiir Butik Otel bir şehir otelidir, bir iş oteli, bu sebeple genelde konukları iş dünyasından olmaktadır ancak Denizli-Antalya karayolu üzerinde bulunması ve konsepti sayesinde hedef kitlesini genişletmiştir. Otele edebiyat konseptinden dolayı gelenlerin oranı tahminen %5’dir. Ancak bu bir süreçtir. Otelin ismi duyuldukça bu oranın artacağı öngörülebilir. Çünkü otelin konseptini duyup gelen, 1-2 saat oteli gezip giden kişiler vardır.

Tayfun Bey bu durumu “*Bazen özel konuklarımız da olabiliyor; Isparta’daki Süleyman Demirel Üniversitesi, İşletme Fakültesi öğrencileri, girişimcilik dersinde konumuzun geçmesi ve ilgi uyandırması üzerine sadece otelimizi incelemek için “Şiir Butik Otel Gezisi” düzenleyerek otelimizi ziyaret etmişlerdir.*” ifadeleriyle açıklamıştır.

BÖLÜM V

5. TEMEL BULGULARIN TARTIŞILMASI

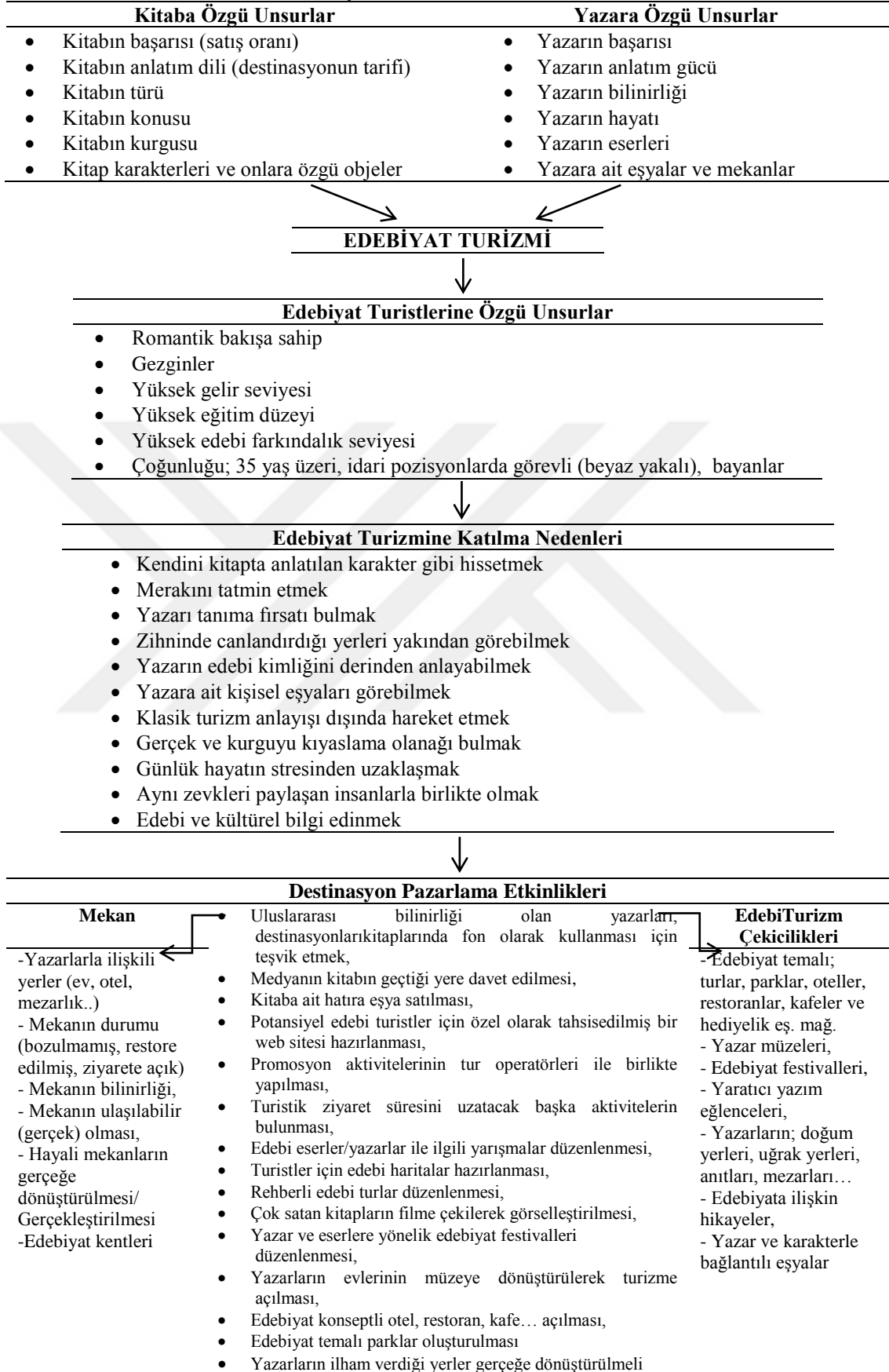
Bu çalışma, kültürel mirasın sürdürülebilirliği kapsamında bir araç olduğu düşünülen edebiyat turizminin ne olduğu, nasıl yürütüldüğü gibi soruları açıklamaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

Çalışma kapsamında, ayrıntılı yazın taraması yapılarak, çalışmanın altyapısını ve araştırmaların temel dayanağını oluşturacak ikincil veriler elde edilmiştir. Elde edilen ikincil veriler ışığında, edebiyat turizminin yönetici ve tüketiciler nezdinde nasıl algılandığına yönelik sorular hazırlanarak araştırma altyapısı oluşturulmuştur. Karma bir çalışma özelliği gösteren tez kapsamında, elde edilen veriler, alanda yapılan gözlemler, görüşmeler ve anketlerle elde edilmiştir.

Birincil verilerin elde edilmesine yönelik farklı teknikler kullanılması, araştırmayı geçerlilik ve güvenilirlik kıstasları açısından olumlu yönde etkilemiştir. Ayrıca kullanılan tekniklerin tümü, kendi içlerinde güvenilir çıkmıştır. Araştırma bu yönüyle çeşitlenmeli bir araştırma özelliği sergilemekte olup, farklı araştırma teknikleriyle elde edilmiş kapsamlı bulgulara sahiptir. Elde edilen bulgular mevcut araştırma teknikleri içinde birbirini destekler niteliktedir. Bu nedenle, tek tek kullanılan yöntemlere göre elde edilmiş bulgular değil, yöntemlerin birbirini destekler nitelikteki ortak temel bulguları tartışılacaktır.

Araştırmada kullanılan “yakınsayan paralel karma yöntem deseni”, nitel ve nicel çalışmadan elde edilen bulguların tablollaştırılmasını ve böylece edebiyat turizmine yönelik bir model önerisi oluşturulmasını sağlamıştır.

Model; edebiyat turizminin oluşumu, bu turizm çeşidini tercih eden turistlerin (edebi turistlerin) özellikleri ve edebiyat turizmine katılma amaçlarını ve edebiyat turizmine yönelik çekiciliklerle edebi destinasyonların pazarlanmasında kullanılabilecek etkinlikleri içermektedir. Aşağıda bu model önerisi gösterilmiştir:

Tablo 28: Edebiyat Turizminden Yararlanma Modeli

Bu model çerçevesinde önerilen pazarlama etkinliklerinin; hem kültürel edebi mirasın sürdürülmesini sağlanacağı hem de turizme çeşitlilik, yeni bir eğilim getireceği düşünülmektedir.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm, doğal, çevresel ve kültürel kaynaklara yoğun olarak ihtiyaç duyan ve bunları ekonomik birer girdi olarak kullanan bir endüstridir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler için önemli bir ekonomik kalkınma aracı olan turizm, yarattığı ekonomik gelişme ile istihdam hacmini yükseltmekte ve birçok farklı endüstrinin gelişmesinde itici güç olmaktadır. Ancak özellikle doğal kaynakların kıt olması gerçeği, turizm gelişiminin sürdürülebilir bir zeminde gerçekleşmesi gereğini beraberinde getirmektedir. Turizmin sürdürülebilirliği, sadece doğal çevre boyutuyla değil, aynı zamanda mimari, ekonomik, toplumsal ve kültürel boyutuyla da önem kazanmaktadır. Çünkü toplumsal ve kültürel çıktılar, çok uzun zaman süreçlerinde oluşan ve kendine has özellikleriyle benzersiz sosyal örüntülerdir. Bu araştırma, özelde edebi ve kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği, genel kapsamda ise, sosyo-kültürel miras kaynaklarının sürdürülebilirliği kapsamında edebiyat turizminin rolünü araştırmayı amaçlamaktadır. Edebiyat turizminin, kültürel mirasın sürdürülebilirliğine etkisi tüm toplumun gelişmesiyle mümkündür.

Dünya kaynaklarından alabildiğine yararlanmayı öngören tüketime dayalı savurgan dünya görüşü, yerini artan nüfus ve tüketim nedeniyle mevcut kaynakların korunmasını öngören sürdürülebilir dünya görüşüne bırakmaktadır. Dolayısıyla, doğal alanlara ve onu çevreleyen toplumsal ve kültürel değerlere yönelik olarak artan turizm talebi, bu alanlardan koruma, kullanma ve kalkınma dengesi içinde yararlanılmasını zorunlu kılmaktadır. Kitlesele turizm hareketlerinin yol açtığı olumsuz sonuçlarla karşılaşılması için, bu alanların planlı ve kontrollü olarak turizme açılması gerekmektedir. Bunu başarabilmenin en iyi yolu ise kaynakların kullanımının sürdürülebilirlik anlayışı ile planlanmasıdır.

Yapılan bu araştırma sonucunda, sanat unsuru olarak büyük önem taşıyan, toplumların bir dönem ilişkilerini yansıtan mekân ve şehirlerin geçmiş zaman ya da o

andaki durumunu anlatan veya tamamen bu unsurlar üzerinde bir kurgu oluşturularak değerlendirilen edebiyatın, bir turizm anlayışı olarak ne derece önemli olduğu ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Edebiyat turizmi, edebi yazarların yaşamlarını geçirdikleri veya bir sürede olsa yaşadıkları ülkelerin çeşitli bölgeleri, mekânları ve otel işletmelerine yönelik olan seyahatlerden etkilenir. Ayrıca bu yazarların eserlerinde anlattığı unsurlarda birer çekicilik ve imaj kaynağı olarak turizme kaynak oluşturmaktadır. Hem turizmde rekabet avantajı elde etmek hem topluma sosyal, kültürel ve ekonomik katkı sağlamak hem de sürdürülebilir bir turizm anlayışı çerçevesinde edebiyat turizminin yeni bir fikir olduğu görülmektedir.

Tez kapsamında yapılan yazın taraması ve alan araştırmasından elde edilen veriler ayrıca *edebiyat turizminden yararlanılmasına yönelik bir model* oluşmasını sağlamıştır.

Bu modelin temelinde, kitaba ve yazara özgü unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurların varlığı ise edebiyat turizmini ve bu turizm çeşidini tercih eden, özel ilgiye sahip edebiyat turistlerini oluşturmaktadır. Her edebiyat turistinin ise, bu turizm çeşidine katılmak için kendince farklı amaçları vardır. Araştırma doğrultusunda ortaya çıkan bu amaçlar;

- Kendini kitapta anlatılan karakter gibi hissetmek,
- Merakını tatmin etmek,
- Yazarı tanıma fırsatı bulmak,
- Zihninde canlandırdığı yerleri yakından görebilmek,
- Yazarın edebi kimliğini derinden anlayabilmek,
- Yazara ait kişisel eşyaları görebilmek,
- Klasik turizm anlayışı dışında hareket etmek,
- Gerçek ve kurguyu kıyaslama olanağı bulmak,
- Günlük hayatın stresinden uzaklaşmak,
- Aynı zevkleri paylaşan insanlarla birlikte olmak,
- Edebi ve kültürel bilgi edinmek'tir.

Turistlerin edebiyat turizmine katılma amaçları doğrultusunda hazırlanan pazarlama etkinlikleri önerileri ise modelin asıl amacını oluşturmaktadır. Bu model çerçevesinde önerilen pazarlama etkinlikleri ise şu şekilde sıralanabilir:

- Uluslararası bilinirliği olan yazarlar, destinasyonları kitaplarında fon olarak kullanmaları için teşvik edilebilir.
- Medya kitabın geçtiği yere davet edilerek tanıtım yapılabilir.
- Kitaba ve geçtiği yere ait hediyelik eşyalar satılabilir.
- Potansiyel edebi turistler için özel olarak tahsis edilmiş, kapsamlı bir web sitesi hazırlanabilir.
- Yazarların evleri, müzeye dönüştürülerek turizme açılabilir.
- Promosyon aktiviteleri, tur operatörleri ile birlikte yapılabilir.
- Edebi eserler ve geçtiği yerler ile ilgili yarışmalar düzenlenebilir.
- Turistler için edebi haritalar ve kitaplar hazırlanabilir.
- Rehberli edebi turlar düzenlenebilir.
- Çok satan kitaplar, filme çekilerek görselleştirilebilir.
- Yazar ve eserlere yönelik edebiyat festivalleri düzenlenebilir.
- Edebiyat konseptli turistik işletmeler, temalı parklar açılabilir.
- Yazarların ilham verdiği yerler gerçeğe dönüştürülebilir.

Araştırmanın bu haliyle, edebiyat turizmini yönetici ve tüketiciler gözünden değerlendiren bir çalışma olması, gelecekte yine aynı alanda yapılacak diğer çalışmalara ışık tutabilmesi açısından bir ön çalışma niteliği taşımasını sağlamıştır.

Bu çalışmanın en büyük kısıtı ise, köklü tarihi geçmişiyle zengin bir edebiyat kültürüne sahip olan Türkiye’de, edebiyat turizminin değerinin tam olarak anlaşılammış olmasından kaynaklanan veri eksikliğidir. Özellikle, böylesine zengin bir edebiyat kültürüne sahip olan ülkemizde, turizm çeşitliliğinin artırılarak tüm yıla yayılması ve turizm gelirlerinden daha yüksek pay elde edilmesi hem de bir ülke kültürü için böylesine önemli edebiyat ustalarının hatırlanması bakımından bu konu son derece önemlidir. Edebiyat turizmi ile ilgili geliştirilen güncel uygulamalardan yola çıkılarak oluşturulacak bir yol haritası ile birlikte, ulaşılabilecek hedeflerde ise kısa

vadeli bir sonuç beklentisi içerisine girilmemelidir. Edebiyatın bir pazarlama aracı olarak turizm amaçlı kullanılmasına yönelik bu çalışma sonucunda getirilebilecek öneriler yukarıda önerilen modele ilaveten aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Mevcut edebiyat değerlerinden şehirlerin ve turizm işletmelerinin nasıl faydalanabileceği konusunda hem devlet hem de özel kuruluşlarca çeşitli yöntemler, planlar ve stratejiler geliştirilebilir.
- Özellikle edebiyat tarihinin bölümlendirilme aşaması oldukça önemlidir. Halk Edebiyatı'ndan Divan Edebiyatı'na, Tanzimat Edebiyatı'ndan Milli Edebiyata ve günümüz Çağdaş Edebiyatı'na kadar farklı bölümlendirmeler yapılarak çeşitli konseptler oluşturulabilir.
- Turizm Bakanlığı tarafından her yıl katılım sağlanan uluslararası fuar, kongre, seminer ve workshop vb. gibi çalışmalarda oluşturulacak bu konseptlere yer verilmesi pazarlama açısından büyük fayda sağlayabilir.
- Araştırma içerisindeki örneklerde de vurgulandığı üzere, çeşitli yazarların ülkemizde edebi metinler yazabilmeleri için onların maneviyatına hitap edebilecek farklı mekânlar oluşturulabilir. Böylece bu mekânların uluslararası alanda bilinirliğinin artması sağlanabilir.
- Yazılmış ve uluslararası bilinirliği olan romanların film olarak görselleştirilmesi de, edebiyatın destinasyonlar üzerine olan olumlu etkisini arttırarak, imaj ve bir şehir markası oluşturabilmek açısından önem taşımaktadır.
- Çeşitli temalı turlar içerisinde (ekoturizm turları- fotosafari- kuş gözlemciliği vb.), yapılan molalarda, (mevcut ise) bölgedeki önemli edebiyat kişiliklerinin yaşadığı şehir veya evleri de ziyaret edilebilir.
- “Şiirin ve Şairlerin Başkenti” Kahramanmaraş, çeşitli etkinliklerle tanıtılıp kitap şehrine dönüştürülebilir.
- Romanlara, öykülere, şiirlere başka hiçbir şehre nasip olmayacak kadar çok konu edilmiş olan İstanbul, Dünya Kitap Başkenti” etkinliğine aday olabilir.

19. yy'da beş büyük dünya başkentinden biri olarak kabul edilen hatta bu şehirleri de tarihi dokusuyla aşabilen İstanbul'u, anlamak ve anlatmak çok kolay değildir. Çünkü her köşesi farklı bir hikaye anlatmaktadır. Doğal güzelliklerinin yanında çok kültürlü yapısının iç içe geçmiş işaretleriyle de büyüleyici bir şehir olan İstanbul'u anlatan yerli ve yabancı birçok kitap bulunmaktadır. Kitaplardan bazılarında İstanbul direkt olarak ele alınmış bazılarında ise arka fonda güzel bir portre sunmuştur. İlk olarak İstanbul'a ve "Dünya Kitap Başkenti" seçim kriterlerine uygun, hem İstanbul'u hem de kitabı birleştiren bir slogan bulunmalıdır. Bu;

İstanbul: Yazarların Mekanı

Yaşayan Kitap: İstanbul

Başkahraman: İstanbul' gibi kısa ve öz ifadeler olabilir.

Ardından İstanbul'un edebiyat haritası çıkarılmalıdır. Bu harita için İstanbul'da yaşamış edebiyatçıların envanterinin çıkarılması (edebiyatçılar belirli kriterlere göre seçilmeli) doğum-ölüm yerleri, evleri, sıklıkla uğradıkları mekanlar vs. bilgiler verilmelidir.

- İstanbul'a dünyaca ünlü büyük bir merkezi kütüphane yapılabilir.
- Şairleri anma etkinlikleri ve şiir yarışmaları düzenlenebilir.
- Yazarların ilham verdiği yerler gerçeğe dönüştürülebilir (Ör; Masumiyet Müzesi).
- Bazı mahalleler, sokaklar, duraklar... edebiyatçıların isimleri taşıyabilir.
- Kitap festivalleri, okur-yazar buluşmaları, okuma şenlikleri düzenlenebilir.
- Mobil hizmetlerle şehir içinde kitap ya da genel edebiyat temelli oyunlar oluşturulabilir.

Bu araştırma sonucuna bağlı olarak yapılacak ileriki araştırmalarda ise, ziyaretçilerin turizm kararlarında edebiyatın ne derece önemli olduğu ölçülebilir. Diğer taraftan İstanbul, İzmir, Bursa, Ankara, Eskişehir vb. şehirlerde faaliyet gösteren otel işletmelerinde edebiyat turizmi ve pazarlanması kapsamında çalışmalar geliştirilerek modeller oluşturulabilir, alan araştırması yapılabilir. Yapılacak olan çalışmalar bilimsel olarak da literatüre katkı sağlayarak gerek teorik gerekse uygulanma aşamasında yararlı olacaktır. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı kapsamında, kentsel ölçekte markalaşma stratejisi, turizm çeşitlendirme stratejisi gibi başlıkların yanı sıra, 2023 hedeflerinden olan tematik bölgelere ulaşma yollarında

Edebiyat ve Turizm arasındaki ortak noktalar çok iyi değerlendirilmelidir. Ülkemizin gelecek yıllarda hedeflediği turist sayısına ve turizm gelirlerine ulaşılmada önemli bir destekleyici unsurun da, çalışmanın konusu olan “Edebiyat Turizmi” kavramı olduğu göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

- Adler, J. (1989). Origins of sightseeing. *Annals of Tourism Research*, 16:7-29.
- Aktaş, Ş. (1984). Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, *Birlik Yayınları*, Ankara, s.14.
- Aliğaoğlu, A. (2004). Sosyo-Kültürel Miras Turizmi ve Türkiye’den Örnekler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*. 2 (2): 55-70.
- Aliğaoğlu, A. ve Narlı, M. (2012). Edebi Miras Turizmi ve Türkiye’de Edebi Mekânlar. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 60 (kış): 1-18.
- Allen, W. (1958). *The English Novel: A Short Critical History*. London: Penguin.
- Altun, S. ve İnceoğlu, M. (2006). Tatil Amaçlı Konaklama Tesislerinde Zamana Bağlı Değişim. *İ.T.Ü.Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım*. 5 (2): 91-96.
- Amirou, R. (1999). Les nouvelles mythologies du tourisme, *Sciences Humaines*, 90, 22-25.
- Amirou, R. (2000). Imaginaire du tourisme culturel. In Amirou R. & Bachimon P., *Le tourisme local*, pp 61-70, Collection *Tourismes et Sociétés* : L'Harmattan.
- Antonopoulou L., Papadas C.T. ve Targoutzidis, A. (2009). The Impact Of Socio-Demographic Factors And Political Perceptions On Consumer Attitudes Towards Genetically Modified Foods:An Econometric Investigation, *Agricultural Economics Review*, 10 (2), 89-103.
- Aristotle (1982). *Aristotle’s Poetics*. Translated by J. Hutton. London: W.W. Norton and Company.
- Ashworth, G.J. ve H. Voogd (1990). *Selling the City: Marketing Approaches in Public Sector Urban Planning*-London: Belhaven Press.
- Atkinson, F. ve Ballinger, C. (1994). “Personal Services. *Museum Journal*”. 94 (3): 30-33.
- Avcıkurt, C.; Şahin, B. ve Şahin, S. (2008). Turizm Pazarlamasında Bir Araç Olarak Film Turizmi. *III. Ulusal Eğirdir Turizm Sempozyumu*, 17-18-19 Ekim: 43-54.

- Aydoğan, A. (2013). Sunuş: Okumak İnsana Ne Kazandırır. *Arthur Schopenhauer: Okumak, Yazmak ve Yaşamak Üzerine*. Çev. Ahmet Aydoğan. Say yayınları, 4. Baskı, Sirkeci/İstanbul.
- Aytaç, G. (1994). *Gezi Notları Seçkisi*, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Baker, J. N. L. (1931). The Geography of Daniel Defoe, in *Scottish Geographical Magazine*, 47: 257-269.
- Baki, A. ve Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (42), 1-21.
- Banyai, M. (2009). The Image of Tourism Destinations: A Case of Dracula Tourism. University of Waterloo.
- Barthes, R. (1984). *Mythologies*. London: Paladin.
- Beard, J. G. ve Ragheb, M. G. (1983). Measuring leisure motivation. *Journal of Leisure Research*, 15 (3), 219 – 228.
- Beeton, S. (2005). *Film Induced Tourism*. Clevedon: Channel View Publications.
- Berber, ř. (2003). Sosyal Değişme Katalizörü Olarak Turizm ve Etkileri, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), (s:205-221).
- Berg, B.L. (2001). *Qualitative Research Methods For The Social Sciences*, Allyn and Bacon, Boston.
- Berghoff, H. and Korte, B. (2002). Britain and the making of modern tourism: an interdisciplinary approach. In: Berghoff, H., Korte, B, Schneider, R. and C. Harvie (eds). *The Making of Modern Tourism*. Basingstoke: Palgrave, pp. 1-20.
- Bertho Lavenir, C. (1999). *La roue et le stylo*. Paris : Editions Odile Jacob.
- Bıçakçı, B. (2006). *Baharda Yine Geliriz*. İletişim yayınları. s.109.
- Black, J. (2003). *Italy and the Grand Tour*. London: Yale University Press.
- Boniface, P. ve Fowler, J. P. (1993). *Heritage and Tourism in the global village*. London: Routledge.
- Boorstin, D. (1964). *The Image: A Guide to Speudo-events in America*. New York: Harper.

- Booth, A. (2009). Time-travel in Dickens' World. In: Watson, N.J. (ed.). *Literary Tourism and Nineteenth-Century Culture*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, pp. 150-163.
- Botting, F. (1996). *Gothic*. London: Routledge.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. Routledge: London.
- Brannen, J. (2005). Mixing Methods: The entry of qualitative and quantitative approaches into the research process. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(3),173–184.
- Busby, G. ve Hambly, Z. (2000). Literary Tourism and the Daphne du Maurier Festival. In P. Payton (Ed.), *Cornish Studies Eight* (pp. 197-212). Exeter: University of Exeter Press: Exeter.
- Busby, G. and Klug, J. (2001). Movie-Induced Tourism: The Challenge of Measurement and Other Issues, *Journal of Vacation Marketing*, Vol. 7(4),316-332.
- Busby, G.; Korstanje, M.E. ve Mansfield, C. (2011). Madrid: Literary fiction and the imaginary urban destination. *Journal of Tourism Consumption and Practice* 3 (2), 20-37.
- Busby, G., Brunt, P. and J. Lund. (2003). In Agatha Christie country: resident perception of special interest tourism. *Tourism*, 51(3):287-300.
- Butler, R. (1986). Literature as an influence in shaping the image of tourist destinations. In Marsh, J.S. (ed.) *Canadian Studies of Parks, Recreation and Tourism in Foreign Lands* (pp.111-132). Peterborough, Canada: Department of Geography, Trent University.
- Buzard, J. (1993). *The Beaten Track: European Tourism, Literature and the Ways to 'Culture', 1800-1918*. Oxford: Oxford University Press.
- Campalto, M. (2006). "To what extent does literature have an influence on tourist's expectations and perception of destinations? Case study of literary tourism in

the Haute-Savoie region, France”, School of Service Industry, Bournemouth University.

Chambers, E. (2000). *Native Tours: The Anthropology of Travel and Tourism*. Long Grove: Waveland Press.

Chard, C. (2002). From the sublime to the ridiculous: the anxieties of sightseeing. In: Berghoff, H., Korte, B, Schneider, R. and C. Harvie (eds). *The Making of Modern Tourism*. Basingstoke: Palgrave, pp. 47-68.

Clebert, J. P. (1990). “Les hauts lieux de la littérature en France”. Paris: Bordas.

Clebert, J. P. (1991). ” Les hauts lieux de la littérature en Europe”. Paris: Bordas.

Cohen, E. (1974). Who is a tourist? A conceptual classification. *Sociological Review*, 22:527- 555.

Cohen, E. (1988). Authenticity and commoditization in tourism. *Annals of Tourism Research*, 15:371-386.

Connor, S. (2003). Dickens, the haunting man. *Literature Compass*, 1:1-13.

Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Creswell, J. W. (2006). Understanding Mixed Methods Research, (Chapter 1). Available at: http://www.sagepub.com/upm-data/10981_Chapter_1.pdf.

Creswell, J.W. (2013). *Araştırma Deseni*. Çev. Selçuk Beşir Demir, Eğitimci kitap.

Croy, W.G. (2004). The Lord of the Ring, New Zealand and Tourism: Image Building with Film. Monash University, *Faculty of Business & Economics*.

Croy, W.G. (2010). Planning for film tourism: active destination image management. *Tourism and Hospitality Planning and Development*. 7 (1), 21-30.

Currall, S. C., ve Towler, A. J. (2003). Research methods in management and organizational research: Toward integration of qualitative and quantitative techniques. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in social and behavioral research*(pp. 513-526). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Curtis, J.R. (1985). The Most Famous Fence in the World: Fact and Fiction in Mark Twain's Hannibal, *Landscape*, Vol. 28, No. 3 (1985), pp. 8-1.
- Çıkla, S. (2002). Romanda Kurmaca ve Gerçeklik, *Hece [Roman Özel Sayısı]*, Yıl: 6, S. 65/66/67, Mayıs/Haziran/Temmuz, ss. 111-129.
- Çiftçi, S. (2011). Bir Grup Yükseköğretim Öğrencisinin Hacı Bektaş Veli' yi Tanıma Düzeyi ve Bektaşılık Hakkındaki Tutumları. *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. 57-225.
- Daiches, D. and Flower, J. (1979). *Literary Landscapes of the British Isles: A Narrative Atlas*. London: Bell and Hyman.
- Dalrymple, W. (2006). Return to Xanadu. *Time*, August 7-August 14, 2006, p. 85.
- Dann, G. (1996). *The Language of Tourism: A Sociolinguistic Perspective*. Wallingford: CAB International.
- Dann, G., Nash, D. and Pearce. P. (1988). Methodology in tourism research. *Annals of Tourism Research*, 15:1-28.
- Darby, H. C. (1948). *The regional Geography of Thomas Hardy's Wessex*. in *The Geological Review*, 38: 426-443.
- Daymon C. ve Holloway I. (2005). *Qualitative Research Methods in Public Relations ana Marketing Communications*, Routledge. Taylor and Francis. New York.
- DeLyser, D. (2003). Ramona memories: Fiction, tourist practices, and placing the past in Southern California. *Annals of the Association of American Geographers*, 93(4):886-908.
- Dekker, G.G. (2005). *The Fictions of Romantic Tourism: Radcliffe, Scott and Mary Shelley*. Stanford: Stanford University Press.
- Denzin, N. ve Lincoln Y. (Eds.) (2000). *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage Publication Inc.
- Denzin, N. K. ve Lincoln, Y.S. (2005). Introduction: The Discipline and Practice of Qualitative Research, In. *The Sage Handbook of Qualitative Research*, 3th edi. (Eds. Denzin, N. K. and Lincoln, Y.S.), *Sage Publications*, Inc. California/USA.

- Dhávidházi, P. (1998). *The Romantic Cult of Shakespeare: Literary Reception in Anthropological Perspective*. London: Macmillan Press.
- Doğaner, S. (2003). *Miras Turizminin Coğrafi Kaynakları ve Korunması*. Coğrafi Çevre ve Koruma ve Turizm Sempozyumu (16-18 Nisan 2003) Bildiriler Kitabı, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, 1-8.
- Drabble, M. (1979). *A Writer's Britain: Landscapes in Literature*. London: Thames and Hudson.
- Durand, G. (1999). Une cartographie de l'imaginaire, *Sciences Humaines*, 90, 22-25.
- Durkheim, E. (1971) [1915]. *Elementary Forms of Religious Life*. London: George Allen and Unwin.
- Dzurec, L. C., ve Abraham, J. L. (1993). The nature of inquiry: Linking quantitative and qualitative research. *Advances in Nursing Science*, 16, 73-79.
- Echtner, C.M. and Jamal. T. B. (1997). The disciplinary dilemma of tourism studies. *Annals of Tourism Research*, 24(4):868-883.
- Eco, U. (1996). *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, çev. Kemal Atakay, Can Yayınları, İstanbul, s.87.
- Eco, U. (2002). "Gülün Adı", çev. Şadan Karadeniz, Can Yayınları, İstanbul, s.577
- Easley, A. (2006). The woman of letters at home: Harriet Martineau and the Lake District. *Victorian Literature and Culture*, 34:291-310.
- Ercan, İ. ve Kan, İ. (2004). "Ölçeklerde Güvenirlilik ve Geçerlilik". *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. Cilt.30 (3), sf. 211–216.
- Erdem, Barış. (2007). "İşletmelerde bir performans yönetimi aracı olarak kıyaslanama tekniğinden yararlanma: Konaklama İşletmelerinde Kat Hizmetleri Yönetimine Yönelik Bir Araştırma". Yayınlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Ersun, N. ve Arslan, K. (2011). Akdeniz Ülkeleri Arasında Oluşturulan Elektronik Gıda Pazarı Projesinin Uygulanmasını Engelleyen Unsurlar ve Çözüm Önerileri, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, Ocak.

- Eser, Z. ve Duman, F.C. (2006). Film Teşvikli Turizm ve Pazarlama Unsurları Üzerine Kavramsal Bir Çalışma. *SOİD Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, Yıl:3, Sayı:4, s.17-25.
- E.T.A. Hoffman-Gesellschaft. n.d. Das E.T.A. Hoffmann-Haus in Bamberg: Spiegelungen. <http://www.etahg.de/de/etahaus/spiegelungen.html>, Erişim tarihi: 22.08. 2014.
- Feifer, M. (1985). *Going Places*. London: Macmillan.
- Fairer-Wessels, F. (2005). A literary pilgrimage to Robben Island as inspired by Nelson Mandela's "Long Walk to Freedom"? *SA Journal of Cultural History*, 19(2):1-16.
- Fairer-Wessels, F. (2010). Young adult readers as potential consumers of literary tourism sites: a survey of the readers of two of the Dalene Matthee forest novels. *Mousaion*, 28(2):134-151.
- Fawcett, C. and Cormack, P. (2001). Guarding authenticity at literary tourism sites. *Annals of Tourism Research*, 28(3):686-704.
- Forster, E.M. (1927). *Aspects of the Novel*. London: Edward Arrol.
- Forthofer, M. S. (2003). Status of mixed methods in the health sciences. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in social and behavioral research*(pp. 527-540). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Frost, W. (2006). "From Backlot to Runaway Production: Exploring Location and Authenticity in Film-Induced Tourism", *Working Paper*, Victoria: Monash University.
- Fussel, P. (1980). *Abroad: British Literary Travelling Between the Wars*. Oxford: Oxford University Press.
- Gaze, J. (1988). "Figures in a Landscape: A History of the National Trust". Barrie and Jenkins: London.
- Gerson, K. ve Horowitz, R. (2002). "Observation and Interviewing: Options and Choices in Qualitative Research" In: *Qualitative Research in Action* (edit. May T.) Sage Publications. London.

- Giannakaki, M. S. (2005). Using mixed-methods to examine teachers' attitudes to educational change: The case of the Skills for Life strategy for improving adult literacy and numeracy skills in England. *Educational Research and Evaluation*, 11(4), 323-348.
- Glendening, J. (1997). *The High Road: Romantic Tourism, Scotland, and Literature, 1720- 1820*. Basingstoke: Macmillan.
- Gold, J.R. and Gold, M.M. (1995). *Imagining Scotland: Tradition, Representation and Promotion in Scottish Tourism since 1750*. Aldershot: Scolar Press.
- Graburn, N.H.H. and Jafari, J. (1991). Introduction: Tourism social science. *Annals of Tourism Research*, 18:1-11.
- Graham, B. (2002). Heritage as knowledge: capital or culture? *Urban Studies*, 39(5-6):1003- 1017.
- Greenwood, D. (1989). Culture by the pound: an anthropological perspective on tourism as cultural commoditization. In: Smith, V. (ed.). *Hosts and Guests. 2nd ed*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, pp. 171-185.
- Greene, J. C., Caracelli, V. J., ve Graham, W. F. (1989). Toward a conceptual framework for mixed-method evaluation designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 11(3), 255-274.
- Greene, J. C., Krayder, H., ve Mayer, E. (2005). Combining qualitative and quantitative methods in social inquiry. In B. Somekh & C. Lewin (Eds.). *Research methods in the social sciences* (pp. 275-282). London: Sage.
- Gunn, C.A. (1987). A perspective on the purpose and nature of tourism research methods. In: Ritchie, J.R. and C. Goeldner (eds.). *Travel, Tourism and Hospitality Research: A Handbook for Managers and Researchers*. Chichester: Wiley, pp. 3-12.
- Gupta P. B. ve Gould S.J. (1997). Consumers perceptions on the ethics and acceptability of product placements in movies: product category and individual differences. *Journal of Current Issues and Research in Advertising*. 19 (1), 37-48.

- Gupta, P.B. Gould, S.J. ve Grabner-Kräuter S. (2000). Product placements in movies: a cross-cultural analysis of Austrian, French and American consumers' attitudes towards this emerging, international promotional medium. *Journal of Advertising*, 29 (4), 41-57.
- Güzer, C. A. (2000). "Yer Kavramına Karşı Bir Yapı: Otel", XXI Mimarlık Kültürü Dergisi, (3): 60-69.
- Halliday, F.E. (1960). *The Cult of Shakespeare*. New York: Thomas Yoseloff.
- Heelan, C. A. (2004). "Loved the Book? Go There, Literally, with a Literary Tour"; <http://www.frommers.com/articles/2523.html>, Erişim tarihi:12.06.2012.
- Hendrix, H. (2008). Writers' houses as media of expression and remembrance. In: Hendrix, H. (ed.). *Writers' Houses and the Making of Memory*. London: Routledge, 1-11.
- Hendrix, H. (2009). From early modern to romantic literary tourism: a diachronical perspective. In: Watson, N.J. (ed.). *Literary Tourism and Nineteenth-Century Culture*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, pp. 13-24.
- Herbert, D.T. (1995a). Heritage places, leisure and tourism. In: Herbert, D.T. (ed.). *Heritage, Tourism and Society*. London: Mansell Publishing, pp. 1-20.
- Herbert, D.T. (1995b). Heritage as literary place. In: Herbert, D.T. (ed.). *Heritage, Tourism and Society*. London: Mansell Publishing, pp. 32-48.
- Herbert, D.T. (1996). Artistic and literary places in France as tourist attractions. *Tourism Management*, 17(2):77-85.
- Herbert, D.T. (2001). Literary places, tourism and the heritage experience. *Annals of Tourism Research*, 28(2):312-333.
- Hewison, R. (1987). *The Heritage Industry: Britain in a Climate of Decline*. London: Methuen.
- Hibbert, C. (1987). *The Grand Tour*. London: Thames Methuen.
- Hill, S. (1987). *Shakespeare Country*. London: Micheal Joseph.

- Hogle, J.E. (2002). Introduction: the Gothic in Western culture. In: Hogle, J.E. (ed.). *The Cambridge Companion to Gothic Fiction*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 1-20.
- Holloway, J.C. (1998). *The Business of Tourism. 5th ed.* Harlow: Longman.
- Hudson, S. ve Ritchie, J.R.B. (2006a). Film tourism and destination marketing: the case of Captain Corelli's Mandolin. *Journal of Vacation Marketing* 12(3), 256-268.
- Hudson, S. ve Ritchie, J.R.B. (2006b). Promoting destinations via film tourism: an empirical identification of supporting marketing initiatives. *Journal of Travel Research*, 44(4), 387-396.
- Hudson, S., Wang, Y. and Gil, S.M. (2011). The influence of film on destination image and the desire to travel: a cross-cultural comparison. *International Journal of Tourism Research*, 13(2), 177-190.
- Hume, R.D. (1969). Gothic versus Romantic: a reevaluation of the Gothic novel. *PMLA*, 84(2):282-290.
- Ingram, H. (2013). Film and tourism: the imagined place and the place of the imagined. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 2013, Vol. 5, No. 1.
- Ingram, H. (2013). Inns and Hotels in Fiction. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes* Vol. 5 No. 1. pp. 27-38.
- İlban, M. O. (2007). "Destinasyon Pazarlamasında Marka İmajı ve Seyahat Acentelerinde Bir Araştırma". Yayımlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Jeans, D.N. (1979). Some literary examples of humanistic descriptions of place. *Australian Geographer*, 14(4):207-214.
- Johnson, B. ve Onwuegbuzie, A. (2004). *Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose Time Has Come*. *Educational Researcher*, 33 (7), 14-26.
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J., ve Turner, L.A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(2), 112-133.

- Johnson, N.C. (2004). Fictional journeys: paper landscapes, tourist trail and Dublin's literary texts. *Social and Cultural Geography*, 5(1):91-107.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Asil Yayıncılık: Ankara.
- Karabıyık, N. ve İnci, B. S. (2012). Destinasyon Pazarlamasında Pazarlama Stratejisi ve Konumlandırma Çalışmalarına Kavramsal Yaklaşım. *İstanbul Journal of Social Sciences, Summer* (1), 1-19.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Kennedy, D. (1998). Shakespeare and cultural tourism, *Theatre Journal*, 50, (2), 175-188.
- Kılınç, O. (2007). *Vaka Çalışmalarında Kavramsal Çerçeve Oluşturma ve Tanımlar*. İçinde: Nitel Araştırma (ed. Yüksel, A; Mil, B. ve Bilim, Y.). Detay Yayıncılık. Ankara.
- Kıral, B. ve Kıral, E. (2011). *Karma araştırma yöntemi*. Conference paper presented at 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications, Siyasal Kitabevi, Ankara, Turkey. ISBN: 978-605-5782-62-7 (s. 294-298). www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/050.pdf.
- Kolaç, E. (2009). Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma, Bilinç ve Duyarlılık Oluşturmada Türkçe Eğitiminin Önemi. *Milli Folklor*. 82 (Yaz): 19-31.
- Kozak, N.; Kozak, Akoğlan M. ve Kozak, M. (2010). "Genel Turizm: İlkeler-Kavramlar": Ankara: Detay Yayıncılık.
- Köklü, N. (1994). Örnek Olay Çalışma Metodları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 27 (2): 771-779. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/491/5792.pdf>, Erişim Tarihi: 14.07.2014.
- Kurin, R. (2004). "Safeguarding Intangible Cultural Heritage in the 2003 Unesco Convention: A Critical Appraisal", *Museum International*, 56 (1-2): 66-67.
- Leech, N.L. ve Onwuegbuzie, A.J. (2009). A typology of mixed methods research designs. *Quality and Quantity*, 43, 265-275.

- Leech, L. N., Collins, M. T., Jiao, G. Q., ve Onwuegbuzie, J. A. (2011). Mixed research in gifted education: A mixed research investigation of trends in the literature. *Journal for the Education of the Gifted*, 34 (6),860-875.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell.
- Light, D. (2000). "An Unwanted Past: contemporary tourism and the heritage of communism in Romania". *Journal of Heritage Studies* 6 (2):145-160.
- Llosa, M. V. ve Fuentes, C. (2014). "Edebiyata Övgü", çev. Celal Üster, Notos, s.70.
- Lodico, M.G.; D. T. Spaulding ve K.H. Voegtle (2010).*Methods in Educational Research, From Theory to Practice*, 2nd edit.John Wiley & Sons, Inc. Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco/USA.
- London Organising Committee of the Olympic Games and Paralympic Games (2012).*London 2012 Olympic Games Opening Ceremony Media Guide*. <http://www.olympic.org/documents-reports-studies-publications>, Erişim Tarihi:22.08. 2014.
- Lord, G.D. (1999). *The power of cultural tourism*. Keynote Presentation: Wisconsin Heritage Tourism Conference, Lac du Flambeau, Wisconsin, September 17.
- Lowe, H.I. (2009). *Literary Destinations: Mark Twain's Houses And Literary Tourism*. Submitted to the graduate degree program in American studies and the Graduate Faculty of the University of Kansas in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy.
- MacCannell, D. (1976). *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class*. New York: Schocken Books.
- MacCannell, D. (1993). *Empty Meeting Grounds: the Tourist Papers*. London: Routledge.
- Macionis, N. (2004) 'Understanding the Film-Induced Tourist', in W. Frost, W.C. Croy and S. Beeton (eds) *Proceedings of the International Tourism and Media Conference*, pp. 86–97. Melbourne: *Tourism Research Unit*, Monash University.
- Marsh, K. (1993). "Writers and Their Houses. Hamish Hamilton". London.

- Marshall C. ve Rossman, G. (1999). *Designing Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage Publishing.
- Marx, K. (1859). *A Contribution to the Critique of Political Economy*, Progress Publishers, Moscow.
- Maxwell-Mahon, W.D. and Titlestad, P.J.H. (2001). *Ways with Words: A Collection of Extracts. 3rd ed.* Johannesburg: Lexicon Publishers.
- McCracken, D. (1984). *Wordsworth and the Lake District: A Guide to the Poems and their Places* Oxford: Oxford Univ Press.
- Mercille, J. (2005). Media Effects on Image, The Case of Tibet, *Annals of Tourism Research*. vol. 32, no.4, pp. 1039-1055.
- Miller, J.H. (1995). *Topographies*. Stanford: Stanford University Press.
- Miller, L. (2002). *The Bronte Myth*. London: Vintage.
- Mintel (2011). *Literary tourism – international – September*. London: Mintel International Group.
- Morgan, D. L. (1998). Practical strategies for combining qualitative and quantitative methods: Applications to health research. *Qualitative Health Research*, 3, 362-376.
- Morin, E. (1956). *The Cinema, or the Imaginary Man* (Minneapolis, London: University of Minnesota Press, 2005); *Le cinéma ou l'homme imaginaire. Essai d'anthropologie sociologique*, Paris, Minuit.
- Morinis, A. (1992). Introduction. In: Morinis, A. (ed.) *Sacred Journeys: The Anthropology of Pilgrimage*. London: Greenwood Press, pp. 1-30.
- Morse, J. M. (1991). Approaches to qualitative-quantitative methodological triangulation. *Nursing Research*, 40, 120-123.
- Morse, J. M. (2003). Principles of mixed methods and multimethod research design. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in social & behavioral research* (pp. 189-208). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Mumby, F.A. (1956). *Publishing and Bookselling: A History from the Earliest Times to the Present Day. 4th ed.* London: Jonathan Cape.

- Muresan, A. and Smith, K.A. (1998). Dracula's Castle in Transylvania: conflicting heritage marketing strategies. *International Journal of Heritage Studies*, 4(2):73-85.
- Müller, D. K. (2006). Literally unplanned literary tourism in two municipalities in rural Sweden. *Department of Social and Economic Geography, Umeå University, SE-901 87 Umeå, Sweden.*
- Nakip, M. (2003). *Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve (SPSS Destekli) Uygulamalar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Narlı, M. (2002). "Romanda Zaman ve Mekan Kavramı, *Balıkesir Üni. Sosyal Bilimler Dergisi*, (Journal of Social Sciences) C.5. S7 Mayıs, ss.91-106.
- Nash, D. (1981). Tourism as an anthropological subject. *Current Anthropology*, 22(5):461- 481.
- Nebenzahl, I. D. Secunda, E. (1993). Consumers' attitudes towards product placement in movies. *International Journal of Advertising*, 12 (1), 1-11.
- North, J. (2009). Literary biography and the house of the poet. In: Watson, N.J. (ed.). *Literary Tourism and Nineteenth-Century Culture*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, pp. 1-12.
- Novitz, D. (1980). Fiction, imagination and emotion. *Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 38:279-288.
- Nunokawa, J. (1992). *Tess*, tourism, and the spectacle of the woman. In: Shires, L.M. (ed.). *Rewriting the Victorians*. London: Routledge, pp. 71-86.
- O'Connor, N., Flanagan, S. and Gilbert, D. (2006). The importance of destination branding in movie induced tourism locations. In Cutting Edge Research in Tourism - New Directions Challenges and Applications Conference Proceedings, Papageorgiou, G. (ed.), *The School of Management*, University of Surrey: Guildford, UK, pp. 1-17.
- Oğuz, Ö. (2008). "Unesco ve İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları", *Millî Folklor*, 2008, Yıl 20, Sayı. 78.

- Oppenheim, A.N. (2001). *Questionnaire Design, Interviewing and Attitude Measurement*, New Edition, Continuum, London.
- Ousby, I. (1990). *The Englishman's England: Taste, Travel and the Rise of Tourism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ousby, I. (1990a). *Blue Guide: Literary Britain and Ireland*, second edition, A. & C. Black, London.
- Ousby, I. (1990b). Literary Shrines and Literary Pilgrims: the Writer as Tourist Attraction. In *The Englishman's England: Taste, Travel and the Rise of Tourism*, Cambridge University Press, Cambridge, pp. 21-57.
- Oxford Collocations Dictionary for students of English, (2009).
- Özdemir, N. (2009). "Turizm ve Edebiyat". *Milli Folklor* 82: 32-49.
- Özdemir, N. (2009). Kültür Ekonomisi ve Endüstrileri İle Kültürel Miras Yönetimi İlişkisi. *Milli Folklor* (84). Kış: 73-86.
- Passariello, P. (1983). Never on a Sunday? Mexican tourists at the beach. *Annals of Tourism Research*, 10:109-122.
- Perry, M. (2001). *Western Civilization: A Brief History. 4th ed.* New York: Houghton Mifflin Company.
- Philips D (1999). Narrativised spaces. The functions of story in the theme park, in Crouch D (ed) *Leisure/tourism geographies: practices and geographical knowledge* (London: Routledge).
- Phillips, D. (2000). Narrativised spaces: the function of story in the theme park. In: Crouch, D. (ed.). *Leisure/Tourism Geographies*. London: Routledge, pp. 91-108.
- Pocock, D.C.D. (1982). Writers who knew their places. *The Geographical Magazine*, 54:40- 43.
- Pocock, D.C.D. (1987). Haworth: the experience of literary place. In: Mallory, W.E. and P. Simpson-Housley (eds). *Geography and Literature*. New York: Syracuse University Press, pp. 134-142.

- Pocock, D.C.D. (1992). Catherine Cookson Country: tourist expectation and experience. *Geography*, 77:236-243.
- Prentice, R. (1994). "Heritage: A Key Sector of the 'New' Tourism. In progress in Tourism", *Recreation & Hospitality Management*, Cooper C., Lockwood A(eds.) Wiley: Chichester: 309-324.
- Rallis, S. F., ve Rossman, G. B. (2003). Mixed methods in evaluation context: A pragmatic framework. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in social and behavioral research*(pp. 491-512). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Reijnders, S. (2010). Places of the imagination: an ethnography of the TV detective tour. *Cultural Geographies*, 17(1):37-52.
- Reijnders, S. (2011). Stalking the count: Dracula, fandom and tourism. *Annals of Tourism Research*, 38(1):231-248.
- Relph, E. (1976). *Place and Placelessness*. London: Pion.
- Richards, G. (1996). The scope and significance of cultural tourism. In: Richards, G. (ed.). *Cultural Tourism in Europe*. Wallingford: CAB International, pp. 19-46.
- Riley, R. ve Van Doren, C.S. (1992), "Movies as Tourism Promotion: A Push Factor in a Pull Location", *Tourism Management*, 13 (3), ss. 267-274.
- Riley R., Baker D. ve Van Doren C. S. (1998). Movie induced tourism, *Annals of Tourism Research*, 25, (4), 919-935.
- Robinson, M. (2002). Between and beyond the pages: literature-tourism relationships. In: Robinson, M. and H.C. Anderson (eds). *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Texts*. London: Continuum, pp. 39-79.
- Robinson, M. And Andersen, H.C. (eds). (2002). *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Texts*. London: Continuum.
- Robinson, M. and Andersen, H.C. (2002a). Introduction. In: Robinson, M. and H.C. Andersen (eds). *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Texts*. London: Continuum, pp. xiii-xix.

- Robinson, M. and Andersen, H.C. (2002b). Reading between the lines: literature and the creation of touristic spaces. In: Robinson, M. and H.C. Andersen (eds). *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Texts*. London: Continuum, pp. 1-38.
- Robson, C. (2002). *Real World Research*. Blackwell Publishers.
- Roesch, S. (2009). *The Experience of Film Location Tourists*. Bristol: Channel View Publications.
- Rocco, T., S., Bliss, L., A., Gallagher, S., ve Perez-Prado, A. (2003). Taking the next step: Mixed methods research in organizational systems. *Information Technology, Learning and Performance Journal*, 21 (1), 19-29.
- Rossmann, G., ve B. Wilson 1991 Numbers and Words Revisited: Being “Shamelessly Eclectic.” *Evaluation Review* 9(5):627–643.
- Russo, A. P. ve Van Der Borg, J. (2002). “Planning Considerations for Cultural Tourism: A case study of four European cities”, *Tourism Management*. (23): 631-637.
- Saltık, I. (2009). Ekrandan Alana: Filmin Turizm ve Rekreasyon Üzerindeki Etkisi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 20 (2),Güz: 230-239. [Seçme Çeviri Makale: Beeton, S. (2008). From the Screen to the Field: The Influence of Film on Tourism and Recreation, *Tourism Recreation Research*, 30 (1): 39-47)] – 2009.
- Santesso, A. (2004). The birth of the birthplace: Bread Street and literary tourism before Stratford. *ELH*, 71:377-403.
- Sartre, J.P. (2008). *Edebiyat Nedir?*. Çev. Bertan Onaran, Can Yayınları. s. 176.
- Schama, S. (1995). *Landscape and Memory*. London: Fontana Press.
- Schaper, E. (1978). Fiction and the suspension of disbelief. *The British Journal of Aesthetics*, 18(1):31-44.
- Schmidt, S.M. and Rendon, J. (2008). *Novel Destinations*. Washington: National Geographic Society.

- Seaton, A.V. and M.M. Bennett (1996). *Marketing Tourism Products: Concepts Issues and Cases*, International Thomson Business Press.
- Seaton, A.V. (1999). Book towns as tourism developments in peripheral areas. *International Journal of Tourism Research*, 1: 389-399.
- Seaton, A.V. (2009). Thanatourism and its discontents. In: Jamal, T. and M. Robinson (eds). *The Sage Handbook of Tourism Studies*. London: Sage, pp. 521-542.
- Seidman, I. (2006). *Interviewing as Qualitative Research, A Guide for Researchers in Education and the Social Sciences*, 3rd Ed. Teachers College Press, New York.
- Sekaran, U. (2003). *Research methods for business* (4th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Sert, G. (2013). Genç Werther'in Acıları Üzerine. *Goethe: Genç Werther'in Acıları*. Çev. Gülperi Sert. Doğubatı.
- Shackle, P.A. (2011). America's home town: fiction, Mark Twain, and the re-creation of Hannibal, Missouri. *International Journal of Heritage Studies*, 17(3):197-213.
- Short, J. (1991). "Imagined Country: Environment, Culture and Society". Routledge: London.
- Silberberg, T. (1995). Cultural tourism and business opportunities for museums and heritage sites. *Tourism Management*, 16(5):361-365.
- Silverman, J. and Rader, D. (2003). *The World is a Text*. New Jersey: Prentice Hall.
- Sipahi, B., Yurtkoru, S. E. ve Çinko, M. (2008). *Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi*. Beta Basım.
- Sjöholm, C. (2010). Literary Tourism: An Expanding Market in Sweden. *Department for Service Management Lund University, Lund, Sweden*.
- Smith, K.A. (2003). Literary enthusiast as visitors and volunteers. *International Journal of Tourism Research*, 5:83-95.

- Smith, Y. (2012). *Literary tourism as a developing genre: South Africa's potential*. Department of Historical and Heritage Studies. Pretoria.
- Squire, S. (1988). Wordsworth and Lake District tourism: romantic reshaping of landscape. *Canadian Geographer*, 32:237-247.
- Squire, S. (1993). Valuing countryside: reflections on Beatrix Potter tourism. *Area*, 25(1):5- 10.
- Squire, S. J. (1994). "The Cultural Values of Literary Tourism. *Annals of Tourism Research*", 21 (1): 103-120.
- Squire, S. (1994a). Gender and tourist experiences: assessing women's shared meanings for Beatrix Potter. *Leisure Studies*, 13:195-209
- Squire, S. (1994b). The cultural values of literary tourism. *Annals of Tourism Research*, 21: 103-120.
- Squire, S. J. (1996). "Literary Tourism and Sustainable Tourism: Promoting 'Anne of Green Gables' in Prince Edward Island." *Journal of Sustainable Tourism* 4 (3): 119–134.
- Stevens, E.W. (1998). Helen Hunt Jackson's "Ramona": Social problem novel as tourist guide. *California History*, 77(3):158-167.
- Stiebel, L. (2004). Hitting the hot spots: literary tourism as a research field with particular reference to KwaZulu Natal, South Africa. *Critical Arts*, 18(2): 31-42.
- Stiebel, L. (2007). Going on (literary) pilgrimage: constructing the Rider Haggard literary trail.
- Stiebel, L. (2009). On the trail of Rider Haggard in South Africa. In: Watson, N.J. (ed.). *Literary Tourism and Nineteenth-Century Culture*. New York: Palgrave Macmillan, pp. 210-219.
- Stilz, G. (2002): Heroic travellers – Romantic landscapes: the colonial sublime in Indian, Australian in American art and literature. In: Berghoff, H., Korte, B, Schneider, R. and C. Harvie (eds). *The Making of Modern Tourism*. Basingstoke: Palgrave, pp. 85- 108.

- Şahbaz, P.R. ve Kılıçlar, A. (2009). Filmlerin ve Televizyon Dizilerinin Destinasyon İmajına Etkileri. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 1(31-52).
- Şen, M. (1990). “Stendal-Kırmızı ve Siyah (1)”, *Selçuk Üni. Fen-Edeb. Fak. Edebiyat Dergisi*. s(5).59-60.
- Tanilli, S. (2002). Gerçekçilik ve Romantizm, *Adam Sanat*, s.194. Mart. 6-7.
- Tashakkori, A. ve Teddlie, C. (1998). *Mixed methodology: Combining qualitative and quantitative approaches*. Applied Social Research Methods Series (Vol.46.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Tashakkori, A. ve Teddlie, C. (Eds). (2003). *Handbook of mixed methods in social and behavioral research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Tetley, S. (1998). *Visitor attitudes to authenticity at a literary tourist destination*. Doctoral, Sheffield Hallam University.
- Thrift, N. (1989). Images of social change. In: Hamnett, C., McDowell, L. and P. Sarre (eds). *The Changing Social Structure*. London: Sage, pp. 12-42.
- Tobelem, J. M. (2003). “Quand la memoire se ment en tourisme, Cahiers Espaces”, (80): 109-111.
- Tomlinson, J. (1991). *Cultural Imperialism: A Critical Introduction*. London: Pinter.
- Tonguç, S. E. ve Yale, P. (2010). *İstanbul Hakkında Her Şey*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Tooke, N. and M. Baker (1996): Seeing is Believing: The Effect of Film on Visitor Numbers to Screened Locations, *Tourism Management*, 17, 2, 87 –94.
- Torkildsen, G. (2005). “Leisure and Recreation Management”, 5th Ed., Oxon/Newyork: Routledge.
- Towner, J. (1985). The Grand Tour: a key phase in the history of tourism. *Annals of Tourism Research*, 12(3):297-333.
- Towner, J. (2002). Literature, tourism and the Grand Tour. In: Robinson, M. and H.C. Anderson (eds). *Literature and Tourism: Reading and Writing Tourism Texts*. London: Continuum, pp. 226-238.

- Tribe, J. (1997). The indiscipline of tourism. *Annals of Tourism Research*, 24(3):638-657.
- Tuclea, C.E and Nistoreanu, P. (2011). How Film and Television Programs Can Promote Tourism and Increase the Competitiveness of Tourist Destinations. *Cactus Tourism Journal*. 2: 25-30.
- Turner, V. and Turner, E. (1978). *Image and Pilgrimage in Christian Culture: Anthropological Perspectives*. New York: Columbia University Press.
- Tütüncü, Ö. ve Küçükusta D. (2008). Tedarik Zinciri Entegrasyonu ve Hasta Güvenliği İlişkisinin Analizi, *DEÜ İşletme Fakültesi Dergisi*. 9: 1, 93-106.
- Ural, A. Ve Kılıç, İ. (2005). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Detay Yayıncılık. Ankara. (1. Baskı 2005; 2. Baskı 2006).
- Urry, J. (1990). *The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies*. London: Sage.
- Urry, J. (1999). *Mekanları Tüketmek*. çev. Rahmi G. Ögdül, Ayrıntı yayınları. İstanbul.
- Veal, A. J. (2006). *Research Methods for Leisure and Tourism: A Practical Guide*, Third Edition, Financial Times - Prentice Hall /Pearson Education, Harlow, England.
- Wang, N. (1999). Rethinking authenticity in tourism experience. *Annals of Tourism Research*, 26(2):349-370.
- Watkins, H. and Herbert, D. (2003). Cultural policy and place promotion: Swansea and Dylan Thomas. *Geoforum*, 34:249-266.
- Watson, N.J.(2006). *The Literary Tourist: Readers and Places in Romantic and Victorian Britain*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Watson, N.J. (ed.). (2009). *Literary Tourism and Nineteenth-Century Culture*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Watson, N.J. (2009). Introduction. In: Watson, N.J. (ed.). *Literary Tourism and Nineteenth-Century Culture*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, pp. 1-12.

- Weller, S.C. ve Romney, A.K. (1988). *Systematic Data Collection, Qualitative Research Methods*, Vol: 10, Sage Publications Inc, Beverly Hills, California/USA.
- Westover, P. (2012). Guest Post: You've Heard of Literary Tourism, now welcome Necro Tourism!, <http://literarytourist.com/2012/08/guest-post-youve-heard-of-literary-tourism-now-welcome-necro-tourism/>, Erişim Tarihi: 18.06.2014.
- Wilks, B. (1982). *The Brontes London*. Hamlyn Publishing.
- Wreyford, P. (1996). *A Literary Tour of Devon*. Paperback Book.
- Wynne, D. (1992). *The Culture Industry*. Aldershot: Avebury.
- Yale, P. (1991). *From Tourist attractions to Heritage Tourism*. Huntingdon: ELM Publications.
- Yanmaz, P. (2006). *Turizmin Tanıtımında Sinemanın Rolü*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yayla, Y., Yıldız, A. ve Akyüz, B. (2009). "İşletmenin Örgütsel Özellikleri ile Ürün Geliştirme Ekiplerinin Başarısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Seramik Sektöründe Bir Saha Araştırması". *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*. Yıl.8, Sayı.16, Güz.2009/2, sf.13–30.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *Spss uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yenen, Ş. (2009). *İstanbul*. İstanbul: Quick Guide.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Kitapevi. 6.Baskı. Ankara.
- Yılmaz, H., Yolal, M. (2008), Film Turizmi: Destinasyonların Pazarlamasında Filmlerin Rolü, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:8,Sayı:1: 175-192, Eskişehir.
- Yiannakis, J.N. ve Davies, A. (2011). Diversifying rural economies through literary tourism: a review of literary tourism in Western Australia. *Journal of Heritage Tourism*. Vol. 7, No. 1, February 2012, 33–44.

Yin, R.K. (1994). *Case Study Research: Design and Methods (2nd ed.)*. Beverly Hills, CA: Sage Publishing.

Yin, R.K. (2003). *Case Study Research, Design and Method 3rd edi. Applied Social Research methods Series Vol: 5*, Sage Publication, California, USA.

Yücel, T. (1995). *Yazın, Gene Yazın*. YKY. İstanbul. s. 19.

Yüksel, A. ve Yüksel, F. (2004). *Turizmde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Turhan Kitapevi. Ankara.

http://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCl%C3%BCrel_miras, Kültürel Miras, Erişim tarihi:22.01.2014.

<http://www.tdk.gov.tr/> , Kültür, Erişim Tarihi: 22.01.2014.

<http://markavesehir.wordpress.com>, Alacakaranlık, Erişim Tarihi: 25.03.2014.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Kurgu>, Kurgu, Erişim Tarihi: 22.01.2014.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Grigory_Petrov, Grigory Petrov, Erişim Tarihi: 03.05.2014.

<http://forum.memurlar.net/konu/990285/2.sayfa>, İstanbul Hatırası, Erişim tarihi:18.03.2014.

<https://eksisozluk.com/angels-demons--838976?focusto=16945785>, Melekler ve Şeytanlar, ErişimTarihi:18.03.2014.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Kalevala>, Kalevala, Erişim tarihi: 10.05.2014.

http://tr.wikipedia.org/wiki/William_Wordsworth, W. Wordsworth, Erişim Tarihi: 18.07.2014.

http://en.wikipedia.org/wiki/Poets%27_Corner, Şairler Köşesi, Erişim tarihi:13.06.2014.

<http://filozof.net/Turkce/edebi-sahsiyetler-kisilikler-biyografileri/20983-thomas-gray-kimdir-hayati-eserleri-hakkinda-bilgi.html>, Thomas Gray, Erişim Tarihi: 14.05.2014.

http://en.wikipedia.org/wiki/David_Garrick, D. Garrick, Erişim tarihi: 12.06.2014.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Cenevre_G%C3%B6l%C3%BC, Leman Gölü, Erişim Tarihi: 14.07.2014.

<http://en.unesco.org/>, Yaratıcı Kentler Ağı- Edebiyat Kentleri, Erişim Tarihi:18.08.2014.

<http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/55,yonetici-ozetipdf.pdf?0>, “Türkiye Okuma Kültürü Haritası”Projesi, Erişim Tarihi: 26.05.2014.

<http://tr.wikipedia.org>, Nicel Araştırma, Erişim Tarihi: 15.08.2014.

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr>, Müze Ziyaretçi İstatistikleri, Erişim:01.03.2014.

http://akademikdestek.net/kutuphane/anket-evren-orneklem/an-ev-or-dosyalar/Anket_guven.doc , Erişim tarihi: 27.08.2014.

EKLER

EK 1: ANKET FORMU

Değerli Yanıtlayıcı;

Kültürel mirasın sürdürülebilirliği kapsamında bir araç olduğu düşünülen “Edebiyat Turizmi” ile ilgili bir tez çalışması yürütmekteyim. Çalışmada, edebiyat turizminin bilinirlik düzeyini ve ziyaretçilerin edebiyat turizmine yönelik tutumlarını belirlemek istiyorum. Bu amaca ulaşabilmem için aşağıda düzenlenen sorulara içtenlikle cevap verebileceğinizi ümit ediyorum. Cevaplama süresi toplam 10-15 dk’dır. Toplanan veriler sadece akademik amaçlı olup başka nedenlerle kullanılmayacaktır. Ayırdığınız vakit, gösterdiğiniz nezaket için teşekkür ederim.

A: Aşağıdaki tablo sizin edebiyatın turizm amaçlı kullanımına ilişkin görüşlerinizi incelemek üzere düzenlenmiştir.

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyunuz. Katılma derecenizi karşısındaki ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz. 1= Kesinlikle katılmıyorum 2= Katılmıyorum 3=Ne katılmıyorum, Ne katılıyorum 4= Katılıyorum 5=Kesinlikle katılıyorum Destinasyon: Farklı doğal özellikleri veya çekicilikleri olan ve ziyaretçilerin ilgisini çeken yer GÖRÜŞLER:	Kesinlikle	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle
	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum
1. Edebiyatın iyi bir pazarlama iletişimi aracı olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
2. Turizm hareketlerinin kitaplarda geçen yerlerde artış göstereceği kanısındayım.	1	2	3	4	5
3. Bana göre destinasyonların kitaplarda yer alması birçok yerin yeniden keşfedilmesini sağlar.	1	2	3	4	5
4. Kitaplarda geçen yerlere gitmek isterim.	1	2	3	4	5
5. Kitapların konusu hikayenin geçtiği yeri ziyaret etme isteğimi etkiler.	1	2	3	4	5
6. Ünlü yazarların yaşadığı yerler tatil yeri seçimimde etkili değildir.	1	2	3	4	5
7. Edebiyat turisti olarak gittiğim yerlerde karakterlerin kullandığı objeleri turistik eşya olarak alırım.(Ör; Yüzüklerin Efendisi’nde kullanılan yüzük, kolye ve kılıçlar-Barahir yüzüğü(aragorn), Akşam yıldızı kolyesi(Arven))	1	2	3	4	5
8. Edebiyat turizminin ziyaretçilere farklı deneyimler sunmak için bir fırsat olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
9. Edebiyat bana göre turizm için uygun bir pazarlama aracı değildir.	1	2	3	4	5
10. Destinasyonun kitapta yer alış şekli, o yeri görme isteğimi etkiler.	1	2	3	4	5
11. Edebiyat destinasyonun daha fazla dikkat çekmesinde etkili bir unsur değildir.	1	2	3	4	5
12. Çok iyi kurgulanmış bir kitabın olumsuz bir mesajla sunulması destinasyona yönelik ilgimi azaltır.	1	2	3	4	5
13. Edebiyat sayesinde destinasyonların tanıtımı yapılmış olur.	1	2	3	4	5
14. Kitabın türü destinasyon tercihim etkiler.	1	2	3	4	5
15. Edebiyatın sürdürülebilir turizm çalışmalarına katkı sağlayacağını düşünürüm.	1	2	3	4	5
16. Edebiyat sayesinde destinasyonlar yıl boyunca ziyaretçi çekebilir.	1	2	3	4	5
17. Edebi kişilerin sayesinde destinasyonların daha bilinir hale geldiği kanısındayım.					
18. Edebiyat yoluyla destinasyonların tanıtımının yapılmasını daha inandırıcı bulurum.	1	2	3	4	5

19. Çok satan kitaplarda yer almanın destinasyonların tanıtımı açısından en önemli unsur olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
20. Bana göre edebiyat, destinasyonların daha az bilinen yönlerini ortaya çıkararak farkındalık yaratır.	1	2	3	4	5
21. Edebiyat turizmine katılarak klasik turizm anlayışı dışında hareket etmeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5
22. Okuduğum kitapta bahsi geçen karakterin yaşadıklarını bizzat tecrübe etmek isterim.	1	2	3	4	5
23. Sevdiğim bir yazarın yaşamı hakkında daha fazla bilgi edinmek isterim.	1	2	3	4	5
24. Bir şehri edebi turlarla tanımanın orijinal bir fikir olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
25. Kitabı okurken zihnimde canlandırdığım yerlerin gerçek halini görmek isterim.	1	2	3	4	5
26. Edebiyat turizmi bilgi birikimimi geliştirerek başkalarına karşı rekabet seviyemi artırır.	1	2	3	4	5
27. Edebiyat turizmine katılmanın sosyal çevremi genişleteceğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
28. Edebiyatsever kişilerle yakın dostluklar kurmak isterim.	1	2	3	4	5
29. Edebiyat turizmi sayesinde başkalarına düşüncelerimi anlatma imkanı bulurum.	1	2	3	4	5
30. Yeni şeyler öğrenmekten zevk aldığım için edebiyat turizmini tercih ederim.	1	2	3	4	5
31. Edebiyat turizmi sakin bir ortam sunduğundan tercih ederim.	1	2	3	4	5
32. Bana göre stres ve gerginliği gidermenin en iyi yolu edebiyat turizmidir.	1	2	3	4	5

B. Edebiyatın Turizm Talebine Etkisi

- Kitap okuma sıklığınız nedir?
 Haftada bir tane   Haftada birden çok   Ayda bir tane   Ayda birkaç tane
 Hiç okumam   Diğer.....belirtiniz.
- Okuduğunuz kitaptaki bir yere gitmek ister misiniz?
 Evet   Hayır
- Ne tür kitaplardaki yerlere gitmek istersiniz?
 Polisiye   Felsefe   Mizah   Macera   Aşk   Fantastik
 Mesleki   Din   Bilimkurgu   Psikoloji   Savaş   Korku
 Tarih   Diğer.....belirtiniz.
- Kitabı okuduktan sonra gittiğiniz bir yer var mı?
 Evet,.....belirtiniz
 Hayır
- Edebiyat turizmine katılmanızdaki en önemli 2 amacınız ne olur? (İlgili kutucuklara 1, 2 yazınız.)
 Kendimi kitapta anlatılan karakter gibi hissedebilmek
 Merakımı tatmin etmek
 Sevdiğim yazarı tanıma fırsatı bulmak
 Zihnimde canlandırdığım sahneleri yakından görebilmek
 Yazarların edebi kimliğini derinden anlayabilmek
 Yazarlara ait kişisel eşyaları görebilmek
 Klasik turizm anlayışı dışında hareket etmek
 Gerçek ve kurguyu kıyaslama olanağı bulmak
 Günlük hayatın stresinden uzaklaşmak
 Aynı zevkleri paylaşan insanlarla birlikte olmak
 Edebi ve kültürel bilgi edinmek

C. Edebiyat Turizmi

- Edebiyat turizmini;
 Hiç duymadım   Az duydum   Çok duydum
- Edebiyat turizminin içeriği hakkındaki bilgi düzeyim;
 Pekiyi   İyi   Orta   Zayıf   Çok zayıf

3. Edebiyat turizmi hakkında bilgi edindiğiniz kaynakları öncelik sırasına göre işaretleyiniz (1,2,3 gibi)

- ( ) Bazı kişilerin tavsiyelerinden ( ) Yazılı basından ( ) Seyahat acentelerinden
( ) İnternette ( ) Diğer .....belirtiniz.

4. Edebiyat turizmiyle ilgili yerlerden hangisini/hangilerini duydunuz?

- ( ) Sherlock Holmes – İngiltere – Londra - 221b Baker Caddesi
( ) V. Hugo – Fransa – Paris
( ) Alacakaranlık - ABD - Forks Kasabası
( ) J. Joyce – İrlanda – Dublin
( ) Yüzüklerin Efendisi - Yeni Zelanda - Matamata Hobbit köyü
( ) Mini Fuar Otel – İzmir- Konak
( ) Harry Potter - İngiltere - Oxford
( ) Mehmet Akif Ersoy Evi – Ankara
( ) Da Vinci Şifresi – Fransa - Paris
( ) Masumiyet Müzesi – İstanbul
( ) Leo Tolstoy - Rusya - Yasnaya Polyana
( ) Ahmed Arif Edebiyat Müze Kütüphanesi - Diyarbakır
( ) Kafka - Çek Cumhuriyeti - Prag - Slavia Kahvehanesi
( ) Shakespeare – İngiltere - Stratford-upon-Avon
( ) Her temas iz bırakır – Ankara

5. Türkiye’de edebiyat turizmi uygulayan ..... adet yer (il, ilçe, mekan..) biliyorum.

- ( ) 0 ( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ve daha çok
Örnek verebilir misiniz?.....

6. Edebiyat turizmi denince aklınıza gelen ilk 3 kelime nedir? .....

D. Türkiye’de Edebiyat Turizmi Potansiyeli Hakkındaki Düşünceler

1. Türkiye’de edebiyat turizminin uygulanabilmesine olanak veren en olumlu özellik sizce nedir?

- ( ) Türkiye’de zengin bir edebiyat kültürünün olması
( ) Dünyaca tanınmış yazarlara sahip olması
( ) Diğer.....belirtiniz.

2. Türkiye’nin edebiyatla tanıtım yapamamasındaki en önemli sorun sizce nedir?

- ( ) Türkiye’nin tanıtımına faydası olacak kitapların yazarlarına hükümet tarafından kolaylık sağlanmaması
( ) Türkiye’de edebiyat turizminin değerinin tam olarak anlaşılammış olması
( ) Diğer.....belirtiniz.

3. Türkiye’de edebiyat turizminin uygulanabilmesi için, yapılması gereken en önemli şey sizce nedir?

- ( ) Dünyaca ünlü yazarlara kitaplarında ülkemizi fon olarak kullanmaları için her türlü kolaylık sağlamalı ve destek vermelidir.
( ) Uluslararası bilinirliği olan romanlarımız film olarak görselleştirilmelidir.
( ) Türkiye’yi olumsuz yönde etkileyen kitap ve yazarlara karşı mücadele edilmelidir.
( ) Mevcut edebiyat değerlerinden nasıl faydalanılması konusunda özel kurumlarca stratejiler geliştirilmelidir.
( ) Diğer.....belirtiniz.

E-Demografik Özellikler

1. Yaşınız : ( ) 19-29 ( ) 30-39 ( ) 40-49 ( ) 50 -59 ( ) 60 ve üzeri

2. Cinsiyetiniz : ( ) Kadın ( ) Erkek

3. Medeni hal : ( ) Bekâr ( ) Evli

4. Eğitim : ( ) İlköğretim ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Yüksek Lis./Doktora

5. Meslek : ( ) Akademisyen/Öğretmen ( ) İdari İşler ( ) Mühendis
( ) İşçi ( ) Memur ( ) Tekniker ( ) Muhasebe/Finans
( ) Yönetici ( ) Emekli ( ) Öğrenci ( ) Çalışmıyor
( ) Diğer.....belirtiniz.

6. Gelir (TL) : ( ) 1000’den az ( ) 1001-1500 ( ) 1501-2000 ( ) 2001-2500
( ) 2501-3000 ( ) 3001-3500 ( ) 3501-4000 ( ) 4001 ve üzeri

7. Yaşadığınız yer:.....

Katılımınızdan dolayı teşekkürler...

Dear Guest, Welcome to Istanbul;

This study is concerned with a “Literary Tourism”.The study will help us to better understand some important issues affecting the literary tourism which is considered to be a tool under the sustainability of cultural heritage. The purpose of the study, to determine the level of awareness of literary tourism and the attitudes of visitors towards literary tourism. For this reason, We are carrying out an academic research to learn our foreign guests visiting Sultanahmet District/Istanbul thoughts and views about Literary Tourism in 2014. To achieve this goal, I hope to you answer the following questions sincerely. Answering the survey will take less than 10 min. All data collected from the survey will be used for research purposes only. Results will be published only as aggregate statistics, allowing no inference on any particular individual. .We would like to thank you for taking your time and point out that we will always be happy to see you in Turkey and here in Istanbul.

“Yours Sincerely”

A. Please read the following statements and Please tick the appropriate box. 1 = Strongly disagree 2 = Disagree 3 = I disagree, I agree 4 = Agree 5 = Strongly Agree <u>Destination:</u> the place designated as the end (as of a race or journey), The place is attracting the attention of visitors. OPINIONS:	Strongly disagree	Disagree	I disagree, I agree	Agree	Strongly Agree
1. I think, literature is a good marketing communications tool.	1	2	3	4	5
2. I believe that, tourism activities increased in the mentioned place in the book.	1	2	3	4	5
3. According to me, to take place in the books of destinations allows for the rediscovery of many places.	1	2	3	4	5
4. I want to go to the real places in the book.	1	2	3	4	5
5. The subject of books affects on my visiting intentions.	1	2	3	4	5
6. The place where famous writers had lived is not effective in the choice of holiday destination.	1	2	3	4	5
7. I take objects which use of the book characters as tourist souvenirs.	1	2	3	4	5
8. I think, Literary tourism offers visitors the opportunity for a different experience.	1	2	3	4	5
9. Literature for me is not suitable for tourism marketing tool.	1	2	3	4	5
10. Destinations used in the book form, it affects my wish to see that place.	1	2	3	4	5
11. Literature is not an effective factor in drawing more attention of destination.	1	2	3	4	5
12. A very good fictionalized book introduced with a negative message to reduce my interest for destination.	1	2	3	4	5
13. Thanks to literature would have made the promotion of destinations.	1	2	3	4	5
14. The book's type affects my choice of destination.	1	2	3	4	5
15. I think, literature will contribute to the sustainable tourism studies.	1	2	3	4	5
16. Through literature, destinations can attract visitors throughout the all year.	1	2	3	4	5
17. I'm convinced that destinations have become more known thanks to literary people.					
18. I find more convincing that promotion of destinations to be made through the literature.	1	2	3	4	5
19. I think of getting involved in bestselling books is the most important factor in terms of promotion of destinations.	1	2	3	4	5
20. To me, literature uncovering lesser-known aspects of destinations, creates awareness.	1	2	3	4	5
21. I prefer to act beyond the understanding of classical tourism participating in literary tourism.	1	2	3	4	5
22. I would like to personally experience, characters adventures mentioned in the book which I read.	1	2	3	4	5

23. I would like to learn more information about a favorite write's life.	1	2	3	4	5
24. I think, to recognize of a city with literary tours is an original idea.	1	2	3	4	5
25. I'd like to see the true state of the place which I am envisioning in my mind while reading the book.	1	2	3	4	5
26. Literary tourism increases my level of competition against others by improving my knowledge.	1	2	3	4	5
27. In my opinion, to participate in literary tourism will expand my social environment.	1	2	3	4	5
28. I would like to establish close friendships with people who love literature.	1	2	3	4	5
29. Thanks to literary tourism, I find opportunity to explain my thoughts to others.	1	2	3	4	5
30. I prefer the literary tourism because I enjoy learning new things.	1	2	3	4	5
31. I prefer literary tourism because it offers a calm environment.	1	2	3	4	5
32. According to me, the best way to eliminate the stress and tension is literary tourism.	1	2	3	4	5

B. Impact of Literature on the Tourism Demand

- How often do you read a book?
 Once a week   More than a week   Once a month   A couple times a month
 Never   Other .....(please specify).
- Do you want to go somewhere in the book that you read?
 Yes   No
- What kind of books do you want to go somewhere in?
 Crime/Detective   Philosophy   Humor   Adventure   Love
 Fantasy   Vocational   Religious   Science Fiction   Psychology
 War   Fear   History   Other ..... please specify.
- Is there a place you go after reading the book?
 Yes, please specify .....
 No
- If you participate literary tourism, what will be your the two most important aim? (Please write to the appropriate boxes 1.2.)
 To feel myself like the character described in the book
 To satisfy my curiosity
 To find the opportunity for know my favorite author
 To see closely scenes that I'm envisioning in my
 To deeply understand the authors' literary identity
 To see the personal belongings of the authors mind
 To act beyond of classic tourism
 To find the opportunity to compare fact and fiction
 To get away from the stress of daily life
 To be with people who share the same tastes
 To obtain literary and cultural information

C. Literary Tourism

- Literary tourism;
 Never heard of it   Least heard   Very heard
- My level of knowledge about the content of literary tourism;
 Very good   Good   Fair   Poor   Very poor
- Please tick you learn the resources about literary tourism in order of priority (Such as 1,2,3)
 From recommendations   From the written press   From travel agents
 From the Internet   Other ..... please specify.
- Which of the following places related to literary tourism have you heard?
 Sherlock Holmes - England - London - 221b Baker Street
 V. Hugo - France – Paris
 Twilight - United States - the town of Forks
 J. Joyce - Ireland – Dublin
 Lord of the Rings-New Zealand-Matamata Hobbit village

- Mini Fair Hotel - Izmir-Konak
 Harry Potter - United Kingdom - Oxford
 Mehmet Akif Ersoy House – Ankara
 The Da Vinci Code - France – Paris
 The Museum of Innocence – Istanbul
 Leo Tolstoy - Russia - Yasnaya Polyana
 Ahmed Arif literary museum library- Diyarbakir
 Kafka - Czech Republic - Prague - Slavia Coffee House
 Shakespeare - England - Stratford-upon-Avon
 Every contact leaves a trace – Ankara
5. I know..... City/county/ place etc. that apply the literary tourism in Türkiye.
 0   1   2   3   4   5 and more
 Can you give examples?.....
6. What are the first three words that come to your mind when you think of literary tourism?
 .....

D. Thoughts on Literary Tourism Potential in Turkey

1. What do you think is the most positive feature that allows the implementation of literary tourism, in Turkey?
 Having a rich literary culture in Turkey
 Having the world-renowned authors
 Other ..... please specify.
2. What do you think is the most important problem of Turkey's cannot advertise with literature?
 Government's failure to provide convenience to the author of the book that will benefit to Turkey's promotion
 The value of literary tourism in Turkey is not fully understood
 Other ..... please specify.
3. What do you think is the most important thing is to be done for the implementation of literary tourism in Turkey?
 Government should provide every convenience and be supported to world-renowned authors for use of our country as background in their books.
 Our internationally recognized novel should be visualized as a movie.
 Should be struggle with the book and the author which affect adversely Turkey.
 Private institutions should develop strategies about how to make use of the available literature values.
 Other ..... please specify.

E-Demographic Characteristics

1. Your age : 19-29   30-39   40-49   50 -59   60 and above
2. Your gender : Male   Female
3. Marital status : Single   Married
4. Education : Primary school   High school   University   Master / PhD
5. Occupation : Academician/ Teacher   Administrative Jobs   Engineer
 Officer   Labor   Technician
 Accounting / Finance   Manager   Retired
 Student   Does not work
 Other ..... please specify.
6. Income (\$) : 500-1000   1001-2500   2501- 4000
 4001- 6500   6501 and more
7. Nationality : German   Russian   Italian   British   American
 French   Spanish   Dutch   Belgium
 Other .....please specify.

Thank you for your participation ...

EK 2: GÖRÜŞME FORMU

ŞİİR OTEL GÖRÜŞME FORMU

Sayın Şiir Otel Yöneticisi,

“Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği Kapsamında Edebiyat Turizmi “adı altında yürütülen bu çalışmanın temel amacı, edebiyat turizminin otel işletmelerinde nasıl ve hangi amaçlarla uygulandığını, otel işletmesine olan etkisini tespit etmek ve Türkiye’deki edebiyat turistlerinin profilini işletmeci gözünden ortaya koymaktır. Sizin de şiire ve şairlere verdiğiniz değer ayrıca bunu otelinizin konsepti olarak seçmeniz dolayısıyla işletmeniz örnek olarak seçilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorulara alınacak cevaplar Türkiye’deki pek çok otele edebiyat konsepti uygulaması hakkında ipuçları verecek ayrıca edebiyat turizminin tanıtılmasını sağlayacaktır. Bu bakımdan vereceğiniz doğru ve samimi cevaplar akademik olarak bu çalışmaya çok ciddi katkılar sağlayacaktır. Ayırdığınız vakit ve gösterdiğiniz nezaket için şimdiden teşekkür ederim.

1. BÖLÜM OTEL İŞLETMESİNE İLİŞKİN SORULAR

1. Otel sahibinin demografik özelliklerine ilişkin bilgiler

Cinsiyet : .....
Yaş : .....
Eğitim : .....
Medeni hal : .....

2. Otel İşletmesine İlişkin Sorular

- Ne kadar süredir oteliniz şiir konseptiyle hizmet veriyor?
.....
- Oteli şiir konseptiyle işletmeye açmadan önce burası nasıl bir yerdirdi? Ziyarete açık mıydı? Ne tür bir değişim geçirdi? Bu süreç ve değişimlerden kısaca bahsedebilir misiniz?
.....
- Otelde kaç kişi çalışıyor? Demografik özellikleri genel olarak nelerdir? Kısaca belirtir misiniz?
.....
- Hedef kitleniz kim?
.....
- Otelinize gelenler direkt sizinle mi temas kuruyor yoksa bilgi alıp rezervasyon yaptırabilecekleri bir seyahat acentesi var mı? Açıklayabilir misiniz?
.....

2.BÖLÜM NEDENLER, AMAÇLAR VE BEKLENTİLER

1. Neden konsept olarak şiiri seçtiniz? Açıklar mısınız? Hem şiir hem otelcilik nasıl bir araya geldi?

.....
.....

2. Otelinizde şiir konsepti uygulama amaçlarınız nelerdir? Sıralar mısınız?

.....
.....

Ekonomik amaçlar (pazarlama, tanıtım ve tercih açısından)

- Gelir kaynakları artmış olabilir mi? .....
- Oteli rakiplerinden farklı bir konseptle pazarlamak amaçlanmış olabilir mi? .....
- Şiir severler gibi farklı bir pazar dilimine hizmet sunma imkanı bulmak olabilir mi?
.....
- Edebiyat turizmiyle otele yıl boyunca ziyaretçi çekmek amaçlanmış olabilir mi?

- Ucuz ve etkili tanıtım yapma imkanı sağlamak olabilir mi? .....

Edebi amaçlar (Entelektüel açıdan)

- Ziyaretçilere edebiyat turizmine katılma fırsatı sunmak olabilir mi? .....
- Şairler ve şiirlerine ilişkin ziyaretçilerin bilgi kazanmasını sağlamak olabilir mi? .....

- Ziyaretçilerin şiire olan sevgi ve bağlılık duygularını perçinlemek olabilir mi? ...

Sosyo-kültürel amaçlar (sosyal açıdan)

- Şiir ve Edebiyatseverleri bir araya getirmek olabilir mi? .....
- Otelde daha bilinçli, daha anlayışlı, kültürlü ve daha saygılı bir birliktelik ortamı oluşturulmasına katkı sağlamak olabilir mi? .....
- Edebi kültürün sürdürülmesinde, sorumluluk sahibi bir birey konumu elde etmek olabilir mi? .....
- Edebi kültürü yeniden canlandırarak, şiirlerin ve yerel değerlerin sürdürülebilir olmasını sağlamak olabilir mi? .....

3. Şiir konseptinden beklentileriniz nelerdir? Belirtir misiniz?

.....

.....

3. BÖLÜM

ŞİİR KONSEPTİYLE İLGİLİ SORULAR

1. Şiir konsepti fikri nasıl doğdu? Nasıl/Neden ilham aldınız?

.....

.....

2. Otelinizde edebiyat ve turizm kaynaşması nasıl sağlanıyor? Konuklarınıza ne tür hizmetler sunuyorsunuz? Kısaca bahsedebilir misiniz?

.....

.....

3. Sosyo-kültürel etkileşim anlamında şiir konsepti ile işletmeniz ne tür kazanımlar elde etti? Açıklar mısınız?

.....

.....

- Gelenlerin hangi kültürel ve kişilik özelliklerinden yararlanmıştı? .....
- Gelenek-görenek, adetler, kıyafetler, yemekler-gurme, edebi bilgi vb. etkilenme olmuş mudur? Olmuşsa kısaca belirtir misiniz? .....
- Otele gelen yerli ve yabancı konuklarla yakın ilişkiler, dostluklar kuruldu mu? Ayrıldıktan sonra bile iletişim devam ediyor mu? Müşteri gönderme, tavsiye etme, reklam yapma vb .....

4. Şiir konsepti kapsamında gelen ziyaretçilerin teknik bilgi, görgü, beceri ve yeteneklerinden ne gibi yararlanma imkânları bulabildiniz? Açıklar mısınız?

.....

.....

- Ne kadar konsept hakkında bilgisi olan kişi geldi? .....
- Gelenler ne tür bilgiler aktardılar? .....
- Gelenlerden hangi konularda bilgi ve deneyim kazandınız? .....
- Gelenlere hangi konularda bilgi ve deneyim aktardınız? .....

5. Otele gelenler ne tür edebi deneyimler elde etmektedirler? Açıklar mısınız?

.....

A. Şairler hakkında bilgi edinme fırsatı bulabilmişler midir?

- Gelenler için şairlerin edebi kimliğini derinlemesine anlayabilecekleri ortam yaratılmış mıdır? .....
- Gelenler odalara isimleri atfedilen şairleri ne ölçüde tanıma fırsatı bulabilmişlerdir? .....
- Şairlerin hayatı ve eserleri hakkında bilgi edinebilmişler midir? .....

- d. Gelenler şairlere ait kişisel eşyaları bu odalarda görebilmekte midir? .....
- B. Edebi ve kültürel bilgi edinebilmişler midir? .....
- C. Edebiyat turizmini iyi algılama fırsatı bulabilmişler midir? .....
- D. Gelen konukların şiire olan ilgi ve bağlılık duygusu artmış mıdır? .....
- E. Edebiyat turizminin tanınması ve edebi kültürün sürdürülmesi bilincinin oluşturulmasında Şiir Otel deneyiminin etkisi olmuş mudur? .....
- a. Şiire olan ilgi eskiye oranla ne ölçüde artmıştır? Değerlendiriniz .....
- b. Edebiyat turizmi ne oranda tanınmıştır? Değerlendiriniz .....
- c. Edebi değerlerin sürdürülmesi güdüsü eskiye oranla ne ölçüde artmıştır? Değerlendiriniz .....

4.BÖLÜM

ŞİİR KONSEPTİNİN İŞLETMECİLİKLE İLGİLİ ETKİLERİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK SORULAR

1. Şiir konsepti uygulamasının otel işletmenize getirdiği sorunlar var mı? Neler söyleye bilirsiniz?
  - a. Yönetim - idarecilik açısından: .....
  - b. Finansman açısından: .....
  - c. Tanıtım-Pazarlama açısından: .....
  - d. Personel ve eğitim açısından: .....
  - e. Mali ve finansal açıdan: .....
2. Şiir konseptinin otel işletmelerinde uygulanması hizmet üretiminde ne gibi değişiklikler gerektiriyor? (Oda hizmetleri, yiyecek-icecek hizmetleri, gezi-eğlence ve diğer hizmetler) Kısaca belirtir misiniz?

.....

.....

.....
3. Özellikle tanıtım ve pazarlama açısından şiir konseptinin işletmeye ne tür getirileri oldu? Açıklar mısınız?

.....

.....

.....
4. Şiir konseptiyle ekonomik anlamda kazanımlarınız oldu mu?

.....

.....

.....
5. Personel bulma ve tutma konusunda sıkıntı yaşıyor musunuz? Otel konseptine uyma doğrultusunda personele eğitim seminerleri vb. kurumunuzca veriliyor mu? Açıklar mısınız?

.....

.....

.....
6. Fiyatları verilen hizmete göre kendiniz mi belirliyorsunuz yoksa odalara isimleri verilen şairlere ya da yurtdışında varsa benzer otellerde uygulanan tarifeye göre mi rakamlar belirleniyor? Herhangi bir sorunla karşılaşılıyor musunuz?

.....

.....

.....

5. BÖLÜM
MEMNUNİYETE İLİŞKİN SORULAR

1. Şiir konsepti uygulamasından genel olarak umduğunuzu buldunuz mu? Ana hatları ile belirtir misiniz?
.....
.....
2. Geriye dönseniz otelinizi tekrar şiir konseptiyle yürütmek ister miydiniz?
.....
.....
3. Şiir konseptini uygulamak isteyen diğer otel işletmelerine ne tür tavsiyeleriniz olur?
.....
.....
4. Şiir konseptinden memnuniyet düzeyiniz nedir? 10 puan üzerinden değerlendiriniz.
.....
.....

6. BÖLÜM
ZİYARETÇİLERE İLİŞKİN SORULAR

1. Ziyaretçi Profili
  - a. Otelinize kimler geliyor? .....
  - b. Tatil ve dinlenme için mi yoksa edebiyatla, şiirle baş başa kalmak için mi geliyorlar?
.....
  - c. Konseptinden dolayı gelenler var mı? Bunun tahmini oranı nedir?
.....
  - d. Kalış süreleri ortalama ne kadardır?
.....
  - e. 1-2-3 saat için gezip-görüp giden kişiler de var mı? .....
2. Ziyaretçi Geliş Şekli
  - a. Gelenler nasıl geliyor? (Bireysel olarak, Aile olarak, Gruplar halinde acente kanalıyla)
.....
3. Ziyaretçi Ulaşım Şekli
  - a. Gelenler hangi ulaşım aracını kullanıyor?(Özel araçlar, Otobüs, minibüs vb. imkânlarla)
.....
4. Şiir konseptinden dolayı gelenler ve diğer konuklar arasında müşteri profili açısından bir karşılaştırma yapsanız neler söylersiniz? Kısaca belirtir misiniz?

Edebiyat turistleri:

Yaşı : .....
Harcama seviyesi : .....
Kültür seviyesi : .....
Geliş şekli : .....

Diğer turistler:

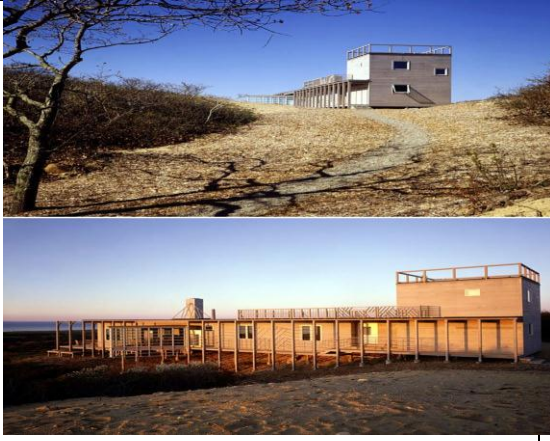

Yaşı : .....
Harcama seviyesi: .....
Kültür seviyesi : .....
Geliş şekli : .....

Teşekkür ederim.

EK A: YAZARLARIN İLHAM VERDİĞİ YERLER

<p>Masumiyet Müzesi: Orhan Pamuk'un aynı isimli kitabından esinlenerek hazırladığı müze, kitabın başkarakteri Kemal'in yıllarca biriktirdiği objelerden oluşuyor.</p>	
<p>El Castell: Kafka'nın "Şato" isimli kitabının ilham verdiği apartman daresi 1968 yılında mimar Ricardo Bofill tarafından yapıldı.</p>	
<p>Hotel Tres Sants: Italo Calvino'nun 'Görünmez Kentler' isimli kitabından esinlenilerek yapılan otel, İspanya'nın küçük adacığı Menorca'da bulunuyor.</p>	
	

<p>Martha's Vineyard: Melville'in "Moby Dick"inin ilham verdiği ev Massachusetts'te sahil kenarında bulunuyor. Ev ahşaptan yapılmış.</p>	
<p>The Hobbit Motel: J.R.R. Tolkien'in ünlü eseri "Hobbit"ten yola çıkılarak yapılan motel Yeni Zelanda'da bulunuyor. Yuvarlak kapılardan girilen, alçak tavanlı motelin küçük yuvarlak pencereleri var.</p>	
<p>Villa Peet: Lewis Carroll'ın "Alice Harikalar Diyarında" isimli eserinden yola çıkılarak yapılan minimalist villa Hollanda'da bulunuyor.</p>	
<p>Walden: Henry David Thoreau'nun "Walden: Or, Life in the Woods" adlı kitabının ilham verdiği yapı Nils Holger Moorman tarafından Amerika'da yapıldı. Taşınabilen yapı hem bahçede, hem göl kenarında dinlenmek için ideal.</p>	

<p>The Knut Hamsun Center: Knut Hamsun'ın metinlerinden yola çıkılarak yapılan kültür merkezinin mimarı Steven Hall. Kuzey Norveç'teki yapı bir ormanın ortasında yer alıyor.</p>	
<p>Francisco de Blas: Luis Cernuda'nın şiirlerinden esinlenilerek İspanya Sevilla'da oluşturulan yapının mimarı Alberto Campo Beaza.</p>	

Kaynak: <http://flavorwire.com/286088/10-beautiful-buildings-inspired-by-famous-books/3>

EK B: YAZARLARIN MÜDAVİMLERİ OLDUĞU KAFE VE LOKANTALAR KAFELER

	<p>Café de la Rotonde: 105 Boulevard, Montparnasse, 75006 Paris, Fransa. Ernest Hemingway, Gertrude Stein, F. Scott Fitzgerald ve T.S. Eliot müdavimleri arasındadır. Hemingway The Sun Also Rises (Güneş De Doğar) kitabında "Montparnasse'de herhangi bir kafeden taksi çağırdığımızda, onlar sizi her zaman Rotonde'den alırlar" der.</p>
	<p>Le Dome Cafe: 108 Boulevard, Montparnasse. E. Hemingway, A Moveable Feast (Paris bir şenliktir) kitabında bu kafeden birkaç kez bahsetmiştir. Ayrıca kitapta With Pascin at the Dome (Pascin (ressam) ile Dome'da) adlı mizahi bir bölüm de bulunmaktadır. Man Ray, Henry Miller, Halil Cibran, Picasso, ve Hemingway müdavimleri arasındadır. Kafe günümüzde balık lokantası olarak hizmet vermektedir.</p>

	<p>The Literary Café : St. Petersburg St Petersburg da bulunan Edebiyat Cafe Çernişevski ve Dostoyevski gibi birçok üst düzey Rus yazarın müdavimi olduğu bir yerdir. Burayı asıl önemli kılan şey ise Alexander Puşkin'in düelloda ölmeden önce ziyaret ettiği son kafe olduğu söylentisidir.</p>
	<p>Les Deux Magots: St Germain des pres, Paris Paris'in en meşhur café'lerinden biridir. 1885'ten beri varlığını sürdüren Deux Magots, yıllar boyunca popülaritesini hep korumuş. Simone de Beauvoir, Jean-Paul Sartre, Albert Camus, Pablo Picasso, James Johns, Bertolt Brecht gibi isimlerin vaktiyle müdavimi olduğu bu kafe, doğal olarak pek çok insan için bir çekim merkezi olmuştur. Kafe ismini içeride bulunan iki Çinli figüründen almaktadır. Hemingway bir romanının satırlarını burada yazmaya başlamıştır.</p>
	<p>Café Bräunerhof: Viyana, Avusturya Kafe Braunerhof Innere Stadt ilk ilçesinde Stallburggasse 2'de bulunan bir geleneksel Viyana kafe ve restoranıdır. Braunerhof, ünlü Avusturyalı yazar Thomas Bernhard'ın tercih ettiği kafe olarak bilinir. Bugün, sokağın köşesinde yazarın kafenin yönünü işaret eden vitrin içinde bir resmi bulunmaktadır.</p>
	<p>Cafe de Flore: St Germain des pres, Paris Paris'te Saint Germain bölgesinde, Les Deux Magots ile birlikte en meşhur café'ler arasında yer alan Café de Flore bir dönemin Fransız aydınlarının sık sık ziyaret ettiği bir mekan olmasından ötürü epey nam salmıştır. Simone de Beauvoir, Jean-Paul Sartre, Picasso, Albert Camus gibi pek çok isim bu café'nin müdavimleridir. Bu kahvenin 1994'ten beri genç Fransız yazarların ilk kitaplarına açık bir yarışması vardır, kazanan yapıta para ödülü verildiği gibi yazar da bir yıl boyunca her gün bir kadeh Pouilly-Fumé beyaz şarapla ödüllendirilmektedir.</p>
	<p>Dingo Bar: Montparnasse Paris, Fransa 1923'te açılmış Dingo Bar bugün bir lokanta; kafe/bar olduğu zamanlarda Hemingway'in geceyi kapattığı mekân olarak bilinir. Djuna Barnes da lokantaya dönüşmeden önceki son müşterilerindendir. Ayrıca, Hemingway ve F. Scott Fitzgerald'ın ilk kez bir araya geldi mekandır.</p>

	<p>Cafe Montmartre: Řetězová 7, Prag 1, Çek Cumhuriyeti Prag'da bulunanbu kafe, bazen onun takma adı, Montik veya Monty olarak bilinmektedir. Almanya ve Çekoslovakya'dan gelen en önemli yazarlarından bazıları- Franz Kafka, Eduard Bass ve Max Brod gibi- bu kafenin müdavimleridir.</p>
	<p>Cafe Slavia: Národní 1012/2, 110 00 Praha-Staré Město, Çek Cumhuriyeti Bu kafe Prag'ın eski kafeleri arasında en çok bilinenidir ve akik ve kiraz kestanesi rengi ile birlikte, kireç taşı kaplı parlak masaları ve nehre bakan büyük pencereleri ile art deco ihtişamına sahiptir. Bu kafe yirminci yüzyılın başından bu yana edebiyat ile ilgilenenlerin toplantı yeri olarak kullanılması ile ün salmıştır – Franz Kafka ve Rainer Maria Rilke burada çok zaman geçirmiş ve 1970 ve 1980'lerde Václav Havel ve diğer muhalifler tarafından sıklıkla ziyaret edilmiştir.</p>
	<p>Pedrocchi Cafe: Via VIII Febbraio, 15, 35122 Padova, İtalya Pedrocchi Cafe dünyanın en büyük kafelerinden biridir ve Lord Byron ve Fransız yazar Stendhal'ın favori mekanlarından.</p>
	<p>Harry's New York Bar: Paris, France 1911 de açılmıştır. Bloody Mary'nin ilk kez içildiği bar olanın yanında; Humprey Bogart ile Sinclair Lewis'in uğrak yeri olarak bilinmektedir.</p>
	<p>Antico Caffè Greco: Via Condotti No.86, Roma, İtalya Roma'da bulunan dünyanın en eski kafesidir(1760). Tam olarak İspanyol Merdivenlerinin karşısındaki sokakta sağda bulunmaktadır. Geçen yüzyıllar boyunca, Lord Byron, John Keats, Henrik Ibsen ve Hans Christian Andersen gibi yazarlar patronları olmuştur.</p>

	<p>Cafe Landtmann: Universitätsring 4, 1010 Viyana, Avusturya Şehrin en eski ve en iyi kafelerindendir. Uzun tarihi boyunca, Kafe Landtmann şehrin önde gelen sanayicileri, politikacıları, düşünürleri, sanatçıları için bir buluşma yeri olarak hizmet vermiştir. Sigmund Freud, Gustav Mahler, Peter Altenberg, Felix Salten ve Emmerich Kalman bu kafeyi tercih edenler arasındadır. En iyi müşterilerinden biri olan Sigmund Freud'un burayı çok sevdiği için bazı hastaları ile muayenehanesi yerine Kafe Landtmann'da görüştüğü bilinmektedir.</p>
	<p>La Coupole: 102 Boulevard du Montparnasse, 75014 Paris, Fransa 1927 yılında Le Dome'ye rekabet etmek amacıyla açılmıştır. Simone de Beauvoir ile Jean Paul Sartre'in sık uğradığı La Coupole 600 kişiye yetecek masa ve iskemlesiyle Paris'in en büyük kahvelerinden biridir.</p>
	<p>La Closerie des Lilas: Paris 171 Bld Montparnasse Kafenin adı La Closerie des Lilas yani, "Leylâklar Avlusu" anlamına gelmektedir. Paris'in ünlü bulvarlarından Montparnasse'daki kafe, 1847 yılında açılmıştır. Picasso, Hemingway, Apollinaire, Andre Breton, Tristan Tzara, Henry Miller... müdavimleri arasındadır. Kafenin müdavimi olan büyük sanatçıların isimleri, masaların üzerine birer plaketle çakılmıştır. Bizden bir isim, 20'inci yüzyıl başlarını Paris'te geçiren Yahya Kemal Beyatlı'nın da bu kafe/restoranda devamlı oturduğu masada ismini taşıyan bir plaketi vardır.</p>

Lokantalar

		<p>Alice Harikalar Diyarında: Tokyo'da bulunan "Alice in Magic World Restaurant" kitaptan esinlenilerek tasarlanan az sayıdaki restoranlardan biridir. Odaları ve yemekleri kitaptaki bir hikayeden ilham alınan restoran Fantastic Design Works Co. tarafından tasarlanmıştır.</p>
---	--	--

		<p>Les Éditeurs: Paris Quartier Latin'de kütüphaneyle lokanta arası bir mekândır. Restau-bibliothèque ya da biblio-restaurant olarak adlandırılır. Yemekleri birinci sınıftır. Kitaplar sürekli yenilenmekte ve yayınevleri tarafından bağışlanmaktadır.</p>
		<p>Gogol: Bu lokanta St. Petersburg'da 19. yüzyılda yapılmış bir binada. Biraz lüks. Gogol'un yaşamıyla bağdaşmayacak ölçüde lüks. Antrede siyah bir palto asılı. Mönüde Gogol'un yemek üstüne yazdıklarından alıntılar var. Sadece 10 masadan oluşan mekana rezervasyon yapılarak gidilebiliyor. Mutfak sadece eski Rus üslû özel pişirme teknikleriyle hizmet veriyorken, kullanılan etler hepsi organik. Menüde en gözdeleler; pancar çorbası Borsch, kırmızı havyarlı ince pankekler Blini ve Pushkin üslû köfte.</p>
		<p>Club Verne: Denizin altında olmasa da Budepeşte'de, (Macaristan) Jules Verne'nin apartmandan bozma denizaltısı- yarım Eyfel Kulesi kadar-</p>
		<p>Bookbar: Denver'da her daim kalabalık bir aile lokantasıdır. Hem kitapçı hem kahve/bar/bistro olarak hizmet vermektedir.</p>

		<p>Café Kafka: Bu ad restoranörler arasında çok popüler; çeşitli kentlerde birçok Café Kafka var. Ama en Kafkaesk(Kafka tarzı) Café Kafka Barcelona’da. Tuvaletine girenlerin kolay kolay çıkamadığı söyleniyor.</p>
		<p>Hugo Café: Bu isimde de birçok kafe var. Kadıköy’de, Paris’te ..Ama en popülerleri Dubai’de. Victor Hugo Dubai’de ya da çölde çay. Duvarlarda ise Sefiller posterleri bulunuyor.</p>
		<p>Onegin: New York City, Bu restoranın tasarımı Puşkin'in Yevgeni Onegin, romanına dayanmaktadır. 19. yüzyıl Rus zenginliğini gözler önüne serer.</p>
		<p>Biblio: Brooklyn, NY. Edebiyat tutkunları için hazırlanmış restoranlardan biridir. Menüsü, içindekiler tablosu şeklinde gelir. Faturalar da edebi imalarla hazırlanmıştır.</p>
		<p>Café du Livre: Marakeş, Fas Restoranın sahipleri burayı “uluslararası arkadaşlarla bir araya gelip fikir alışverişinde bulunmak, ayrıca gelenler için mutlu, huzurlu ve zevk alabilecekleri bir ortam oluşturma çabasıyla açtıklarını” söyler.</p>

EK C: YAZARLARIN EVLERİ

Arthur Rimbaud'un Evi, Harar/Etiyopya:

Hiç kuşkusuz Fransız şiirinin en önemli şairlerinden biri olan ve en iyi şiirlerini yalnızca 17 ve 18 yaşlarında yazan simbolist şair Arthur Rimbaud, Dünya edebiyatının da en önemli ismidir. Aynı zamanda bir kahve tüccarı, silah satıcısı, fotoğrafçı ve kaşif olan Rimbaud daha çok Paul Verlaine ile olan aşkıyla ön plana çıkmış, oldukça trajik ve akıl dışı bir hayat yaşamış ve 37 yaşında ölmüştür. Evine ziyaret edenler bütün bunların birleşiminin nasıl bir kültür yarattığının bir kez daha farkına varacaklardır. Klişe yerlerden sıkılan ve Etiyopya gibi egzotik yerlere tatile gitmek isteyenler için bu ev çok güzel bir deneyim olacaktır.

Balzac'ın Evi, Paris/Fransa: Fransız romancı Honoré de Balzac uzun yıllar yaşadığı bu mütevazî evinden ayrılmayı hiç istememiştir.

Ernest Hemingway'in Doğduğu Ev, Oak Park: 'Yaşlı Adam ve Deniz' romanıyla Pulitzer ödülünün sahibi de olan yazar daha çok 'Çanlar Kimin İçin Çalıyor' ve 'Silahlara Veda' romanlarıyla tanınmaktadır. 1954 Nobel ödülünün de sahibi Ernest Hemingway ile ilgili akılda en çok kalan şey ise av tüfeğiyle kendini öldürmesidir (Yazar öldüğünde 62 yaşındaydı).

F. Nietzsche'nin Evi, Sils Maria/Switzerland:

Alman filozof Friedrich Nietzsche, yazlarını bu evde geçirmiştir. Alman filozofun bu evindeki büyük kütüphanenin dünyanın en büyük dilbilim koleksiyonuna sahip olduğu söylenmektedir.

Jane Austen'in Evi ve Müzesi, Hampshire/İngiltere:

“Aşk ve Gurur” romanıyla tanıdığımız İngiliz romancı Jane Austen'in İngiltere'deki bulunan evi, Austen'a zengin erkek kardeşinden kalmıştır.

Mark Twain'in Evi ve Müzesi, Hartford/Connecticut: Daktilo ile yazan ilk romancı olarak bilinen Mark Twain, daha çok Tom Sawyer'in Maceraları isimli romanıyla anılmaktadır. Amerikalı yazar, öğretmenlikte yapmıştır. Yaklaşık 30 kitabı olan yazarın müzeye dönüştürülen evi görülmeye değerdir. Lego'dan yapılmış gibi görünen bu ev, Mark Twain'in o büyük eserlerini yazdığı yerdir. Özel olarak tasarlanmış duvar ve tavanıyla, meraklılarının ilgisini çekmektedir.

Behçet Necatigil'in Evi, Beşiktaş / İstanbul: Birçoğu bestelenen ve *Gizli Sevda*, *Sevgilerde*, *Kitaplarda Ölmek* gibi şiirleriyle yaşayan, 1979'da sonsuzluğa uğurladığımız büyük şairimiz Behçet Necatigil, 16 Nisan 1916'da İstanbul'un Fatih semtinde, Atik Ali Paşa'da doğmuştur. Ancak doğduğu konak, Necatigil henüz iki yaşındayken büyük Fatih yangınında yandığı için ne yazık ki günümüze gelememiştir. Bir süre Beşiktaş Camgöz Sokak 22 numaralı ahşap evde yaşamıştır. Şimdilerde, öğrencileri Muzaffer Tayyip Uslu ve Rüştü Onur'un hayatını anlatan *Kelebeğin Rüyası* filminde yaşamından bir kesit aktarılan Necatigil'in “*Eski Sokak*” şiirine konu olan ve yaklaşık on yıl yaşadığı Camgöz Sokağı'nın adı ölümünün ardından, 1987 yılında yakın arkadaşlarının çabaları ve basının da desteğiyle, Belediye tarafından “Behçet Necatigil Sokağı” olarak değiştirilmiştir. Şairin 1964 yılından 1979 yılında ölümüne dek yaşadığı Beşiktaş'ta, Nüzhetiye Caddesi üzerindeki Deniz Apartmanı 23 numaralı dairenin, Müze olarak ziyaret edilemese de, meraklısı için dışardan görülmesi mümkündür. Apartmanın girişinde Şehr-i İstanbul Derneği tarafından yapılan bir de plaket bulunmaktadır.

Tevfik Fikret'in Evi Aşiyan/ İstanbul: Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma döneminde yaşayan şair, yönettiği derginin etrafında yenilikçi bir grup aydınla birlikte toplanarak, sanatta hem içerik hem biçimde atılım yapmayı ilke edinen, ağıdalı dil ve karamsarlığı ile Edebiyat-ı Cedide hareketini başlatan şair olarak da tanınmaktadır. Şairin hayatının en büyük hayal kırıklığı Oğlu Haluk'tur. Doğumundan itibaren onun ileride milleti bilgisiyle aydınlatacak bir kahraman gibi yetişmesini arzulayan Haluk'un din değiştirerek rahip olması ve izini kaybettirmesi, Fikret'e geride hayatı boyunca yaşayacağı bir ıstırap bırakmıştır. Tevfik Fikret'in yaşadığı buhranlardan sonra inzivaya çekildiği yer bugün Bebek'in en güzel manzaralı yerlerinden birinde bulunmaktadır.

Aşiyan Müzesi ünlü Türk şairi Tevfik Fikret'in 1906–1915 yılları arasında yaşadığı Bebek'teki üç katlı evidir. Ev, Tevfik Fikret tarafından tasarlanmıştır. Şair, inzivaya çekildiği yıllarda bu evde yaşamıştır. Aşiyan 1940 yılında dönemin Belediye Başkanı Lütfi Kırdar tarafından alınıp müze haline dönüştürülmüştür.

Müze evin birinci katında; kadın şairlerimizden Nigar Hanım'a ait fotoğraf, resim ve eşyaların sergilendiği Şair Nigar Hanım Odası, Edebiyat-ı Cedide yazarlarına ait eserlerin ve belgelerin sergilendiği Edebiyat-ı Cedide odası, Abdülhak Hamit'e ait eşya ve belgelerin sergilendiği Abdülhak Hamit Salonu bulunmaktadır.

Tevfik Fikret'e ayrılmış ikinci katta ise; yazarın hayata gözlerini yumduğu yatağı ve özel eşyalarının bulunduğu yatak odası; koltuğu ve çalışma masasının yanında şaire ait eşyaların ve tabloların bulunduğu, yazılarını ve şiirlerini kaleme aldığı yazarın çalışma salonu bulunmaktadır. 1945 yılında ismi Edebiyat-ı Cedide Müzesi olan ev, 1961 yılında Aşiyan Müzesi adını almıştır. Aşiyan Yokuşu'nda bulunan müze meraklıları tarafından ziyaret edilebilir.

Yahya Kemal Beyatlı'nın Müze Evi, Beyazıt / İstanbul: Türk edebiyatının baş aktörleri arasında kabul edilmiş ancak hiç kitap yayımlanmamış olan Beyatlı, *Aziz İstanbul*, *Kendi Gök Kubbemiz*, *Süleymaniye'de Bayram Sabahı* gibi şiirleriyle Divan edebiyatı ile modern şiir arasında köprü görevi üstlenmiştir. Türkçeyi en çok seven ve en iyi kullanan şairlerimizden olan Beyatlı, şairliği kadar bilinmese de usta bir diplomattır. Lozan' da Türkiye' yi temsil eden Türk Heyetinde İsmet İnönü ile birlikte bulunmuştur. İstanbul Taksim'de Park Otele yerleşip ölümüne kadar burada yaşamış olan şairin, İstanbul Beyazıt semtinde adına düzenlenmiş müze bulunmaktadır. Sessiz Gemi adlı şiiri burada kaleme aldığı söylenmektedir. Müze hafta içi her gün ücretsiz, ziyarete açıktır. Müze bizlere büyük şairin kişisel eşyalarını bizzat görme fırsatı sunmakta ve ziyaretçileri şairin hayatının önemli anlarına götürmektedir; ünlü *Sessiz Gemi* şiirini atfettiği, Nazım Hikmet'in annesi Celile Hanım'dan ayrılrken kendisine verilen kurumuş çiçek gibi.

Nazım Hikmet'in Evi, Kadıköy/ İstanbul: Şiirleriyle Türk Edebiyatında çığır açan Hikmet'in eserleri 50 den fazla dile çevrilmiştir ve tüm dünyada yayınlanmıştır. Mezarı halen Moskova'da bulunan şairimizin şiirleri nesilden nesile hala güncelliğini korumakta, müthiş yorumu ve özenle seçtiği kelimeleri ve uslubuyla, bizi bize anlatmaya devam etmektedir. İstanbul'dan ayrılmadan önce bir süre yaşadığı ev de Kadıköy'dedir. Mühürdar Mahallesi Dumlupınar Sokaktaki bu evde şair, eşi Münevver Hanımla birlikte kısa bir süre yaşamıştır. Ev küçük değişikliklere rağmen halen ayakta, ancak ne yazık ki müzeye çevrilmediğinden eve girilememekte ancak sokağından geçerken ve yaşadığı eve bakmak Hikmet'in yaşadıklarını tasavvur ederek O'nu anmak elimizdedir.

Mehmet Akif Ersoy/Mithat Cemal Kuntay'ın Evi, Mısır Apartmanı/İstanbul: İstiklal Marşımızın büyük şairi ve düşünce adamı Mehmet Akif Ersoy'un hayatının son 6 ayını geçirdiği yer, İstiklal Caddesi üzerindeki İstanbul'un ilk betonarme yapılarından olan Mısır Apartmanı'dır. Tarihî bir apartman olan mekan aynı zamanda ünlü şair Mithat Cemal Kuntay'ın da yaşadığı ve hayata gözlerini yumduğu yerdir. Apartman, Galatasaray semtinde, İstiklal Caddesi ile Acara Sokağı'nın kesiştiği noktada yer almaktadır.

Orhan Veli Kanık'ın Evi, Beykoz/ İstanbul: Modern Türk şiirine yeni bir soluk getiren, Garip akımının öncüsü, değerli şairimiz Orhan Veli Kanık, 13 Nisan 1914'te Beykoz'a bağlı Yalıköyü'nde bulunan İshak Ağa Yokuşu'ndaki Çayır Sokağında 9 numaralı konakta dünyaya gelmiştir. Şairin henüz 36 yaşında sonlanan trajik hayatı boyunca yaşadığı bu ev hepimizin bir dönem ezberinde yer edinen *Anlatamıyorum* adlı şiirini de yazdığı tahmin edilmektedir.

Sait Faik Abasıyanık'ın Evi, Burgazada / İstanbul: Cumhuriyet Dönemi'nin güçlü kalemlerinden [Sait Faik](#) yaşamının son 10 yılını Burgaz Ada'da geçirmiştir. 1959 yılında şairin yaşadığı ev müzeye dönüştürülmüştür. 1964 yılında ise şairin mirası Darüşşafaka Cemiyeti tarafından koruma altına alınmıştır. Müze ev 2009 yılında bakıma alınmış 11 Mayıs 2013 yılında ise edebiyatseverlerle yeniden buluşmuştur. Müzede 'büyük öykücü' nün basılmamış el yazması eserleri, mektupları ve kişisel eşyaları sergilenmektedir.

Burgazada'daki Sait Faik Abasıyanık müzesi pazartesi ve salı günleri hariç diğer günler 10:00-19:00 arasında ziyaretçilerine açıktır. Müzeye giriş yazarın vasiyeti üzerine ücretsizdir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Evi, Heybeliada / İstanbul: Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1912-1944 yılları arasında yaşadığı ev 2000 yılında müze haline getirilmiştir. Diğer müze evlere göre daha bakımsız olan evin ziyaretçi sayısı da oldukça azdır. Müzeye giriş ücretsiz olmakla birlikte müzede şairin yaptığı el işi eşyalar ve kitapları bulunmaktadır. Heybeliada' da bulunan müze ev pazartesi ve salı günleri hariç her gün 10.00-16.00 saatleri arasında açıktır.

Kemal Tahir'in Evi, Kadıköy/ İstanbul: Türk Edebiyatının en üretken yazarlarından olan Tahir, mütareke dönemi İstanbul'unu anlattığı Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu ve Yol Ayrımı üçlemesiyle adeta bir dönem portresi çizmiştir. Kalemî kadar siyasi görüşü de kuvvetli olan yazar, 12 yıl cezaevinde kalmıştır. Dönemin koşulları gereği ülkenin aydınları ve yazarları çoğunlukla cezaevinde olduğundan, Kemal Tahir, burada Nazım Hikmet gibi ustalarla da tanışmış ve bu sayede edebiyatta daha da sağlam adımlarla ilerlemiştir.

Tahir'in eşi Semiha Tahir tarafından kurulan vakıf sayesinde müze haline getirilen Şaşkınbakkal'daki ev, yazarın son 10 yılını bizlere yansıtmaktadır. Tahir'in son çalışmalarını yaptığı ve hayata gözlerini yumduğu bu müze-evde ünlü yazara ait yaklaşık dokuz bin kitap, el yazmaları, kullandığı daktilosu, çalışma masası, çeşitli zamanlarda çekilmiş fotoğrafları, ödülleri yer almaktadır. Yazarın hayatının son yıllarını geçirdiği bu evde, Kemal Tahir'in yatağını, o meşhur kalın çerçeveli gözlüğünü, piposunu, saatini ve diğer kişisel eşyalarını görmek de mümkündür. Müzede sadece Kemal Tahir'in değil, uzun süre cezaevinde kalan yazarın bu süre boyunca devamlı mektuplaştığı ünlü şair Nazım Hikmet'e ait izler de yer almaktadır. Nazım Hikmet'in 'Oliver' marka daktilosu Kemal Tahir'in odasının ortasında, çekmecelerde ise karşılıklı yazdıkları mektupları, Müzede Semiha Hanım'ın yıllarca dikiş yaparak cezaevine para biriktirdiği dikiş makinesi ve Tahir'in kendi el yazısıyla aldığı notlar el değmemiş haliyle aynen durmaktadır. Müze-ev hafta içi her gün 09.00 – 17.00 arası ziyarete açıktır. Adres: Alan Sokak, Alan Apt. Şaşkınbakkal – Kadıköy.

Orhan Kemal'in Evi, Beyoğlu/ İstanbul: Orhan Kemal Müzesi, Orhan Kemal Kültür Sanat Vakfı tarafından 2000 yılında kurulmuştur. Beyoğlu'nda bulunan müzede yazarın çoğu Ara Güler tarafından çekilmiş özel yaşamıyla ilgili 70 fotoğrafı, aile albümleri, kitaplarının orijinal ilk baskıları, özel mektupları, hakkındaki yazılar, makaleler ve doktora tezleri, daktilo, yatak, diş fırçası, kalem gibi özel eşyaları ve öldüğünde yüzünden alınan yüz kalıbı gibi çeşitli eşyalar bulunmaktadır. Hafta içi 09.00-18.00 cumartesi günleri 10.00-18.00 saatleri arasında açık olan müzeye giriş ücretsizdir. Adres: Akarsu Cad. No:30 Cihangir, Firüz Ağa Camii'nin karşı yolu.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Evi, Fatih/ İstanbul: Modern Türk Edebiyatının önemli yazarlarından olan ve edebiyatımıza *Beş Şehir*, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* ve bugün hala edebiyat otoritelerince en iyi aşk romanı olarak gösterilen *Huzur* gibi harikulade eserler armağan etmiştir. Türkçeyi en iyi kullanan yazarlardan olan ve her kitabı okuyucuda büyük bir haz bırakan, kullandığı sözcükler ve yarattığı düşünsel havayla okuyucuyu hemen yakalayıp hikayeye dahil eden yazar için, '*mazi, nihayet geçmiş bir zamandır; bizde, ancak kendisine içimizden bir şeyler katarsak hakkıyla yaşayabilir.*'

Usta edebiyatçı için yaşadığı ev, kendi mazisinin önemli bir kısmıdır. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın doğduğu evin doğduğu zamanki adresi Şehzadebaşı, Karagöz Mahallesi Camii Şerif Sokağı 36 veya 26 numaradır. O zamanlar Çamlık denilen bu semt bugün Fatih ve Şehzadebaşı'nın hemen ortalarında, Atatürk Bulvarı ile Horhor Caddesi arasında tekabül etmektedir. Mahalleye ve sokağa adını veren Muhtesib Karagöz Mehmed Efendi Camisi de muhtemelen evlerinin karşısındadır. Ne yazık ki bugün bu sokak ve caminin geçmişteki hallerinden eser yoktur. Araştırmacılar ve meraklılar için Tanpınar'ın yaşadığı ev olmasa da geçtiği sokaklar, kitaplarında sözü edilen mekanlar ilgili adresten yola çıkılarak keşfedilebilir. Ayrıca yaşadığı yerden günümüze çok şey kalmayan Usta yazar için Ahmet Hamdi Tanpınar Edebiyat Müze Kütüphanesi açılmıştır. Bu müze Tanpınar'ın eserleri ve hayatından özel anları yansıtan objelerle renklendirilmiştir. Bunun yanı sıra yazarın yıllarca kaldığı, eserlerini yazdığı, avlusunda sohbet ettiği Narmanlı Han'a girmek, odasını gezmek mümkündür.

Adres: İstiklal Caddesi, Narmanlı Han, No: 390

Kaynak: <http://www.eskimeyenkitaplar.com/unlu-turk-yazarlarin-ilham-yerleri-evleri-ve-hikayeleri/> ve <http://writershouses.com/contents>.

- Mark Twain'in Çocukluğunu Geçirdiği Evi ve Müzesi, Hannibal/Missouri
- Baruch Spinoza'nın Evi, Hague/Hollanda
- The Mount (Edith Wharton'un Evi), Lenox/Massachusetts
- Emily Dickinson Müzesi, Amherst/Massachusetts
- Flannery O'Connor'un Çocukluk Evi, Savannah/Georgia

- F.Scott Fitzgerald'ın Doğduğu Ev, St Paul/Minnesota
- Jorge Luis Borges'in Evi, Buenos Aires/Argentina
- Karl Marx'ın Evi, Trier/Almanya
- Nikolay Vasilyeviç Gogol'un Evi, Moskova/Rusya
- Oscar Wilde'nin Çocukluğunu Geçirdiği Ev, Dublin/İrlanda
- Truman Capote'nin Evi, Brooklyn/New York
- Willa Cather'in Çocukluğunu Geçirdiği Ev, Red Cloud/Nebraska
- William Faulkner 40 Yıl Yaşadığı Evi, Rowan Oak, Oxford/Mississippi
- Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Evi, Heybeliada/İstanbul
- Sait Faik Abasıyanık'ın Evi, Burgazada/İstanbul
- Mehmet Akif Ersoy'un bir süre yaşadığı yer, Tacettin Dergahı/Ankara
- Ziya Osman Saba'nın Evi, Misak-ı Milli Sokak No: 37- Kadıköy/İstanbul
- Cahit Sıtkı Tarancı ve Ziya Gökalp'ın Müzesi, Diyarbakır
- Asaf Halet Çelebi'nin Evi, Beylerbeyi/İstanbul
- Abdullah Cevdet'in 'İçtihad' adını verdiği evi, Çatalçeşme Sokak Cağaloğlu/İstanbul
- Tevfik Fikret'in Evi, Aşyan Müzesi, Emirgan/İstanbul
- Ahmet Muhip Dıranas'ın Evi, Karaoğlan köyü/Sinop
- Necati Cumalı'nın Evi, Urla/İzmir
- Ahmet Haşim'in Kadıköy/İstanbul
- Reşat Nuri Güntekin'in Evi, Bozyaka/İzmir
- Ahmet Mithat Efendi'nin Evi, Beykoz/İstanbul
- Can Yücel'in Evi, "Can Evi", Datça/Muğla
- Mina Urgan'ın Evi, Bodrum/Muğla
- Rıfat Ilgaz'ın Evi, Cide/Kastamonu
- Orhan Pamuk'un Evi, Cihangir/İstanbul
- Selim İleri'nin Evi, Şişli/İstanbul
- Ahmet Ümit'in Evi, Şişli/İstanbul
- Elif Şafak'ın Evi, Göktürk/İstanbul

Kaynak: http://www.zaman.com.tr/cumaertesi_yazar-evlerini-ne-yapsak-da-korusak_776589.html
ve <http://writershouses.com/contents>.

EK D: J.R.R. TOLKIEN'İN ORTA DÜNYA HARİTASI

Kaynak: http://blog.lefigaro.fr/hightech/assets_c/2011/06/middle-earth-map-33096.html

EK E: KÜÇÜK ÖLÇEKLİ TEMA PARKLARI

Alice in Wonderland Centre

Kaynak: <http://www.havetravelfun.com/unitedkingdom/2005/uk-050905.htm>

The World of Beatrix Potter

Kaynak: <http://www.valleyviewkendal.co.uk/the%20south%20lakes.html>

Wind in The Willows Attraction

EK F: BÜYÜK ÖLÇEKLİ TEMA PARKLARI

Naantali, Finlandiya, Moomin Dünyası'nda Moomin Evleri/Moomin World

Kaynak: <http://www.worth1000.com/entries/333339/moomin-paradise>

Dickens Dünyası, Catham, İngiltere/ Dickens World

Kaynak: <http://www.nytimes.com/2012/02/12/magazine/dickens-world.html?pagewanted=all&r=0>

EK G: HAYAL ÜRÜNÜ TEMA PARKLARI

Island of Adventure/ Orlando

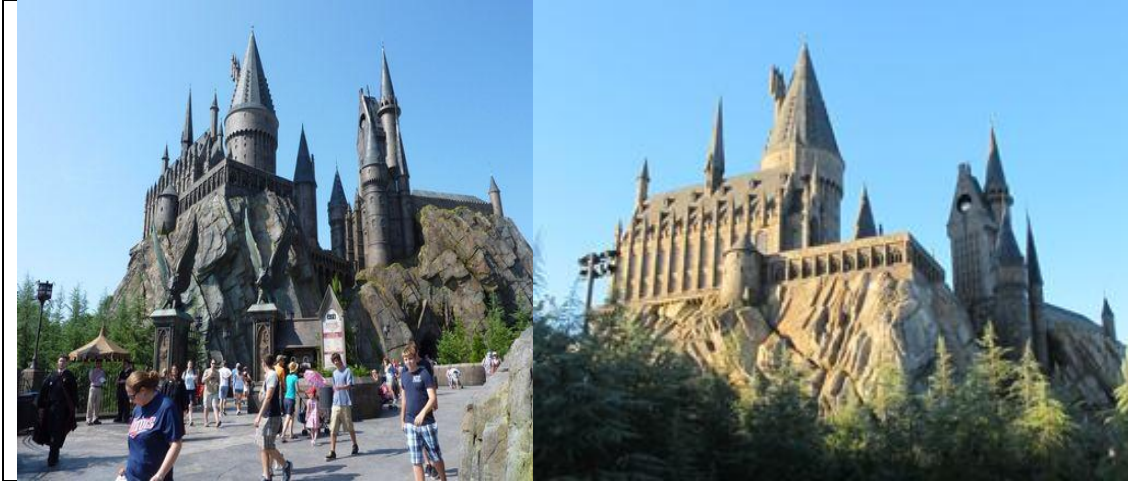

Kaynak: <https://www.google.com.tr/search?q=island+of+adventure&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=9EDEU5TUELOy7AaaoYGoAg&sqi=2&ved=0CC0QsAQ&biw=1352&bih=608>

The Wizarding World of Harry Potter

Kaynak: <http://www.brianorndorf.com/wizarding-world-of-harry-potter/>

Seuss Landing

Kaynak: <http://www.wdinfo.com/universal/islands-of-adventure/seuss-islands-of-adventure.htm>

EK I: HARDY'NİN ROMANLARINDA GÖRÜNEN WESSEX'İN GERÇEK YERLERİNİN İSİMLERİ

Wessex İsmi	Wessex Bölgesi	Gerçek İsmi	Hardy'nin romanlarında görünümü
Abbot's-Cernel	South Wessex	Cerne Abbas	
Abbotsea	South Wessex	Abbotsbury	
Aldbrickham	North Wessex	Reading	
Alfredston	North Wessex	Wantage	Jude Fawley becomes a mason's apprentice there. It is also where he works following his marriage to Arabella Donn. (JtO)
Anglebury	South Wessex	Wareham	
Bramhurst	Upper Wessex	Lyndhurst	
Budmouth	South Wessex	Weymouth	Where Frank Troy goes to gamble on horse races. (FftMC) Eustacia Vye's hometown (RotN)
Casterbridge	South Wessex	Dorchester	Where Rhoda and Farmer Lodge's son is hanged. The Withered Arm. Also the principal location of The Mayor of Casterbridge(WT)
Chalk Newton	South Wessex	Maiden Newton	
Chaseborough	South Wessex	Cranborne	
Christminster	North Wessex - although Christminster is technically not within the borders of Hardy's Wessex, as it is located to the north of the River Thames , he describes it in <i>Jude the Obscure</i> as being "within hail of the Wessex border, and almost with the tip of one small toe within it"	Oxford	This is where Jude Fawley goes to become a scholar , and is advised to give up his career choice. Sue Bridehead works in a shop which produces religious artifacts there, meets her cousin, and is thrown from her lodgings. (JtO)
Cliff Martin	Outer Wessex	Combe Martin	Combe Martin is actually in Devon, indicating that Hardy's boundaries are not necessarily linked to current county boundaries
Cresscombe	North Wessex	Letcombe Bassett	
Downstaple	Lower Wessex	Barnstaple	
Durnover	South Wessex	Fordington	
Emminster	South Wessex	Beaminster	The home of Angel Clare, and the site of Clare's father's vicarage. (TotD)

Evershead	South Wessex	Evershot	
Exonbury	Lower Wessex	Exeter	
Falls Park	Outer Wessex	Mells Park	
Fountall	Outer Wessex	Wells	
Gaymead	North Wessex	Theale	(JtO and WT)
Havenpool	South Wessex	Poole	Newson landed here on his return from Newfoundland. (MoC)
Isle of Slingers	South Wessex	Isle of Portland	
Ivell	Outer Wessex	Yeovil	
Kennetbridge	North Wessex	Newbury	"A thriving town not more than a dozen miles south of Marygreen" (JtO) ^[1] between Melchester and Christminster. ^[2] The main road (A338) from Oxford to Salisbury runs past Fawley and through Hungerford , which may be Kennetbridge instead of Newbury , which is to the south-east of Fawley.
Kingsbere	South Wessex	Bere Regis	Here is situated the Church of the d'Urbervilles. After Tess' Father's death, the Durbeyfield family take refuge outside the chapel.
Knollsea	South Wessex	Swanage	
Lulwind Cove	South Wessex	Lulworth Cove	
Lumsdon	North Wessex	Cumnor	It is there that Jude Fawley meets up with his old teacher Mr. Phillotson again. It is where Sue Bridehead starts to work as a teacher and promises herself in marriage to Mr. Phillotson. (JtO)
Marlott	South Wessex	Marnhull	Tess Durbeyfield is born and brought up there. After becoming pregnant by Alec D'Urberville she returns to the village and gives birth to a baby boy, who dies in his infancy. (TotD)
Marygreen	North Wessex	Fawley	Drusilla Fawley runs a bakery there. It is the place where Sue Bridehead spent her childhood. Jude Fawley is brought there following the death of his father, and it is where he matures into a man. (JtO)
Melchester	Mid Wessex	Salisbury	This is the place where Jude goes to prepare himself for the ministry , and where Sue Bridehead is studying to become a teacher. The latter runs away from her school there, and later marries Mr.

			Phillotson in the town. (JtO)
Mellstock	South Wessex	Stinsford and Higher & Lower Bockhampton	Thomas Hardy's birthplace. Hardy's heart is also buried here, next to his first wife, Emma. Jude Fawley's father died there. (JtO) Nearly all of Under the Greenwood Tree is set in Mellstock.
Overcombe	South Wessex	Sutton Poyntz	The Trumpet-Major
Po'sham	South Wessex	Portesham	The home of Captain Thomas Hardy, one of Lord Nelson's commanders at the Battle of Trafalgar, who lived at Portesham House. (TM)
Port Bredy	South Wessex	Bridport	
Quartershot	Upper Wessex	Aldershot	
Sandbourne	Upper Wessex	Bournemouth	This is the place where Tess Durbeyfield lives with Alec D'Urberville as his mistress, and where she murders him upon the return of her husband, Angel Clare. (TotD). It is also the place where Sue Bridehead's freethinking friend was buried, and where she was the only mourner at his funeral. (JtO)
Shaston	South Wessex	Shaftesbury	Jack Durbeyfield visits the doctor in Shaston and learns that he has a bad heart. (TotD). Mr. Phillotson moves there in order to run a school. Jude Fawley travels there to see Sue Bridehead, who, married to Mr. Phillotson, is working in the town, and they flee the place together. (JtO)
Sherton Abbas	South Wessex	Sherborne	
Slingers	South Wessex	Isle of Portland	
Solentsea	Upper Wessex	Southsea	The setting of the short story "An Imaginative Woman."
Stancy Castle	Outer Wessex	Dunster Castle	
Stoke Barehills	Upper Wessex	Basingstoke	
Street of Wells	South Wessex	Fortuneswell	
Toneborough	Outer Wessex	Taunton	
Trantridge	South Wessex	Pentridge	Site of the D'Urberville estate.
Weatherbury		Puddletown	Farms of Bathsheba and Boldwood, main setting for Far From the Madding Crowd
Weydon-Priors	Upper Wessex	Weyhill	It is there that Michael Henchard sells his wife while he is drunk. (MoC)
Wintoncester	South Wessex	Winchester	Tess Durbeyfield is imprisoned and executed in this former capital of Wessex. (TotD)

Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_Hardy%27s_Wessex

EK J: DÜNYA'NIN EN ÜNLÜ VE İLGİNÇ MEZARLIKLARI

Capuchin Catacombs / Palermo, İtalya
İtalya'nın Sicilya bölgesinde bulunmaktadır. 16. yüzyılda kurulan kilisede rahipler 19 yüzyıla kadar görülmedik bir uygulamaya imza atmışlar ve ölüleri mumyalayarak bir kısmını raflara yerleştirmiş, bir kısmını da duvarlara asmışlardır.

Cimitrul Vesel / Sapanta, Romanya
Mutlu insanlar mezarlığı olarak adlandırılmaktadır. Sapanta Romanya'nın kuzeyinde Ukrayna sınırına yakın Maremures bölgesinde bulunan bir köydür. Mutlu insanlar mezarlığı ile ün yapmıştır. Yapılan her haç ölen kişinin yaptıkları ile ilgili boyanmakta ve resmedilmektedir. Resimlerin altına ise ölen kişinin nasıl yaşadığı, neler yaptığı ile ilgili yazılar yazılmaktadır.

Highgate Mezarlığı / Londra, İngiltere
En büyük özelliği her yerin ağaçlarla kaplı olmasıdır. Mezar taşları ve heykelleri ile göz kamaştırır; Yabani çiçeklerin, ağaçların ve sarmaşıkların arasına saklanmış bir mezarlıktır.

Eski Yahudi Mezarlığı / Prag, Çek Cumhuriyeti
Tarite'ki en eski mezarlık olduğu söylenmektedir. 1439'a kadar uzanan mezar taşları bulunmuş ve 1787 yılını kadar açık kalmıştır. Bu mezarlığı en ilginç kılan özelliği ise Hitler neredeyse bütün Yahudi Mezarlıklarını tahrip ettirirken sadece bu mezarlığın kalmasını istemiştir.

La Recoleta Mezarlığı / Buenos Aires, Arjantin

Arjantin'in Buenos Aires şehri'nin Recoleta semtinde bulunmaktadır. Mezarlığın tasarımını Fransız mühendis Prospero Catelin yapmıştır. Eva Peron ve ailesi, Napoleon Bonaparte'in torunu ve birçok ünlü arjantinli siyasetçi burada yatmaktadır. Her ayın son pazarında rehberler ile gezebileceğiniz turlar düzenlenmektedir. Sabah 08:00'de açılıp saat 17:00'da kapanmaktadır. Ayrıca mezarlıkta çoğu tarihi eser kabul edilen mozoleler bulunmaktadır.

Pere Lachaise Mezarlığı / Paris, Fransa

Paris'in doğusunda bulunmaktadır. İlk açıldığında buraya kimse gömülmek istememiştir. Bu mezarlığın en ünlü sakinleri Ahmet Kaya, Yılmaz Güney, Oscar Wilde, Jim Morrison, Chopin, Edith Piaf ve Balzac'tır.

Zentralfriedhof / Viyana, Avusturya

2.4 kilometre uzunluğu ile Hamburg'tan sonra Avrupa'nın 2'nci en uzun mezarlığıdır. 3 milyondan fazla mezarlık sayısı ile en kalabalık mezarlık olduğu söylenmektedir. Ludwig Van Beethoven, Johannas Brahms, Franz Schubert, Johann Strauss ve Falco gibi birçok ünlüye ev sahipliği yapmaktadır.

Portekiz-Evora

Bu mabed Evorada turistlerin en çok akın ettiği ünlü anıtlarından biridir. Mabed XVI yüzyılda, Kutsal Fransızko kilisesinin yakınında Fransız monarşi tarafından inşa ettirilmiştir. Burada 5000 monarhın kafatası ve kemikleri saklanıyor. 2 komple iskelet ise tavandan asılı durumda. Onların kim olduğu ise bilinmemektedir.

Protestan Mezarlığı/ Roma, İtalya

Katolikliğin merkezi Roma civarında yaşayan katolik olmayanlar için yapılmış Protestan mezarlığıdır. En önemli özelliği İsa'dan önce 12'nci yüzyılda inşa edilmiş olan mısır Tarzı Cestius Priamidi'nin bulunması ve ayrıca romantik şiirle ilgilenen insanların ziyaret ettiği bir mezarlık olmasıdır. Bunun nedeni romantik şiirleri ile ünlü John Keats ve Percy Shelly 'nin mezarı burada bulunmaktadır.

Sagada Mezarlığı / Sagada, Filipinler

Sagada Asılmış tabutları ile ünlüdür. Geleneksel yöntem olarak kullanılsa da, turistlerin ilgisini çekmektedir. Bu tabutlardan birinde olmaya hak kazanmak için birçok özelliğe sahip olmak gerekmektedir. Asılı tabular 2000 yıllık gizemli bir gelenektir. Filipinlerin Luzan Adasının'da Sagada bölgesinde bulunmaktadır.

Terrakotta Ordusu / Çin

Xi'an şehrinde bulunan ve ilk Çin imparatoru Qin Shi Huang'ın mezarında bulunan bu toprak askerlerin M.Ö. 210'da yapıldığına inanılmaktadır. İmparatorun mezarını koruduğuna inanılan bu heykel askerlerin her birinin yüz ifadesi farklıdır. Dünyanın 8. harikası olarak gösterilen Terrakotta Ordusu güneyden kuzeye 350 metre, doğudan batıya 345 metrelik bir alanı kaplamaktadır.

Newgrange /İrlanda

Dublin'in 50 km kuzeyindedir. 1700'lü yıllarda arkeolojik araştırmalar sonucunda bulunan Newgrange'in M.Ö. 3200'de inşa edildiği tahmin edilmektedir. UNESCO Dünya Mirası kabul edilen bu olağanüstü mezar, Tara kralları için yapılmıştır.

Mısır Piramitleri / Mısır

Bu olağanüstü yapılar, firavun mumyaları ve zengin tarihi sanat eserleriyle dünyanın 7 harikası arasındadır. Piramitlerin o zamanki teknolojiyle nasıl yapıldığı ise gizemini korumayı sürdürmektedir.

Novodevichy Mezarlığı

Moskova'daki bir mezarlıktır. Turistik alanlardan, 16. yy'dan kalma Novodevichy Manastırı'nın bitişiğindedir. Mezarlığın duvarları güvercinlik olarak kullanılmaktadır. Bu mezarlıkta; Anton Chekhov, Nikolai Gogol, ve Nazım Hikmet gibi birçok ünlü yatmaktadır. Nazım Hikmet'in mezar taşı siyah bir granitten olup meşhur şiirlerinden biri olan rüzgâra karşı yürüyen adam figürü taş üzerinde ebedileştirilmiştir.

Tac Mahal,Hindistan/Agra

Dünyada aşk için dikilmiş en büyük ve en güzel anıt olarak kabul edilen bu türbe, Şah Cihan'ın büyük bir aşkla sevdiği eşi Arcümen Banu'nun, (Mümtaz Banu Begüm) doğum sırasında ölümü üzerine, onun anısına yaptırılmıştır.(Çocuk doğururken ölen kadınların kutsal olduğuna inanılır.) Tac Mahal, Dünya'nın 7 yeni harikası'ndan biridir. Yılda yaklaşık 3 milyon kişi ziyaret etmektedir, fakat bunun yalnızca %10'u yabancı turisttir. Yabancılar için giriş yaklaşık 28 TL, Hintliler için yaklaşık 70 kuruştur. (2014 Ocak)

EK K: EDEBİYAT TURLARI

TUR		DESTİNASYON	İLGİ KONUSU
Uğultulu Tepeler turu		Cornwall County, İngiltere	Geleneksel İngiliz balıkçı köyleri ve Uğultulu Tepeler’ de tarif edilenlere benzer bozkırlar
Kral Arthur İngiltere turu		Looe, Cornwall, Bodmin Moor, İngiltere	Bozkırlar ve Kral Arthur ile ilgili Cornwall’daki diğer yerler
Montreal Edebiyat turu		Montreal, Quebec	Mordecai Richler’in romanlarında ölümsüzleştirilen St Urbain ve Ana merkezleri
Mark Twain Mississippi Nehir turu		Mississippi Nehri, Amerika Birleşik Devletleri	Twain’in Huck Finn’da bahsettiği kasaba ve limanlar
Yalnızlık Meksika: Yolculuğu	Labirenti Yucatan	Yucatan, Meksika	Juan Rulfo ve Octavio Paz tarafından betimlenen ya da onlar için ilham kaynağı olan çeşitli yerler
Yunanistan turu, Klasik Zaman(500-338 BC)		Yunanistan	Homeros ve Sofokles’in yazıları ile ilişkili şehirler
Trainspotting turu	Edebiyat	Leith ve Edinburgh	Irvine Welsh’in Trainspotting adlı kiyabında belirttiği yerler
Orman Masalları okuma	Turu: Peri	Walters Falls, Kanada	Çeşitli orman lokasyonları
Flannery O’Connor turu - Savannah’ta Gizem ve Töre		ABD	Flannery O’Connor doğduğu ve çocukluğunu geçirdiği ev – Savannah
Dante ile İtalya turu		Floransa, İtalya	Dante, San Francisco d’assisi ve Giotto ile ilgili yerler
İzlanda turu: Yazarların inziva yeri		Reykjavik, İzlanda	Efsaneler diyarı İzlanda ve yazarların mekanları
Dante turu		Floransa, Roma, İtalya	Dante’nin “İlahi Komedyası” sına ilham kaynağı olan yerler
İngiltere Edebiyat turu: Klasik rotalar		İngiltere	Canterbury, Dover, Bath, Stratford-Upon Avon, Oxford gibi kitaplara fon oluşturan mekanlar
Paris Edebiyat turu		Paris	Albert Camus’tan Sartre’ye sanatçıların uğrak yeri St. Germain, <u>Balzac</u> , <u>George Bizet</u> , <u>O. Wilde</u> , <u>Jim Morrison</u> , <u>Moliere</u> , <u>La Fontaine</u> , ve <u>Yılmaz Güney</u> gibi ünlülerin de mezarlarının bulunduğu Pere Lachaise Mezarlığı
Tanpınar’ın İzinde Beş Şehir Turu		Ankara, Erzurum, Konya, Bursa, İstanbul	Ahmet Hamdi Tanpınar’ın izinde “Beş Şehir” kitabının geçtiği yerler
Burgazada ve Sait Faik turu		Burgazada/İstanbul	Sokaklarından denize çıkan yollar ve Sait Faik Abasıyanık’ın vaktinin büyük bir bölümünü geçirdiği mekan Kalpazankaya
St. Petersburg Turu		St. Petersburg/Rusya	Tolstoy, Dostoyevski, Puşkin, Çehov, Gogol gibi ünlü yazarların yaşadığı ve onlara ilham veren yerler
Suç ve Ceza Yürüyüş Turu		St. Petersburg/Rusya	Raskolnikov’un izinde St. Petersburg mekanları

Shakespeare turu	Stratford-Upon Avon/İngiltere	Yazarın yaşadığı ve eserleri yazdığı yerler
Franz Kafka turu	Prag/Çek Cum.	Aziz Vitus Katedrali, Charles Köprüsü, eski şehir meydanı, Kafka müzesi, yazarın gittiği okullar, kitaplarını yazdığı mekanlar ve Slavia kahvehanesi
Sherlock Holmes yürüyüş turu	Londra/İngiltere	Arthur Conan Doyle'un eseri Holmes'ın maceralarını anlattığı 221b Baker Cad. ev
Da Vinci turu	İngiltere, Paris, Edinburgh	Dan Brown'un "Da Vinci Şifresi" kitabının geçtiği yerler: St. Madeleine Kilisesi, Louvre Müzesi, Rosslyn Şapeli, Vilette Şatosu ...
Melekler ve şeytanlar turu	Roma, Vatikan	Sistine şapeli, Pantheon, San Pietro meydanı, Azize Agnes kilisesi, Bernini'nin dört ırmak çeşmesi gibi kitapta bahsi geçen yerler
Victor Hugo turu	Paris, Fransa	Notre Dame'ın Kamburu adlı romanın yazılmasında rol oynayan katedral
Harry Potter turu	Londra/İngiltere	Oxford üni., Alnwick kalesi, Lacock abbey köyü, Gloucester Katedrali gibi kitapta geçen yerler
Virginia Woolf Edebiyat turu	Londra/İngiltere	Woolf'un "Monk House" adıyla bilinen evi
Edebi Edinburgh Otobüs turu	Edinburgh	Scott, Stevenson ve Burns gibi büyük yazarların eserlerine konu olan yerler
Rebus turu	Edinburgh	Ian Rankin'in ünlü "Müfettiş Rebus" kitaplarında geçen Edinburgh mekanları
Aşk ve Gurur turu	İngiltere	Jane Austen'in eserinde bahsettiği; kırlar, göller, malikaneler (özellikle Pemberley)
Ahmet Ümit'le Fetih turu	İstanbul	Ümit'in "Sultanı Öldürmek" adlı romanı çerçevesinde İstanbul
Drakula (Transilvanya) turu	Transilvanya, Romanya	Bram Stoker'in romanına konu olan Drakula şatosu-Bran Kalesi
Charles Dickens turu	Londra/İngiltere	Oliver Twist'in yazarı Dickens'in Doughy cad. 48 nolu evi
Alacakaranlık turu	Forks kasabası/Washington/ ABD	Stephenie Meyer'in "Twilight" serisine konu olan Bella ve Edward'ın aşkına ev sahipliği yapan Forks Kasabası: Port Angeles, La Push

Kaynak: Literary Traveler, Karibu siteleri ve güncel alan yazın incelenerek oluşturulmuştur.

EK L: EDEBİYAT OTELLERİ

1. HOTEL DE GLACE – QUEBECK, KANADA

Jules Verne’ni yolculuğa iten neydi? Ne keşfetmeyi planlıyordu?

Jules Verne’den ilham alınarak tasarlanan otelin en büyük özelliği, buz ve kardan yapılarak her sene tekrar inşa edilmesidir. 44 odası bulunan otel, ‘kışın merkezine yolculuk’ teması ile hizmet vermektedir.

2. LE PAVILLON DES LETTRES – PARIS, FRANSA

Fransız edebiyatının en önemli yazarlarının isimlerinin odalara verildiği, Le Pavillon Des Lettres, Paris’e farklı bir siluet kazandırmaktadır. 26 odası bulunan otelde her harf bir odaya verilmiştir. Örneğin A odası, Hans Christian Andersen, Z odası, Emile Zola’dan esinlenilerek odalara konulmuştur. Odaların duvarları yazarların kitaplarından bazı paragraflarla süslenmiştir ve her odada bulunan iPad’ler de kitaplara ulaşma imkânı sunulmaktadır.

3. INN BOONSBORO HOTEL – MARYLAND, ABD

Edebi çiftlerden ilham alınarak tasarlanan odalara sahip Inn BoonsBoro Hotel, edebiyatın içinden can bularak gerçek mutlu çiftleri ağırlamak isteği ile 2009 yılında yazar Nora Roberts tarafından açılmıştır. Bu otelin en önemli özelliği odalarının isimlerini edebiyatın en ünlü çiftlerinden almış olmasıdır. Jane and Rochester, Elizabeth and Darcy, Titania and Oberon gibi Charlotte Bronte, Jane Austen ve William Shakespeare'in yarattığı ünlü âşıkların isimleri odalara verilmiştir.

4. MAISON MOSCHINO – MILONA, ITALYA

Tavşanı kovalarken bir delikten düştünüz. Beklenmedik bir yolculuk sizi bekliyor.

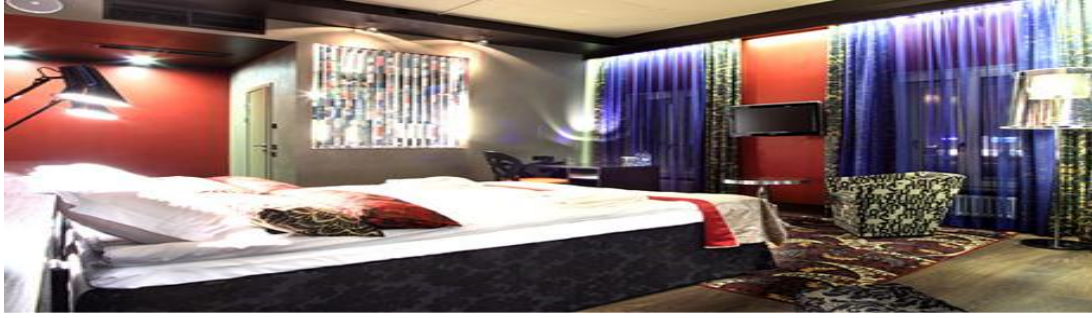
Maison Maschino Otel odalarını Lewis Carroll'ın yazdığı Alice Harikalar Diyarı'ndan ilham alarak tasarlamıştır. 65 odası bulunan ve çok renkli bir şekilde tasarlanan bu otelde Alice'in odası en çok ilgi gören odaların başında gelmektedir.

5. MİNİ FUAR OTEL – İZMİR, TÜRKİYE

'Türkiye'nin ilk edebiyat konseptli oteli' sloganıyla açılan Mini Fuar Otel, farklı tarzı ve fuara yakınlığı ile dikkat çekmektedir. Odaların her birisi bir yazara göre dizayn edilmiş olup, içerisinde yazarın kitaplarından alıntılar ve kitapları ile ilgili posterler bulunmaktadır.

6. RADISSON SONYA HOTEL – ST. PETERSBURG, RUSYA

Radisson Sonya Hotel'in iç mekânları Dostoyevski'nin efsanevi romanı Suç ve Ceza'dan esinlenerek yapılmıştır. 173 odası bulunan otelin her yerinde Dostoyevski'yi hissetmek mümkündür. Dostoyevski'nin masasından esinlenerek yapılmış masalarda yazı yazmak, yine romanlarında çokça geçen Rafael'in Sistine Madonna'sını görmek ve Rusya dokusunu hissetmek isteyenler burada konaklamaktadır.

7. SYLVIA BEACH HOTEL – OREGON, ABD

Gerçek kitapseverlerin mutlaka gitmesi gereken bir otel olarak tasarlanan Sylvia Beach, farklı kuralları ile dikkat çekmektedir. Otelin tamamı okumak isteyenler için düzenlenmiş olup otelde televizyon, radyo, telefon ve internet bulunmamaktadır.

Muhteşem bir deniz manzarasına sahip odalar, klasikler; Agatha Christie, Colette ve Mark Twain, Çok satanlar; Scott Fitzgerald, JK Rowling, Hemingway, Shakespeare, Jane Austen ve Romanlar; Oscar Wilde, Tolkien basta olmak üzere 3 gruba ayrılmıştır. Yazarların ve kitapların isimlerinin verildiği odaların her biri, o kitaba özgü bir tema ile hazırlanmıştır.

8. THE HOBBIT MOTEL – WOODLYN PARK WAITOMO, YENİ ZELANDA

"Çıkmın Çıkmazı'ndan Bay Bilbo Baggins kısa bir süre sonra yüz on birinci yaş gününü debdebeli bir davet ile kutlayacağını ilan ettiğinde Hobbitköy'de büyük bir heyecan yaşanmış ve söylentiler alıp yürümüştü."

John Ronald Reuel Tolkien Yüzüklerin Efendisi: Yüzük Kardeşliği- Bülent Somay ve Çiğdem Erkal İpek'in çevirisiyle.

Tolkien'in kitaplarında uzun uzun anlatılan Hobbit evleri Yeni Zelanda'ya giderek tecrübe edilebilir. Tolkien'in kitaplarından ilham alınarak yapılan otelde Frodo ve Bilbo gibi kalabilir ve onlar gibi maceralara atılabilirsiniz.

9. LIBRARY HOTEL – NEWYORK, ABD

Tamamı bir kütüphane olarak dizayn edilen bu otelde 6000 adet kitap konuklarına eşlik etmektedir. Okuma odalarının ve şiir bahçelerinin olduğu otelde katların adları felsefe, tarih ve edebiyata göre tasarlanmıştır.

10. ŞİİR BUTİK OTEL- DENİZLİ, TÜRKİYE

Odalarda ve genel alanlarda Türkiye'nin en ünlü 85 şairinin, 550 en güzel şiirleri, rölyefleri, büstleri ve tabloları bulunmaktadır. Ayrıca, lobide şiir severler için oluşturulmuş özel şiir dinleti köşesinde, konuklarına şairlerin kendi seslerinden şiirlerini dinleme fırsatı sunmaktadır. Okumayı sevenler için şiir ve roman kitaplarından oluşan kütüphanesi mevcuttur.

11. THE BOAT ROI DES BELGES, LONDRA/İNGİLTERE

Londra'da bir oda konseptiyle yola çıkan Roi Des Belges, Joseph Conrad'ın 'karanlığın yüreği' romanından esinlenerek yapılmıştır. İki kişinin konaklayabildiği, bir çatının üzerine inşa edilen otel, Conrad'ın Kongo'da kullandığı buharlı gemiden ilham almıştır. Londra'ya farklı bir noktadan bakmak isteyenler için ilginç bir konaklama imkânı sunmaktadır.

12. MAISON MOSCHINO, MİLANO/İTALYA

Bu otel de oda dekorlarını; Alice Harikalar Diyarında ve Kırmızı Başlıklı Kız masallarından ilham alarak tasarlamıştır.

